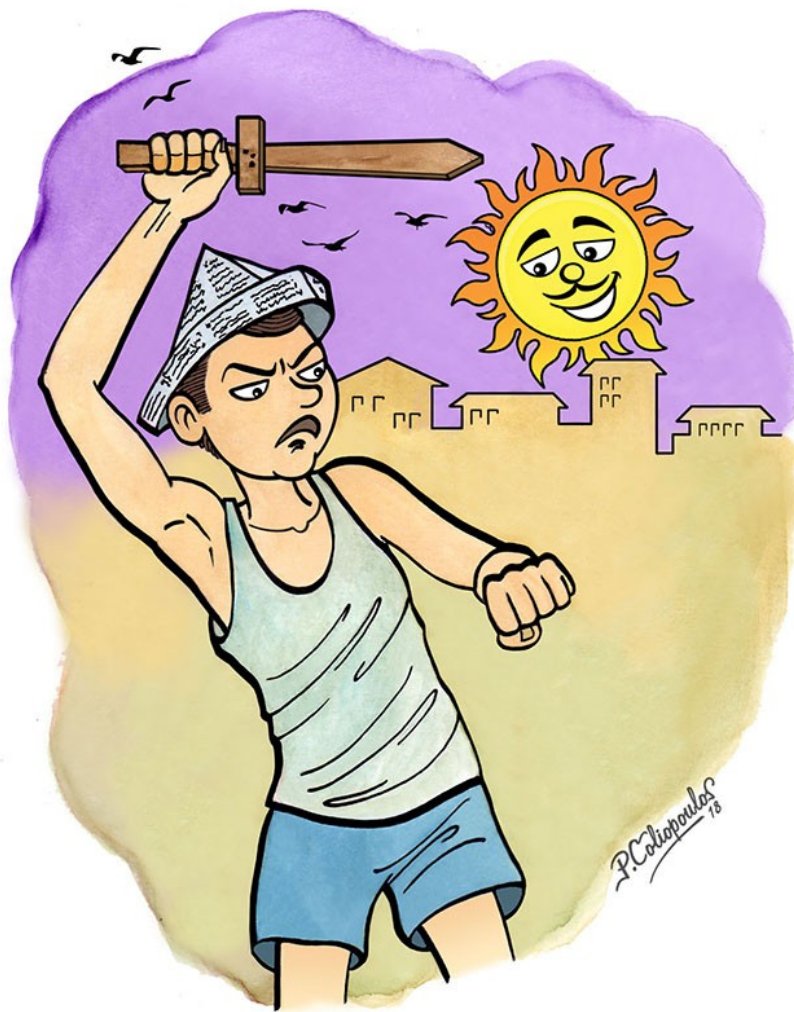
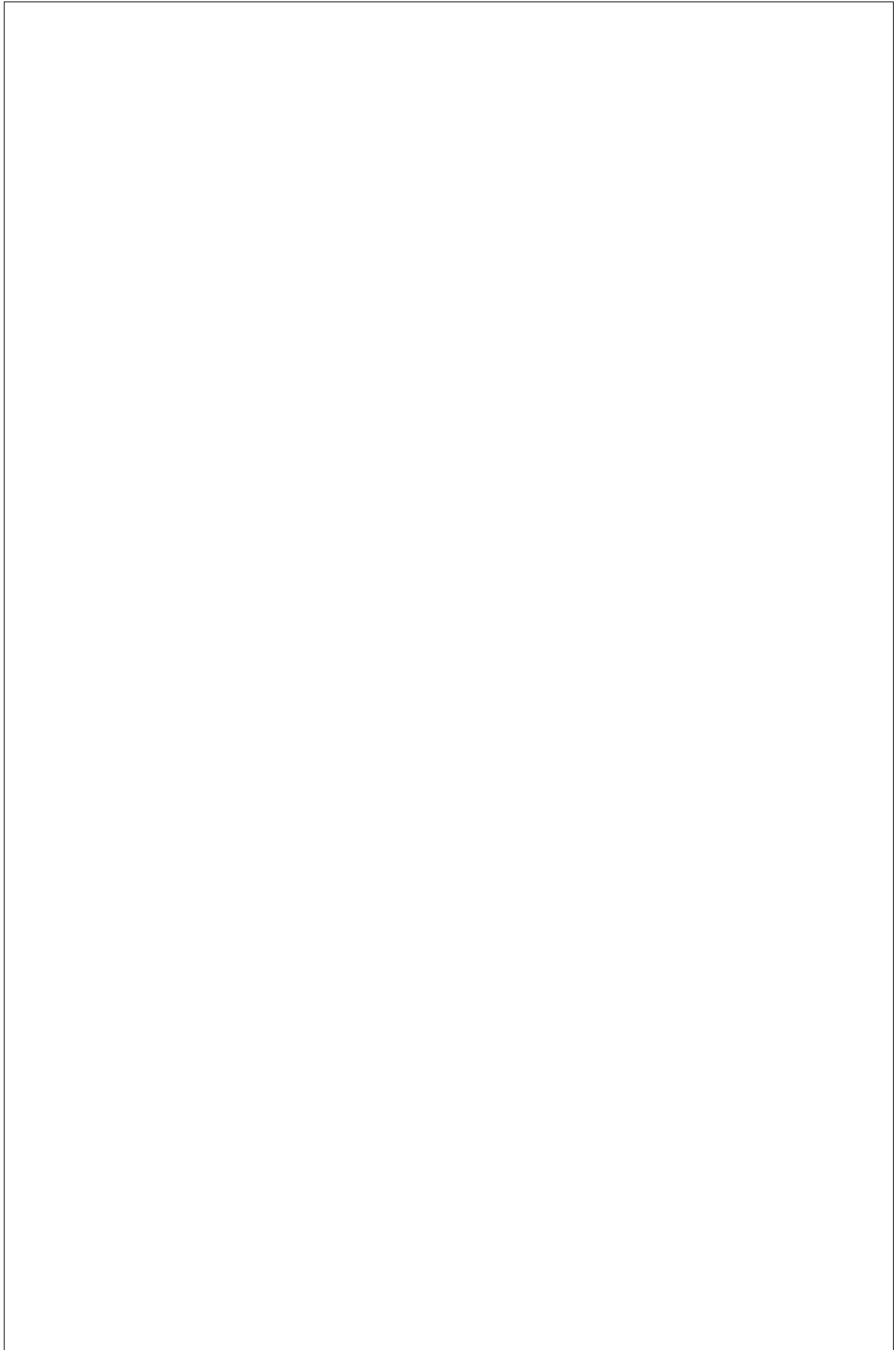

Πάνος Κολιόπουλος

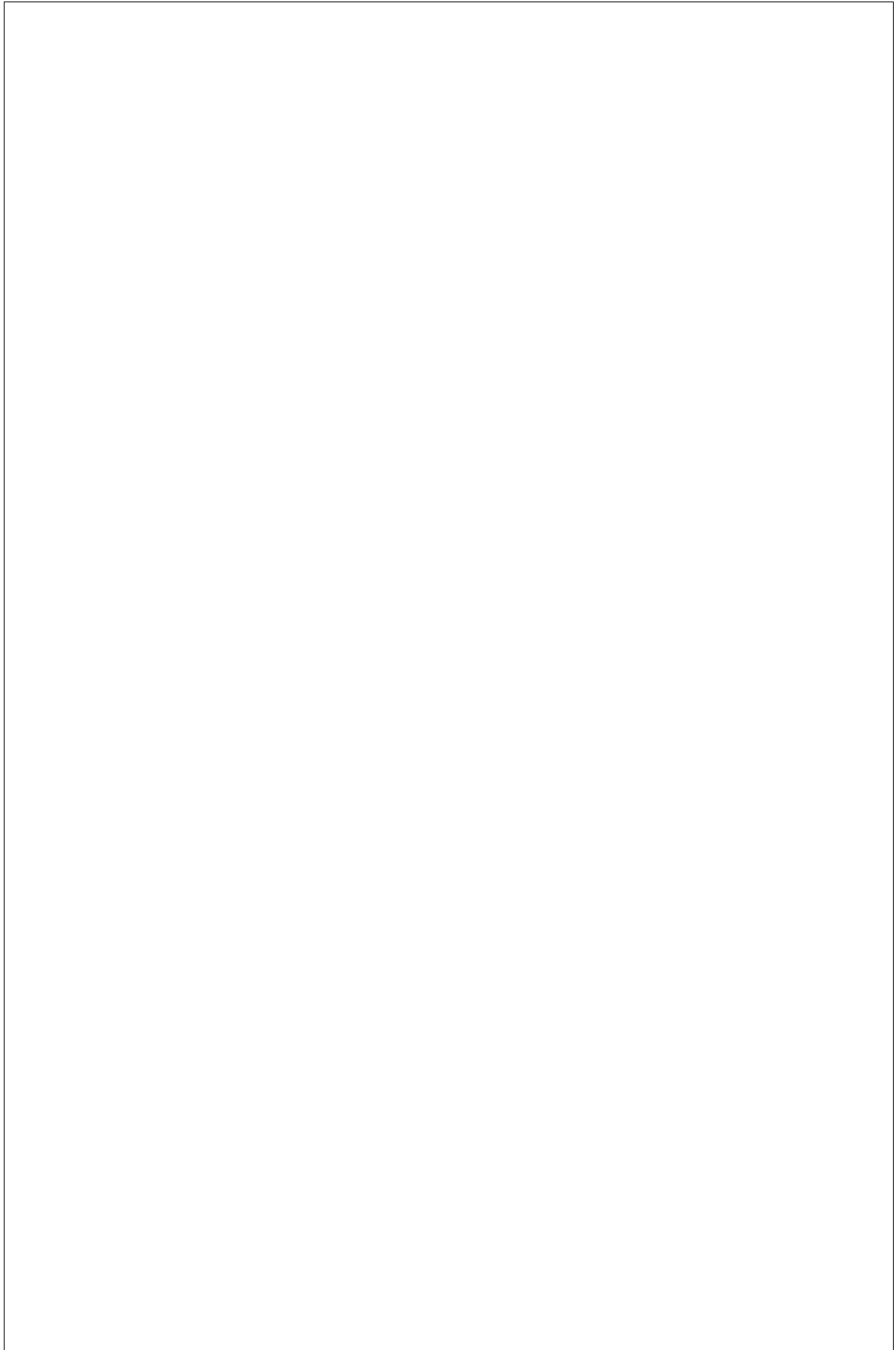
Οι Θρύλοι δεν Ξαποσταίνουν --Ποτέ

Midnight Publishing
Κέρκυρα 2018

ΟΙ ΘΡΥΛΟΙ ΔΕΝ ΞΑΠΟΣΤΑΙΝΟΥΝ - ΠΟΤΕ

Πάνος Κολιόπουλος

Οι Θρύλοι δεν Ξαποσταίνουν – Ποτέ

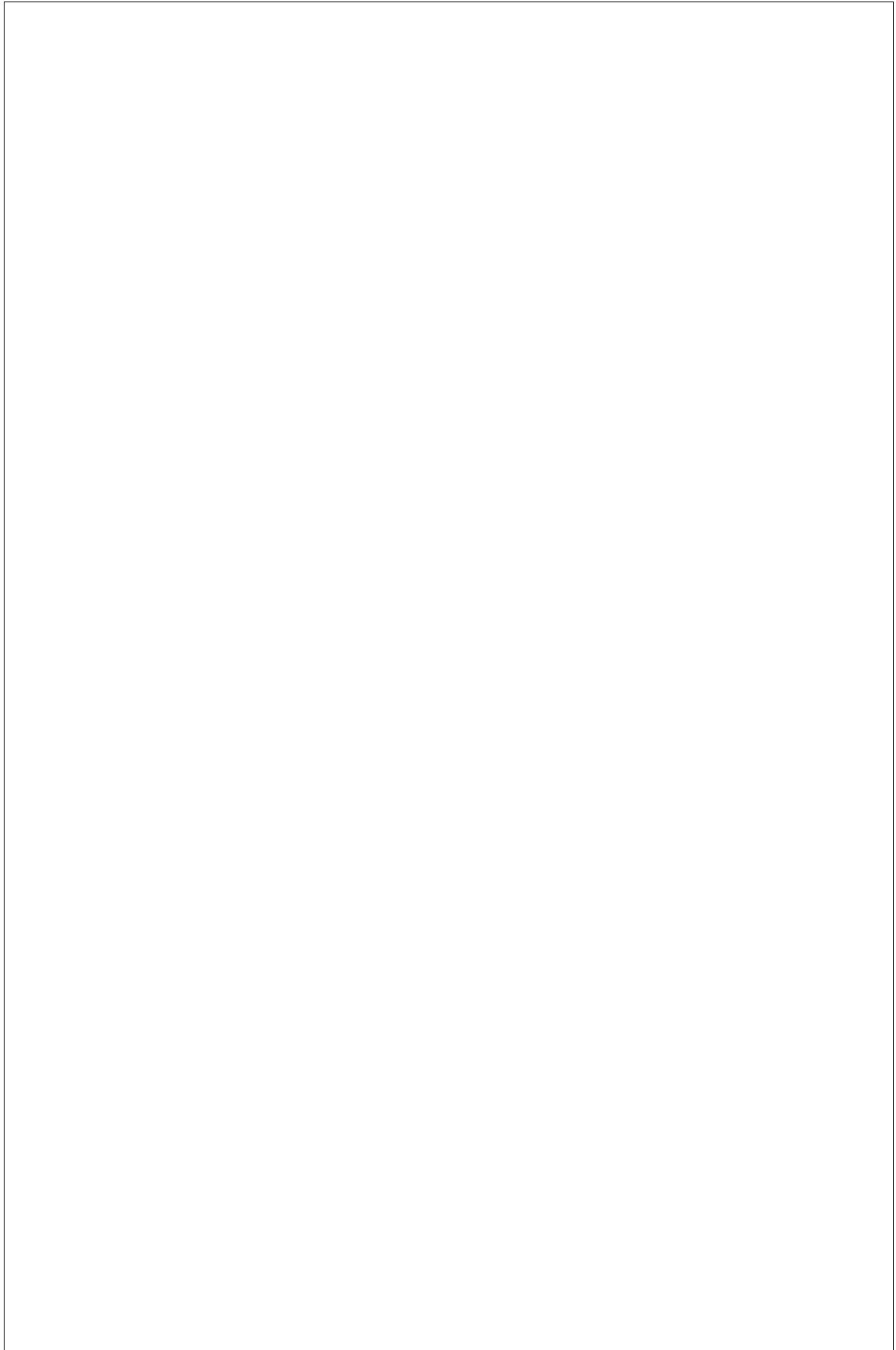
Εικονογράφηση: Πάνος Κολιόπουλος

MIDNIGHT PUBLISHING
Κέρκυρα 2018

Copyright © 2018 Panos Coliopoulos
S. Dousmani 44
Corfu 49100
panflynn@otenet.gr

Οι Ιστορίες

Να σας θυμίσω λίγο . . .	9
Οι Άρχοντες των Τσερκιών	15
Ζήτω ο Στρατός! (Αντίσταση κατά της Εξουσίας)	27
Soyez Galant!	45
Η Εργολαβία	61
Ευτυχώς Θεομηνίες	81
Κατάλυση και Δυναμίες	95
Τα Καλά Παιδιά	117
Πανωλεθρίαμβος	135
Η Αθηναία	149
Εμιγκρέδες και Κουμπάροι	167
Παγωτό Μισό-Μισό	187
Ο Αποτυχημένος	201
Ο Ερροφλύν... Πάει!	215
Γιατί αγάπησα τον Chopin	233

Να σας θυμίσω λίγο . . .

Ήταν η εποχή που το φως του ήλιου χρύσιζε και το φθινόπωρο ο ουρανός γέμιζε από σμήνη πουλιών –αγριόχηνες κυρίως– που έφευγαν για το μεγάλο ταξίδι στις χώρες τις ζεστές του Νότου.

Δεν είχαμε τίποτα το περιττό, τα λεφτά δεν περίσσευαν ποτέ, φυλάγαμε χάρτινες σακούλες και κομμάτια σπάγκου, «μήπως και χρειαστούν», είχαμε όμως αληθινή ζωή και –το σημαντικότερο– ελπίδα για το αύριο.

Στις πόλεις ένας ήταν αυτός που δούλευε σε κάθε οικογένεια, ο άντρας. Η γυναίκα διαφέντευε το σπίτι, μεγάλωνε τα παιδιά και κρατούσε την οικογένεια δεμένη. Υπήρχαν ακόμη γιαγιάδες και παππούδες που ζούσαν μαζί μας, δεν τους είχαμε μαντρώσει –για το καλό τους φυσικά– σε οίκους ευγηρίας.

Οι νοικοκυρές μαγείρευαν στις γκαζιέρες πετρελαίου και διατηρούσαν τα τρόφιμα στις παγωνιέρες –ο πάγος μοιραζόταν στα σπίτια κάθε μέρα το καλοκαίρι και κάθε δεύτερη τον χειμώνα. Σε αρκετά σπίτια υπήρχαν ακόμα φουφούδες, που λειτουργούσαν με ξυλοκάρβουνα.

Για θέρμανση το χειμώνα είχαμε ξυλόσομπες, οι πιο

φτωχοί μαγκάλια, και στρώναμε τα πατώματα με κουρελούδες, χαλιά δηλαδή που φτιάχονταν με ότι κομμάτι υφάσματος είχε περισσέψει.

Για τηλέφωνο, δεν συζητάμε, ήταν σπάνιο είδος και περιττή πολυτέλεια, άσε που θα χρειαζόταν να περιμένεις χρόνια μέχρι να πάρεις σειρά. Η επικοινωνία με τον έξω κόσμο γινόταν δι' αλληλογραφίας.

«Αγαπητέ αδερφέ Μήτσο,

Πρώτον έρχομαι να ερωτήσω δια την καλήν σας υγείαν, εάν δε ερωτάτε δι' ημάς καλώς υγαινομεν».

Το τηλεγράφημα ήταν για έκτακτες ανάγκες και συνήθως είχε να κάνει με άσχημα νέα. Θάνατο κάποιου συγγενή ή επικείμενη άφιξη μουσαφiriών.

Καθόμασταν στο τραπέζι δυο φορές την ημέρα, μεσημέρι και βράδυ και ήμασταν άπαντες παρόντες –πλην ανωτέρας βίας. Το μεσημέρι οι πατεράδες επέστρεφαν για φαγητό και ξανάφευγαν πίσω στη δουλειά τους. Το καλοκαίρι υποχρεωτικά σιέστα, τουλάχιστον μιας ώρας, μετά το φαγητό. Το σπίτι νεκροταφείο, καθόσον «ο πατέρας κοιμάται».

Διασκέδαση ήταν ο κινηματογράφος. Άπαξ της εβδομάδος. Το εισιτήριο ήταν φθινό, «να ξεσκάσει ο κοσμάκης». Σαββατόβραδο ίσως ζαχαροπλαστείο και μετά βόλτα στην Κεντρική Πλατεία. Κυριακή εκκλησία για τους θεοφοβούμενους της τρίτης ηλικίας, γήπεδο για τους φιλάθλους, κάθε ηλικίας. Τηλεόραση δεν υπήρχε, υπήρχε όμως ραδιόφωνο κι αυτό έπαιζε όλη τη μέρα. Όταν είχε θέατρο μαζευόταν όλη η οικογένεια να το απολαύσει. Κάποια βράδια οι πατεράδες έβγαιναν, μετά τη δουλειά, «για ένα κατσαρόκι» στο ταβερνάκι της γειτονιάς.

Οι επισκέψεις ήταν μια ακόμα συναρπαστική κοινωνική δραστηριότητα. Απαραιτήτως στις ονομαστικές εορτές, ποτέ στα γενέθλια (αυτό ήταν ξενόφερτο και το αγνοούσαμε επιδεικτικά, άλλωστε κανείς δεν θυμόταν πότε γεννήθηκε ποιος –και γιατί να θυμάται;) και προαιρετικά, χωρίς λόγο, έτσι «για να βρεθούμε», οπότε βάζαμε βεβαίως τα καλά μας, επισκέπτες κι επισκεπτόμενοι κι ενώ άλλοι –τα παιδιά

δηλαδή– βλαστημούσαμε την ώρα και τη στιγμή κάτι άλλοι –οι κυράτσες, που ψόφαγαν για κουτσομπολιό– το απολάμβαναν. Εννοείται πως ειδοποιούσαμε πρώτα, με πιτσιρίκια που τσιμπούσαν ένα πενήντάλεπτο, από τους τσιγκούνηδες, δραχμή από τους χουβαρδάδες, για να κάνουν το θέλημα.

Το ντύσιμο, για φτωχό ή εύπορο, ήταν πάντα προσεγμένο. Οι αστοί με κοστούμι, γραβάτα και ρεπούμπλικα, το πόπολο με ότι είχε, αλλά πάντα φρεσκοπλυμένο και σιδερωμένο (σε σίδερο με κάρβουνα βεβαίως). Έτοιμα ρούχα δεν έβρισκες εύκολα. Οι κύριοι ράβονταν σε ραφτάδες και οι κυρίες, όσες δεν ήξεραν να ράβουν μόνες τους, κατέφευγαν στις μοδίστρες, που αφθονούσαν τότε. Όταν έβλεπες αξούριστο στο δρόμο ήξερες αμέσως πως ήταν χωριάτης περαστικός από την πόλη. Οι των πόλεων, ανεξάρτητα κοινωνικής και οικονομικής θέσης, ήταν πάντα ξουρισμένοι –και κουρεμένοι.

Οι γείτονες γνωρίζονταν μεταξύ τους και νοιάζονταν ο ένας για τον άλλο. Καμιά φορά και υπερβολικά. Το κουτσομπολιό από πόρτα σε πόρτα ήταν το facebook της εποχής. Όλες οι κυράτσες ήταν εν γνώσει του τι συνέβαινε –με ανατριχιαστικές λεπτομέρειες– τουλάχιστον σε ακτίνα δυο οικοδομικών τετραγώνων.

Τα ήθη παλαιολιθικά κι αμετακίνητα. «Έτσι τα βρήκαμε, έτσι θα τ' αφήσουμε». Ο γάμος ήταν δια βίου. Αν κάτι δεν πήγαινε καλά η συμβουλή των σοφών ήταν «υπομονή». Ο χωρισμένος/η αποτελούσε στίγμα για την κοινωνία. Συνέβαιναν βέβαια, αναπόφευκτα, διάφορα περίεργα και «μη ηθικά», όπως σ' όλες τις εποχές της ανθρώπινης ιστορίας, αλλά αν γίνονταν κρυφίως ήταν εντάξει. Κοπέλα που έβγαίνε «ραντεβού» χαρακτηριζόταν αυτομάτως ως παρδαλή, εκτός κι αν το ραντεβού λάβαινε χώρα με τον επίσημο αρραβωνιάρη, οπότε... πάει στο διάολο... η κοινωνία έκανε τα στραβά μάτια –«αρκεί να μην προκαλούν» βεβαίως.

Ο γαλατάς, ο παγοπώλης, ο εφημεριδοπώλης, ο μανάβης, ο ψαράς, ο γιαουρτάς ήταν καθημερινοί επισκέπτες της γειτονιάς. Περιστασιακοί ήταν ο γανωτής, ο καρεκλάς, ο

παλιατζής, ο ακονιστής μαχαιριών κι ο πλανόδιος έμπορος υφασμάτων και ψλικών. Ο χωροφύλακας δεν ήταν ποτέ σχεδόν για καλό. Ή ερχόταν «να πει μια καλημέρα» στα σπίτια όσων είχαν χαρακτηριστεί ύποπτοι αριστεροφροσύνης ή περιπολούσε για να διαφυλάξει την τάξη και την ασφάλεια (από ποιούς;).

Τα παιδιά ήταν αμολητά, αλλά υπό το άγρυπνο βλέμμα των μανάδων, οι οποίες με την πρόφαση να έχουν το νου τους «στα διαόλια» επωφελούνταν για ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων μεταξύ τους. Εννοείται πως τα παιδιά δεν είχαν κανένα απολύτως δικαίωμα και ο κύριος τρόπος διαπαιδαγώγησης και σωφρονισμού, τόσο στην οικογένεια όσο και στο σχολείο, ήταν το πάνω χέρι, κάτω χέρι. Μας άφηναν όμως να παίζουμε κι αυτό ήταν πολύ μεγάλη υπόθεση.

Τα παιχνίδια μας τα φτιάχναμε μόνοι μας. Σπάνια βλέπαμε «αγοραστά». Όταν είχαμε κάποιο πρόβλημα το λύναμε μόνοι μας –αν λυνόταν. Γιατί γνωρίζαμε πολύ καλά πως αν ζητούσαμε την αρωγή των γονιών μας θα βρίσκαμε τον μπελά μας –ανελλιπώς.

Όλοι μας ονειρευόμασταν να γίνουμε, όταν μεγαλώναμε, σπουδαίοι και τρομεροί ήρωες. Ταρζάν, Ρομπέν των Δασών, εξερευνητές, κυνηγοί αγρίων θηρίων, αεροπόροι και τέτοια. Κανενός δεν του περνούσε από το μυαλό ότι θα βρισκόταν μια μέρα φυλακισμένος σ' ένα γραφείο ή σ' εργοστάσιο.

Κι όλοι φυσικά θα παντρευόμασταν το ωραιότερο κορίτσι στον κόσμο. Από έρωτα και μόνο, να 'μαστε ξηγημένοι. Κι ας μην είχε δεύτερο φόρεμα να φορέσει. Κανείς δεν σκεφτόταν τον γάμο σαν μέσον οικονομικής αποκατάστασης ή από προξενιό.

Διαβάζαμε πολύ. Όχι του σχολείου, ποτέ. Αυτά τα ξεπετούσαμε όπως-όπως (μετά βδελυγμίας, ίσως γιατί ενστικτωδώς αντιλαμβανόμασταν πως σκοπό είχαν να μας στραβώσουν κι ότι έτσι κι αλλιώς θα μας ήταν άχρηστα). Αυτό που μας ενδιέφερε ήταν τα εβδομαδιαία περιοδικάκια που

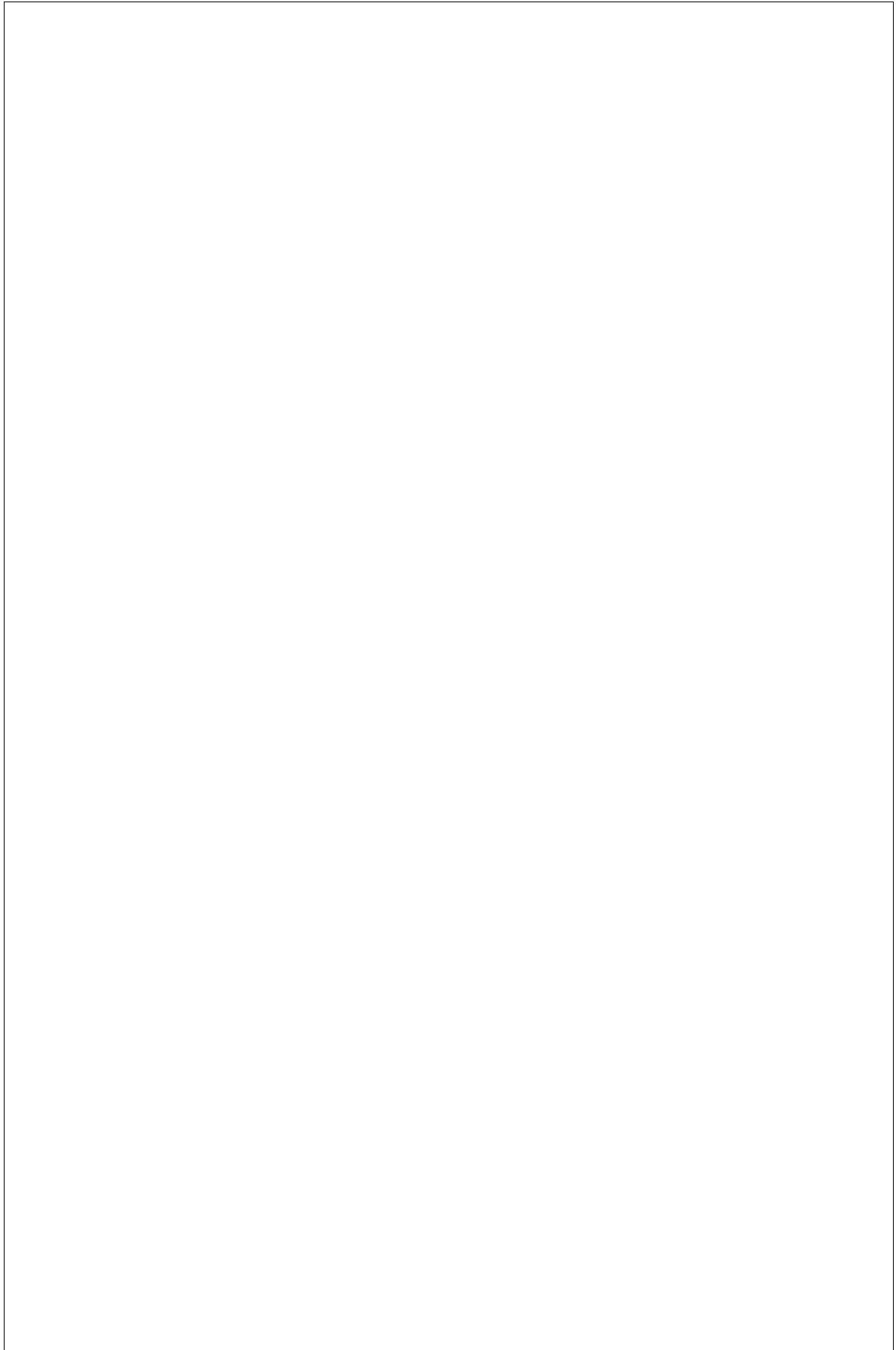
συλλήβδην ονομάζαμε «Μικρούς Ήρωες» –από το πλέον δημοφιλές ανάμεσά τους, τον «Μικρό Ήρωα» του Ανεμοδουρά– όπως ο Γκαούρ-Ταρζάν, ο Υπεράνθρωπος, ο Τάργκα κι άλλα τέτοια που ανταλλάσαμε μεταξύ μας. Μαζί μ' αυτά ξεκοκαλίζαμε κι ότι περιπετειώδες βιβλίο μας έπεφτε στα χέρια.

Αυτά κι ο κινηματογράφος ήταν η δική μας πολυτέλεια.

Ζούσαμε σ' έναν κόσμο που ακροβατούσε ανάμεσα στο όνειρο και την πραγματικότητα. Και νομίζαμε πως κι όταν θα μεγαλώναμε έτσι θα ήταν. Δεν ήμασταν καθόλου έτοιμοι γι' αυτό που μας περίμενε. Αν ξέραμε, αν έστω το υποπτευόμασταν, δεν θα θέλαμε να μεγαλώσουμε ποτέ.

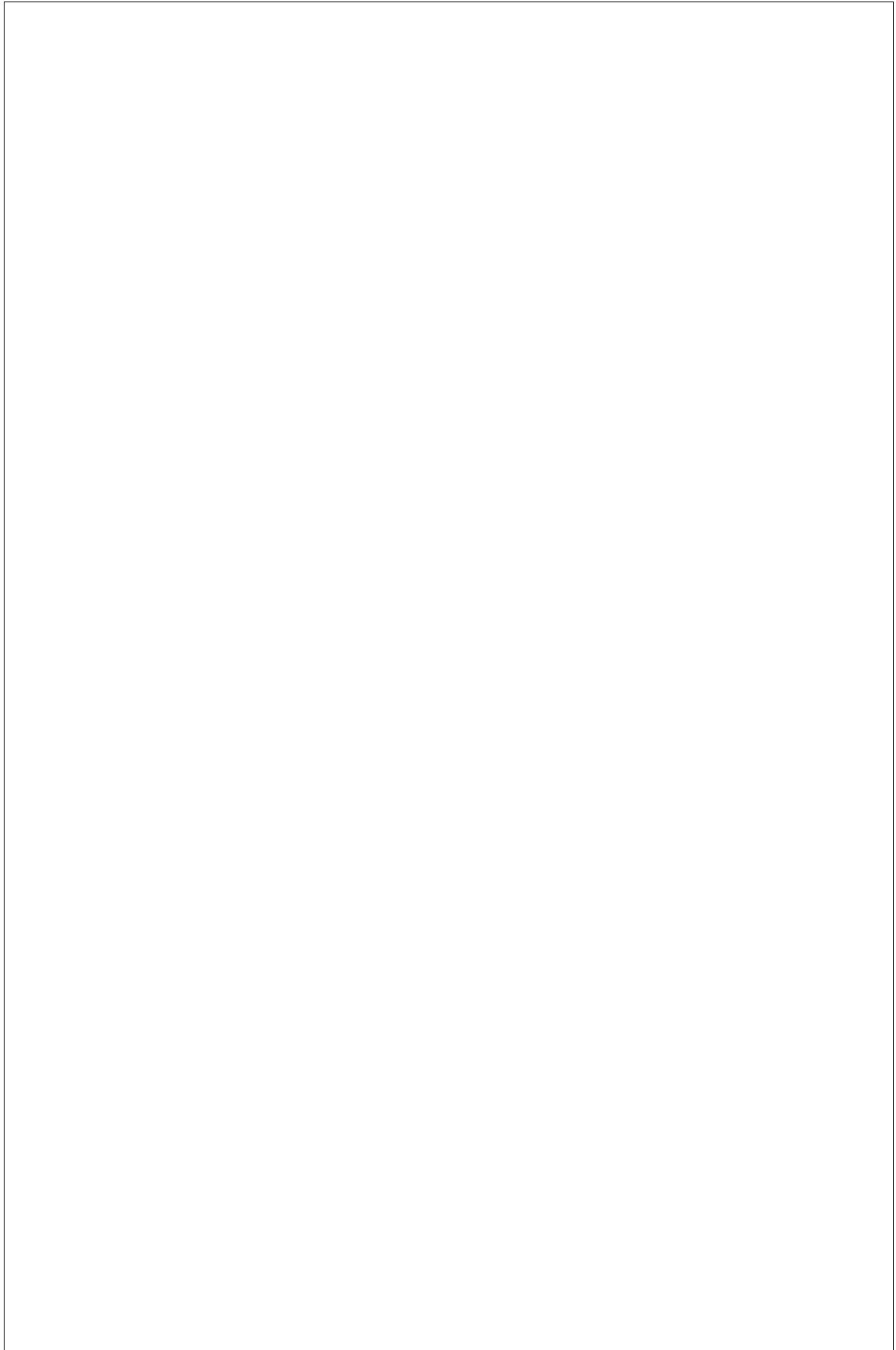
Ναι, ήταν καλά.

Οι Άρχοντες των Τσεριών

Τα παιδιά δεν χρειάζονται σπουδαία πράγματα για να περάσουν καλά. Με το τίποτα διασκεδάζουν. Αρκεί να είναι αμολητά, έξω από το σπίτι, μακριά από τις νουθεσίες, τις τιμωρίες, τις αγγαρείες και την ανίατη ρηχότητα των μεγάλων. Μπορούν, ας πούμε, να πάρουν ένα στεφάνι από βαρέλι και να το κάνουν παιχνίδι ζηλευτό.

Τα τσέρκια, όπως ονομάζονταν τα σιδερένια στεφάνια που κρατούσαν τα ξύλινα βαρέλια για να μη διαλύονται, ήταν παιχνίδι εποχιακό κι αυτό, όπως όλα, κι από τα πολύ αγαπημένα μας. Γιατί απαιτούσε κίνηση, γρήγορη μετατόπιση κι επιπλέον έκανε φοβερό σαματά όπως το κυλούσαμε πάνω στην άσφαλτο.

Αντίθετα με τα πατίνια, η κατασκευή των οποίων απαιτούσε δυσεύρετα υλικά –όπως ρουλεμάν για παράδειγμα– και ιδιαίτερη μαστορική δεξιοτεχνία, τα τσέρκια έρχονταν έτοιμα «από το εργοστάσιο». Το μόνο που χρειαζόταν να φτιάξουμε εμείς ήταν ο συρμάτινος οδηγός, ένα ραβδί με διπλοστριμένο χοντρό σύρμα που κατέληγε σ' ένα ανοιχτό ημικύκλιο και χρησίμευε να κατευθύνουμε το τσέρκι καθώς τρέχαμε από πίσω του.

Λέμε έρχονταν έτοιμα, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν επιδέχονταν βελτιώσεις. Οι οποίες είχαν βεβαίως έναν και μοναδικό σκοπό: τη δημιουργία όσο μεγαλύτερης φασαρίας ήταν δυνατόν. Κουδούνια, καρφιά, σύρματα, ελάσματα στόλιζαν τα τσέρκια μας και βύθιζαν την κοινωνία των μεγάλων της γειτονιάς στην απελπισία.

Γιατί το τσέρκι ήταν παιχνίδι καλοκαιρινό. Και το γούστο του ήταν να το τσουλάς την ώρα της «κοινής ησυχίας»,

μετά το μεσημεριανό φαγητό, όταν «οι γέροι» θέλανε να κοιμηθούν.

Ξαμολιόμασταν λοιπόν στον δρόμο, σαν άλλοι μηχανόβιοι «Hell's Angels», τσουλώντας τα τσέρκια κι αλαλάζοντας ενθουσιωδώς, «βάζοντας αγώνες», ποιος θα πάει πιο γρήγορα, ποιος θα επινοήσει τα πιο δύσκολα τσαλίμια κάνοντας τους νοικοκυραίους να ξεπροβάλλουν εν εξάλλω στα παράθυρά τους για να μας προγκήξουν.

Και τι τους κάναμε; Τίποτα. Παίζαμε.

Κι όπως είπε ο Σταύρος κάποια φορά στη γεροντοκόρη τη Μπεμπέκα που βγήκε και τσίριζε «ησυχία!... ησυχία!»...

—Άπαξες και τεζάρεις με το καλό θα 'χεις όση ησυχία θες. Υπεμονή.

Σοφές κουβέντες, μεστές νοήματος.

Μας πέταγαν κουβαδιές το νερό απ' όπου περνούσαμε κι εμείς το απολαμβάναμε. Νερό το καλοκαίρι! Τι τιμωρία ήταν αυτή (και τι μυαλό κουβάλαγαν); Οι κυράτσες έτρεχαν μετά να παραπονεθούν στις μανάδες μας βέβαια, οι οποίες μας καταχέριζαν και χαλούσαν τον κόσμο να βρουν τα «πειστήρια του εγκλήματος», εις μάτην φυσικά, γιατί όλοι μας είχαμε κρυψώνες για να τα κρύβουμε (όπως όλα μας τα παιχνίδια, που οι μανάδες στην απύθμενη άγνοιά τους, είχαν κηρύξει «εκτός νόμου»).

Ο χειρότερος απ' όλους ήταν βέβαια ο Μοίραρχος, αυτός ο στριφνός συνταξιούχος που μισούσε τα παιδιά και κάθε τι που διατάρασε τη μίζερη ρουτίνα του. Μας στόλιζε με κάθε είδους αγοραίες βρισιές, εκ των οποίων το «μπάσταρδα» ήταν η ηπιότερη, και απειλούσε να φέρει την Αστυνομία. Απειλή που συχνά πραγματοποιούσε, πλην εις μάτην, γιατί, ως γνήσιοι Μικροί Ήρωες, έχοντας θητεύσει στη Μεγάλη Σχολή του Γιώργου Θαλάσση, του ηρωικού Παιδιού-Φάντασμα, φροντίσαμε να εξαφανιστούμε εγκαίρως, μαζί με τα τσέρκια μας...

...και να επανεμφανιστούμε, με ανανεωμένο ζήλο κι ορμή, μόλις οι χωροφύλακες αποχωρούσαν μπαϊλντισμένοι.

Ένα πράγμα που δεν μπόρεσα ποτέ να καταλάβω είναι γιατί οι μεγάλοι δεν μπορούν ν' αντιληφθούν πως η αντιπαράθεση με τα παιδιά είναι χαμένη υπόθεση –γι' αυτούς– από χέρι.

—Να πάτε στα σπίτια σας! τσίριζαν οι νοικοκυρές.

—Εδώ είναι τα σπίτια μας, απαντούσαμε εμείς.

—Που να μην έσωναν! ερχόταν η ευχή.

Το καλύτερό μου τσέρκι το είχα οικονομήσει από το ταβερνάκι του Περικλή, απ' όπου αγοράζαμε κρασί για το σπίτι. Ήταν μεσαίου μεγέθους κι όπως προερχόταν από τη μέση του βαρελιού είχε σχεδόν μηδενική κλίση, που αποτελούσε μεγάλο πλεονέκτημα, καθόσον τα άλλα απαιτούσαν μεγαλύτερη επιδεξιότητα γιατί είχαν την τάση να φεύγουν στην μπάντα.

Το έτριψα για να το απαλλάξω από τις σκουριές ώστε να γυαλίσει και μετά βάλθηκα να προσπαθώ να του ανοίξω τρύπες για να περάσω καρφιά (για την ενισχυμένη φασαρία που λέγαμε). Το σίδερο όμως, το άτιμο, αδιαπέραστο! Τελικά, αφού παιδεύτηκα κάνα-δυο μέρες βρήκα στη ντουλάπα με τα εργαλεία του πατέρα μου ένα χειροκίνητο (φυσικά) τρυπάνι και κάτι λεπτές εφεδρικές κεφαλές και με χίλια βάσανα κάτι κατάφερα. Όταν τελείωσα το τσέρκι έμοιαζε με όργανο βασανιστηρίων της πάλαι ποτέ ευλογημένης Ιεράς Εξέτασης, αλλά η πρώτη δοκιμή στην ασφαλτο με αντάμειψε. Ο σαματάς που έκαναν τα στραβωμένα, χαλαρά, καρφιά έμοιαζε να έρχεται κατευθείαν από την κόλαση. Οι γείτονες αποτρελάθηκαν και τα αλάνια με πίεζαν να τους πω πώς το 'κανα. Φευ, κατά τη διάρκεια της «βελτίωσης», όλες οι κεφαλές του τρυπανιού έπεσαν στο βωμό της προόδου, οπότε αδυνατούσα να τους εξυπηρετήσω.

—Είσαι κωλόπαιδο, απεφάνθη ο Τάκης (που ξέρουμε ότι δεν με χώνευε).

—Ναι, ρε;

—Ναι, ρε.

—Είσαι μάγκας;

—Είμαι, ρε.

—Φτου, κολύμπα...

Η γνωστή διαδικασία διευθέτησης διαφορών δια της σωματικής πειθούς.

Ήμουν πολύ περήφανος για το τσέρκι μου. Και το πόσο καλό κι αποτελεσματικό ήταν το αποδεικνυαν τα καθημερινά παράπονα των περιοίκων στη μάνα μου.

—Δεν μας αφήνει να 'συχάσουμε το μεσημέρι ο γιος σου, κυρα-Πιπίτσα.

—Μα... πώς; Αφού αυτό το μεσημέρι κοιμάται.

—Δεν ξέρω τι κάνει, αλλά κάθε μέρα η ίδια δουλειά. Γκρουν και γκρουν κάτω από τα παράθυρά μας, μαζί με τους άλλους αλήτες.

—Δεν ξέρω τι κάνουν τα άλλα παιδιά, κυρα-Μαριγούλα μου, αλλά το δικό μου...

—Το δικό σου είναι το χειρότερο, κυρα-Πιπίτσα μου.

—Για πρόσεξε πώς μιλάς, κυρα-Μαριγούλα...

—Αυτό που σου λέω εγώ. Μας έχει τρελάνει.

Τις μάζευα κανονικά βέβαια. Κι όπως πάντα, όταν τις έτρωγα, γελούσα (ήταν ζήτημα τιμής για μένα). Κάτι που έκανε την παιδαγωγό μάνα μου ακόμα πιο έξαλλη.

—Γελάς σκασμένο; φώναζε εκτός εαυτού. Γελάς; Αναίσθητο είσαι; (χραπ-χρουπ η παντόφλα).

—Βάρα όσο θες, εγώ δεν πονάω, της έλεγα.

—Είσαι αναίσθητο! (χραπ-χρουπ).

Έψαχνε να βρει το όπλο του εγκλήματος, αλλά σιγά μην το βρισκε! Είχαμε επινοήσει ένα σύστημα με τον Γιώργο να κρύβουμε τους θησαυρούς μας στο γκαράζ. Μπρος στα μάτια όλων, που όμως δεν τα έβλεπαν και πάνω τους να έπεφταν. Τα τσέρκια ήταν κρεμασμένα στον τοίχο μαζί με σαμπρέλες, παλιές ρόδες ποδηλάτων και λάστιχα μηχανών αυτοκινήτου. Εντελώς αόρατα!

Και επιπλέον σιγά μην μπορούσαν να με περιορίσουν εντός κατά τη διάρκεια της σιέστας! Το 'σκαζα από το παράθυρο σαν κύριος! Εν γνώσει μου ότι θα τις μάζευα μετά, αλλά τι περιμένεις από ένα τέτοιο αναισθητο τσογλάνι;

Συχνά αναρωτιόμουν γιατί οι μεγάλοι επέμεναν να θεσπίζουν κανόνες και περιορισμούς, αφού ήταν φύση αδύνατο να τους υποστηρίξουν; Ήταν αυτή μια ακόμα ένδειξη της στενοκεφαλιάς και της ιδιότυπης «λογικής» που χαρακτήριζε την κοινωνία τους. Η Εξουσία βλέπεις θέλει πάντα να επιβάλλεται, ακόμα –και ιδίως– όταν οι νόμοι που θεσπίζει είναι εντελώς παράλογοι κι ανεφάρμοστοι. Έχουν πάθος με το «απαγορεύεται», λες και η απουσία του θα απειλούσε άμεσα την ίδια τους την ύπαρξη.

«Μην πας μακριά»... «μην τρέχεις»... «μη φωνάζεις»... «μη μαλώνεις»..., είναι εντελώς ηλίθιες παραινέσεις όταν πρόκειται για παιδιά, που θεωρούν ύψιστο καθήκον τους να τις παραβαίνουν, με όποιο κόστος. Αλλά, είπαμε... Η Εξουσία δεν έχει σχέση με τη λογική, μόνο για τη διαφύλαξη των προνομίων της νοιάζεται –ώσπου να τα χάσει (βιαίως πάντα, ποτέ στο κουβεντιαστό).

Σαλτάριζα λοιπόν από το παράθυρο, μάζευα το τσέρκι από το γκαράζ, πηδούσα από τα κάγκελα του φράχτη, για να μην τυχόν τρίξει καμιά αλάδωτη πόρτα ανοίγοντάς την, κι έτρεχα να συναντήσω την υπόλοιπη συμμορία, όσους δηλαδή κατάφερναν να δραπετεύσουν με παρόμοιες μεθόδους, και ξαμολιόμασταν μέσα στο λιοπύρι, αλαλάζοντας σαν Κάφροι (που ήμασταν).

—Ησυχία!

—Σκασμένα!... Παλιόπαιδα!

—Μπάσταρδα του κιαρατά!

—Να πάτε σπίτια σας!

—Αλήτες!

Απόλαυση!

Κάποιες φορές τύχαινε να μην τα 'χουν καταφέρει να ξεφύγουν οι άλλοι ή να τους έχει πάρει ο ύπνος περιμένοντας

να ξεραθούν οι μεγάλοι. Τότε έπαιρνα το τσέρκι και πήγαινα περιοδεία στις παρακάτω γειτονιές, πέρα από το οικόπεδο του Πέρπερα, προς τον Άγιο Κωνσταντίνο.

Εκεί βλέπεις δεν με γνώριζαν οι περίοικοι, οπότε δεν ήξεραν και πού ν' απευθυνθούν για τα παράπονα.

Άνοιγαν λοιπόν παντζούρια, έφευγαν κουβαδιές τα νερά, οι διαμαρτυρίες και οι κατάρες βροχηδόν, αλλά πέραν αυτού μηδέν. Ούτε συνέπειες, ούτε τίποτα.

Υπήρχε όμως κι ένας επιπλέον (σημαντικός) λόγος που μ' έκανε να απολαμβάνω αυτές τις μοναχικές επελάσεις. Η δεσποινίς Ελπίδα!

Η οποία ήτα μια πανέμορφη κοπέλα... εντάξει, λίγο γριά, άνω των εικοσιπέντε... που εργαζόταν στο Ταχυδρομείο, μαζί με τη Λέλα, τη φίλη της μάνας μου –και εκ των κρυφών αγαπημένων μου.¹

Η δεσποινίς Ελπίδα δεν έκανε τα καραγκιοζιλίκια των άλλων όταν περνούσα (και ξαναπερνούσα). Έβγαινε στο παράθυρο, χωρίς δράματα και υστερίες κι έφερνε τον δείκτη του υπέροχου χεριού της στα πανέμορφα χείλη της, στην παγκοσμίως γνωστή παντομίμα για τη «σιωπή».

Εννοείται πως αμέσως σταματούσα, μάζευα το τσέρκι υπό μάλης, κουνούσα την κεφαλα μου καταφατικά, πλήρης κατανόησης και μεταμέλειας, και πήγαινα παραπέρα. Για να επιστρέψω βεβαίως λίγο αργότερα.

Προς τιμήν της, η δεσποινίς Ελπίδα, παρ' ότι ήξερε (λόγω Λέλας εάν ενθυμείστε) ποιος ήμουν, δεν πήγε ποτέ να παραπονεθεί στη μάνα μου. Αυτό το εξετίμησα ιδιαίτερος κι έκανα νοερές σημειώσεις, σε περίπτωση που το αίσθημα με τη Λέλα, για όποιον λόγο (ανεξηγήτο βεβαίως), μελλοντικά ναυαγούσε να στραφώ προς ετούτη εδώ την κατεύθυνση, αφού μάλιστα –οφθαλμοφανώς– τύγχανα άμεσης ανταπόκρισης. Η διαφορά ηλικίας, εννοείται, δεν θα στεκόταν

---

1 Περί Λέλας βλέπε «Αστροναύτης, Ταρζάν και Αήττητος Εραστής», τον δεύτερο κατά σειρά τόμο του έπους των «Θρύλων» –του ιδίου ρεντίκολου συγγραφέως.

εμπόδιο, διότι εγώ θα μεγάλωνα, ενώ εκείνη θα παρέμενε ως είχε. Απλά πράγματα!

Με την προοπτική αυτή, την καθ' όλα θεμιτή, είχα αρχίσει να σκέφτομαι να κάνω «σιωπηλό πέραςμα» από το σπίτι της δεσποινίδος Ελπίδας, για να μην διακόπτω τη μεσημβρινή της ξεκούραση. Όμως, αν δεν έκανα τον συνήθη –και οικείο σε κείνη πλέον– θόρυβο πώς θα ήξερε η ίδια ότι περνάω, ώστε να βγει στο παράθυρο, δήθεν για να με επιπλήξει;

Τη φανταζόμουν να λαγοκοιμάται, με τ' αυτιά της τεντωμένα, στο μισοσκόταδο του μπουντουάρ της, ν' αφουγκράζεται τους πνιχτούς ήχους του μεσημεριού, αναμένοντας με χτυποκάρδι εκείνο το απόμακρο «γκλάνγκ-γκρουνγκλάνγκ», που θα εξήγγειλε το πλησίασμα μου, απολαμβάνοντας το κάθε «γκλάνγκ» που μ' έφερνε πιο κοντά της, ως τη στιγμή που ο υπέροχος σαματάς θα βρισκόταν ακριβώς έξω από το σπίτι της, να πεταχτεί πάνω με λαχτάρα και να τρέξει στο παράθυρο να χαιρετήσει τον ερχομό του καλού της μ' εκείνη τη (συνθηματική βέβαια) παντομίμα της σιωπής.

Είχα το δικαίωμα να της στερήσω –αλλά κι από μένα– αυτή την απόλαυση; Δεν το είχα. Κι έτσι συνέχισα το θριαμβικό και θορυβώδικο κόρτε μου, θαρραλέα αψηφώντας την μήνιν των περιοίκων, των ανυποψίαστων για το υπέροχο ρομάντζο που εκτυλισσόταν κάτω από τα παράθυρά τους.

Και ξαφνικά, ένα μεσημέρι που είχα εξορμήσει κάπως ωρύτερα, έγινε το θαύμα!

Τη συνάντησα δια ζώσης... Εννοώ από κοντά... έξω από το σπίτι της καθώς επέστρεφε αργοπορημένη από τη δουλειά της (θα την ανάγκαζαν φαίνεται να κάνει υπερωρίες, την αγαπημένη, αυτοί οι στυγνοί κι αδίστακτοι δουλέμποροι εργοδότες του δημοσίου –τους οποίους, ως άλλος Ζορρό, σημείωσα νοερά να τιμωρήσω μελλοντικώς).

Ήταν υπέροχη μέσα στο λουλουδάτο της φόρεμα, με το μεγάλο ψάθινο καπέλο να της σκιάζει τα όμορφα χαρακτηριστικά και να προφυλάσσει το βελούδινο δέρμα της από τις

ανελέητες κι αυθάδεις αχτίδες του ήλιου! Μια οπτασία, από εκείνες τις καλοκαιρινές, που συχνά-πυκνά εκείνη την εποχή μας έκοβαν την ανάσα.

Σταμάτησα αμήχανος και τη χάζενα σαν μαγεμένος, μην ξέροντας τι να κάνω και πώς να φερθώ (αντιστεκόμενος ωστόσο γενναία στην ενστικτώδη παρόρμηση να το βάλω στα πόδια, να εξαφανιστώ από πρόσωπου Γης).

Με είδε και κοντοστάθηκε καθώς πήγαινε ν' ανοίξει την αυλόπορτα του σπιτιού της. Δίστασε για μια στιγμή και μετά... μου χαμογέλασε! Μου χαμογέλασε σας λέω! Και ήταν σαν να μου χαμογελούσαν ο ήλιος και το φεγγάρι μαζί!

—Κάτι νωρίς σήμερα ή μου φαίνεται; μου είπε και η φωνή της ήταν μουσική κοντσέρτου για βιολί και πιάνο... να, μα την Παναγία!

—Εεεε..., ήταν η δική μου αμήχανη απάντηση.

—Καλά, δεν κοιμάσαι ποτέ εσύ το μεσημέρι; ρώτησε.

—Κοιμάμαι, μουρμούρισα. Πώς δεν κοιμάμαι...

—Αμ δεν το βλέπω; είπε γελώντας. Κοιμάσαι, αλλά σ' αρέσει περισσότερο να κρατάς εμάς τους άλλους ξυπνούς.

—Εεεε...

Μου έδειξε το τσέρκι.

—Αυτό είναι το... εργαλείο; ρώτησε.

—Εγώ το έφτιαξα, μόνος μου, απάντησα κομπάζοντας και φουσκώνοντας σαν διάνος.

Άπλωσε το χέρι της με την παλάμη ανοιχτή. Δεν είχα δει ωραιότερο χέρι σ' όλη μου τη ζωή! Να, μα την Παναγία!

—Να το δω; μου κάνει.

Της το έδωσα χωρίς τον παραμικρό δισταγμό, κολακευμένος από το ενδιαφέρον που έδειχνε, κάτι ασυνήθιστο για τους μεγάλους. Το πήρε, το κοίταξε καλά-καλά και μετά με μια υπέροχα αρμονική κίνηση του πανέμορφου χεριού της το εκσφενδόνισε ψηλά και λοξά.

Είδα έκθαμβος το πολύτιμο τσέρκι να διαγράφει μια τέλεια, προοδευτικά ανοδική καμπύλη, στριφογυρίζοντας γύρω από τον άξονά του και να πηγαίνει να προσγειώνεται μ' ένα μεταλλικό «γκλάνγκ» στα κεραμίδια του σπιτιού της.

—Ορίστε, το ρυθμίσαμε κι αυτό, μου είπε η δεσποινίς Ελπίδα, χωρίς στιγμή να χάσει το χαμόγελό της. Τώρα θα μπορέσουμε επιτέλους να ξεκουραζόμαστε τα μεσημέρια.

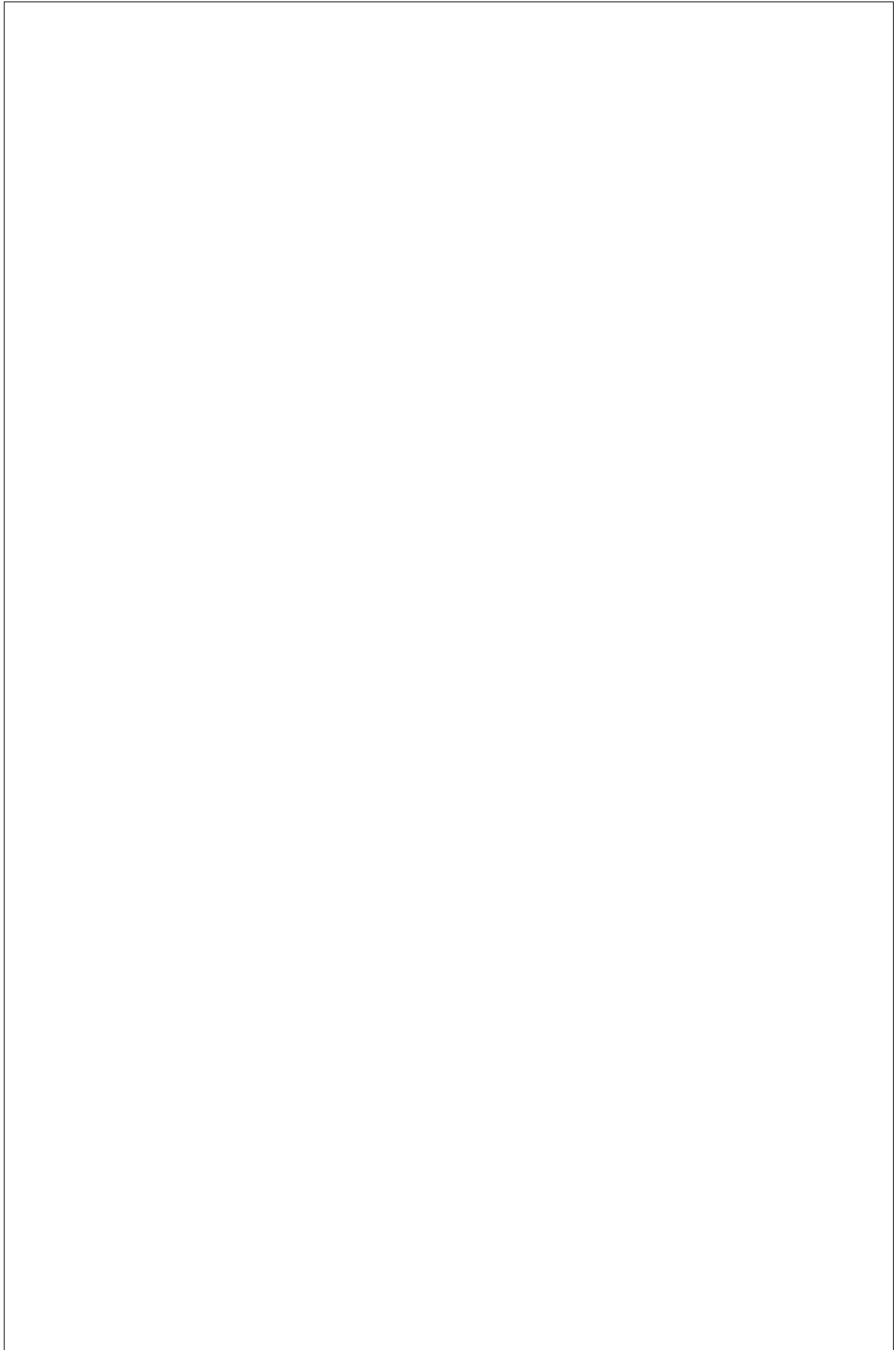
Είχα απομείνει άφωνος! Αυτό που συνέβη, το αχαρακτήριστο, το ανήκουστο, ήταν το τελευταίο πράγμα που περίμενα να συμβεί και κάτι που το μυαλό μου αρνιόταν πεισματικά να επεξεργαστεί.

Εκείνη άνοιξε την αυλόπορτα και χωρίς μια ματιά πίσω της (που θα έδειχνε τουλάχιστον ότι νοιαζόταν –κατά τους ψυχολόγους του «Θησαυρού») μπήκε στον δικό της, ιδιωτικό κόσμο και βγήκε από τον δικό μου –δια παντός.

Δεν ξαναπέρασα από εκεί, με τσέρκι ή χωρίς.

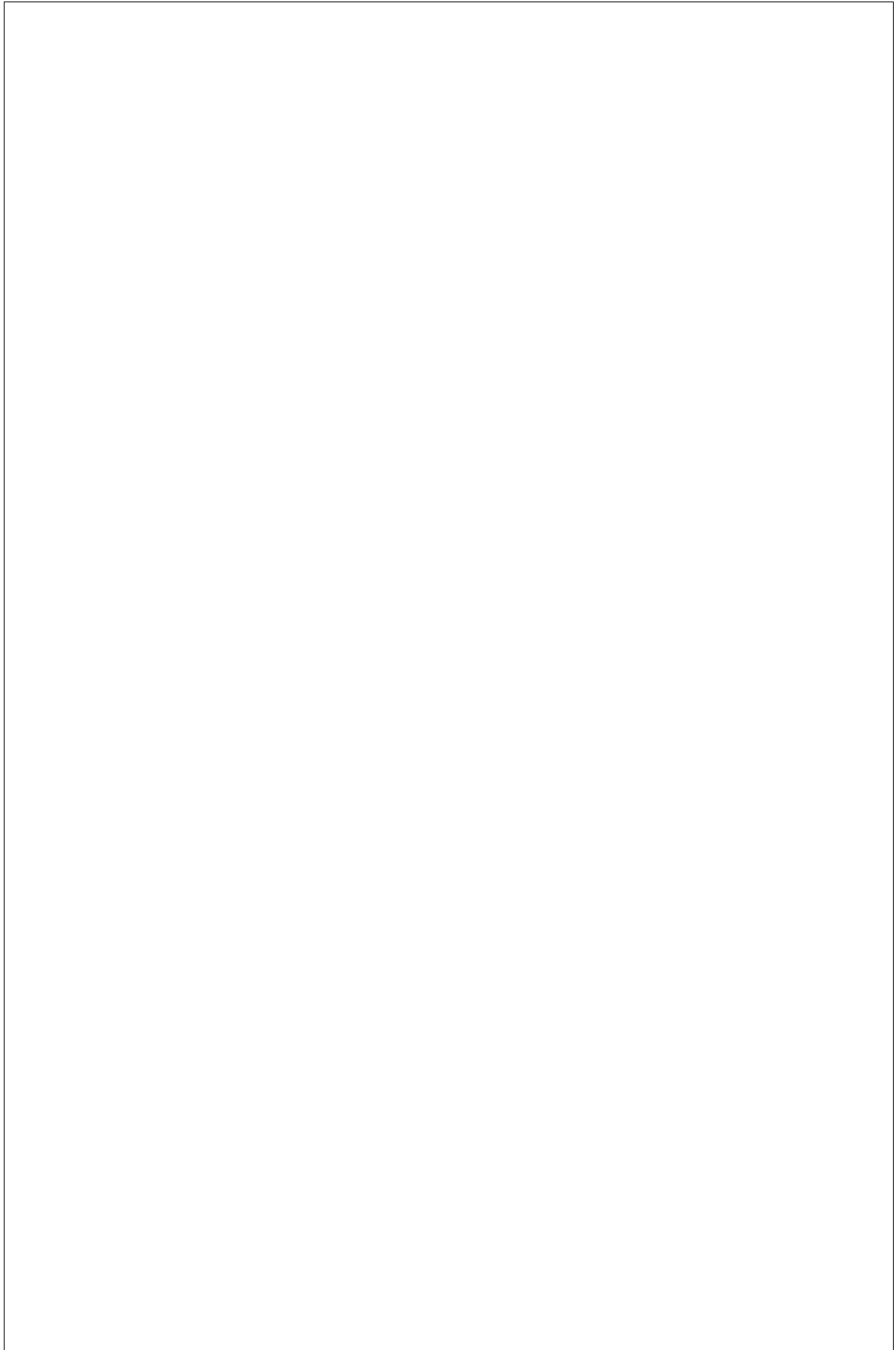
Ήταν αυτό ένα σκληρό μάθημα, που είχαν λάβει πριν από μένα κι άλλοι προδομένοι, όπως ο Σαμφών, ας πούμε, ο Οθέλος ίσως και σίγουρα ο αγαπημένος της Μάτα Χάρι για το πόσο εμπιστεύσιμη μπορεί να είναι μια μοιραία γυναίκα. Ένα μάθημα που δεν ξέχασα ποτέ, αλλά που –φευ– δεν μπορώ να ισχυριστώ ότι με ωφέλησε ιδιαίτερα.

Ζήτω ο Στρατός!
(Αντίσταση κατά της Εξουσίας)

Tο σπίτι του κυρ-Θανάση και της κυρα-Καλλιόπης βρισκόταν ακριβώς απέναντι από το στενό που οδηγούσε στο «στοιχειωμένο» οικόπεδο του Πέρπερα, στη δυτική εσχαιά της γειτονιάς, στο ίδιο ξέφωτο όπου βρισκόταν το σπίτι του Θυμιάκη –ισόγειο– και του Τσίλα με τον Γιώργο, τα Κασσιανάκια –ανώγειο– κι όπου η διπλανή, πάντα κλειστή πόρτα του μπακάλικου του Αούτου, στα σκαλιά της οποίας είχαμε εγκαταστήσει «εξαπανέκαθεν» το αρχηγείο μας.

Το εν λόγω σπίτι ήταν μικρό αλλά νοικοκυρεμένο και βρισκόταν στο βάθος ενός κήπου γεμάτου με λουλούδια κάθε είδους –ίσως του ωραιότερου της γειτονιάς. Τα λουλούδια βέβαια μια χαρά ήταν –η χαρά του συνταξιούχου δηλαδή– αλλά σε σύγκριση με κάτι άλλα λουλούδια που ευδοκίμουν στον ίδιο χώρο –και που παρουσίαζαν ασυζητητί πολύ μεγαλύτερο ενδιαφέρον για μας– έβγαιναν χαμένα.

Τα άλλα λουλούδια στα οποία αναφέρομαι ήταν βέβαια οι δυο κόρες του εν λόγω ζεύγους των απομάχων, η Μαίρη και η Ξένια. Ήταν βέβαια κάπως ηλικιωμένες, σίγουρα άνω των εικοσιπέντε, αλλά τι τα θες... μπουκιά και συχώριο αμφότερες! Καστανή η Μαίρη, μαυρομαλλούσα η Ξένια. Υπέροχα πλάσματα, που κοσμούσαν τη γειτονιά –η οποία δεν έπασχε ωστόσο από έλλειψη ωραίων κοριτσιών– και που μας έκαναν να ονειρευόμαστε (χωρίς να το ομολογούμε βεβαίως –μην εξευτελιστούμε στα μάτια των άλλων).

Τι έκανε αυτές τις δυο να ξεχωρίζουν από τις άλλες ωραίες; Μα το ασυνήθιστο της ενασχόλησής τους. Εκεί που οι άλλες σταδιοδρομούσαν ως κομμώτριες, μοδίστρες, μα-

νταρίστρες και υπάλληλοι σε εμπορικά καταστήματα, η Μαίρη και η Ξένια υπηρετούσαν στον... Στρατό!

Αξιωματικές αμφότερες, υπολοχαγίνες παρακαλώ, στο Σώμα Αδερφών Νοσοκόμων. Με στολές που κάναν στράκες, παρασήματα και βάδισμα επί ψηλοτάκουνων γοβών να ραγίζουν οι πλάκες.

Τις χαζεύαμε όταν επέστρεφαν από τη Στρατιά καθ' οδόν για το σπίτι τους και παθαίναμε ταράκουλο. Κρυφίως βέβαια, να εξηγούμεθα. Κανείς μας δεν τολμούσε να εκφράσει τον θαυμασμό του, ούτε καν να σχολιάσει, όπως γινόταν με τις πιο εντυπωσιακές από τις «ξένες» περαστικές. Κι αυτό για δυο λόγους. Τον ένα τον εξήγησα ήδη. Φοβόμασταν την καζούρα της συμμορίας, να δείξουμε αδυναμία προς εκπροσώπους του ασυζητητί ασθενέστερου φύλου – έστω κι αν ήταν φανταρίνες. Ο άλλος λόγος ήταν κάπως πιο λεπτός. Τούτες εδώ ήταν «δικές μας», της γειτονιάς. Κάτι σαν συγγενείς δηλαδή. Και στα συγγενικά θήλα οφείλαμε σέβας. Όπως δεν θα προσβάλαμε αδερφή φίλου με εκδηλώσεις άτοπου θαυμασμού του τύπου «ζαχαροπλάστης ήταν ο μπαμπάς σου;», έτσι ήταν το ίδιο αδιανόητο να ενοχλήσουμε κορίτσια γειτόνων. Υπήρχαν άγραφοι νόμοι, πώς να το κάνουμε!

Κείνο το απομεσήμερο λοιπόν καθόμασταν στα σκαλιά του Αούτου κι αναλύαμε τις περιπέτειες του Παιδιού-Φάντασμα, όπως εξελίσσονταν στο τελευταίο τεύχος του «Μικρού Ήρωα», όταν βλέπουμε να καταφθάνει η Ξένια, θεϊκή παρουσία μέσα στην άψογη στολή της, με στενή φούστα και ψηλοτάκουνα (δεν είχαν επινοηθεί ακόμα τότε τα ατσούμπαλα πανταλόνια για τις ένστολες δεσποινίδες), με βήμα σταθερό πλην λικνιστό... μια οπτασία στην κάψα του μεσημεριού.

Εκφράζοντας τα συναισθήματα όλων μας, ο Τσίλας, σε μια έμπνευση της στιγμής, πετάγεται όρθιος, βαραίει μια κωμική προσοχή και χαιρετάει στρατιωτικά καθώς η αξιωματικίνα περνούσε μπροστά από το αρχηγείο μας.

Εκείνη γέλασε και μας αντιχαιρέτησε μ' ένα μελωδικό:

—Γεια σας, παιδιά...

Για να λάβει την απάντηση όλων εν χορώ:

—Γεια σας, δεσποινίς Ξένια...

Κι απομείναμε να τη χαζεύουμε ν' απομακρύνεται με κείνο το υπέροχο, το σίγουρο βήμα των γυναικών που ξέρουν ότι τις θαυμάζουν. Όσπου έφτασε στην καγκελόπορτα του σπιτιού της και χάθηκε ανάμεσα στα άλλα άνθη του όμορφου κήπου.

—Δεν μπορώ να καταλάβω, ρε γαμώτη μου, είτε ο Θυμιάκης. Γυναίκες στο Στρατό;!!!

—Και μάλιστα αξιωματικές! πλειοδότησε ο Τσίλας.

—Καλά, μην τρελαινόμαστε, στο σώμα των νοσοκόμων τις έχουν, είτε ο Σταύρος. Δεν τις βάζουν να οδηγούν τανκς!

—Ναι, αλλά... πλάκα τα γαλόνια! παρατήρησε ο Αλέκος. Δηλαδή τι... όταν θα πάμε εμείς φαντάροι θα στεκόμαστε κλαρίνο και θα χαιρετάμε;

Αυτό δεν το είχαμε σκεφτεί και προβλημάτισε τα μάλα την ομήγυρη.

—Σιγά μη χαιρετάω!..., είπε ο Γιώργος, ο δικός μου.

—Ούτε εγώ θα χαιρετάω, δήλωσε ο Τάκης.

—Ούτε εγώ...

—Ούτε εγώ...

Ο Σταύρος, ως ο πρακτικός και ειδήμων νους της παρέας και γνώστης των στρατιωτικών πραγμάτων, λόγω του μεγάλου αδερφού που υπηρετούσε στην Ανακτορική Φρουρά, αλλά και μιας γενικότερης παντογνωσίας που τον χαρακτήριζε, ανέλαβε να μας προσγειώσει στη σκληρή πραγματικότητα.

—Δεν θα χαιρετάτε; Θα τρώτε φυλακή, είπε.

—Γιατί, ρε;

—«Δεν χαιρέτησε ανώτερο –δέκα μέρες φυλακή και δεκαπέντε κράτηση», απήγγειλε εκείνος εδάφιο του κανονισμού (αυτοσχεδιάζοντας).

Του Γιώργου, του δικού μου, αυτό το «ανώτερο» του γύρισε το μάτι.

—Ανώτερη μια γυναίκα από μένα, ρε; αναφώνησε με δίκαιη αγανάκτηση.

—Ως αξιωματικός, ρε. Αφού εσύ θα 'σαι φαντάρος. Τι νομίζεις, θα σε κάνουν κατευθείαν στρατηγό;

—Ε, και; Τι, θα κάθομαι να με διατάζει... **γυναίκα**!;

—Και τι θα κάνεις;

—Θα...

«Θα την πλακώσω στο ξύλο» ετοιμαζόταν να πει, επικαλούμενος την προσφιλή του λύση σε όλα τα προβλήματα, αλλά συνειδητοποίησε το ντελικάτο της κατάστασης και φρενάρισε απότομα.

—Εγώ... άπαξες και με διατάζει δηλαδή... θα της πω «άντε πάινε, κυρά μου, να πλύνεις κάνα πιάτο», δήλωσε ο Τάκης ευθαρσώς.

—Είκοσι μέρες φυλακή, έκοψε την ταρίφα ο Σταύρος.

—Ε, και;

—Θ' απολυθείς του Αγίου Πι ανήμερα.

Αυτό ήταν όντως ένα θέμα.

—Εγώ θα κάνω ότι δεν άκουσα, είπε ο Τσίλας.

—Κι εγώ, ρε...

—Κι εγώ...

Ο Σταύρος το σκέφτηκε.

—Είσαστε, ρε, να κάνουμε όλοι το κοροΐδο; είπε. Έτσι και μας διατάζει εμείς θα κοιτάμε αλλού... Τα πουλάκια, τα πούλουδα, τα συννεφάκια...

Ενθουσιαστήκαμε.

—Ναι, ρε!

—Αυτό είναι! Την κοροΐδα!

—Μέσα!

—Έγινε.

—Αυτό βέβαια λέγεται «παθητική αντίσταση», είπε σκεπτικά ο Σταύρος. Αλλά δεν θα μπορεί να μας πει κανείς τίποτα... Δεν ακούσαμε.

—Θα κάνουμε τους κουφούς δηλαδή;

—Τελείως.

—Κουφοί στα ΛΟΚ, ρε; παρατήρησε ο Αλέκος. Θα μας διώξουν.

Γιατί βεβαίως, όλοι μας, «έτσι όπως ήμασταν», στα ΛΟΚ θα πηγαίναμε, πουθενά αλλού.

Ο Σταύρος το ξανασκέφτηκε.

—Δεν θα είμαστε πάντα κουφοί, ρε, κατέληξε στο τέλος. Μόνο όταν μας διατάζουν γυναίκες. Και στην ανάγκη το λέμε και στο λοχαγό μας... «Κυρ-λοχαγέ, εμείς διαταγές από γκόμενες δεν λαμβάνουμε καθότι θα ξεφτιλιστούμε σαν λοκατζήδες και θα ξεφτιλίσουμε και το Σώμα». Θα μας καταλάβει, δεν μπορεί.

—Μη σου πω ότι θα μας δώσει και τιμητική άδεια, συμπλήρωσε ο Γιώργος της Κασσιανής.

—Ναι, ρε! Αυτό θα κάνουμε.

—Μέσα!

—Τέλεια!

—Αυτό κανονικά θα ήταν αντίσταση κατά της Αρχής, όπως όταν αντιμιλάμε σε χωροφύλακα, παρατήρησε ο Βάσος. Αλλά, ένεκα οι ειδικές συνθήκες, δεν θα μας πει κανείς τίποτα.

—Έχω μια απορία, πετάγεται ο μικρός, ο Αλέκος.

—Τι απορία;

—Άπαξες και μας πουν να πάμε σε κάνα θέλημα, τι θα κάνουμε;

Γιατί στη γειτονιά όλοι χρησιμοποιούσαν την πιτσιρικά-
ρία για τα θελήματα, ήταν κανόνας. Κι εμείς δεν λέγαμε
ποτέ όχι, γιατί όλο και κάτι οικονομούσαμε από την εξυπη-
ρέτηση. Ένα πενηνταράκι από 'δώ, κάτι δεκαρούλες από
ρέστα από κει... βουλευόμασταν για τις καραμέλες μας και
για τα μεταχειρισμένα τεύχη των Μικρών Ηρώων.

Οπότε, τώρα με την ανυπακοή στην... εξουσία, πώς θα
χειριζόμασταν το ζήτημα, εάν κι εφόσον;

—Τίποτα, είπε ο Σταύρος κοφτά. Πρέπει από τώρα να
συνηθίσουμε. Να προπονηθούμε. Τέρμα τα θελήματα.

—Μα...

—Όποιος δεν συμφωνεί θα φύγει από τη συμμορία.

—Καλά, ντε... Είπαμε...

—Να μη λέτε. Να φιλήσουμε όλοι σταυρό.

Οπότε φιλήσαμε τα δάχτυλά μας σταυρωμένα και δεθή-
καμε με τον όρκο. Όχι θελήματα κι εξυπηρετήσεις για τις
αξιωματικές. Τέρμα!

Αλλά...

Αλλά ο διάολος τα σχεδιάζει πάντα αλλιώς.

Επέστρεφα από το σχολείο κείνο το μεσημέρι όταν έξω
από το σπίτι με τον όμορφο κήπο διασταυρώθηκα με την εκ-
των δύο υπέροχων ανθών, Μαίρη, που μόλις επέστρεφε κι η
ίδια.

Μουρμούρισα ένα χαμηλοβλεπούσο «καλημέρα» κι
ήμουν έτοιμος να προσπεράσω όταν την ακούω να με φω-
νάζει.

—Βρε ομορφούλη, να σου ζητήσω μια χάρη;

Όταν ένα κορίτσι σαν αυτό σε αποκαλεί «ομορφούλη»
τι χάρη μπορείς να του αρνηθείς; Σας ερωτώ. Έτσι, με το
χέρι στην καρδιά.

—Μάλιστα, απαντώ το λοιπόν, ολοπρόθυμος.

—Μπορείς, βρε αγάπη μου, να πεταχτείς μια τρεχάλα ως

το φούρνο να μου πάρεις ένα ψωμί, για να μην τρέχω η ίδια που είμαι κουρασμένη;

«Αγάπη μου» επιπλέον του «ομορφούλη» και να γίνεις χαλί να σε πατήσει, όχι να της φέρεις ψωμί!... Αλλά... Ξαφνικά θυμήθηκα την υπόσχεση που είχαμε δώσει –με φιλημένο σταυρό– και μ' έλουσε κρύος ιδρώτας. Πώς να γίνεις επίορκος τώρα; Πώς να προδώσεις τη συμμορία, αλλά κι ολόκληρο το ανδρικό γένος; Πώς να δεχτείς να γίνεις Εφιάλτης, Ιούδας, Πήλιος Γούσης, Αρτέμης Μάτσας και Δήμος Σταρένιος;

—Ευχαρίστως, είπα.

Χαμογέλασε και μου 'δωσε ένα δίφραγκο (η οκά το ψωμί κόστιζε τότε 80 λεπτά με μια δραχμή, ανάλογα αν ήταν μαύρο ή «πολυτελείας»).

—Με τα ρέστα να πάρεις καραμέλες, μου είπε.

Διέρρηξα τα ιμάτια μου.

—Με τίποτα! διαμαρτυρήθηκα. Αλίμονο τώρα!

—Επιμένω, μου λέει κάνοντας το χαμόγελό της πλατύτερο. Αλλιώς να πάω εγώ...

—Ευχαριστώ, ψέλλισα κατακόκκινος κι έφυγα σφαίρα για τον φούρνο του Τσουγένη.

Όχι πως δεν είχα τύψεις... Είχα, αλλά τις καταχώνιασα σ' ένα από τα κάτω-κάτω συρτάρια, για μετά. Κι εδώ που τα λέμε... αν το καλοξετάζαμε το πράγμα δηλαδή... η συμφωνία ήταν για την Ξένια. Για τη Μαίρη δεν είχαμε πει (εξόν κι αν δεν άκουσα)...

Αγόρασα το ψωμί, αγόρασα και καραμέλες τσίπουρου (γλυκόριζα ήταν, αλλά εμείς τις λέγαμε τσίπουρου) από τον Γιαννάκο με το φράγκο που περίσσεψε κι επέστρεψα στο σπίτι της ωραίας εντολοδόχου μου, πανευτυχής και με τις τύψεις εντελώς φευγάτες πλέον –αφού δεν με είδε κανείς, παράπτωμα δεν υπήρξε.

Αλλά...

Είπαμε, ο διάλογος... Πέφτω πάνω στον Τσίλα που έβγαίνε κείνη τη στιγμή από το σπίτι του. Με βλέπει με το ψωμί...

—Πού πας, ρε; μου κάνει (χωρίς να υποψιάζεται, αλλά παραξενεμένος γιατί το σπίτι μου βρισκόταν στην αντίθετη κατεύθυνση).

Πού πάω, ο έρμος; Έλα μου ντε!

—Στη θεία μου την Κατίνα, που μ' έστειλε για ψωμί, λέω το πρώτο που σκέφτηκα.

Η θεία Κατίνα με τον θείο Ζήση έμεναν κοντά στο σχολείο μας, στον Άγιο Κωνσταντίνο.

—Πάμε μαζί, για παρέα, μου λέει και με παγώνει.

Τώρα;

Ευτυχώς τη στιγμή εκείνη βγήκε η κυρα-Κασσιανή στο μπαλκόνι και τον φώναξε για φαγητό.

Στο παρατσάκ διασώθηκε η κατάσταση!

Η επιβράβευσή μου ήταν ένα «ευχαριστώ, αγάπη μου», που μ' έστειλε στο σπίτι μου ευτυχισμένο, δικαιωμένο και κατακόκκινο ως τ' αυτιά!

Ούτε γάτα, ούτε ζημιά. Για μια φορά τι πείραζε; Μία ίσον καμία. Την επόμενη φορά, πρώτα ο θεός, θα πρόβαλα, ως όφειλα και συμφώνησα, αντίσταση κατά της Εξουσίας και θα ισοφάριζα έτσι τούτο εδώ το ασήμαντο, το μηδαμινό παραστράτημα.

Δυο μέρες αργότερα τρακάρω τον Θυμιάκη που επέστρεφε δρομαίος από τη Νικηταρά, όπου υπήρχε το κοντινότερο σε μας περίπτερο, το άλλο βρισκόταν στου διαόλου το κάγκελο, απέναντι από την ταβέρνα του Βασιλόπουλου, στην οδό Βόλου. Αμέσως παρατήρησα ότι κάτι εδώ δεν πήγαινε καλά. Γιατί μόλις με είδε έκρυψε τα χέρια του πίσω από την πλάτη σε μια ενστικτώδη, πλην ένοχη, κίνηση.

—Πού πας, ρε; τον ρωτάω.

—Να... εδώ...

—Πού είχες πάει;

—Στο περίπτερο, ρε, για καραμέλες.

Καραμέλες αγοράζαμε συνήθως από τον Αούτο ή τον Γιαννάκο, όχι από περίπτερα.

—Δώσε μία.

—Εεεε... τις έφαγα όλες.

Μάλιστα.

—Και τι κρατάς πίσω;

—Τίποτα...

—Για να δω...

Όπως αντιλαμβάνεται κανείς η διακριτικότητα στη γειτονιά ήταν φαινόμενο άγνωστο.

Κοκκινίζοντας από συστολή ο Θυμιάκης μου έδειξε (σαν βρεγμένη γάτα) ένα πακέτο τσιγάρα «Δελφοί». Οι «Δελφοί» τότε ήταν το μοναδικό φίλτρο που κυκλοφορούσε στην αγορά. Παναπεί γυναικείο τσιγάρο. Ποιος κάπνιζε «Δελφοί» εδώ πέρα; Σίγουρα όχι ο κυρ-Αντώνης, ο πατέρας του, που βολευόταν με «στούκας», χύμα «Δεκάρι» του Παπαστράτου δηλαδή.

—Για ποιον; ρωτάω διακριτικά (πάντα).

Ο Θυμιάκης κόμπιασε.

—Εεεε... να... εδώ παρακάτω..., προσπαθεί να ελιχθεί αδέξια.

—Παναπεί;...

Ξερόβηξε.

—Για τον κυρ-Θανάση, λέει μετά κοκκινίζοντας ολόκληρος από την ψεματούρα.

—«Δελφοί» καπνίζει ο κυρ-Θανάσης;

—Εεεε... έτσι μου 'παν...

—Ποιος σου είπε δηλαδή;

—Εεε... η δεσποινίς Ξένια...

Έκανα τον βαθιά σοκαρισμένο.

—Πήγες σε θέλημα για τη δεσποινίδα Ξένια, ρε ξεφτίλα;! ανέκραξα με αποτροπιασμό.

Ο Θυμιάκης κοίταξε δεξιά-ζερβά αλαφιασμένος, μην και μας ακούει κανείς.

—Όχι, ρε... για τον πατέρα της... Μα την Παναγία.

—Το ίδιο κάνει. Σε διέταξε κι εσύ βάρεσες προσοχή και παρουσίασες όπλα. Ξεφτίλα, ε ξεφτίλα!

—Ποιος, εγώ, ρε;

—Ναι, ρε, εσύ. Και φίλησες και σταυρό.

—Δεν είπαμε για τον κυρ-Θανάση...

—Έλαβες διαταγή, πάει, τελείωσε.

—Εγώ, ρε;

—Εσύ.

—Αφού δεν ήξερα ότι είπαμε και για τους πατεράδες...

Έκανα πως το σκέφτομαι. Ο Θυμιάκης ήταν φίλος μου επιστήθιος, δεν υπήρχε περίπτωση να «τον δώσω». Θα τον προστάτευα από το ολέθριό του ολίσθημα (καθόσον «ο αναμάρτητος πρώτος τον λίθον βαλέτω» κλπ.), αλλά δεν υπήρχε λόγος να μην τον παιδέψω λίγο πρώτα.

—Καλά, δεν σκέφτηκες ότι δεν είναι δυνατόν ποτέ ο κυρ-Θανάσης να καπνίζει γυναικεία τσιγάρα; του λέω αυστηρά.

—Εμ δεν το σκέφτηκα, απαντάει εκείνος μισοκακόμοιρα. Τι, ρε... θα με μαρτυρήσεις;...

Έκανα πάλι ότι πέφτω σε βαθιά περισυλλογή.

—Καλά, του λέω τέλος. Για πρώτη και τελευταία φορά... Αλλά, αν το ξανακάνεις...

—Όχι, ρε... μα την Παναγία, υπόσχεται ο παραβάτης φιλώντας τα σταυρωμένα του δάχτυλα (ο επίορκος).

Την επομένη ακριβώς τα 'φερε έτσι πάλι ο διάολος να μπλάξω² τον Τσίλα καθώς έβγαινε με προφυλάξεις (που δεν

2 Μπλάζω: Συναντώ αιφνιδίως караγκουνιστί. Μπλάζω, έμπλαζα, έμπλαξα, θα μπλάξω... κλπ. Σαν να λέμε «τον έπιασα στα πράσα».

του χρησίμευσαν) από την καγκελόπορτα του απαγορευμένου σπιτιού. Κι αυτός, όπως ο Θυμιάκης την προηγούμενη, κοκκίνισε ως τ' αυτιά με το που με είδε. Οι ενοχές βλέπεις.

—Πού ήσανε, ρε; του κάνω ως άλλος Ροβεσπιέρος.

—Πού ήμανε; κάνει τον κουτό εκείνος, για να κερδίσει χρόνο μήπως και σκεφτεί κανένα ψέμα.

—Στις αξιωματικές ήσανε, τον βοηθάω εγώ.

—Όχι, ρε... Να... μ' έστειλε η μάνα μου να δώσω κάτι σπόρια από ντάλιες στην κυρα-Καλλιόπη...

—Σίγουρα;

—Ε, ναι... Να... μα την Παναγία!...

Απ' ότι καταλάβαινα κι απ' ότι θα έχετε κι εσείς φαντάζομαι αντιληφθεί δεν ήμουν ο μοναδικός που είχε διαπράξει μια μικρή αβαρία, παραβαίνοντας, κατά κάποιο τρόπο (γιατί επιμένω, για τη Μαίρη δεν είχαμε πει), τον όρκο μας.

Αλλά δεν ήμουν ο μόνος που είχε ψυλλιαστεί τις παρασπονδίες. Ο ίδιος ο Σταύρος κείνο το απόγευμα αναγκάστηκε να μας υπενθυμίσει τα συμπεφωνημένα.

—Είπαμε, ρε, ή δεν είπαμε ότι δεν λαβαίνουμε διαταγές από γυναίκες; μας λέει.

—Ναι, ναι... είπαμε, μουρμουράμε εμείς κοιτάζοντας – ΟΛΟΙ!– αλλού.

—Και τότενες εμένα γιατί μου φαίνεται ότι υπάρχουν ανάμεσά μας κάτι τσουτσέκια που παραβαίνουν τον όρκο τους;

—Εγώ, ρε;... δεν... Μα την Παναγία!

—Ούτε εγώ...

—Ούτε εγώ...

—Εμένα μου είπε να πάω στο μανάβη και της είπα «δεν πάω», δήλωσε υπερηφάνως ο Γιώργος, ο δικός μου.

—Και τι σου είπε;

—Τίποτα, τι να μου πει;

Θυμήθηκα ότι χθες τον είχα δει να πηγαίνει τοίχο-τοίχο κρατώντας μια χαρτοσακούλα με μήλα και νόμισα πως πήγαινε στη θειά του, το σπίτι της οποίας ήταν δίπλα ακριβώς στον κυρ-Θανάση. Τώρα μου μπήκε η αμφιβολία.

—Να θυμόσαστε ότι πάμε για λοκατζήδες, μας είπε αυστηρά ο Σταύρος. Και οι λοκατζήδες δεν παίρνουν διαταγές από γυναίκες. Έτσι;

—Ναι!

—Μέσα.

—Ποτέ διαταγές.

—Εγώ, με τίποτα!

—Κι εγώ...

—Κι εγώ...

Σάββατο μεσημέρι, μόλις έχουμε φάει και ξεμπουκάρω να πάω να βρω τη συμμορία, όταν... να σου η δεσποινίς Μαίρη που ανεβαίνει από την Πλούτωνος όπου την είχε αφήσει το λεωφορείο του Στρατού. Με βλέπει... Μου χαμογελάει με κείνο το υπέροχο, το μαγευτικό της χαμόγελο.

—Ομορφούλη!..., μου λέει.

—Καλημέρα σας δεσποινίς Μαίρη, αντιχαιρετώ διαλυμένος εις τα εξ'ων συνετέθην εγώ.

Ήταν, όπως πάντα, υπέροχη μέσα στη στολή της. Μια οπτασία σε χακί απόχρωση!

—Βρε αγόρι μου, μπορείς να μου κάνεις μια πολύ μεγάλη χάρη; μου λέει.

Μπορείς να πεις όχι; Τι λέμε τώρα!

—Ότι θέλετε, δεσποινίς Μαίρη.

—Ένα ψωμί πάλι... Για να μην κάνω τον κύκλο... Μπορείς;

—Σε δυο λεφτά θα σας το φέρω σπίτι, έννοια σας...

Έλαβα το δίφραγκο κι αμολήθηκα στον φούρνο του Τσουγένη σαν σίφουνας. Πλην, φευ, το ψωμί είχε τελειώσει, οπότε χρειάστηκε να τρέξω στον άλλο φούρνο, απέναντι από το Δημόσιο Ταμείο, στου διαόλου το κάγκελο.

Με αγωνία μήπως άργησα μπουκάρω στον ανθισμένο κήπο της δεσποινίδος Μαίρης και... πέφτω πάνω στον Σταύρο. Ο οποίος έμεινε κάγκελο να με δει έτσι, Φάντη μαστού-νι μπροστά του.

—Πού πας, ρε; μου κάνει σαστισμένος.

—Εγώ;... εδώ..., λέω μαγκωμένος.

—Κι εγώ... εδώ..., μουρμουρίζει αυτός.

—Έφερα ψωμί για την κυρα-Καλλιόπη, του λέω πληροφοριακά.

—Α, μάλιστα...

—Εσύ; τον ρωτάω.

—Εγώ, τι;

—Εσύ, τι;

—Εγώ τίποτα... κάτι φουρκέτες για τα μαλλιά, μωρέ...

—Για την κυρα-Καλλιόπη;

—Ναι, ρε... Τι νόμισες;

—Τίποτα... Κάτσε να δώκω το ψωμί και φεύγουμε μαζί.

—Καλά, σε περιμένω.

Παρέδωσα το ψωμί, εισέπραξα ένα χαμόγελο κι ένα «ευχαριστώ, αγάπη μου» και πήγα να βρω τον Σταύρο, που περίμενε έξω από την καγκελόπορτα.

—Εντάξει;

—Ντάξει.

Πήγαμε να καθίσουμε στα σκαλιά του Αούτου. Οι άλλοι δεν είχαν φανεί ακόμα.

Ο Σταύρος ξερόβηξε.

—Κοίτα..., μου κάνει. Καλύτερα να μην αναφέρουμε τίποτα για το θέλημα στους άλλους...

—Της κυρα-Καλλιόπης;

—Ναι, ρε... Ξέρω κι εγώ... μπορεί να βάλουν άλλα με το μυαλό τους κι άντε μετά να εξηγείς.

—Μπορεί να νομίσουν ότι παραβήκαμε τον όρκο μας, επικροτώ εγώ.

—Ε, ναι... κι άντε να τους εξηγείς...

—Ενώ εμείς την κυρα-Καλλιόπη εξυπηρετήσαμε.

Με αγριοκοίταξε λοξά.

—Εξόν κι αν εσύ εξυπηρετούσες καμιά **άλλη**, έριξε τη σπόντα.

—Εγώ; διαμαρτυρήθηκα. Εγώ ψωμί έφερα, δεν έφερα **φουρκέτες**...

Έπεσε μια νεκρική σιωπή.

—Ντάξει, δεν λέμε τίποτα.

—Ντάξει.

—Φίλα σταυρό.

—Κι εσύ...

Φιλήσαμε σταυρό και τακτοποιήθηκε η εκκρεμότητα επισήμως.

Σε λίγο κατέφθασαν και οι υπόλοιποι της συμμορίας κι αρχίσαμε να συζητάμε για το τι θα παίζαμε κείνο το απόγευμα.

Όταν σε μια στιγμή ξεπροβάλλει από το βάθος του δρόμου η αργοπορημένη σήμερα δεσποινίς Ξένια, με κείνο το λικνιστό, σταθερό της περπάτημα που σου 'κοβε τα γόνατα.

Πλησίασε, μας χαμογέλασε και...

—Γεια σας παιδιά, χαιρέτησε.

—Γεια σας, δεσποινίς Ξένια, εμείς εν χορώ.

Κι απομείναμε να τη θαυμάζουμε μαγεμένοι καθώς απομακρυνόταν.

—Ρε σεις... μήπως να μην τους μιλάμε κιόλας; πετάχτηκε σε μια στιγμή ο Αλέκος (που είχε τη μανία να φυτρώνει εκεί που δεν τον έσπερνες).

—Θα 'ταν γαϊδουριά, λέω εγώ.

—Ναι, ρε, γαϊδουριά, επικροτεί κι ο Σταύρος.

—Λέω μήπως θα 'ταν ακόμα πιο αντίσταση κατά της Εξουσίας, είτε ο μικρός.

—Να μη λες. Λες βλακείες.

—Καλά.

—Αλλά θελήματα δεν κάνουμε με **τίποτα**, διευκρίνισε ο Τσίλας.

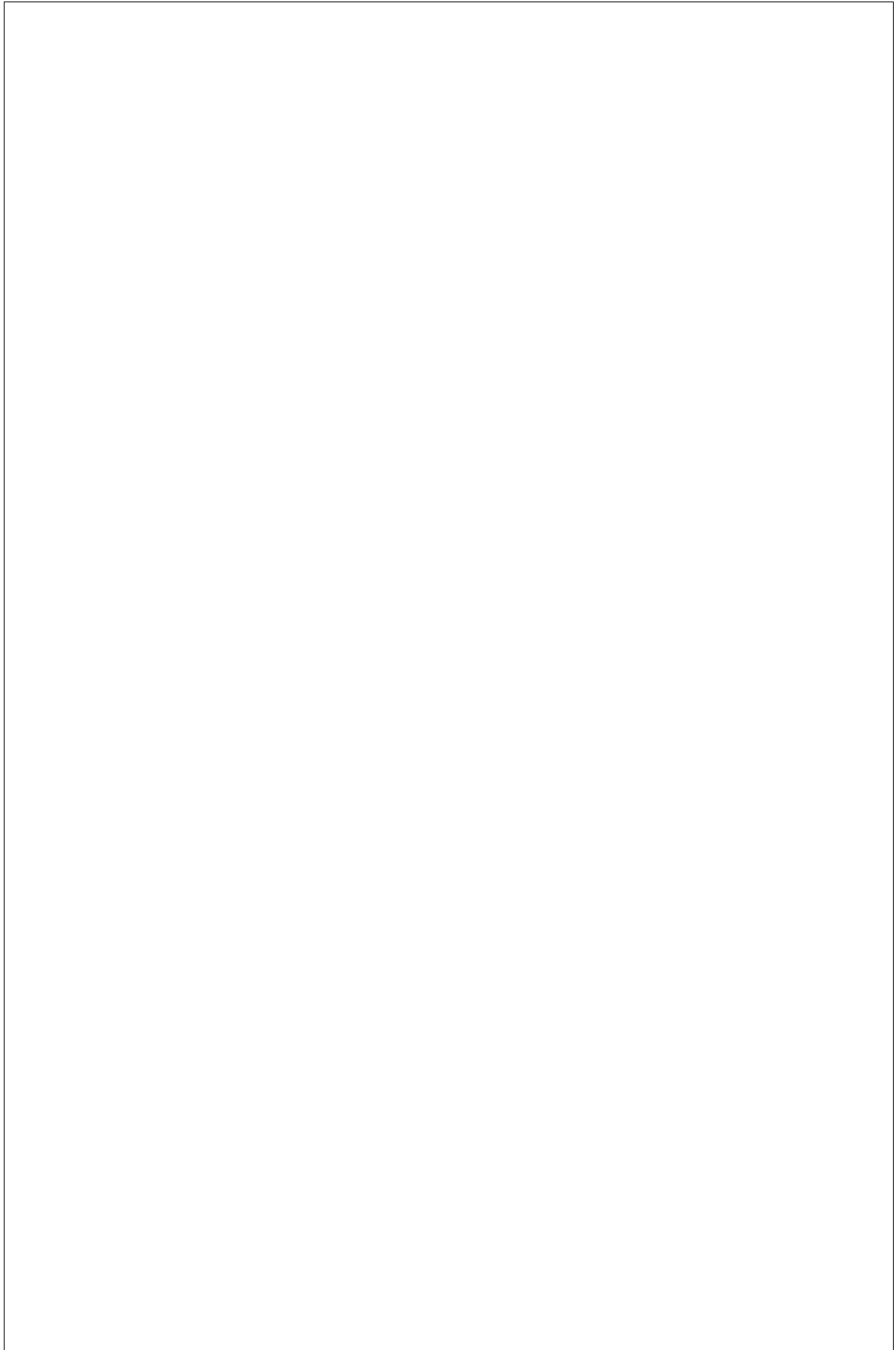
—Με τίποτα! Αφού φιλήσαμε σταυρό.

—Εμένα δεν θα με διατάζει καμιά γυναίκα, δήλωσε ο Γιώργος, ο δικός μου.

—Ούτε εμένα, ρε...

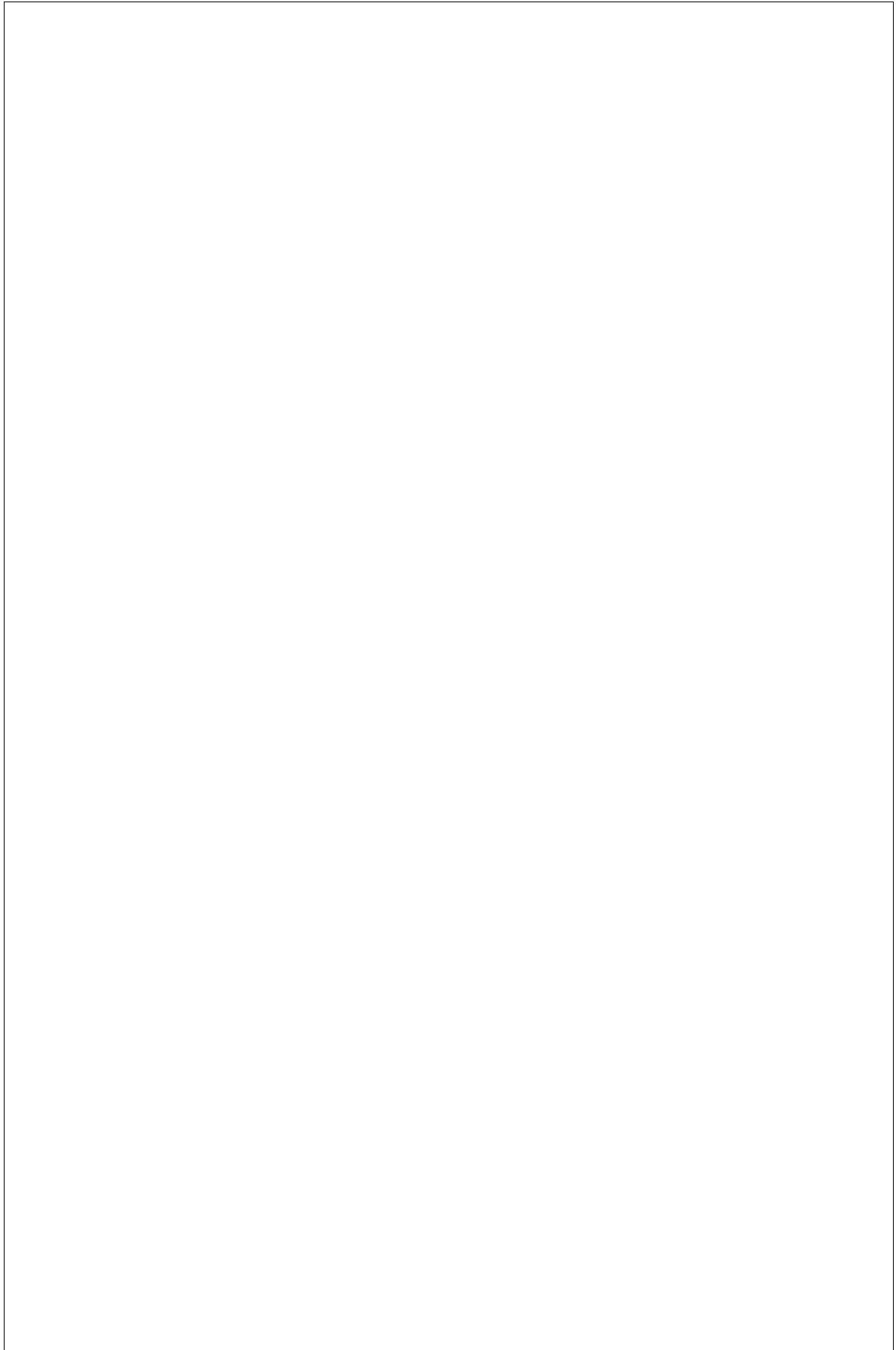
—Ούτε εμένα...

Soyez Galant !

Τα παιδιά είναι γαϊδούρια, από φυσικού τους. Αυτή είναι μια προαιώνια, συμπαντική αλήθεια και μόνο κάτι αποκομμένο από την πραγματικότητα ιδεολόγοι, κάτι ξεχασιάρηδες και κάτι άτεκνοι θέλουν να την αγνοούν. Οι καλοί τρόποι και η ευγένεια δεν είναι η φυσική συμπεριφορά ενός παιδιού, είναι φυτευτή, συχνά κάτω από συνθήκες πίεσης αφόρητης, με φοβέρες, τιμωρίες κι εκβιασμούς, που σε άλλες, κανονικές περιστάσεις, θα επέφεραν ποινές φυλάκισης, ίσως και στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων.

Και είναι φυσικό να ευδοκιμούν αυτές οι συμπεριφορές, οι «γαϊδουρινές», στην πιτσιρικαρία, γιατί οι άγραφοι νόμοι της κοινωνίας των παιδιών είναι αδυσώπητοι και δεν γίνεται να πορεύεσαι εκεί με αξιώσεις στηριζόμενος στο εγχειρίδιο του μαρκησίου του Κουΐνσμπερτ και της βαρώνης Ντε Σταλ.

Ξέρω τι σας λέω –είμαι παθός (κι ευτυχώς μαθός).

* * *

Στο σπίτι υπήρχαν μερικοί αυστηροί κανονισμοί –απαρβίαστοι.

Οι άντρες όφειλαν να είναι ξουρισμένοι κόντρα και καθαροί. Οι γυναίκες σουλουπωμένες. Απαξάπαντες, άρρενες και θήλεις, με πατούμενα γυαλισμένα κι αλάσπωτα. Δεν κυκλοφορούσαμε μισοντυμένοι, δεν βρίζαμε (πλην του ανωτάτου άρχοντος φυσικά, όταν «τον στενοχωρούσαμε»), δεν ρευόμασταν, δεν αεριζόμασταν (απαγορευόταν και η μνεία των λέξεων ακόμα), δεν μιλούσαμε δυνατά (παρά μόνο όταν

χρειαζόταν να νουθετήσουμε τον μικρό –εμένα), δεν διακόπταμε τον άλλο, δεν σκουπίζαμε τη μύτη μας στο μανίκι, δεν βουτούσαμε ψωμί στη σάλτσα (παρά μόνο αν το είχαμε πηρουνιάσει πρώτα), δεν... δεν... δεν...

Καταλαβαίνει κανείς ότι μόλις βρισκόμουν εκτός σπιτικής δικαιοδοσίας, στον ελεύθερο αέρα του έξω κόσμου, με τους αληθινά «δικούς μου», τα αλανάκια της γειτονιάς, όλα αυτά πήγαιναν περίπατο. Λούστρο ήταν μόνο, υποχρέωση κι επιβολή, δεν τα είχα φέρει μαζί μου στις αποσκευές που κουβάλησα όταν γεννήθηκα (δεν ξέρουμε πού κι από ποιαν).

Το πρόβλημα το δικό μου όμως –στο σημείο αυτό, όχι σε άλλα– δεν ήταν οι γονείς, ούτε η αγαπημένη μου Αννούλα, η οποία είχε μια φυσική ευγένεια και δεν καταλάβαινε από τζιριτζάτζολες και μασκαραλίκια. Ούτε η κυρα-Μαρίκα, η άλλη θετή μου μάνα, που μου δικαιολογούσε και συγχωρούσε σχεδόν τα πάντα. Το πρόβλημα το δικό μου είχε προέλθει εξ' Εσπερίας και λεγόταν μαντάμ Νίνα.

Δεν θυμάμαι πώς κι από πού ξεφύτρωσε στο σπίτι μας η μαντάμ Νίνα. Ήταν από πάντα εκεί. Από το παλιό σπίτι, στον Άη Νικόλα, ακόμα. Νομίζω πως ήταν μακρινή συγγενής κάποιου φίλου της οικογένειας και την είχε συστήσει ως την ιδανική γκουβερνάντα «για το παιδί».

Η μαντάμ Νίνα ήταν Γαλλίς (προσοχή, όχι «Γαλλίδα», Γαλλίς, έχει διαφορά). Παλαιάς κοπής. Μια στρουμπουλή, καλοσυνάτη –πλην άτεγκτη στα ζητήματα της «κοινωνικής πειθαρχίας»– κοντούλα, πάντα συγυρισμένη, πάντα προσεγμένη, *tirée à quatre épingles* που θα έλεγαν οι πατριώτες της, με υποδειγματικούς τρόπους, επιβάλλον και χωρίς πολλά-πολλά με κανένα. Χαμογελούσε σπανίως, δεν γελούσε ποτέ και η επιβράβευση της ήταν πιο δύσκολη κι από το να προταθεί ερασιτέχνης λογοτέχνης της επαρχίας για το βραβείο Νομπέλ. Δεν ήταν στρυφνή, ούτε μίζερη, άτεγκτη ήταν, κεφάλι αγύριστο, όταν θεωρούσε πως είχε το δικίο με το μέρος της, δηλαδή πάντα.

Η μαντάμ Νίνα βρισκόταν στην Ελλάδα από πολύ καιρό –προπολεμικά έλεγαν οι δικοί μου– κι ως εκ τούτου κατείχε

την ελληνική απταιίστως (με την χαρακτηριστική γαλλική προφορά εννοείται), αλλά μιλούσε μόνο και πεισματικά γαλλικά –σε όλους. Κι αυτό δημιουργούσε βεβαίως τραγελαφικές καταστάσεις στο σπίτι. Γιατί, ναι μεν με τη μάνα μου κατάφερνε να συνεννοείται (γαλλικά του Σχολαρχείου η κυρία Πιπή, πλην με ρωμείκη προφορά που έγδερνε το αυτί αλύπητα), αλλά με τους άλλους... Ο πατέρας μου της απαντούσε (πεισματικά κι αυτός) στα γερμανικά, που η μαντάμ Νίνα αγνοούσε, όπως εκείνος τη δική της γλώσσα, ενώ η Αννούλα, που δεν κώλωνε σε κάτι τέτοια είχε αναλάβει να της μάθει καραγκούνικα –και δη το ιδίωμα του Σκληθρου! Τα παιδιά, ο Πάνος κι ο Νικόλας, τα ξαδέρφια μου, το γλένταγαν με το δικό τους τρόπο, κάνοντας τα ελληνικά ν' ακούγονται γαλλικά, κοτσάροντας γαλλικές καταλήξεις σε ελληνικές λέξεις (κάτι που, παραδόξως, διασκεδάζε τη μαντάμ Νίνα). Όσο για μένα... «en français s'il vous plaît»... απαγορευόταν δια ροπάλου να της απευθύνω τον λόγο σ' οποιαδήποτε άλλη γλώσσα, υπαρκτή ή φανταστική.

Το αναπόφευκτο αποτέλεσμα ήταν ότι έμαθα την καταραμένη γλώσσα των πεφωτισμένων βασιλέων της βαρεμάρας (των «γιγάντων» της κλασικής φραντσέζικης λογοτεχνίας δηλαδή) σχεδόν μαζί με τα ελληνικά. Κι επειδή έβρισκα πως ήταν πιο εύκολο να σκέφτομαι σ' αυτήν, συχνά μετέφραζα από γαλλικά στα ελληνικά αυτό που ήθελα να πω – με ολέθριες συνέπειες.

—Θα μι του ζαβώσ'ει του κούτσ'κου αυτή η παρλιακιά, έλεγε η Αννούλα με απελπισία κάθε που της πέταγα μια ελληνικούρα γαλλικής δομής και προέλευσης.

Η... παρλιακιά δεν σκοτιζόταν φυσικά ούτε για τη γνώμη της Αννούλας, ούτε για κανενός άλλου. Θεωρούσε ότι είχε μια αποστολή που της είχε ανατεθεί, να συμβάλει δηλαδή αποφασιστικά στη δημιουργία ενός ακόμη καλοκουρδισμένου ζόμπι που θα πορευόταν στη ζωή του απαγγέλοντας Βικτώρ Ουγκώ, θα άνοιγε τις πόρτες για τις κυρίες και θα κρατούσε σωστά τα μαχαιροπήρουνα, οτιδήποτε άλλο ήταν για κείνη ελάσσοнос σημασίας.

—Plus haut la fourchette s'il vous plaît, με λειτουργούσε όταν καθόμασταν να φάμε. Le couteau ne se tient pas comme pour assassiner quelqu'un. Élégamment! Et prenez soin de couper la viande en petits morceaux –vous n'êtes pas un lion affamé.

Δεν έμενε, ευτυχώς, μαζί μας, είχε το δικό της σπίτι εκεί κοντά, αλλά βρισκόταν «στο πόστο της» όλη τη μέρα. «Ένας ύπνος μας χώριζε», που έλεγε κι ο πατέρας μου όταν περιέγραφε τις στενές σχέσεις των ανθρώπων.

Με είχε διαρκώς από κοντά, αλλά –της το αναγνωρίζω αυτό– ήταν εξαιρετικά διακριτική. Ποτέ δεν βγήκε στη γειτονιά να με φωνάξει όταν ήταν ώρα για μάθημα, έβαζε τη μάνα μου να το κάνει. Αντιλαμβανόταν φαίνεται το πρόβλημα που θα μου δημιουργούσε έτσι και τ' αλάνια καταλάβαιναν ότι είχα... Γαλλίδα γκουβερνάντα. Αρκετά προβλήματα είχα ήδη μαζί τους λόγω της καταραμένης «γλώσσας του σαλονιού», δεν χρειαζόμουν κι άλλα.

—Σκεφτείτε, ρε μάγκες, έλεγε ο Σταύρος, να λέει ο Τζωνγουαίην³ «Get your gun, stranger» στα... γαλλικά!

Παρατήρηση που προκαλούσε ακατάσχετα χαχανητά στην ομήγυρη, που ευκαιρία ζητούσε να λοιδορήσει ανερυθρίαστα τη γνώση και τη φινέτσα.

Κάτι που συχνά δεν μου άφηνε άλλη επιλογή παρά να πλακωθώ –με όλους!

Δεν ήταν όμως αυτό το χειρότερο. Είπαμε πως είχα αποκτήσει την κακή, την κάκιστη συνήθεια, να σκέφτομαι πολλές φορές στα γαλλικά, που έβρισκα απείρως ευκολότερα (για μένα) στη δομή τους από τα ελληνικά κι από κει να μεταφράζω. Έλα όμως που δεν μεταφράζονται όλα κατά λέξη!

Έλεγα, ας πούμε, του Γιώργου, του δικού μου, όταν μαστορευάμε το πατίνι μας (μια ενασχόληση σαν το χτίσιμο του πύργου της Βαβέλ)...

—Γιά πέρασέ μου την πένσα (από το passe-moi)...

---

3 Είπαμε, το ονοματεπώνυμο των ηθοποιών μια λέξη.

Με αγριοκοίταζε αυτός, ο Νεαντερτάλιος.

—Τι να κάνω είπες;...

Αντιλαμβανόμουν εγώ την πατατιά —πολύ αργά, φευ!

—Την πένσα..., μουρμούραγα.

—Να στην «περάσω»; Πού να στην περάσω, ρε; Κο-
λάρο;

—Δώστην ήθελα να πω.

—Και γιατί δεν το λες έτσι;

—Δεν πρόλαβα...

—Τι δεν πρόλαβες, ρε σκυλάκι του καναπέ;

—Αει σιχτήρ, ρε πατάτα!

—Ποιον είπες πατάτα, ρε;

—Εσένα, ρε.

—Τι θες, ρε; Ξύλο;

—Για να σε δούμε...

—Τι, θα σε φοβηθώ;

—Ναι, ρε. Θα με φοβηθείς.

—Γιατί, ρε, είσαι μάγκας;

—Ναι, ρε, είμαι μάγκας.

—Μάγκας... γαλλικός, ρε;

Οπότε... σύρραξη!

Αλλά ούτε αυτό ήταν το χειρότερο. Μπροστά στο άλλο τούτο εδώ ήταν πταίσμα. Το άλλο, το κακούργημα, ήταν οι... καλοί τρόποι.

Που για τη μαντάμ Νίνα ήταν εκ των ων ουκ άνευ. Το άλφα και το ωμέγα.

—Soyez galant, μου έλεγε σε κάθε ευκαιρία. Οι καλοί τρόποι ξεχωρίζουν έναν ευγενή κύριο από τον χύδην όχλο. Θέλετε να είστε χύδην όχλος;

—Εεεε... όχι, έλεγα (με την ελπίδα να γλυτώσω γρηγορότερα).

—Τότε θα πρέπει να μάθετε να λέτε «ευχαριστώ» και «παρακαλώ» στις συνομιλίες σας με τους άλλους.

—Γιατί; απορούσα εγώ.

—Γιατί **παρακαλώ**, διόρθωνε εκείνη. Διότι αυτό ξεχωρίζει τον καλλιεργημένο από τον άξεστο. Όπως και το «συγγνώμη».

—Τι έκανα για να ζητήσω συγγνώμη; ξανα-απορούσα εγώ.

—Αν έχετε κάνει κάτι είναι πολύ αργά για συγγνώμη, με δασκάλευε εκείνη αυστηρά. Πρέπει να ζητάτε συγγνώμη προκαταβολικώς, **πριν** κάνετε κάτι. Ας πούμε... βαδίζετε στον δρόμο και συναντάτε μια κυρία που έρχεται από την αντίθετη κατεύθυνση. Αμέσως βγάζετε το καπέλο σας, παραμερίζετε και λέτε: «Pardon, madame... où mademoiselle, selon le cas».

—Pardon επειδή παραμέρισα;

—Επειδή η παρουσία σας εκεί δυσκόλεψε τη δική της διέλευση.

Δεν μου καθόταν καθόλου λογικό αυτό.

—Και γιατί να μην παραμερίσει εκείνη και να μου πει pardon εμένα; εξέφραξα την ειλικρινή και δίκαιη απορία μου.

Με κοίταζε αυστηρά.

—Διότι, jeune-homme, οι κυρίες –και οι δεσποινίδες– δεν παραμερίζουν **ποτέ**. Compris?

Δεν compris.

—Και το καπέλο γιατί να το βγάλω; ρωτούσα.

—Γιατί αυτό οφείλουν να κάνουν οι ευγενείς κύριοι.

Δεν ήμουν καθόλου σίγουρος αν ήθελα να είμαι ευγενής κύριος, πλην, φευ, φαινόταν πως δεν είχα τη δυνατότητα επιλογής.

Ευχαριστώ, παρακαλώ, συγγνώμη ήταν το καθημερινό συλλείτουργο, μέχρι που μου έγινε, χωρίς να το καταλάβω, δεύτερη φύση και μου δημιούργησε κι άλλα προβλήματα με τα αλάνια.

Πέτυχα τον Θυμιάκη πάνω που είχε αγοράσει καραμέλες γάλακτος (η αγελαδίτσα... μια δεκάρα η μία). Στη γειτονιά πάντα μοιραζόμασταν τα υπάρχοντά μας, εκτός κι αν ήταν κανείς μίζερος και τσιγκούνης, σαν τον Τάκη.

—Μου δίνεις μία σε παρακαλώ; λέω του Θυμιάκη.

Και τον έστειλα!

—Γιατί με παρακαλός; μου λέει. Αφού θα σου 'δυνα.

—Που λέει ο λόγος...

—Α, καλά, μου λέει καθησυχασμένος και μου δίνει (όχι «περνάει») μια καραμέλα.

—Ευχαριστώ, λέω μηχανικά.

Κάγκελο πάλι ο Θυμιάκης!

—Τι ευχαριστώ; μου κάνει. Εσύ δεν θα μου 'δινες;

—Βέβαια θα σου 'δυνα.

—Τότε;

Τότε; Τότε τι, τα γαλλικά και την προκοπή τους μέσα!

Παίζουμε μπάλα. Σε κάποια στιγμή μαρκάρω τον Τσίλα, κάπως ατσούμπαλα, γκρεμίζεται εκείνος, γδέρνει το γόνατο.

—Κοίτα τι έκανες, ρε βούβαλε! ωρύεται ο τραυματίας.

Κανονικά εδώ παρουσιάζεται η ευκαιρία για μια ωραία παρεξήγηση κι έναν υπέροχο τσακωμό. «Ποιον είπες βούβαλο, ρε;»... «Εσένα, ρε»... «Είσαι μάγκας;»... «Ναι, ρε, είμαι μάγκας»... και τα λοιπά.

Αντ' αυτού...

—Συγγνώμη, ακούω έντρομος τον εαυτό μου να λέει και δαγκώνομαι, δυστυχώς πολύ αργά.

—Τι πράμα;;!!!, λέει ο Τσίλας, εντελώς αποσυντονισμένος.

—Τίποτα, τα μασάω εγώ. Είπα ότι κατά λάθος...

—Είπες «συγγνώμη».

Το παιχνίδι είχε διακοπεί και η συμμορία παρακολουθούσε μ' ενδιαφέρον, χασκογελώντας.

—Μου ξέφυγε.

—Οι κυρίες ζητάνε συγγνώμη.

—Τι καταλαβαίνεις τώρα; Να σου δώσω μια μπουνιά, να σου βουλώσω και το μάτι;

—Και μετά θα μου πεις... «συγγνώμη»;

Οπότε... αναπόφευκτα σύρραξη. Τα γνωστά και δοκιμασμένα.

Έκανε κι άλλες ζημιές η μαντάμ Νίνα.

—Ένας κύριος δεν βρίζει ποτέ, μου έλεγε.

—Εγώ δεν είμαι κύριος, απαντούσα κατσούφικα.

—Δεν είσαστε, αλλά θα γίνετε. Σας το υπόσχομαι.⁴

—Κι όταν μαλώνω τι θα λέω;

—Οι κύριοι δεν μαλώνουν.

—Και τι κάνουν;

—Συζητούν. Και αναγκάζουν τον άλλο, δια των επιχειρημάτων, να αντιληφθεί το δίκιο τους –όταν, εννοείται, έχουν δίκιο.

—Κι όταν δεν έχουν;

—Ζητούν συγγνώμη.

Μιλάμε δηλαδή για κατάντια άνευ προηγουμένου. Για ολική καταστροφή! Να έχω τον Τάκη να με λέει βουτυρόπαιδο κι εγώ να το συζητάω!...

Αλλά κι αυτό ακόμα δεν ήταν τίποτα μπροστά στις επιταγές της συμπεριφοράς απέναντι σε κυρίες (και δεσποινίδες).

---

4 Ναι, ρε παιδιά, μου μιλούσε στον... πληθυντικό!

—Σπενδουμε ν' ανοίξουμε την πόρτα για να περάσει πρώτα η κυρία, μου έλεγε (λες κι αυτό ήταν αυτονόητο!).

—Γιατί; απορούσα εγώ, ο φιλομαθής.

—Γιατί αυτή είναι η σωστή τάξη των πραγμάτων, ερχόταν η αναμενόμενη (κουφή) απάντηση.

Το δοκίμασα στην πράξη –για να μη λέτε...

Επιστρέψαμε από το φούρνο με τη Βαγγελίτσα. Φτάνουμε στο σπίτι... τρέχω εγώ και της ανοίγω την καγκελόπορτα. Άναυδη η Βαγγελίτσα (που στην καλύτερη της τραβούσαμε τα κοσιόδια και στη χειρότερη τη βάζαμε να κάνει όλες τις αγγαρείες –για να μην της «κόψουμε φιλία»).

—Τι; μου κάνει υποψιασμένη.

—Μπες, της λέω.

Κοιτάζει γύρω της (υποψιαζόμενη παγίδα).

—Κάτι μου σκαρώνετε με τον Γιώργο,,, λέει.

—Όχι, μωρή... μπες σου λέω.

—Μπες εσύ πρώτος.

—Δεν γίνεται.

—Γιατί;

—Γιατί είμαι κύριος.

Ξεράθηκε στα γέλια η ψυχαδερφή.

—Σιγά μην είσαι και τροχονόμος! μου λέει.

Και πάει στην άλλη πόρτα, την ανοίγει και μπαίνει μόνη της, ρίχνοντάς μου ένα βλέμμα του τύπου «σε τα μας;».

Υπήρχαν κι άλλα που όφειλε να κάνει ένας κύριος παρουσία κυριών. Όπως, να τους κρατάει την καρέκλα για να καθίσουν πρώτα εκείνες και μετά να παλουκωθεί κι αυτός. Να σηκώνεται, λέει, όταν μια κυρία σηκώνεται (ακόμα και για να πάει «να πουδράρει τη μύτη της»). Να της κρατάει το παλτό για να το βάλει και για να το βγάλει. Να της σκεπάζει τους ώμους με το σακάκι του όταν εκείνη κρυώνει (κι αυτός

ας πλευριτώσει). Να της παραχωρεί τη θέση του στο λεωφορείο. Να της κρατάει την ομπρέλα όταν βρέχει (κι ο ίδιος δεν πειράζει να γίνει παπί). Να της ανάβει το τσιγάρο όταν εκείνη καπνίζει. Να τη σερβίρει πρώτη στο τραπέζι και να προσέχει να γεμίζει το ποτήρι της μόλις πάει ν' αδειάσει. Κι άλλα, ων ουκ έτσι αριθμός. Αλλά το ωραιότερο –και το πιο κουφό– είναι τούτο εδώ...

—Θα έχετε πάντα μαζί σας δυο μαντήλια, μου ανακοίνωσε μια μέρα η μαντάμ Νίνα με το συνηθισμένο της ύφος που δεν επιδεχόταν αντίρρηση.

—Γιατί; ήρθε, εξ' αυτοματισμού, η δική μου απορία.

—Το ένα θα είναι προς ιδίαν χρήσιν. Το άλλο για τις κυρίες.

Δεν το καταλάβαινα. Τι να το κάνουν οι κυρίες το δικό μου μαντήλι; Δικό τους δεν έχουν;

—Έχουν, απάντησε η μαντάμ Νίνα. Αλλά ενδέχεται να μη φτάσει.

—Γιατί, τόσο συναχωμένες θα είναι;

—Δεν είναι για το συνάχι, είπε ξερά η δασκάλα μου.

—Αλλά;

—Για όταν κλαίνε. Πρέπει να έχετε καθαρό μαντήλι να τους δώσετε.

Δεν τόλμησα να ρωτήσω γιατί διάολο θα κλαίγαν οι κυρίες που θα συναναστρεφόμουν μελλοντικώς.

Όμως, ένα μυστήριο πράγμα... έκτοτε κουβαλάω πάντα μαζί μου δυο μαντήλια, όχι χάρτινα βέβαια, από ύφασμα. Και το ακόμα πιο μυστηριώδες... Το εφεδρικό πάντα είναι πιο χρήσιμο από το κανονικό!

Το σπουδαιότερο μάθημα όμως το έλαβα εξ' αιτίας ενός προσωπικού δράματος που βίωσα εκείνη την εποχή.

Η πρώτη μου αρραβωνιαστικιά, το όνομα της οποίας, φευ, δεν κατάφερα να συγκρατήσω, υπήρξε συμμαθήτριά μου στο νηπιαγωγείο –κατά τους τρεις μήνες που εθήτευσα εκεί. Το αίσθημα υπήρξε ακαριαίο και αμοιβαίο και χωρίς

χρονοτριβή ανταλλάξαμε όρκους αιώνιας πίστης κι αφοσίωσης, με το σκεπτικό να επισημοποιήσουμε τη σχέση μας όταν με το καλό μεγαλώναμε, προσεχώς.

La vie en rose, που θα 'λεγε και η μαντάμ Νίνα, για έναν, δυο, τρεις μήνες. Και ξαφνικά... χωρίς καμιά προειδοποίηση, όπως συνήθως συμβαίνουν αυτά, μια μέρα καταφθάνοντας στο σχολείο τι να δω;!... Την άπιστη να προσφέρει (ακούτε; ΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ!) καραμέλες στον χειρότερο εχθρό μου, έναν Λάμπη, με τον οποίο δεν περνούσε μέρα χωρίς να στουμπηχτούμε.

Πνέων μένεα (και με το δίκιο μου) την αρπάζω από τα κοτσιδία.

—'Ελα 'δώ, μωρή, της λέω, λησμονώντας προς στιγμή τη γαλακτική ανατροφή μου. Γιατί μιλάς μ' αυτόν τον λίγδα;

Και τι γυρίζει και μου λέει (και με τουπέ μάλιστα);

—Μ' όποιον θέλω θα μιλάω.

—'Ετσι, ε;

—'Ετσι.

—Ε, να λοιπόν, της λέω και της αμολάω μια κλωτσιά (όχι πολύ δυνατή) στο καλάμι.

Οπότε... κλάματα, δράματα, φασαρία, κακό... και η διευθύντρια, της οποίας κόρη ετύγχανε η σούρδω (να τη χαίρεται), να με πακετάρει και να με στέλνει συστημένο σπίτι μου με το σχολικό, σε ειδικό δρομολόγιο, και μ' ένα σημείωμα που γνωστοποιούσε στη μάνα μου τη δια παντός αποβολή μου από το... νηπιαγωγείο. Δεν ξέρω κανέναν άλλο που να 'χει αποβληθεί από τα νήπια!

Εννοείται ότι είχαμε δράματα απεριγράπτα στο σπίτι. «Τι φαρμάκια με ποτίζει αυτό το παιδί, θε μου!»... «Που να μην έσωνα...»... «Γιατί με στενοχωρείτε, βρε και μου ανεβαίνει η πίεση;»... «Αυτό είναι το ευχαριστώ για τις θυσίες που κάνουμε...»... κι όλο το ρεπερτόριο.

Είχα όμως ν' αντιμετωπίσω και τη μαντάμ Νίνα. Η οποία είχε φρίξει με την αχαρακτήριστη συμπεριφορά μου.

—Γιατί το κάνατε αυτό; με ρώτησε.

Της εξήγησα πώς είχε η υπόθεση με κάθε λεπτομέρεια. Την προδοσία, την αναιδεια... όλα!

Δεν κατάλαβε Χριστό (όχι ότι περίμενα να καταλάβει δηλαδή).

—Ότι και να σας έκανε δεν νομιμοποιείστε να σηκώσετε χέρι πάνω σε μια κυρία ή δεσποινίδα, μου είπε. Με κανέναν τρόπο και σε καμιά περίπτωση.

—Γιατί; απόρησα (ως συνήθως) εγώ.

—Parce que ça ne se fait pas, ήρθε η ξεκάθαρη και τελεσίδικη απάντηση.

Με ατένισε συνοφρυωμένη.

—Θέλω να μου υποσχεθείτε κάτι, είπε μετά κι ο τόνος της φωνής της είχε αλλάξει με τρόπο ακαθόριστο.

—Τι πράμα; μουρμούρισα (γιατί οι υποσχέσεις στους μεγάλους, ήξερα, δεν είναι ποτέ για καλό).

—Ποτέ πια... όσο ζείτε... **Ποτέ**, σε όλη σας τη ζωή δεν θα σηκώσετε χέρι σε γυναίκα.

Είπαμε, όταν οι μεγάλοι σου ζητάνε να υποσχεθείς δεν είναι ποτέ ούτε κάτι εύκολο, ούτε κάτι λογικό. Αλλά θες ο επίσημος τόνος της φωνής της δασκάλας, θες κάτι περιέργες ενδόμυχες τύψεις που είχα αρχίσει να έχω... λύγισα.

—Να ορκιστώ; της κάνω.

—Όχι, μου λέει. Να μου το υποσχεθείτε. Τον λόγο σας χρειάζομαι. En tant qu' homme galant.

Είχα περιθώρια επιλογής; Τι να 'κανα; Εσείς δηλαδή, που κρυφοχαμογελάτε, τι θα κάνατε;

Και βέβαια, όταν δίνουμε τον λόγο μας en homme galant... εντάξει... καταλαβαίνετε...

* * *

Η μαντάμ Νίνα με κωουτσάρισε αριστοτεχνικά στη γλώσσα και στους τρόπους της ως τη Δευτέρα Δημοτικού.

Τότε γνώρισε έναν κάπως σιτεμένο –και όχι ακριβώς του σαλονιού– ανθυπασπιστή του πυροβολικού, ονόματι Θεόδουλο και τον παντρεύτηκε. Στο σπίτι αναφερόμασταν στο συμβάν ως «τότε που η μαντάμ Νίνα κλέφτηκε με τον πυροβολητή».

Η σκηνή του αποχαιρετισμού υπήρξε μνημειώδης. Οι γυναίκες μιξόκλαιγαν (ναι, ακόμα και η Αννούλα) ενώ οι άντρηδοι είχαν φορέσει το σοβαρό κι επίσημο ύφος τους.

–Μπον βουαγιάζ ε φελισιτασιόν, της είπε η μάνα μου ασπάζοντάς την, μ' αυτή την άθλια προφορά της.

–Bonne chance et soyez heureuse, chère amie. Merci pour votre patience exceptionnelle et aussi pour votre gentillesse, της είπε ο πατέρας μου σε άψογα γαλλικά και με παριζιάνικη προφορά, κουφαίνοντάς μας όλους.⁵

–Auf Wiedersehen, mein Herr, und danke für deine Freundlichkeit. Ich werde dich nie vergessen. απάντησε εκείνη σε επίσης άπταιστα γερμανικά και μας ξανακούφανε.

–Βιόν ανθοσπαρτόν, της ευχήθηκε ο Πάνος, ο ξάδερφος.

–Και να μας γραφετέ σαν βουάρ, πρόσθεσε ο Νικόλας.

Η Αννούλα, που δεν μπορείς να την πεις εκδηλωτική, την αγκάλιασε και την φίλησε θορυβωδώς στα δυο μάγουλα.

–Άϊντι, μαρή αλλουπαρμέν'η κι θα μι λείψ'ς, πανάθιμάσι, της είπε προσπαθώντας να συγκρατήσει τα δάκρυά της. Ένα μι παρηγουρά'ει... που θα γλυτώσ'ει του έρμου του κούτσ'κου απού σένα.

–Στου παραδίνου στα χέρια σ', Αννούλα μ', της απαντάει εκείνη σε τέλεια караγκούνικα (και μας ξανακουφαίνει). Κι είμι σίγουρ'η ότ' κείνου που ιγώ δεν κατάφιρα θα του καταφέρ'ς ισύ.

Εγώ έμεινα τελευταίος –ως συνήθως.

⁵ Αργότερα μου εκμυστηρεύτηκε ότι το είχε μάθει απέξω και το πρόβαρε μ' έναν φίλο του γαλλομαθή, ακριβώς για να μας κουφάνει.

Η μαντάμ Νίνα με πήρε παράμερα, γονάτισε, για να είμαστε στο ίδιο επίπεδο, και μου έσιαξε τα μαλλιά με μια τρυφερότητα που δεν συνήθιζε. Για πρώτη φορά έβλεπα να μάτια της θολά. Και για πρώτη φορά ένιωσα το φιλί της στο μάγουλό μου.

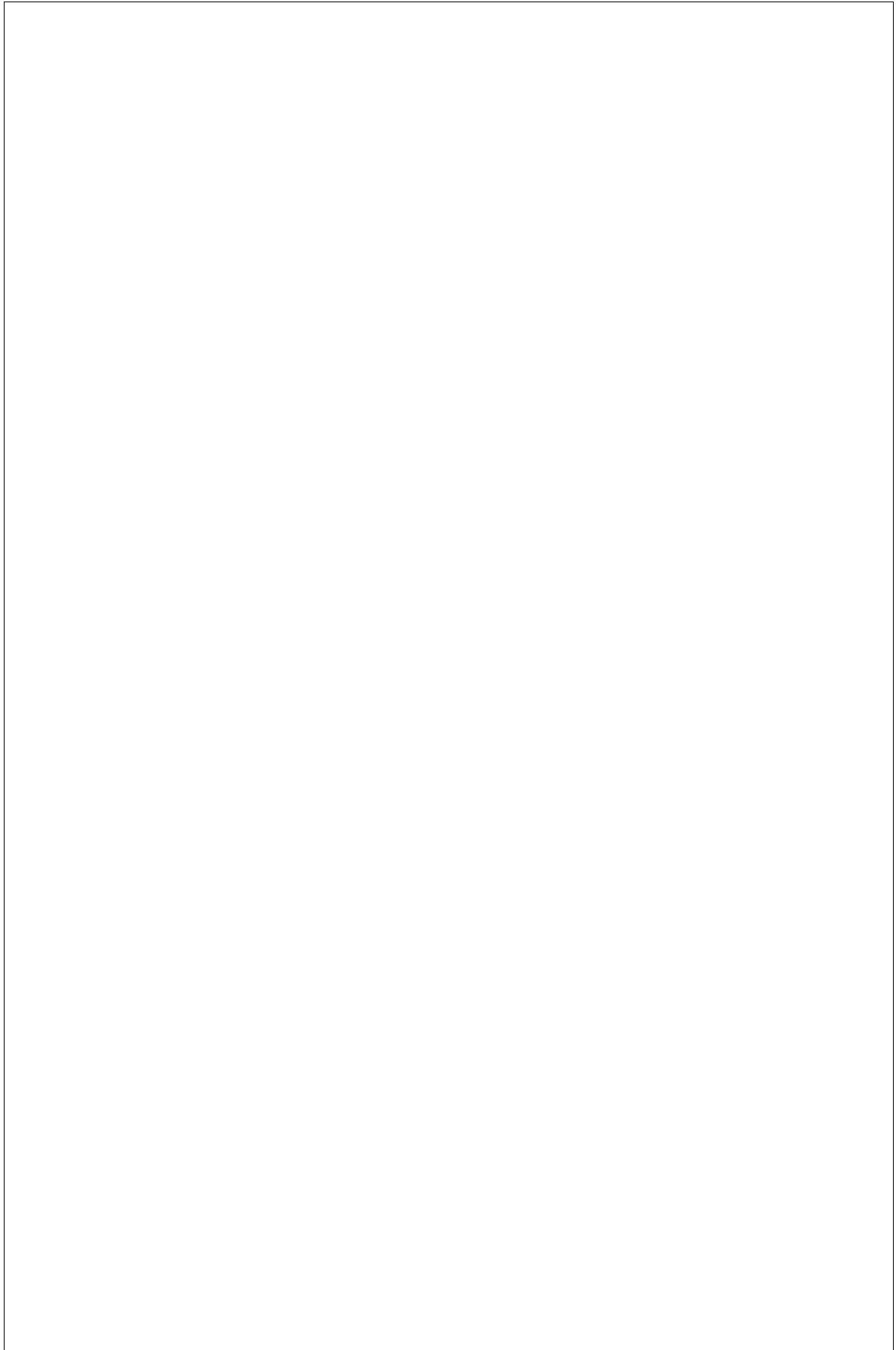
—Soyez toujours galant, είπε μόνο.

Έκτοτε προσπαθώ να καταλάβω τι διάολο... εεε... εννοώ τι στην ευχή είπε.

Η Εργολαβία

Το έχουμε πει και ξαναπεί και θα το ματαξαναπούμε. Στη γειτονιά οι μεγάλοι εμάς, την πιτσιρικαρία, τα αλανάκια, δεν μας χώνευαν. Κυρίως βέβαια εκείνοι που δεν είχαν παιδιά ή που τα παιδιά τους είχαν μεγαλώσει, αλλά και οι άλλοι, οι γονείς και οι συγγενείς μας, οι οποίοι – κάποιες φορές απροκάλυπτα– αντιπαθούσαν τα παιδιά των άλλων (για τα δικά τους δεν μπορούσαν παρά να κάνουν υπομονή, δεν θα παραδέχονταν αντιπάθεια, ακόμα κι αν αυτό συνέβαινε –που συνέβαινε).

Η αλήθεια είναι ότι όταν μαζευόμασταν, που ήταν κάθε μέρα, σε κάθε ευκαιρία, κάναμε φοβερό σαματά με τις φωνές και τα παιχνίδια μας, με τις ατέλειωτες φιλονικίες και τους καυγάδες μας και με τις επινοήσεις κι εμπνεύσεις που είχαμε –και που δεν ήταν ποτέ ειρηνόφιλες κι άνευ συνεπειών για τον ντόπιο πληθυσμό. Κάναμε και ζημιές. Όχι ηθελημένα δηλαδή, αλλά να... «η κακιά η ώρα» φαινόταν να συμπορεύεται μαζί μας, ως πιστός κι αφοσιωμένος ακόλουθος. Τζάμια, κεραμίδια, γλάστρες, λουλούδια, σοβάδες και δεν συμμαζεύεται ήταν οι καθημερινές παράπλευρες απώλειες της παρουσίας μας. Οι νοικοκυράδες φρικάριζαν (με το δίκιο τους).

—Να ξεκουμπιστείτε από 'δώ...

—Και πού να πάμε;

—Πιο πέρα.

Πηγαίναμε πιο πέρα... Σε λίγο το ίδιο σκηνικό.

—Εσείς σπίτια δεν έχετε; Ε;

—Έχουμε, πώς δεν έχουμε...

—Ε, να πάτε στα σπίτια σας.

Πηγαίναμε παραπέρα...

—Τι μου κουβαληθήκατε εδώ, ε; Παλιόπαιδα!

—Παίζουμε, κυρα-Σουλτάνα... Τι κάνουμε;

—Να πάτε στη γειτονιά σας να παίξετε.

—Εδώ είναι η γειτονιά μας.

—Να πάτε σ' άλλη γειτονιά.

Δεν υπήρχε λογική και δεν υπήρχε έλεος! Βέβαια κάποιες μέρες ήταν πολύ χειρότερες από τις άλλες. Το είχαμε παρατηρήσει.

—Είναι αυτές οι μέρες του μηνός, μας εξήγησε ο Σταύρος (που ήταν καλά πληροφορημένος επί παντός του επιστητού).

—Ποιες μέρες του μηνός;

—Είναι οι μέρες που έχουν οι γυναίκες περίοδο, ρε.

—Δηλαδή τι περίοδο;

Ο προφέσορας εδώ δεν ήταν σίγουρος.

—Μήπως όπως λέμε ότι «πέρασε από περιόδων»; πρότεινε ο Θυμιάκης.

—Τι λε, ρε βλάκα! Αυτό είναι όταν πας φαντάρος.

—Τότε;

—Είναι μέρες που οι γυναίκες έχουν τα νεύρα τους, προσπάθησε να ελιχθεί ο Σταύρος.

—Εμένα η μάνα μου πάντα έχει τα νεύρα της...

—Κι η δικιά μου...

—Και μένα...

—Αυτό είναι άλλο, ρε, εξήγησε ο Σταύρος. Καμιά σχέση μ' αυτό που μιλάμε. Αυτό εδώ είναι μυστικό δικό τους. Μόνο συναμετάξυ τους το κουβεντιάζουν. Σε μας τους άντρηδοι δεν λένε τίποτα.

—Οι πατεράδες μας δεν ξέρουν;

Ο ειδήμων το σκέφτηκε.

—Μπορεί και να ξέρουν, είτε τέλος. Εμένα όταν συμβαίνει σταυροκοπιέται και λέει «ο θεός να βάλει το χέρι του».

—Για δεν ρωτάς την αδερφή σου; πρότεινε ο Τσίλας.

Ο Σταύρος είχε αδερφή της παντρειάς.

—Τρελός είσαι, ρε; Αφού είπαμε... το έχουν μυστικό. Έτσι και πω τίποτα θα με κυνηγάει με το σκουπόξυλο μέχρι να πατήσω μαύρο χιόνι.

Οπότε το μυστήριο των «κάποιων ημερών του μηνός» παρέμεινε μυστήριο, όχι ότι αν το ξεδιαλύναμε δηλαδή θα μας λυνόταν το πρόβλημα.

—Εγώ πάντως, δυο φορές τη μέρα, πρωί και βράδυ, ευχαριστάω το θεό που δεν μ' έκανε γυναίκα, είτε ο Αλέκος, που το είχε να πετάει ξαφνικά κάτι τέτοιες διαχρονικές σοφίες.

—Κι εγώ, ρε...

—Κι εγώ...

Είπα για ζημιές. Αυτές ήταν αναπόφευκτες. Μπάλα παίζαμε... μια στραβοκλωτσιά και πάει το τζάμι... ένα σουτ «με μύτο» και σπάγαν πεντέξι αρχαία κεραμίδια... χτύπαγε η μπάλα στους ψευτοσοβαντισμένους τοίχους, γκρεμίζονταν κομμάτια σοβάδες... Παίζαμε τουλίκα (το «ξυλίκι» των Αθηναίων ντε). Χτύπαγε ένας λίγο πιο δυνατά, έφευγε το μικρό το ξύλο... πάει κι άλλο τζάμι... Κυνηγούσαμε καλιακούδες με τα λάστιχα⁶... γλέντι είχε μετά ο τζαμάς.

Ο τζαμάς, ο Μηνάς! Ποδηλατάς το επάγγελμα, που είχε όμως τα τζάμια ως πάρεργο και που μάλλον θα του συμπλήρωναν ανέτως το εισόδημά του με τη δουλειά που του δίναμε.

Προσέχαμε βέβαια, όσο ήταν ανθρωπίνως δυνατόν, αλλά οι ζημιές... ένα περίεργο πράμα!... γίνονταν είτε προσέχαμε είτε όχι.

6 Είπαμε, «λάστιχα» λέγαμε τις σφεντόνες.

Κυριακή απόγευμα και τα αλάνια είχαν πάει στο γήπεδο να εμπυχώσουν την ομαδάρα μας, τον Ηρακλή, που θα 'ριχνε οπωσδήποτε άνω των πέντε στο ξεφτίλα το Λαρισαϊκό. Εμένα δεν μ' άφησαν καθόσον τύγχανα (αδίκως εννοείται) τιμωρημένος. Έρημη η γειτονιά... τι να κάνω;... είχα κάτι οικονομίες, ένα φράγκο σε δεκάρες, σκέφτηκα να πάω να νοικιάσω ένα ποδήλατο –για μισή ώρα– από τον Μηνά, γιατί το δικό μας, λόγω της άδικης (το τονίζω) τιμωρίας παρέμεινε κλειδωμένο στην αποθήκη, οπότε off limits (καθόσον ο πατέρας μου ήταν στο σπίτι κι αν έκανα διάρρηξη θα το καταλάβαινε αμέσως).

Πάω λοιπόν στο ποδηλατάδικο... ο Μηνάς μαστόρευε ποδήλατα πελατών και βλαστημούσε γιατί δεν μπορούσε να ταιριάξει μια απείθαρχη αλυσίδα, που όλο του έβγαινε.

—Δεν έχω τίποτις εύκαιρο, μου λέει σκουντούφλικά με το που με είδε. Τα πήραν όλα... Κυριακή ένεκα.

Άλλη γκαντεμιά!

—Τίποτα;

—Εξόν από το δικό μου, που δεν το νοικιάζω.

Τι να 'κανα, έβαλα το κεφάλι κάτω και πήγα να φύγω.

—Μια στιγμή..., ακούω το Μηνά να με φωνάζει.

Κοντοστέκομαι με αναπτερωμένη την ελπίδα... Λες η τύχη μου ν' άλλαξε;

—Το εργαλείο, ρε μαγκάκι, ξέρεις να το δουλεύεις ή το 'χεις για φιγούρα; με ρωτάει ο Μηνάς δείχνοντας το λάστιχο που είχα στην κωλότσεπη, με την ελπίδα να χτυπήσω τίποτα γλόμπους στην παρακάτω γειτονιά.

—Αμέ, του λέω.

—Για να σε δούμε..., μου κάνει ο ποδηλατάς.

Έξω από το μαγαζί ήταν ένα ντενεκεδάκι από ντομάτα πελτέ. Βγάζω το λάστιχο, κοτσάρω ένα χαλίκι, σημαδεύω και... ντίινγκ! στον αέρα ο στόχος.

—Σωστός! με παραδέχεται ο Μηνάς. Το κατέχεις το άθλημα. Θες ποδήλατο, ε;...

—Εμ...

Κούνησε το κεφάλι του.

—Θα σου δώσω το δικό μου, μου λέει. Αλλά θα το προσέξεις. Μισή ώρα και πίσω εδώ, να 'μαστε ξηγημένοι.

Βγάζω να του δώσω τις δεκάρες...

—Μετά, μου λέει. Έχω να σου πω κιόλας.

Να σου δώσει ο Μηνάς ποδήλατο, και μάλιστα το δικό του, χωρίς τα λεφτά μπροστάντζα ήταν από τα άγραφα, αλλά ήμουν τόσο ενθουσιασμένος ώστε δεν σκέφτηκα ότι μπορεί να είχε κάποιο λάκκο η φάβα.

Πήρα λοιπόν το ποδήλατο, ένα Philips με φρένα, πολύ σένιο, ξεχύθηκα στους ανοιχτούς ορίζοντες της πέραν της στάσης Νικηταρά περιοχής, χτύπησα και δυο γλόμπους σ' ένα δρομάκι και σε μισή ώρα –κατ' εκτίμηση, γιατί πού να βρεθεί ρολοϊ– είμαι πίσω.

Παραδίδω το ποδήλατο, ο Μηνάς είχε στο μεταξύ νικήσει την ατίθαση αλυσίδα, φαινόταν ευχαριστημένος... Βγάζω να του δώσω το φράγκο... το αρνείται ξανά.

—Κερνάει το κατάστημα, μου λέει. Κάτσε.

Κάθομαι σ' ένα σκαμνί, ο Μηνάς σε μια κουτσή καρέκλα απέναντι, βγάζει τα τσιγάρα, μου προσφέρει –για να γελάσουμε...

—Το 'κοψα, του λέω.

—Μπράβο, γελάει αυτός ανάβοντας το δικό του μ' ένα αρχαίο τσακμάκι. Όταν μπορεί ο άνθρωπος καλό είναι ν' αποφεύγει τις καταχρήσεις.

Κι ασυνήθιστα ομιλητικός ο Μηνάς, που με μουγκρητά επικοινωνούσε συνήθως μαζί μας. Τι διάολο!

—Είδα ότι με το εργαλείο είσαι καλός, μου λέει (αναφερόμενος στο λάστιχο).

—Χτύπησα δυο γλόμπους καθώς ερχόμουν, δεν μπόρεσα να μην κοκορευτώ εγώ.

—Μπράβο, χαίρομαι, λέει ο Μηνάς. Το οποίο έχω να σου κάνω μια πρόταση, αλλά πρώτα να συμφωνήσουμε ότι μιλάμε σαν άντρηδοι. Πόσω χρονώ είσαι, ρε μορτάκι;

—Εννιά, του λέω (προσθέτοντας τεχνηέντως μερικούς κουτσούς μήνες).

—Οπότεν άντρας κανονικός. Ότι πούμε δηλαδή μένει συναμετάξυ μας. Κουβέντα πουθενά. Μπέσα;

Τώρα τι είναι «μπέσα»;

—Μπέσα, λέω κι εγώ σοβαρά (ένεκα που προβιβάστηκα μόλις στην κατηγορία των αντρών).

—Όμορφα, επικροτεί ο Μηνάς. Το οποίο, φιλαράκο, εγώ τυγχάνω, ως γνωστόν, εξόν από ποδηλατάς, και τεχνίτης τζαμάς. Με πιάνεις;

—Βεβαίως, λέω εγώ, που ανάθεμα κι αν καταλάβαινα Χριστό!

—Κι ο τζαμάς, σε ερωτώ, πότε έχει δουλειά; Σου απαντώ, όταν σπάνε τζάμια. Με πιάνεις;

—Στη γειτονιά όλο και σπάνε τζάμια, του λέω.

—Ψιλοπράματα, μου απαντάει ο Μηνάς. Γιατί, αν περιμένουμε πότε θα πάει η μπάλα σας στο παράθυρο της κυρα-Μαριγούλας ή του Μοίραρχου, πάει, το κλείσαμε το μαγαζί!

Μου 'κλεισε το μάτι με σημασία.

—Με πιάνεις; μου κάνει.

Δεν τον έπιανα κι αυτό φάνηκε στην έκφραση του προσώπου μου.

Ο ποδηλατάς-τζαμάς έδειξε με τα μάτια το λάστιχο.

—Το εργαλείο, λέει.

—Μάλιστα.

—Μ' έπιακες;

—Νομίζω..., του λέω διστακτικά.

—Α, μπράβο, μου λέει αυτός. Καλά το κατάλαβα εγώ ότι είσαι ξύπνιος μόρτης.

Να σε αποκαλεί τώρα ο Μηνάς «ξύπνιο μόρτη» δεν είναι μικρό πράγμα. Ψηλώνεις!

—Να ρίχνω στα τζάμια; ρωτάω.

Ο Μηνάς έκανε «σσοστ» κι έριξε ένα ανήσυχο βλέμμα ολόγυρα.

—Όχι, ρε παιδάκι μου, μου κάνει. Δεν λέμε αυτό... Εσύ, όλως τυχαίως, θα σημαδεύεις τίποτις τσόνια, τίποτις καλιακούδες... ότι σημαδεύετε τέλος πάντων εσείς οι ειδικοί. Τώρα... αν σου ξεφεύγει καμιά και την πλερώνει κάνα τζάμι... τι να κάνουμε; Ατυχήματα συμβαίνουν καθημερινώς. Τόσα ακούμε και διαβάζουμε στις εφημερίδες. Με πιάνεις;

Τώρα τον έπιανα.

—Ωραία, του λέω. Μου ξεφεύγει η πέτρα και σπάω το τζάμι, όλως τυχαίως. Σωστά;

—Πάνσωστα, επιδοκιμάζει ο Μηνάς. Καλά το είπα εγώ ότι είσαι ξύπνιος μόρτης.

Ο ξύπνιος μόρτης όμως είχε και μυαλό που δούλευε.

—Αλλά γιατί να το κάνω; του πετάω το εύλογο ερώτημα.

Ο ποδηλατάς έδειξε έκπληκτος.

—Τι θα πει γιατί να το κάνεις; είπε. Για το κέφι σου θα το κάνεις, ρε μαγκάκι. Και περιπλέον πουλάς εξυπηρέτηση στο φίλο σου τον Μηνά.

«Πουλάς» ήταν το κλειδί.

—Και πόσο ακριβώς την πουλάω την εξυπηρέτηση; ρωτάω αθώα.

Ο Μηνάς με κοίταξε σκεφτικός. Υπήρχε μελαγχολία στο βλέμμα του ανθρώπου.

—Πόσω χρονώ είπες ότι είσαι; μου κάνει. Εννιά; Είσαι σίγουρος; Γιατί σαν να μου φαίνεσαι για πιο μεγάλος.

Σηκώθηκα.

—Να πηγαίνω κι εγώ σιγά-σιγά, λέω.

Ο Μηνάς αναστέναξε.

—Μου βάνεις το μαχαίρι στο λαιμό, ρε μάγκα, μου λέει. Ήτάξει, το πάκαμε το υπονοούμενο. Ένα δίφραγκο το παράθυρο είναι καλά;

Περιουσία ολόκληρη ήταν, αλλά ένιωθα ότι ο συνεταίρος κάπως πήγαινε να με ρίξει.

—Και τζάμπα ποδήλατο όταν μου κλειδώνουν το δικό μου, του λέω.

Ο άνθρωπος σήκωσε τα μάτια στον ουρανό.

—Πού σε βρήκα, ρε μόρτη, εσένα! είπε. Ήτάξει... μέσα.

Να πω και του Τσίλα; ρωτάω. Αυτός κι αν είναι μάστορας με το λάστιχο!

—Σε κανένα, τι είπαμε; φωνάζει ο Μηνάς. Εσύ κι εγώ μόνο την ξέρουμε την εργολαβία.

—Καλά.

—Μπέσα;

—Μπέσα.

Κι έτσι έκλεισε η καθ' όλα συμφέρουσα για αμφότερα τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνία.

Σκέφτομαι μερικές φορές πόσο φυσιολογικά παραβατικός είναι ο χαρακτήρας των παιδιών και πώς όλοι οι «υπεύθυνοι» απέξω πέφτουν πάνω τους για να τους το διορθώσουν. Όπως και τον τρόπο που βλέπουν τον κόσμο, με τη δική τους, «παράλογη» προοπτική και τα δικά τους χρώματα, όπου πραγματικό και φανταστικό δύσκολα ξεχωρίζουν.

Αν ήμουν μεγάλος η εργολαβία του Μηνά θα μου φαινόταν (ενδεχομένως, αλλά όχι αναγκαστικά πιθανώς) αδιανόητη και κατακριτέα. Θα υπεισέρχονταν ένα σωρό προκατασκευασμένες αντιλήψεις περί σωστού και λάθους, προπα-

γάνδα και φοβέρα –η προοπτική της τιμωρίας που σου κόβει τα φτερά και σε καθιστά έναν άτολμο, νομοταγή και πειθήνιο πολίτη– και το αποτέλεσμα θα ήταν (μάλλον) να καταλήξω να πιστεύω πως η «καταστροφή της περιουσίας» του Μοίραρχου, ας πούμε, είναι πράξη αντικοινωνική και δικαίως ποινικά κολάσιμη. Χωρίς καθόλου να υπολογίσω πώς φτιάχτηκε αυτή η «περιουσία» και σε πόσων ανθρώπων τον πόνο και τα δάκρυα πάτησε για να σηκωθούν ντουβάρια, πορτοπαράθυρα και κεραμίδια. Λεγόταν στη γειτονιά ότι ο εν λόγω «καλός γείτονας» και φιλήσυχος συμπολίτης επί Κατοχής ήταν στα Τάγματα Ασφαλείας και πήρε στο λαιμό του κόσμο και κοσμάκη, προσφέροντας ευσυνειδήτως τις υπηρεσίες του στην τότε «νόμιμη εξουσία», τους Γερμανούς και τους συνεργάτες τους δηλαδή. Δεν ήξερα κατά πόσο αλήθευε αυτό, εκείνο που ήξερα εγώ ήταν ότι ο Μοίραρχος ήταν η αθλιότερη φιγούρα ανθρώπου στη γειτονιά κι επομένως κάθε τιμωρία που θα επινοούσε κανείς γι' αυτόν του άξιζε.

Ξεκίνησα λοιπόν τη στοχευμένη και συμφωνημένη δολιοφθορά απ' αυτόν –εξ' ου και ο πρόλογος, για να προλάβω τις αναπόφευκτες φιλησυχονοικοκυραϊκές επικρίσεις.

Μη νομίσει κανείς από σας, τους άσχετους, ότι το σπάσιμο τζαμιού είναι εύκολη υπόθεση. Άντε, πετάμε μια κοτρώνα και τελειώσαμε. Όσοοχι... χρειάζεται κι εδώ τέχνη και γνώση του αντικειμένου, όπως σε όλα. Και πρώτα απ' όλα να απαντήσω στην κουτή απορία που βλέπω να έρχεται καλπάζουσα. Γιατί σφεντόνα κι όχι μια ωραία πέτρα ριγμένη με το χέρι στο δοξαπατρί;

Ο λόγος είναι απλός και συγχρόνως σύνθετος. Όπως σε κάθε έγκλημα το ιδανικό είναι να το κάνεις να φανεί σαν «ατύχημα». Δεν έχετε πάει ποτέ σινεμά; Δεν έχετε δει αστυνομικά; Γιατί ατύχημα; Διότι όταν η εγκληματική πρόθεση είναι πρόδηλη τότε η πολιτοσία αρχίζει να ψάχνει να βρει ποιος έχει «ίδιον όφελος». Ποιος έχει το κίνητρο δηλαδή. Και ψάξε-ψάξε δεν ξέρεις ποτέ τι θα βρεθεί.

Η πέτρα, η οποία θα κομματιάσει το τζάμι και θα πέσει εντός του σπιτιού αποτελεί απράνταχτο πειστήριο εσκεμ-

μένης πράξης. Κάποιος την πέταξε. Δεν σηκώθηκε από κάτω μονάχη της, κοτζάμ κοτρώνα, να πάει να σπάσει το τζάμι λες και είχαν προηγούμενα. Οπότε έχουμε αμέσως πιστοποίηση ηθελημένης ενέργειας. Για να δούμε τώρα... Περί την ώραν του εγκλήματος... ποιος εθεάθη στα πέριξ; Ε; Γιατί, δεν μπορεί, όλο και κάποιο μάτι θα τον είδε. Όλο και κάποιος αυτόκλητος μάρτυρας θα βρεθεί να πράξει το καθήκον του ως νομοταγής πολίτης και ως ρουφιάνος (που συχνά είναι συνώνυμα).

Ενώ με τη σφεντόνα... αν ξέρεις να τη χειριστείς σωστά... ρίχνεις ένα πετραδάκι τόσο δα, το οποίο, αν βρει το αδύνατο σημείο που έχει το κάθε τζάμι (συνήθως στο κέντρο του), θα το κάνει θρύψαλα και θα **εξοστρακιστεί**, δεν θα πέσει μέσα, οπότε δεν υπάρχει πειστήριο του εγκλήματος. Κάτι συνέβη. Μπορεί να πέρασε ένα αεριοθούμενο χαμηλά, μπορεί ένα αυτοκίνητο ή μοτοσυκλέτα να σήκωσαν με τα λάστιχά τους ένα χαλίκι, μπορεί ένα πουλί πετάμενο που έχασε το δρόμο του... μπορεί χίλια φυσικά και μη φαινόμενα να ευθύνονται, οπότε κανείς δεν ψάχνει για δολιοφθορέα. Η «κακιά ώρα», που την έχουμε πάντα πρόχειρη σαν εξήγηση κάποιου ατυχήματος την ευθύνη του οποίου δεν μπορούμε να αποδώσουμε σε κάποιον.

Γι' αυτό κι ο Μηνάς, ως μάγκας που γνώριζε αυτές τις σημαντικές λεπτομέρειες, αλλά κι εγώ, που έμαθα να σκέφτομαι αλλιώς, προκειμένου να επιβιώσω στον εχθρικό κόσμο των μεγάλων, επικεντρωθήκαμε στο λάστιχο ως εργαλείο και μέσον για τη δουλειά που μας ενδιέφερε.

Βέβαια, θα έπρεπε κανείς να έχει το νου του... να πάρει προφυλάξεις. Στη γειτονιά οι τοίχοι δεν έχουν μόνο αυτιά, έχουν και μάτια, οπότε η όποια ενέργεια θα έπρεπε να γίνει ταχύτατα, ώστε ακόμα κι ένας αυτόπτης μάρτυς ν' αμφιβάλλει γι' αυτό που είδε. Αν πας και στηθείς απέναντι και σημαδεύεις με την ησυχία σου... την έβαψες. Καμιά νοικοκυρά δεν βρίσκεται μακριά από το παράθυρο που βλέπει στο δρόμο για περισσότερο από ένα λεπτό –στην καλύτερη περίπτωση. Οπότε, για να είσαι σίγουρος, θα πρέπει να κάνεις ότι είναι να κάνεις μέσα σε 35 έως 40 δευτερόλεπτα, και πολύ που λέω. Και με θέατρο.

Περπατάς, ας πούμε, αμέριμνος στο δρόμο, με το λάστιχο στην κωλότσεπη, η πέτρα κλεισμένη στο αριστερό χέρι. Φθάνοντας κοντά στον στόχο βεβαιώνεσαι πως τα γύρω γειτονικά παράθυρα είναι κενά ρουφιάνων. Προσπερνάς, τραβάς γρήγορα το λάστιχο, τοποθετείς την πέτρα και ρίχνεις, από λοξή θέση για να εξασφαλίσεις τον εξοστρακισμό του βλήματος κι αμέσως, στην ίδια κίνηση, ξανασεπώνεις το λάστιχο και συνεχίζεις τον δρόμο σου σαν να μην συνέβη τίποτα. Προσοχή! ΔΕΝ τρέχουμε. Ποτέ! Όποιος τρέχει είναι αυτομάτως ένοχος –νόμος! Βαδίζουμε χαλαρά κι αμέριμνα κι όταν γκρεμιστεί το τζάμι δείχνουμε έκπληκτοι –just in case.

Σας τα λέω αυτά για να ξέρετε, αν τυχόν –ο μη γένοιτο– σας χρειαστεί κάποια στιγμή. Δεν είναι καθόλου απλή υπόθεση να είσαι hit-man. Χρειάζεται πλάνο, ψυχραιμία και κυρίως ψυχολογία –όχι τη δική σας, του όχλου.

Ξεκίνησα το λοιπόν με το κάτω δεξί παράθυρο του Μοίραρχου. Επιχείρηση που εστέφθη από απόλυτη επιτυχία. Ο παθός βγήκε έξω έξαλλος, έβρισε θεούς και δαίμονες, απείλησε το σύμπαν, αλλά στο τέλος και κατόπιν της επιμονής των γειτόνων, που επισήμαναν την απουσία παιδιών στα πέριξ κατά την ώρα του συμβάντος, επείσθη ότι χτυπήθηκε από ένα ανεξήγητο φυσικό φαινόμενο ή από την κατάρα του Φαραώ και κάλεσε τον πρόθυμο Μηνά ν' αντικαταστήσει τον μυστηριωδώς κατεστραμμένο υαλοπίνακα.

Άφησα να περάσουν δυο μέρες και ξαναχτύπησα ένα οικοδομικό τετράγωνο πιο μακριά. Και πάλι με την ίδια επιτυχία.

Ωστόσο την ιδέα για την τέλεια κάλυψη μου την έδωσε μια κουβέντα ανάμεσα στη μάνα μου και την κυρα-Μαρίκα, ένα απόγευμα.

Ήμουν στην αυλή με τον Γιώργο και πλανίζαμε σανίδες για το καινούργιο πατίни ενώ παραπέρα οι μανάδες κουτσομπόλευαν (χωρίς να το θεωρούν κουτσομπολιό εννοείται), όταν ξαφνικά, από το πουθενά, διέσχισε τον ουρανό ένα σμήνος αεριωθούμενων σε χαμηλή πτήση κάνοντας απίστευτο σαματά.

—Χριστός και Παναγία! σταυροκοπήθηκε η κυρα-Μαρίκα. Καλέ αυτοί θα μας γκρεμίσουν το σπίτι!

—Τρίζουν τα τζάμια, πανάθεμα τους, σιγοντάρισε η μάνα μου.

—Πάλι καλά που δεν σπάζουν. Προφές, στον Βασιλόπουλου, έγινε κομμάτια μια τζαμαρία που μόλις είχε βάλει ο άνθρωπος!

Όπα της! Εγώ πάντως ανάμιξη στο συμβάν δεν είχα. Πέρα από τη δικαιοδοσία μου –ίσως και του Μηνά.

—Πώς δεν χτύπησε κανείς χριστιανός!

—Άγιο είχαν!

Το σμήνος ξαναπέρασε, το ίδιο σαματατζίδικα και το ίδιο χαμηλά.

Αυτή η δουλειά γινόταν πολλές φορές τη μέρα, πρωί κι απόγευμα. Ο Σταύρος, που ήξερε, όπως πάντα, μας εξήγησε.

—Είναι τα καινούργια Skyhawk που πήραμε από τους Αμερικάνους, είπε. Τα δοκιμάζουν.

—Και γιατί πετάνε τόσο χαμηλά; απόρησε ο Θυμιάκης.

—Για να κάνουν φιγούρα στις γκόμενες, ρε, του λέει ο Τσίλας. Τι νόμιζες;

—Όταν πετάνε πάνω από την πόλη δεν έχουν στο φουλ τις μηχανές, αλλιώς θα σπάγαν όλα τα τζάμια, εξήγησε ο Σταύρος.

Κι αυτό έβαλε την αποφασιστική πινελιά στο σχέδιο που ήδη είχε πάρει μορφή στο ατάσθαλο μυαλό μου. Δεν είχα παρά να «επιχειρώ» όταν τ' αεριωθούμενα έκαναν χαμηλή πτήση. Έτσι κανενός το μυαλό δεν θα πήγαινε στη δολιοφθορά κι όλοι θα τα 'ριχναν στην Αεροπορία και τους πιλότους που κάνουν τα τσαλίμια τους για να εντυπωσιάσουν τα κορίτσια. Επιπλέον τη στιγμή εκείνη όλοι θα είχαν τα μάτια στον ουρανό, οπότε ο σαμποτέρ θα πέρναγε εντελώς απαρατήρητος. Αόρατος, όπως πάντα ήθελα να είμαι.

Κι έτσι περίμενα πότε θα γινόταν η πρώτη διέλευση του

σμήνους και στην επιστροφή του βρισκόμουν ήδη στον προ-επιλεγμένο στόχο κι έκανα τη δουλειά μου ανενόχλητος.

Έπιασε!

Όλοι στη γειτονιά έπνεαν μένεα κατά των φιγουρατζήδων αεροπόρων που τους είχαν ρημάξει τα τζάμια! Άρχισαν να διαμαρτύρονται κι επισήμως στην Πτέρυγα Μάχης, αλλά ο Διοικητής τους το ξέκοψε ξερά.

—Δεν θα θέσουμε σε κίνδυνο την άμυνα της χώρας για δυο σπασμένα παλιοτζάμια, τους είπε.

Μέχρι κι ο Μηνάς αμφέβαλε αν η πανωλεθρία των τζαμιών οφειλόταν στο ζήλον του συνταίρου του.

—Ρε πιτσιρικά, μου λέει μια μέρα. Σαν πολύ πράμα δεν μου παρουσιάζεις για δικό σου; Εδώ όλοι φωνάζουν για τ' αερόπλανα.

—Εντάξει, του λέω. Δεν κάνω τίποτα για μια βδομάδα, να δούμε πόσοι θα σε φωνάξουν να τους αλλάξεις τζαμιλίκια.

Του πήρε τρεις μέρες να το εμπεδώσει για καλά.

—Έλεος! μου λέει. Τι κάνουν αυτοί οι μαλακισμένοι οι αεροπόροι; Ούτε ένα τζάμι δεν μπορούν να σπάσουν... την πίστη μου μέσα!

—Ίσως χρειάζονται βοήθεια; λέω εγώ δήθεν αδιάφορα.

—Ντάξ', ρε μεγάλε, μου κάνει. Έχεις δικιο και με το μπαρδόν που σε αμφέβαλα. Πιάκε αμέσως δουλειά γιατί χανόμαστε.

—Ντάξ', του λέω κι εγώ.

Στην πόρτα ο συνταίρος με φώναξε.

—Ρε μαγκάκι, μου λέει. Έχω μια απορία. Μόνος σου τη σκέφτηκες τη μηχανή με τ' αερόπλανα;

—Αμέ...

Κούνησε το κεφάλι του.

—Καλά σ' έκοψα εγώ οπού 'σαι ξύπνιος μόρτης, είπε.
Άντε, αμολήσου.

Κι αμολήθηκα.

Και η Αεροπορία βρήκε το διάολο της. Μέχρι και η εφημερίδα, η «Ελευθερία», η τοπική, την περιέλαβε.

«Χαμηλαί πτήσεις αεριοθουμένων της Πολεμικής μας Αεροπορίας προκαλούν σοβαράς βλάβας εις οικίας συμπολιτών μας. Και ερωτώμεν: Τις ευθύνεται; Ποία μέτρα προτίθεται να λάβει η σεβαστή Διοίκησης της εδώ Πτέρυγος Μάχης;»

Η σεβαστή Διοίκηση αναγκάστηκε να νουθετήσει τους τολμητίες κι ερωτιδείς πιλότους κι έτσι στην πρώτη τουλάχιστον διέλευση πετούσαν κάπως ψηλότερα, στην επιστροφή όμως έκαναν ακόμα πιο τσίφτικα τσαλίμια, οπότε όλα καλά.

Όταν όμως όλα πάνε ιδανικά καλά είναι απολύτως σίγουρο ότι από κάπου θα ξεφυτρώσει ο πανταχού παρών διάολος, να βάλει το ποδάρι του εκεί που δεν το περιμένεις.

Μόλις είχα κατεβάσει ένα τζάμι λίγο πιο κάτω από το σπίτι του Βαγγέλη, όταν βλέπω ν' ανοίγει η πόρτα της κυρα-Αλέκας, της γειτόνισσας, και να μου κάνει νόημα να πάω κοντά.

Τώρα... με είδε να ρίχνω; Δεν με είδε; Να το βάλω στα πόδια θα ήταν να ομολογήσω ενοχή. Κι αν με είδε δεν θα πήγαινε γραμμή να προφτάσει τα μαντάτα στη μάνα μου; Οπότε... ζωή να 'χουμε να με θυμόμαστε. Πάλι... μπορεί αλλά να ήθελε να με στείλει σε κάνα θέλημα...

Φροντίζοντας να εξαφανίσω το λάστιχο ταχυδακτυλουργικά κάτω από τη μπλούζα μου και κάνοντας την καρδιά μου πέτρα πήγα κοντά.

—Σε είδα, μου λέει.

Και το χοντρό της μούτρο είχε μια τόσο μοχθηρή και χαιρέκακη έκφραση που αν το έβλεπε ο Ντίσνεϋ θα την έκανε μοντέλο για κακίστρω στα έργα του.

—Τι; κάνω χρέη κουτού εγώ.

—Να σπας τα τζάμια της κυρα-Ζηνοβίας.

—Ποιος, εγώ;

Οτιδήποτε για να κερδίσουμε χρόνο.

—Ναι, εσύ. Σε είδα με τα μάτια μου.

—Εγώ δεν έκανα τίποτα, δήλωσα με θράσος.

Και χωρίς να το ξέρω υιοθετούσα τον χρυσό κανόνα των κατασκόπων, των δολιοφθορέων και των κάθε λογής παραβατικών, οι οποίοι, όταν συλλαμβάνονται από τον εχθρό ή τις αρχές (που είναι το ίδιο) αρνούνται τα πάντα. Deny everything είναι η επιταγή του συμπαντικού αυτού νόμου.

—Σε είδα.

—Εγώ χτύπαγα τσόνια, είπα. Τα αερόπλανα έκαναν τη ζημιά.

Η μέγαιρα γέλασε αντιπαθητικά. Πού 'σαι Ντίονεϋ!

—Καλά, μου λέει. Να πω εγώ στη μάνα σου ότι σε είδα να χτυπάς τσόνια κι άντε μετά εσύ να εξηγήσεις πώς και γιατί την ίδια στιγμή έσπασε το τζάμι της κυρα-Ζηνοβίας.

—Να το πείτε, της λέω με θράσος. Εγώ δεν έκανα τίποτα.

Deny everything, δεν είπαμε;

—Αλλά... μπορεί και να μην το πω...

Όπα της! Μια μικρή ελπίδα. Του είδους όμως που ακολουθείται από ένα «αλλά».

—Αλλά...

Να το! Δεν το είπα;

—Αλλά, αν σου τύχει να πας να χτυπήσεις κάτι τσόνια εκεί που θα σου πω, μπορεί και να ξεχάσω τι είδα, συνέχισε η καλή γειτόνισσα.

Μάλιστα.

—Άμα είναι για τσόνια... εντάξει, να πάω, λέω εγώ συμβιβαστικά.

Η κυρα-Αλέκα με κοίταξε βλοσυρά.

—Δεν θα πεις τίποτα όμως, πουθενά, διευκρίνισε.

—Πουθενά, συμφώνησα.

—Φίλα σταυρό.

Από σταυρούς όσους θέλεις! Συμμορφώθηκα.

—Πρόσεξε γιατί αν παραβείς τον όρκο σου θα σε καταραστεί ο καλός θεός και θα πεθάνεις.

Τόσο καλός ο θεούλης!

—Δεν θα πω, μουρμούρισα λίγο αγριεμένος, γιατί δεν ξέρεις ποτέ με τις κατάρες.

—Ωραία. Το σπίτι της συννυφάδας μου της Γιωργίας ξέρεις πού είναι;

—Ξέρω.

Ήταν ένα από τα σπίτια που έβλεπαν στο οικόπεδο του Πέρπερα.

—Εκεί. Έχει κάτι τσόνια!... Μα κάτι τσόνια, να, με το συμπάθιο.

—Καλά, είπα μουτρωμένος, γιατί καταλάβαινα ότι είχα μπλέξει.

—Και πού 'σαι;... Αν τώρα τα αερόπλانا τσακίσουν δυο-τρία παράθυρα μαζί, ε, τι να κάνουμε... τα παράπονα στο Δήμαρχο.

—Στην Αεροπορία, διόρθωσα μηχανικά.

—Τι;

—Τίποτα. Εντάξει.

Κι έτσι έκλεισε η εκβιαστική συμφωνία. Δεν το ήξερα τότε αλλά αυτού του είδους η εργολαβία στον υπόκοσμο λέγεται «συμβόλαιο». Όταν δηλαδή ο πελάτης σου αναθέτει να κάνεις ζημιά σε κάποιον άλλο. Χωρίς να το καταλάβω είχα περάσει από την άλλη μεριά της νομιμότητας. Ήδη μ' έβλεπα νοερά με ριγέ πυτζάμες και σιδερένια μπάλα στον αστράγαλο. Αλλά τι να 'κανα; Έμπλεξα!

Το μόνο που με προβληματίζε στην επικείμενη «επί συμβολαίω» επιχείρηση ήταν ο τρελόγερος με το δίκαννο, στο οικόπεδο του Πέρπερα.⁷ Άλλη δυσκολία δεν υπήρχε.

Ευτυχώς ο παλαβός απουσίαζε, οπότε μπόρεσα, επωφελούμενος από τα χαμηλά περάσματα των λεβεντόπαιδων της Αεροπορίας, να κατεβάσω ότι τζάμια του πίσω μέρους του σπιτιού της συννυφάδας έβλεπαν στο οικόπεδο.

Ο Μηνάς, αντί να χαρεί, αγανάκτησε.

—Ρε μόρτη, είπαμε να κάνουμε ζημιά, όχι να διαλύσουμε όλα τα παράθυρα του σπιτιού των ανθρώπων, είτε. Τέλος πάντων... λάβε τα του κόπου σου κι όχι άλλα τέτοια μελλοντικώς, γιατί θα μας πάρουν πρέφα, δεν γλυτώνουμε.

Κι έκανε να μου δώσει το αντίτιμο.

—Άστο, του λέω. Αυτά τα κερνάει το κατάστημα. Όσο για το «μελλοντικώς»... δεν θα υπάρξει καθόσον αποσύρομαι.

Ο Μηνάς απόρησε.

—Στη σύνταξη, ρε μάγκα μου, από τώρα; είπε. Τόσο ολιγαρκής πια;

—Όπως είπες κι εσύ, μην μας πάρουν πρέφα, του λέω. Άκουσα ότι ο Διοικητής της Αεροπορίας θ' απαγορεύσει και τις πτήσεις πάνω από την πόλη, οπότε...

Ο συνεταίρος κούνησε το κεφάλι σκεπτικός.

—Σωστός, είπε. Άσε να περάσει λίγος καιρός και μετά βλέπουμε.

Οι πτήσεις όντως απαγορεύτηκαν. Αλλά στο μεταξύ ο Μηνάς φαίνεται ότι είχε κάνει μια καλή μπάζα εφόσον αποφάσισε «να στεφανωθεί το αίσθημα».

—Μια γυνή μας πέφτει, ρε μάγκα, είπε όταν μου ανήγγειλε το χαρμόσυνο. Να βάλουμε εκεί μια κουλούρα με το Μαιράκι, να πάει στο διάολο. Όχι τίποτις άλλο, να σταματήσουν να μιλάνε οι φαρμακόγλωσσες.

7 Βλέπε «Θρύλοι της Γειτονιάς» –Τα Φαντάσματα.

Κι έτσι καμάρωσα τον συνεταίρο και γαμπρό στον Άγιο Κωνσταντίνο, νιώθοντας μια κρυφή ικανοποίηση, ότι, κατά κάποιον τρόπο, συνέβαλα κι ο ίδιος, με τα πενιχρά μου μέσα, στην ευτυχία του ζεύγους. Το οποίο απεχώρησε επί δεόντως στολισμένου ποδηλάτου, εκ των ενοικιαζομένων του γαμπρού.

Τα κουφέτα από τη μπομπονιέρα τα μοίρασα στα αλάνια, στη γειτονιά, που ήταν απαρηγόρητα για το κλείσιμο του ποδηλατάδικου «επὶ τοελάχιστω μῆα εβδομάς λόγο ανοτέρας βῆας γάμου», όπως έγραφε η πινακίδα από χαρτόνι στην πόρτα.

Κι από το σπίτι της τελευταίας μου εντολοδόχου, της κυρα-Αλέκας, απέφευγα πλέον να περάσω –και πολύ καλά έκανα.

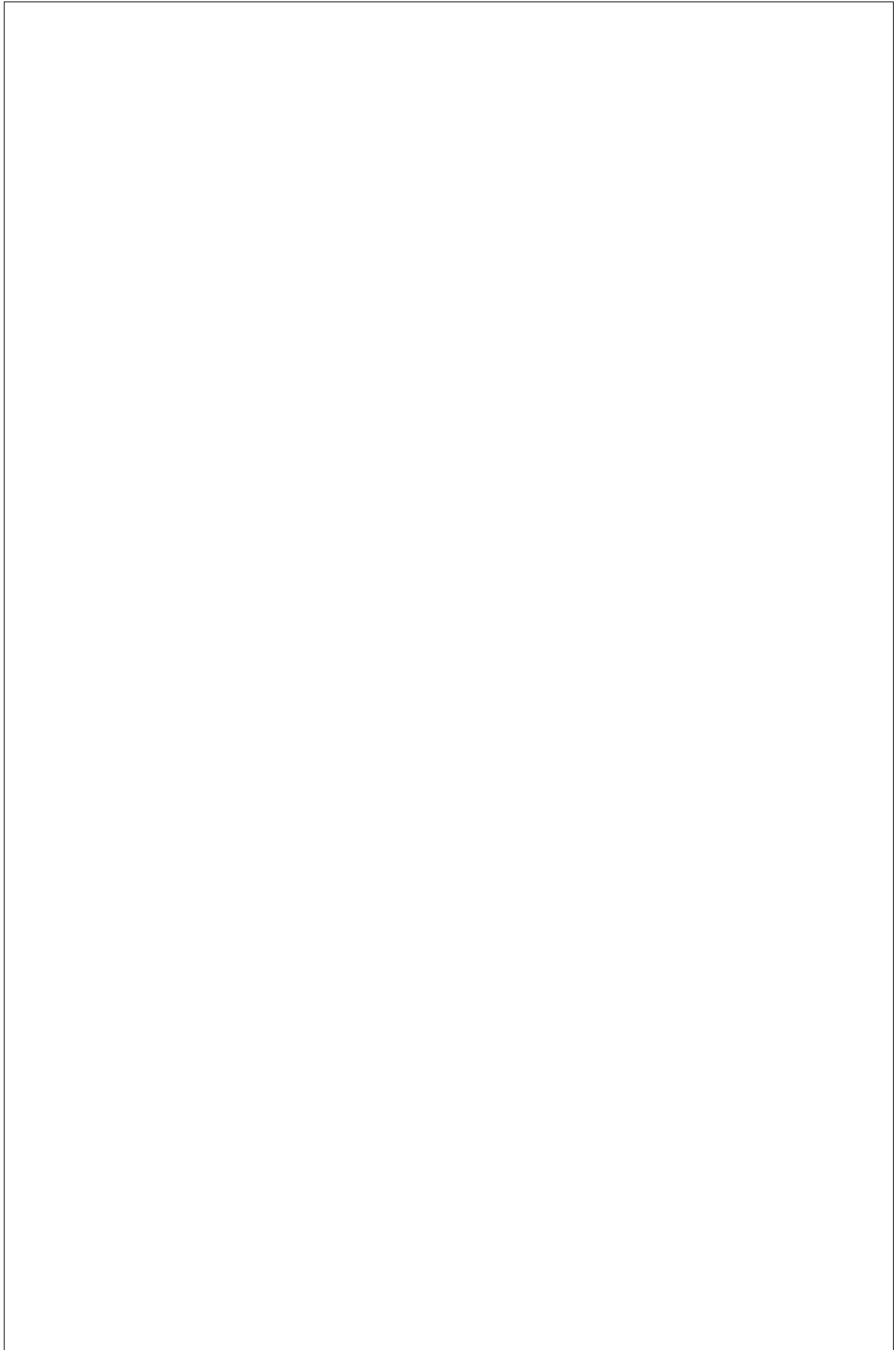
Αν δε ρωτάτε για την περιουσία που έκανα από την παράνομη, πλην θεάρεστη σε προσωπικό επίπεδο, δραστηριότητά μου, πήγε όλη σε παλιά τεύχη Μικρού Ἡρωα και Γκαούρ-Ταρζάν, σε καραμέλες, χαρτάκια (απ' αυτά με τις τσίχλες μέσα, που υποτίθεται κέρδιζαν μπάλα αν τα συμπλήρωνες όλα –απάτη!) καθώς και σε εφεδρικά, τελειοτάτου τύπου λάστιχα για τη σφεντόνα –το εργαλείο της δουλειάς μου.

Ευτυχώς Θεομνίες

Είναι γνωστό τοις πάσι ελπίζω ότι διαφορετικά αντιλαμβάνονται και βιώνουν τις καταστροφές και καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης οι μεγάλοι κι αλλιώς εμείς τα παιδιά. Ο μεγάλος βλέπει την αρνητική πλευρά του πράγματος, το δράμα, τη σκοτεινιά, ενώ ο πιτσιρικός αντίθετως βλέπει ακριβώς το αντίθετο. Κάτι που σπάει την καθημερινή, αφόρητη ρουτίνα και που δημιουργεί καταστάσεις συχνά αξιομνημόνευτες. Κρατάει με άλλα λόγια την περιπέτεια. Να μια ακόμη ένδειξη για το περίφημο «χάσμα των γενεών».

Το άλλο πρόβλημα με τους μεγάλους είναι ότι ζουν μέσα σ' ένα διαρκή φόβο. Φοβούνται την αλλαγή, φοβούνται το ξεβόλεμα, φοβούνται για τους δικούς τους, για τα παιδιά, για τα ζώα τους, για την περιουσία τους (όχι αναγκαστικά μ' αυτή τη σειρά), φοβούνται δηλαδή και τη σκιά τους. Τα παιδιά πάλι δεν φοβούνται τίποτα. Ούτε καν την (συχνά ολεθρίων συνεπειών) ανάμιξη των μεγάλων στη ζωή τους. Έχουν τέλεια άγνοια κινδύνου κι αυτό, μέσω κάποιας μυστήριας μεταφυσικής διεργασίας, τα προφυλάσσει.

Άνοιξη του '55 ήταν, στις έξι το απόγευμα όταν το σπίτι πήγε και ήρθε με τρόπο που έθετε υπό αμφισβήτηση τους γνωστούς φυσικούς νόμους και δη αυτόν της βαρύτητας.

Ακολούθησε πανδαιμόνιο. Οι γυναίκες να τσιρίζουν και να τρέχουν από 'δώ κι από κει, σαν ζαλισμένες κότες, οι άντρες, όσοι βρίσκονταν σπίτια τους, να δίνουν διαταγές και οδηγίες που η μια αναιρούσε την άλλη, οι καμπάνες των εκκλησιών να κάνουν πάρτυ... Ένα κομφούζιο απεριγράπτο, όπως συμβαίνει συνήθως σ' αυτές τις καταστάσεις.

Όλη η γειτονιά ξεχύθηκε στους δρόμους, μερικοί κουβαλώνοντας και εικονίσματα, με την ενδόμυχη ελπίδα να καλοπιάσουν τον θεό, να τους λυπηθεί. Πιο ψυχραιμοί οι γεροντότεροι, που έχοντας ζήσει κι άλλα τέτοια ήταν συνηθισμένοι. Πιο υστερικές οι μανάδες, που σταυροκοπιόντουσαν και κάθε τόσο έσκουζαν «το παιδί... το παιδί...», ενώ το παιδί, απορημένο με όσα συνέβαιναν, βρισκόταν δίπλα τους.

—Αννούλα, τη γκαζιέρα την έσβησες; ρώτησε η εντελώς πελαγωμένη μάνα μου την πάντα ψυχραιμη Αννούλα.

—Ναι, μαρή. Τι, αναμέν'η θα τ'ν άφηνα;

—Το παιδί... Πού 'ναι το παιδί;...

—Ιδώ είν', μαρή. Σύχασι.

Η μάνα μου ησύχαζε για λίγο.

—Κι έχουμε σιδέρωμα να κάνουμε, μουρμούραγε. Σήμερα βρέθηκε να γίνει κι αυτό; Τόσες δουλειές πότε θα γίνουν;

Ο Γιώργος δίπλα μου χλαπάκιαζε μια μεγαλόπρεπη φέτα ζυμωτό ψωμί με ζάχαρη βρεγμένη.

—Τι έγινε, ρε; τον ρωτάω.

—Τι να γίνει; μου απαντάει μπουκωμένος. Δεν είδες το σπίτι πώς πήγαινε; Σεισμός.

—Θα πέσει το σπίτι δηλαδή;

—Άμα ξαναγίνει μπορεί και να πέσει.

—Και μεις πού θα κοιμόμαστε;

—Εδώ έξω, ρε. Στρωματσάδα.

—Φίνα!

Τι ωραία που θα ήταν να έπεφτε το σπίτι! Έτσι δεν θα μπορούσαν να με κρατάνε αιχμάλωτο μέσα και θ' αλώνιζα όλη μέρα στη γειτονιά με τ' άλλα τα αλάνια.

Σε λίγο κατέφθασαν κι οι πατεράδες, οι οποίοι εις μάτην προσπαθούσαν να καθησυχάσουν τις υστερικές μανάδες.

—Μας τιμωράει ο θεός για τις αμαρτίες μας! τσίριζε η μια.

—Όχι, ρε παιδάκι μου... ένας απλός σεισμός είναι, της έλεγε ο άντρας της.

—Η συντέλεια του κόσμου! Η Δευτέρα Παρουσία, χτυπιόταν μια άλλη.

—Θα περάσει, δεν είναι τίποτις...

—Τι θα περάσει... εδώ γκρεμίζονται τα σπίτια μας.

—Πού γκρεμίζονται; Κανένα δεν γκρεμίστηκε.

—Θα γκρεμιστεί.

Είχαμε και τους μετασεισμούς, που κάθε τόσο μας ταρακουνούσαν προκαλώντας άλλα σταυροκοπήματα κι ολόλυγμους.

—Παναγιά μου βάλε το χέρι σου!

—Ιησούς Χριστός νικά κι όλα τα κακά σκορπά.

—Μας τιμωράει ο θεός!...

—Την εικόνα... την εικόνα της Αγίας Θέκλας, της θαυματουργής! Σήκωσέ την ψηλά, μάνα, να φαίνεται.

Η Θέκλα θα κάγαζε βέβαια μ' όλο αυτό το τσίρκο από το συννεφάκι της, αλλά αυτό φτιάχνει από μόνο του μια άλλη ιστορία.

Ο πατέρας μου με τον κυρ-Νίκο ανέλυναν την κατάσταση παράμερα, με τον δικό τους ήρεμο τρόπο.

—Μάθαμε πού ήταν το επίκεντρο; αναρωτήθηκε φωναχτά ο κυρ-Νίκος.

—Εκεί στα Τέμπη λένε, αλλά κανείς δεν ξέρει με σιγουριά, απάντησε ο πατέρας μου.

—Ήταν όμως δυνατός.

—Πολύ. Μου θύμισε τον περσινό, στους Σοφάδες.

—Θα έχουμε καταστροφές.

—Για την ώρα δόξα τω θεώ να λέμε. Δεν ακούστηκε να έπεσε σπίτι στην πόλη.

—Πάντως για να κοιμηθούμε μέσα απόψε αποκλείεται.

—Ούτε συζήτηση!

Ο Γιώργος με σκούντηξε.

—Άκουσες, ρε; Στρωματσάδα, έξω.

—Θα περάσουμε φίνα!

Σιγά-σιγά οι μετασεισμοί κόπασαν, οπότε οι μανάδες άρχισαν να ηρεμούν κι εμείς επωφεληθήκαμε για μια περιπολία στη γειτονιά, να βρούμε τους άλλους. Ο Νικολάρας (που ήταν ακόμα «εν ενεργεία» αρχηγός) ήταν άφαντος, αλλά στα σκαλιά του Αούτου βρήκαμε τον Σταύρο, τα Κασσιανάκια και τον Θυμιάκη.

—Δεν πέσαν, ρε, τα σπίτια σας; τους ρωτάμε, με τη γνωστή λεπτότητα που χαρακτηρίζει τα παιδιά σε τέτοιες περιπτώσεις.

—Μπα, τίποτα... Κάτι σοβάδες μόνο...

—Και το δικό μας το ίδιο.

—Τα σπίτια μας δεν έχουν ανάγκη, είναι αντισεισμικά, μας εξήγησε ο Σταύρος (που φυσικά ήξερε). Οι παλιοί μαστόροι τα φτιάχναν απέθαντα. Εκείνα που λέφτουν είναι τα καινούργια.

—Είπαν ότι έπεσαν οι Πολυκατοικίες,⁸ πετάχτηκε να μας πληροφορήσει περιχαρής ο Θυμιάκης.

—Έλα, ρε!... Σοβαρά;

—Δεν είναι σίγουρο, είπε ο Τσίλας.

—Κι αν δεν έπεσαν θα πέσουν.

—Κι ας έρθουν να μας κουνηθούν μετά!

—Κοίτα να δεις όμως ατυχία, ρε γαμώτη μου, είπε σε μια στιγμή ο Σταύρος. Έπρεπε να γίνει τώρα που είναι Πάσχα; Δεν μπορούσε να γινόταν μετά, να γλυτώσουμε σχολείο;

---

⁸ Τα εκτρωματικά πολυώροφα καταλύματα για τις οικογένειες των στρατιωτικών, που ήταν προάγγελοι των κουτιών-πολυκατοικιών της δεκαετίας του '60. Όπου φυσικά διέμεναν οι προαιώνιοι εχθροί μας, οι ποταποί Πολυκατοικιώτες.

—Καλά, μπορεί να 'χει πέσει το σχολείο, είπε ο Γιώργος, της Κασσιανής, αισιόδοξα.

—Μπα, αυτά κι οι φυλακές δεν πέφτουν ποτέ. Ένα μυστήριο πράμα!

Και είναι αλήθεια.

Είπαμε κι άλλα και μετά επιστρέψαμε στις μανάδες που μας φώναζαν.

Εκείνη τη στιγμή περνούσε ο παπά-Δημήτρης, χοντρός, επιβλητικός, περίφροντις, καθ' οδόν για το σπίτι του, εκεί παρακάτω.

Οι υστερικές κυράτσες τον περικύκλωσαν αμέσως να χειροφιλούν και να επικαλούνται τη μεσολάβησή του ώστε να εξασφαλιστεί η αρωγή του αφεντικού του.

—Ησυχάστε, τους είπε εκείνος με την ψαλμουδιαστή χατζηβάτικη φωνή, την τόσο χαρακτηριστική της συντεχνίας του. Ησυχάστε και ο Κύριος δεν θα επιτρέψει να συμβεί το κακό.

—Μας τιμωράει για τις αμαρτίες μας!...

—Φωτιά θα ρίξει να μας κάψει!...

—Πες του κι εσύ τίποτις για να μας λυπηθεί, πάτερ.

—Μη θορυβείσθε, τέκνα μου και ηξεύρει ο Κύριος, απάντησε φουσκωτός και πομπώδης ο πάτερ. Μετανοείτε και προσεύχεσθε, πηγαίνετε και εις την εκκλησίαν ν' ανάψετε ένα κεράκι, μην το τσιγκουνεύεστε, και όλα θα υπάγουν καλώς.

Σταυροκοπιόντουσαν οι κυράτσες κάτω από τα επιτιμητικά βλέμματα των αντρών τους.

—Υπομονή και καρτερία, συνέχισε ο παπάς, πανευτυχής που βρήκε πρόθυμο ακροατήριο επιτέλους. Αύριο πρωί-πρωί θα κάμνωμεν παράκλησιν μετά αρτοκλασίας. Να είσθε όλες και όλοι εκεί. Ο Κύριος να σας ευλογεί.

—Αμήν, πάτερ μου!

—Πε κι εσύ τον Απάνω μια κουβέντα, παπά μ' να περάσουμε τη νύχτα, τον προέτρεψε η κυρα-Σουλτάνα.

—Το καθήκον μας, κυρα-Σουλτάνα μου. Το καθήκον μας. Όλοι οφείλωμεν να προσευχηθώμεν εις την δύσκολον αυτή συγκυρίαν. Κουράγιο, υπομονή κι εγκαρτέρησις.

—Τώρα τα πιάκαμε τα λεφτά μας, μουρμούρισε ο πατέρας μου που δεν χώνευε το παπαδαριό.

—Και στον «Κύριο» ρουσφέτι, ρε παιδί μου! γέλασε ο κυρ-Νίκος.

—Ως επί της γης κι εν ουρανώ, παρέφρασε ο πατέρας το αγιωτικό τοιτάτο. Αν δεν πέσει μίζα η δουλειά δεν γίνεται.

Τα πράγματα καθώς έπεφτε η νύχτα ηρεμούσαν. Οι μετασεισμοί ήταν πολύ αραιότεροι τώρα και φθίνουσας ισχύος, οπότε οι άντρες έκαναν την παληκαριά να μπουν στα σπίτια για να φέρουν κουβέρτες και ότι χρειαζούμενο πρώτης ανάγκης για τις οικογένειες που βέβαια θα διανυκτέρευαν στο ύπαιθρο.

Εμείς, μαζί με την οικογένεια της κυρα-Μαρίκας φυσικά —αφού στην ουσία μια οικογένεια ήμασταν— είχε αποφασιστεί να κοιμηθούμε στο λεωφορείο του πατέρα μου, αυτό που οδηγούσε ο κυρ-Βασίλης, με βοηθό τον Οδυσσέα. Μόλις θα σχόλαγαν από το τελευταίο δρομολόγιο θα το φέρναν στο γκαράζ και θα μετατρέπóταν σε προσωρινό μας σπίτι, προς μεγάλη αγαλλίαση ημών των παιδιών και στενοχώριας της μάνας μου.

—Σαν τους γύφτους στα τσαντίρια, γκρίνιαζε.

—Πάψι, μαρή, την απόπαιρνε η Αννούλα. Τι θέλ'ς δηλαδή, να σι πλακώσ'ει του νταβάν'ι καθώς θα κοιμώσι στου βασιλ'κό σ' κριβάτ';

—Κουνήσου από τη θέση σου, χριστιανή μου! Όσα φέρνει η ώρα δεν τα φέρνει ο χρόνος.

Ο κυρ-Βασίλης κατέφθασε με την αγαπημένη του Σεβρολέτα (από κείνα τα λεωφορεία με τη μούρη και την ξεχωριστή προσωπικότητα), που είχε ονομάσει, προς τιμή του, «Γερο-Βασίλη» και μας έφερε τα νέα από τον έξω κόσμο.

—Στο Βόλο έγινε πάλι, είπε. Και λένε ότι είχαν πολλές ζημιές. Γκρεμίστηκαν σπίτια, πλακώθηκαν άνθρωποι, ρεύμα, νερό κομμένα, ο κόσμος στο δρόμο. Αυτό το λίγο που κουνάει εδώ εκεί είναι άστα να πάνε. Μόλις γύρισε ο Ντούλας από δρομολόγιο και μας τα 'λεγε.

—Βρε τους φουκαράδες! είπε ο πατέρας μου. Μετά από κείνο το περσινό στους Σοφάδες τους ήρθε τούτο εδώ και τους αποτελείωσε.⁹

—Κάθε χρόνο κι από μια καταστροφή, είπε σκεφτικά ο κυρ-Νίκος. Πρόπερσι η Ζάκυνθος κι η Κεφαλλονιά, πέρσι η Θεσσαλία, τώρα αυτό εδώ...

—Λες και μας έχουν φτυσμένους, βρε παιδί μου!

—Πες το ψέματα!

Οπότε εγκατασταθήκαμε στο λεωφορείο. Άρχοντες! Ο καθένας μας από ένα κάθισμα για κρεβάτι. Στα μέτρα μας εμάς των παιδιών, κάπως πολύ στενόχωρα για τους μεγάλους. Δέκα άνθρωποι. Ο πατέρας μου, η μάνα μου, η Αννούλα, η Μερσίνια (η υπηρεσία), εγώ, ο Γιώργος, ο Τάσος, η Βαγγελίτσα, η κυρα-Μαρίκα κι ο κυρ-Νίκος. Μια οικογένεια όπως την ονειρευόμουν! Μακάρι να κρατούσε αυτό για πάντα.

Αφού μας τακτοποίησαν και φάγαμε ότι πρόχειρο βρέθηκε οι πατεράδες μας πήγαν μια βόλτα στα πέριξ, να δουν πώς εξελίσσεται η κατάσταση και να ελέγξουν αν όλοι οι γνωστοί και οι φίλοι στη γειτονιά είναι καλά, ειδικότερα ο Πάνος κι ο Νικόλας, τα ξαδέρφια μου, που θα επέστρεφαν από δρομολόγιο και η μαντάμ Νίνα, που είχε πάει εκδρομή με κάτι φιλενάδες της.

Τους βρήκαν όλους καλά κι επέστρεψαν με καθησυχαστικά νέα.

—Όλοι έξω απόψε, είπε ο πατέρας μου. Αλλά απ' ότι

---

⁹ Στις 30 Απριλίου του 1954 σεισμός 7 ρίχτερ με επίκεντρο το χωριό Σοφάδες έκανε 25 νεκρούς και 117 τραυματίες. Στην Καρδίτσα το 32% των οικοδομών κατέρρευσε και στα Φάρσαλα το 18%. Στον Βόλο περίπου 6.500 σπίτια έπεσαν και κάπου 9.000 έπαθαν σοβαρές ζημιές.

λέγεται το χειρότερο πέρασε. Θα δούμε πώς θα πάει κι αύριο.

—Αυτούς τους φουκαράδες τους Αυστριακούς σκέφτομαι, είπε ο κυρ-Νίκος.

—Είδες; γέλασε ο πατέρας μου. Μια ευρωπαϊκή πόλη είχαμε κι εμείς και πάει.

—Γιατί καλέ τις λέτε «Αυστριακοί»; απόρησε η Αννούλα.

—Α, δεν την ξέρεις την ιστορία; είπε ο πατέρας μου. Να σας την πω.

Άλλο που δεν ήθελε κι άλλο που δεν θέλαμε.

—Όταν κατέρρευσε το μέτωπο...

—Χάρη στους προδότες που συνθηκολόγησαν, τσντάρισε ο κυρ-Νίκος.

—Α, γειάσου! Πίσσα στα κόκαλά τους... Όταν λοιπόν μπήκαν μέσα οι Γερμανοί και κατέβαιναν προς τα κάτω οι Βολιώτες φοβήθηκαν και κάθισαν κάτω να σκεφτούν έναν τρόπο να τους καλοπιάσουν. «Βρε τι να κάνουμε;... Τι να κάνουμε;...»

»Πετάγεται ένας και λέει:

«Να σηκώσουμε γερμανικές σημαίες».

»Τους άρεσε των αλλουνών η ιδέα, αλλά ντρεπόντανε κιόλας. Πώς να σηκώσουν τον αγκυλωτό σταυρό όταν υπήρχαν οικογένειες με παιδιά σκοτωμένα στο Ρούπελ;

«Δεν κάνει, ρε παιδιά, ντροπή», λέει ένας.

«Και τι θα κάνουμε;» λέει ένας άλλος. «Οι Γερμανοράδες δεν αστειεύονται».

«Να σηκώσουμε Αυστριακές σημαίες», πετάγεται ένας έξυπνος. «Τους Αυστριακούς τους πήραν μαζί σχεδόν με το ζόρι, οπότεν εμείς είμαστε εντάξει πατριωτικώς και ηθικώς και τους δίνουμε να καταλάβουν ότι όπως οι Αυστριακοί κι εμείς».

«Βρε καλά λες», του λένε οι άλλοι.

—Κι έτσι, όταν οι Γερμανοί μπήκαν στο Βόλο έτριβαν τα μάτια τους να δουν την πόλη γεμάτη αυστριακές σημαίες.

Οι μεγάλοι βάλαν τα γέλια. Εμείς δεν πολυκαταλάβαμε (το χιούμορ των μεγάλων μόνο αστείο δεν το βρίσκαμε), αλλά όπως η ομαδάρα μας, ο ένδοξος Ηρακλής, είχε ανοιχτούς λογαριασμούς με τις βολιώτικες ομάδες, προτευόντως με την ξεφτιλισμένη Νίκη και δευτερευόντως με τον κουρέλα τον Ολυμπιακό, πολύ μας άρεσε το ρεντίκολο με τις σημαίες κι ας μην το πιάναμε επακριβώς.

—Ένα με στενοχωρεί, μου σφυράει ο Γιώργος από το διπλανό κάθισμα. Αυτό που είπε κι ο Σταύρος πριν... Χάθηκε να γίνει ο σεισμός μετά, για να μην έχουμε σχολείο;

—Σάματι τώρα έχουμε; του λέω εγώ.

—Δεν είναι το ίδιο, ρε βλάκα. Το Πάσχα αφού δεν έχουμε έτσι κι αλλιώς.

—Πού ξέρεις... Μπορεί να ξαναγίνει σεισμός και να μην πάμε όταν θα 'ναι να πάμε, τον παρηγορώ εγώ.

—Μακάρι Παναγία μου και τι!

Και ήταν ακριβώς η σκέψη που έκανε όλη η πιτσιρικά-ρία στη γειτονιά.

Ο Νικολάρας εμφανίστηκε την επομένη και είχε νέα συνταρακτικά.

—Μάγκες, μας λέει. Τα σχολεία κλείνουν για ένα μήνα. Το 'γραψε η εφημερίδα.

—Αλήθεια, ρε Νικολάρα;

—Να, μα την Παναγία!

Ο Νικολάρας ήταν κλασικός ψευταράς και το ξέραμε, αλλά αυτό το «νέο» θέλαμε διακαώς να το πιστέψουμε.

—Το άλλο είναι, συνέχισε ο αρχηγός, ότι ο Βόλος δεν υπάρχει πια. Τέρμα. Έγινε όλος σιάδι. Δεν υπάρχει ούτε ένα

σπίτι όρθιο. Θα φέρουν καράβια, λέει, να πάρουν τον κόσμο να τους πάνε αλλού.

—Σιάδι εντελώς, ρε;

—Εντελώς! Σαν τη Σαχάρα.

—Οπότε πάνε και οι ομάδες, είπε σκεφτικός ο Τσίλας.

—Πάνε, πάνε.

—Το οποίοι δηλαδή η Ηρακλάρα μας μπορεί να πάρει το Πανθεσσαλικό Πρωτάθλημα φέτος.

—Άνετα!

—Σίγουρα!

—Πω, ρε, μεγαλεία!

Ο Νικολάρας είχε κι άλλα συνταρακτικά νέα.

—Θα στείλουν, λέει, βοήθεια οι Αμερικάνοι.

—Τι βοήθεια;

—Ξέρω κι εγώ, ρε;... Αυτοκίνητα, ποδήλατα, τηλεοράσεις...

—Τηλεοράσεις!

—Αλήθεια, ρε; Θα μας δώκουν κι εμάς;

—Ε, ναι, ρε. Σε όλους.

—Πώωω, ρε μάνα μου! Θα βλέπουμε δηλαδή την Ολυμπιακάρα (του Πειραιώς εννοείται, όχι την ξεφτίλα του Βόλου) να παίζει;

—Ναι, ρε. Και μπάλα και έργα κι απ' όλα.

—Πότε, ρε;

—«Εντός της εβδομάδος» είπαν.

—Και πώς θα παίζει η τηλεόραση, ρε σεις; αναρωτήθηκε ο Σταύρος. Έχουμε κεραίες;

—Όπως το ραδιόφωνο, ρε αγαθέ, τον αποπήρε ο Νικολάρας. Τη βάνεις στη μπρίζα και παίζει. Δεν χρειάζεται τίποτα.

—Πώωω!... Θα βλέπουμε και Χοντρό-Λιγνό!

—Τα πάντα όλα!

Εκείνη τη στιγμή υπήρξε ένα μικρό κούνημα. Κοιταχτήκαμε αλαφιασμένοι.

—Α, ναι, είπε ο Νικολάρας. Ξέχασα να σας πω ότι θα γίνει κι άλλος σεισμός, λέει, πολύ μεγαλύτερος. Θα πέσουν, λέει, όλα τα σπίτια.

Αυτό δεν μας πείραζε πολύ, αλλά...

—Και πώς θα βλέπουμε τηλεόραση, ρε, χωρίς ρεύμα; ρώτησε ο Θυμιάκης.

—Με μπαταρία, ρε. Θα τη βάζουμε στη μπαταρία και θα παίζει.

—Και μπαταρία πού θα βρούμε; αναρωτήθηκε ο πάντα πρακτικός Αλέκος.

—Απ' τ' αυτοκίνητα, ρε, τον αποστόμωσε ο Νικολάρας.

—Και τ' αυτοκίνητα πού θα τα βρούμε;

—Θα μας τα στείλουν οι Αμερικάνοι, δεν είπαμε;

—Ναι, αλλά θα τα πάρουν οι πατεράδες μας.

Ο Νικολάρας το σκέφτηκε.

—Θα μας στείλουν και μπαταρίες χωρίς αυτοκίνητα, είπε τέλος. Δεν μπορεί, θα το σκεφτούν.

Α, ήταν υπέροχα! Αλλά δεν κράτησε πολύ.¹⁰ Σε μια βδομάδα μέσα επιστρέψαμε στα σπίτια μας και στη βαρετή ρουτίνα. Και στο σχολείο, που δεν έκλεισε για ένα μήνα, όπως μας είχε υποσχεθεί ο Νικολάρας.

Όσο για την Αμερικανική βοήθεια, με τα αυτοκίνητα και

---

¹⁰ Πρόκειται για τον σεισμό της 19ης Απριλίου 1955, δεύτερης μέρας μετά το Πάσχα, ισχύος 6.2 ρίχτερ που προκάλεσε την κατάρρευση 52 οικημάτων στο Βόλο ενώ 159 υπέστησαν σοβαρές βλάβες και 254 πιο ελαφρές. Υπήρξε ευτυχώς μόνο ένας νεκρός και 49 τραυματίες.

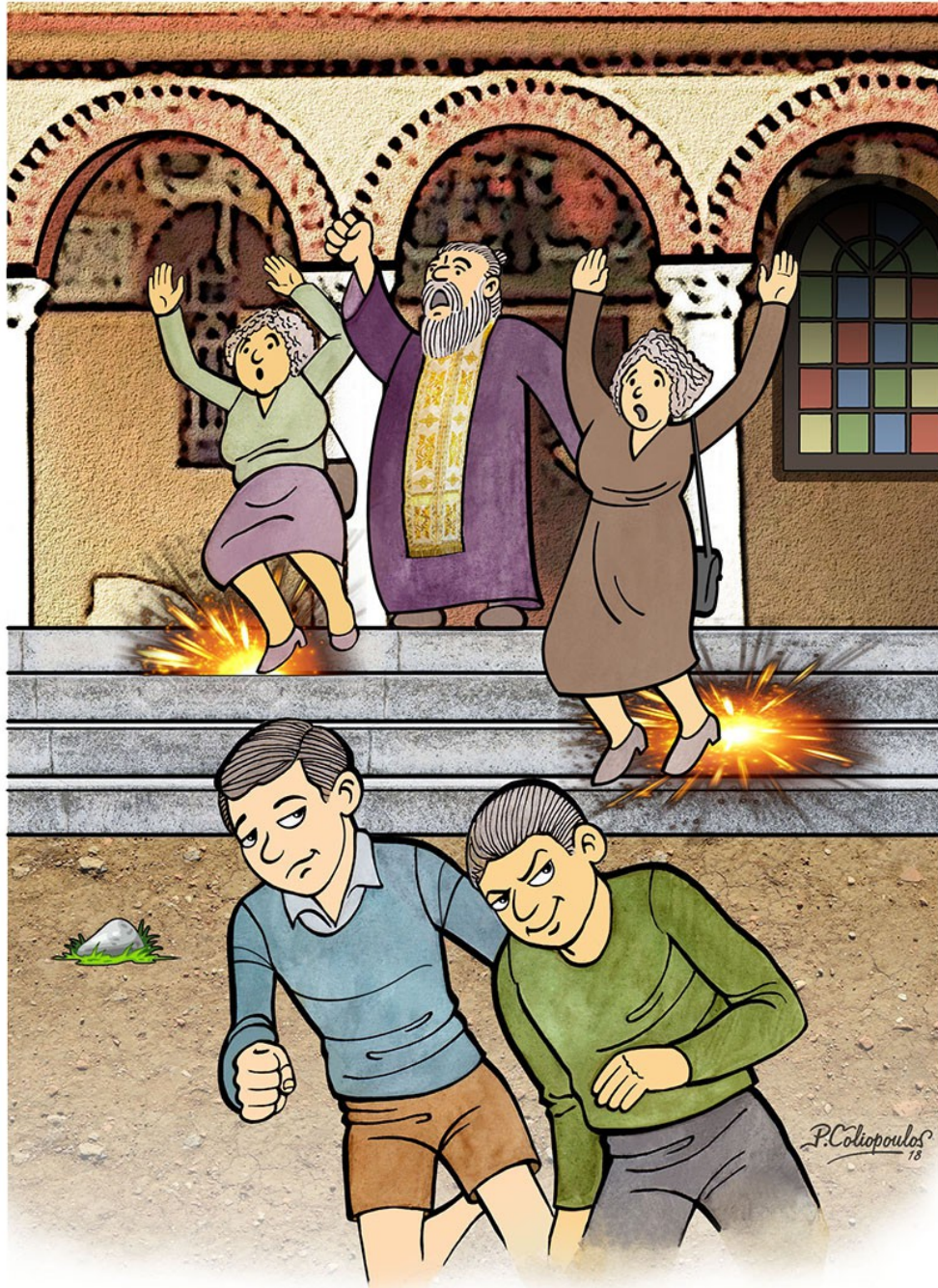
τις τηλεοράσεις, φευ, δεν έφτασε ποτέ ως εμάς –δεν ξέρω γιατί.

Ούτε ο Βόλος έγινε εντελώς σιάδι. Και το χειρότερο... ούτε οι ομάδες του εξαφανίστηκαν. Τουναντίον... στο πρώτο ματς της ομάδας μας με την ξεφτιλισμένη Νίκη φάγαμε πέντε και δεν βάλουμε κανένα.

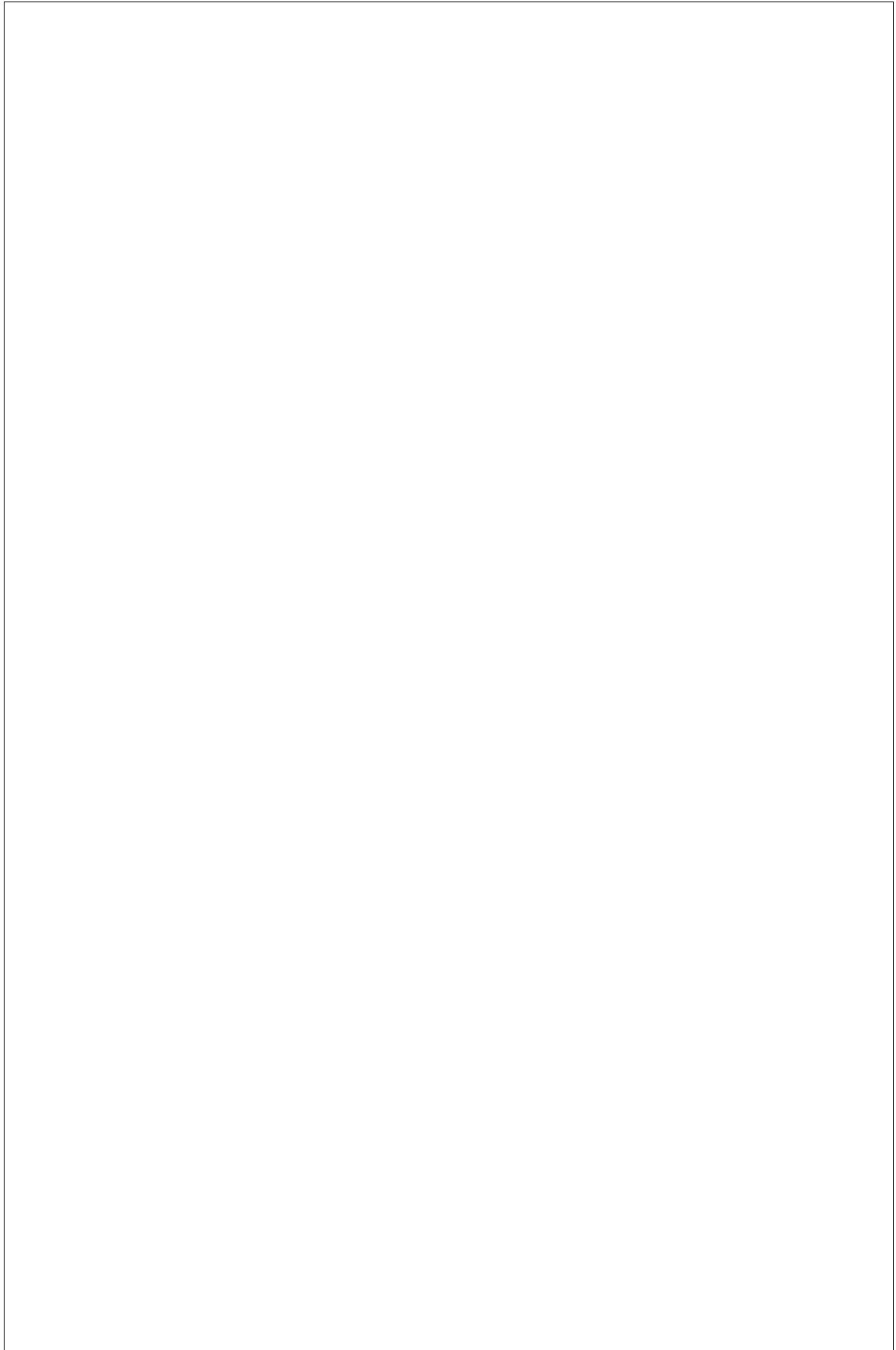
—Τους λυπηθήκαμε επειδή ήτανε σεισμοπαθείς, μας εξήγησε ο Νικολάρας.

Κι αυτό μας φάνηκε όχι μόνο λογικό, αλλά κι ανώτερο.

Κατάνυξη και Δυναμίτες

Ο δυναμίτης θέλει τέχνη, όπως θα σας βεβαίωνε ο κάθε λαθραίος ψαράς που έχει χάσει δάχτυλα από τη λάθος χρήση του. Ο δυναμίτης είναι ένα υλικό που χρησιμοποιείται, εκτός από το ψάρεμα, και στην ανατίναξη βράχων, τη διάνοιξη σηράγγων, την κατάρρευση γεφυρών κι ενίοτε στο άνοιγμα χρηματοκιβωτίων.

Η ιστορία που ακολουθεί θα σας διαφωτίσει και για μερικές άλλες χρήσεις του εξαιρετικού αυτού υλικού, ακόμα και στη μινιμαλιστική του μορφή ως στρακαστρούκα.

Η γειτονιά, όπως οι περισσότερες «ελληνο-ορθόδοξες»¹¹ κοινωνίες, δεν διακρινόταν ιδιαίτερα για το βαθύ θρησκευτικό της συναίσθημα, με την καθαρή και κυριολεκτική έννοια του όρου. Διακρινόταν όμως και διεκδικούσε επαίνους και βραβεία για την άκρατη δεισιδαιμονία, όπως οι περισσότερες κοινωνίες του είδους αυτού.

Σε κάθε σπίτι υπήρχε βέβαια εικονοστάσι, με το «καντηλάκι» του και τους αγριωπούς αγίους και αγίες του (που ήσαν φυσικά θαυματουργοί). Υπήρχαν όμως και χάντρες

---

¹¹ Το κλείνω σε εισαγωγικά, γιατί ελληνισμός και χριστιανισμός υπήρξαν πάντα έννοιες και τάσεις αντίθετες κι αντίπαλες. Αυτό το «ελληνοχριστιανικό» είναι φυσικά επινόηση του παπαδαριού, το οποίο, αφού έκαψε ανεκτίμητης αξίας αρχαιοελληνικά χειρόγραφα, κατέστρεψε αγάλματα και ισοπέδωσε ναούς, θέλησε μετά να οικειοποιηθεί έναν πολιτισμό με τον οποίο ουδεμία σχέση είχε –ούτε καν μακρινή. Η Γνώση και η Αισθητική υπήρξαν πάντα εχθρές του δόγματος –του όποιου δόγματος– και του «ιερού» σκοταδισμού.

για το μάτι, πέταλα και λαγοπόδαρα για καλή τύχη, φυλαχτά με «τίμιο ξύλο», κομματάκια από πασούμια και ζώνες αγίων κι άλλα τέτοια άκρως πνευματικά.

Η σχέση του απαίδευτου και υπό καθεστώς πλύσης εγκεφάλου διαβιούντος πόπολου με τη θρησκεία ήταν ίδια κι απaráλλακτη μ' αυτή που είχε με την κοσμική εξουσία. Πελατειακή δηλαδή. Πήγαινε στον «θαυματοουργό άγιο», να ζητήσει ρουσφέτι, όπως ακριβώς έκανε με τον βουλευτή και τον «αρμόδιο». «Κάνε μου αυτό κι εγώ, έννοια σου, δεν θα σ' αφήνω έτσι». Γιατί αν ο άγιος, η ανωτέρα επουράνια δύναμη, κι ο βουλευτής, η ανωτέρα κοσμική δύναμη, δεν ήταν σε θέση να σου λύσουν το πρόβλημα (με το αζημίωτο πάντα βέβαια) τότε ποιος θα στο έλυνε;

Καλά, για τα δύσκολα υπήρχαν πάντα οι καφετζούδες, οι χαρτορίχτρες, ακόμα και κάτι γριές που ήξεραν να «κάνουν» και να «λύνουν» μάγια, δεν το συζητάω.

Από τις κυράτσες της γειτονιάς μόνο κάτι γριές, με το ένα πόδι στον τάφο, έτρεχαν στις εκκλησίες, όχι μόνο τις Κυριακές, αλλά και τις καθημερινές, σε όρθρους κι εσπερινούς, με την ελπίδα να ζήσουν φυσικά τουλάχιστον άλλο τόσο ή και περισσότερο.

Όμως...

Αυτές οι συνήθειες άλλαζαν άρδην με το που ξεκινούσαν οι Χαιρετισμοί. Όπου, ξαφνικά, όλη η γειτονιά, κάθε Παρασκευή βράδυ, έτρεχε στον Άγιο Κωνσταντίνο να απολαύσει τις ψαλμουδιές των ψαλτάδων και τις μελίρητες τζιριτζάτζολες των παπάδων, οι οποίοι, βλέποντας το κοινό να γεμίζει τον χώρο, έδιναν παράσταση που τύφλα να χουν οι καλύτεροι ηθοποιοί της Επιθεώρησης στην Αθήνα.

Τι συνέβαινε; Είχαν λάβει όλως αιφνιδίως επιφοίτηση άνωθεν οι γείτονες; Είδαν το φως το αληθινό κι έπιασαν το βαθύτερο νόημα της θρησκείας; Ποσώς. Απλά αυτό είχε σταδιακά εξελιχθεί σε κοσμικό γεγονός και τρόπος διασκέδασης σε μια εποχή που οι δωρεάν διασκεδάσεις (και τα θεάματα), στην επαρχία, δεν αφθονούσαν. Πήγαιναν λοιπόν στην εκκλησία, «στους χαιρετισμοί», όπως πήγαιναν

την Κυριακή στη βόλτα της Κεντρικής Πλατείας. Για να δουν κόσμο και για να τους δει κόσμος. Κι αν προέκυπτε και κανένα τυχερό... ε, εκ θεού ήταν κι αυτό.

Στα χρόνια που ήμασταν πολύ μικροί, στην προοδευτική ορθόδοξη εκκλησία, τα παιδιά και οι γυναίκες παρακολουθούσαν τη λειτουργία πίσω από τα καφάσια του γυναικωνίτη, όπως στα χαρέμια της οπισθοδρομικής Ανατολής δηλαδή. Αργότερα και «με σπαραγμό καρδιάς» επιτράπη και στα θήλεα να εκκλησιάζονται κάτω, με τους κανονικούς ανθρώπους, αλλά και πάλι όχι μαζί. Στην αριστερή –τη σκάρτη κοινωνικώς και πολιτικώς– πτέρυγα, έχοντας κοντά τους και τα θήλεα εκ των τέκνων τους. Τα άρρενα στέκονταν μαζί με τους άντρηδοι, εκπαιδευόμενα να γίνουν κι αυτά μια μέρα σωστοί άνθρωποι κι αφέντες. Βέβαια, ως πιτσιρικάδες, είχαμε το ελεύθερο να πεταγόμαστε επ' ολίγον στην αριστερή πτέρυγα, στις μανάδες μας, να μας σκουπίσουν τη μύτη ή να μας δέσουν τα κορδόνια, ας πούμε, αλλά επ' ολίγον. Μετά επιστρέψαμε στη σωστή μας θέση, στην περιοχή των πατεράδων. Αυτό, όπως θα δούμε συντόμως, βόλευε τα σχέδια που το ανήσυχο μυαλό μας είχαν εκπονήσει τη χρονιά εκείνη.

Να κάνουμε εδώ μια μικρή παύση προκειμένου να υπενθυμίσουμε δυο μεγάλες προαιώνιες αλήθειες και να δώσουμε μερικές πληροφορίες τεχνικής φύσεως.

Η πρώτη από τις αλήθειες είναι ότι στα παιδιά αρέσει η φασαρία. Όσο μεγαλύτερος ο σαματάς τόσο περισσότερο διασκεδάζουν. Η ησυχία είναι για τους πεθαμένους ή για τους ετοιμοθάνατους –τους γέρους δηλαδή. Βέβαια μεγαλώνοντας ξεχνάμε, κατά ένα μυστηριώδη τρόπο, την παιδική αυτή τάση και πιάνουμε να κυνηγάμε «αυτά τα βρωμόπαιδα που κάνουν φασαρία και δεν μας αφήνουν να ησυχάσουμε», αλλά αυτό είναι κάτι που αρμόδιοι να εξηγήσουν είναι οι ψυχίατροι, όχι οι παραμυθάδες.

Η δεύτερη αλήθεια είναι ότι τα παιδιά τρέφονται από τις σκανδαλιές. Όσο πιο χοντροκομμένη η σκανδαλιά, τόσο

επιτυχημένη θεωρείται και τόσο μεγαλύτερη η απόλαυση που προκαλεί. Ξέρουν ότι διατρέχουν σοβαρό κίνδυνο να τιμωρηθούν, αλλά δεν τα νοιάζει. Ίσως αυτό να οφείλεται στο ότι έχουν άγνοια κινδύνου, ίσως σε κάτι άλλο (πάλι οι ψυχίατροι θα μας διαφωτίσουν επ' αυτού). Μετά βέβαια μεγαλώνουν, όπως είπαμε, και θεσπίζουν νόμους που τιμωρούν τις σκανδαλιές, δια προστίμου τις ελαφριές και με ποινή φυλάκισης για τις μεγαλύτερες (τις καλύτερες). Έτσι είναι φτιαγμένος ο κόσμος και δεν αλλάζει (παρά μόνο ίσως αν τον αναλάβουν παιδιά –πριν μεγαλώσουν).

Οι τεχνικές πληροφορίες τώρα που υποσχεθήκαμε.

Στρακαστρούκες!

Πρόκειται, όπως όλοι πιθανώς γνωρίζουμε (πλην των λαπάδων), για φορητά, άκακα εκρηκτικά που κάνουν την εμφάνισή τους κατά την περίοδο του Πάσχα και συνεχίζουν να διαολίζουν τους φιλήσυχους και νομοταγείς πολίτες και για ένα διάστημα μετά, έως ότου εξαντληθούν τα αποθέματα των ψιλικατζήδων.

Οι στρακαστρούκες είναι δύο ειδών.

Οι πιο γνωστές είναι αυτές που μοιάζουν με καραμέλες, τυλιγμένες σε ροζ χαρτί και πρέπει να τις πετάξεις κάτω με δύναμη για να σκάσουν.

Υπάρχουν όμως και οι άλλες, που μοιάζουν με μικρά ασημένια κουμπιά και σκάνε όταν τις πατήσεις. Αυτές είναι ελαφρώς ακριβότερες και πιο δυσεύρετες από τις «πεταχτές».

Τις πρώτες τις βρίσκουμε στα ψιλικατζήδικα –δυο δεκάρες τη μία– ενώ τις άλλες τις διέθεταν τότε τα ειδικά μαγαζιά με τρυκ και κόστιζαν τρεις με τέσσερις δεκάρες εκάστη.

Κλείνει η εκπαιδευτική παρένθεση.

Ποιανού ήταν η ιδέα δεν θυμάμαι (μην με κοιτάτε λοξά). Αλλά, όπως όλες οι μεγάλες ιδέες που είχαμε, γεννήθηκε κι αυτή στα σκαλιά του αρχηγείου μας, στη δίπλα πόρτα του μπακάλικου του Αούτου.

Και στην αρχή αντιμετώπιστηκε με δέος, ίσως και με κάποιο φόβο.

—Στην εκκλησία, ρε; Θα μας κρεμάσουν!

—Και πού θα μας βρουν;

—Ε, δεν θα μας δει κάποιος;

—Αν το κάνουμε σωστά δεν θα μας δει κανένας.

—Δεν θα μας δουν να τις πετάμε, ρε;

—Δεν θα ρίξουμε απ' αυτές. Θα βάλουμε από τις άλλες, που τις πατάνε.

—Και ποιος θα τις βάλει;

—Θα βάλουμε μία, για δοκιμή.

—Εγώ δεν μπορώ. Θα είμαι με τον πατέρα μου...

—Κι εγώ, ρε...

—Κι εγώ...

—Καλά, θα τη βάλω εγώ τότε, είπα (τόρα σωστά με στραβοκοιτάτε).

—Και δεν θα σε δει ο πατέρας σου, ρε;

—Ο πατέρας μου δεν πάει εκκλησία. Λέει ότι οι παπάδες είναι όλοι τους «αγύρτες».

—Τι θα πει αγύρτες;

—Ξέρω γώ, ρε;

—Κάτι σαν αλήτες, στην καθαρεύουσα.

Οπότε κλείσαμε!

Τώρα, αυτό μια κουβέντα είναι βέβαια, γιατί άλλο να κάνεις τον καμπόσο και τον ήρωα εκ του ασφαλούς κι άλλο να διεκπεραιώνεις τον υποσχεθέντα ηρωισμό όταν έρχεται η ώρα. Και μάλιστα όταν βρίσκεσαι μόνος στα χαρακώματα, διότι οι άλλοι παληκαράδες φρόντισαν εγκαίρως να κωλύονται, δηθεν ότι υποχρεούνται να βρίσκονται κοντά σε πατεράδες και μπαρμπάδες και κανείς κοντά στη μάνα του. Πλην εμού του ιδίου φυσικά, που δεν είχα καν μάνα στην

εκκλησία, ούτε θεία, ούτε γιαγιά, ούτε τίποτα. Αλλά έπρεπε να προσποιούμαι πως βρισκόμουν εκεί με μια από τις θεοσεβούμενες παριστάμενες και κατά προτίμηση μακριά από τις γειτόνισσες, μην τύχει και γίνει καμιά στραβή και με προδώσουν.

Με τα λιβάνια, τις ψαλμουδιές και τα κυρ-ελέησον ποτέ δεν τα πήγαινα καλά. Στα πέντε λεφτά μ' έπιανε πονοκέφαλος και στα επτά μου 'ρχόταν να ξεράσω. Πάντα. Αν δεν έβγαινα να πάρω αέρα θα με μαζεύαν από κάτω. Δεν μου καθόταν καλά το αγιωτικό και η κατάνυξη, πώς να το κάνουμε!

Έτσι και τώρα. Ήξερα πως ότι ήταν να κάνω θα έπρεπε να το κάνω πριν ο κόσμος άρχιζε να στριφογυρίζει κι αυτό δεν ήταν εύκολο. Δεν το παίρνεις έτσι εύκολα απόφαση να βάλεις δυναμίτη στο εκκλησίασμα (ειδικά όταν έπρεπε να περάσεις απαρατήρητος).

Στεκόμουν δίπλα σε μια γρια που έψελνε μουρμουριστά από την ανοιχτή της «Σύνοψη». Στην τσέπη μου δυο στρακαστρούκες από τις πατητές. Γιατί μόνο δυο; Πρώτον, διότι επρόκειτο περί δοκιμής, να δούμε αν γίνεται και –κυρίως– αν μας παίρνει και δεύτερον, αν γινόταν καμιά στραβή και μας έψαχναν εμάς τους πιτσιρικάδες, ως κυρίως ύποπτους, θα ήταν κάπως άβολο να εξηγήσω πώς και γιατί βρέθηκαν «πυρομαχικά» στην τσέπη μου.

Το ζητούμενο ήταν να βρω μια πρόφαση να σκύψω για να τοποθετήσω τα εκρηκτικά χωρίς να γίνω αντιληπτός από την ομήγυρη. Το πρώτο που μου ήρθε στο μυαλό ήταν να κάνω ότι δένω τα κορδόνια των παπουτσιών μου. Κι αυτό ακριβώς έκανα. Στο δεξί κορδόνι σπρώχνοντας τη μια πατητή πίσω από το παπούτσι της μπροστινής δεξιάς κυρίας και στο αριστερό στις αντίστοιχης εξ' ευωνύμων. Κατόπιν υποχώρησα στρατηγικά προς τη μεριά των ανδρών και περίμενα το αποτέλεσμα της δολιοφθοράς.

Αυτό που θα μάθαινα (the hard way) και στην κανονική ζωή αργότερα είναι ότι σπανίως τα πράγματα εξελίσσονται όπως τα σχεδιάζουμε και πάντως καμιά σχέση με το σινεμά,

όπου η πλοκή εξυπηρετείται από το σενάριο. Μια κίνηση χρειαζόταν να κάνουν οι παγιδευμένες κυράτσες, ένα βηματάκι προς τα πίσω, για να έχουμε το ποθητό αποτέλεσμα. Την κίνηση την έκανε πρώτη η αριστερή (μην το εκλάβετε πολιτικά παρακαλώ). Αλλά την έκανε σουρτά. Κι αντί να πατήσει το εκρηκτικό κουμπί το κλώτσησε ακουσίως με το τακούνι της και το έστειλε κάτω από τα στασίδια. Αύριο κάποια καθαρίστρια μάλλον θα είχε την έκπληξη της ζωής της.

Απόμενε η τελευταία ελπίδα, η κυρία εκ δεξιών (κι εδώ δεν χρειάζονται λανθασμένοι πολιτικοί συνειρμοί). Μια βολικά χοντρή, οπότε βαριά, νοικοκυρά με κάτι χοντροπάπουτσα που υπόσχονταν πολλά. Είχε αρχίσει από ώρα να κάνει τον πελαργό, πότε στο ένα πόδι και πότε στο άλλο, γιατί η αλήθεια είναι πως η ορθοστασία δεν υποφέρεται, ούτε καν υπό κατανυκτικές συνθήκες, και περίμενα πώς και πώς πότε θα έκανε το μοιραίο βήμα.

Εντωμεταξύ και οι άλλοι μάγκες, διάσπαρτοι στο χώρο, με παρακολουθούσαν και κάθε τόσο μου κάναν νοήματα «τι γίνεται;», στα οποία απαντούσα με νοήματα καθησυχαστικά του τύπου «εντάξει».

Και ξαφνικά η κίνηση έγινε! Αλλά –φευ!– κι αυτή σουρτά. Η διαφορά ήταν πως τη φορά αυτή το «κουμπί» έφυγε προς τον διάδρομο... Τη στιγμή ακριβώς που περνούσε ο νεωκόρος με το θυμιατό που πήγαινε στους παπάδες. Και... το πάτησε!

Αλληλουϊα!

Αλλά... τη στιγμή ακριβώς της επαφής της σόλας του χοντροπάπουτσου του κυρ-Σωτήρη με το εκρηκτικό, ο άλλος συνάδελφός του, απ' το καμπαναριό, άρχισε να βαρεί τις καμπάνες! Είχαμε έκρηξη; Δεν είχαμε; Κανείς δεν κατάλαβε Χριστό μέσα στην κατανυκτική πλην σαματατζίδικη ορθόδοξη κακοφωνική καμπανοκρουσία.

Βγήκα έξω σκασμένος, μεταφορικά και κυριολεκτικά, και σε λίγο συνέρρευσαν και οι υπόλοιποι της συμμορίας.

—Τι γίνηκε, ρε;

—Τα ‘βαλες;

Τους εξήγησα τι είχε γίνει. Απογοήτευση!

—Δεν τα ‘βαλες καλά, μου λέει ο Σταύρος. Γι’ αυτό τα κλώτσησαν.

—Δηλαδή πώς να τα ‘βαζα, ρε;

—Πιο κοντά στα παπούτσια.

—Κοντά ήταν.

—Δεν ήταν. Την άλλη φορά θα το κάνω εγώ.

—Αϊ καλά... Να σε δούμε...

—Θα με δείτε.

Αυτή τη φορά πήγαμε καλύτερα προετοιμασμένοι. Έχοντας ξεθαρέψει δεν κάναμε οικονομίες στα πυρομαχικά – μην κι έχουμε πάλι τα απρόοπτα της προηγούμενης Παρασκευής. Οπότε σκορπίσαμε πάλι, μη δίνουμε στόχο όλοι μαζί, κι ο Σταύρος γλίστρησε στην αριστερή πτέρυγα και για λίγο τον χάσαμε ανάμεσα στις επιβλητικές κυράτσες.

Μετά, ξαφνικά... πάνω σ’ ένα «ευλογητός» του παπά-Δημήτρη, ακούγεται το ξερό «μπαμ!» στις πατητές ακολουθούμενο από την υστερική τσιρίδα μιας γριάς που της έπεσε ο κλήρος.

Σταματάει τον εξάψαλμο ο παπάς, ενοχλημένος που του χαλούσαν την παράσταση.

—Τι στην ευχή συμβαίνει; ψαλμουδιάζει με τη γνωστή χατζηαβάτικη φωνή των πνευματικών πατέρων του σεπτού δόγματος.

—Με βάναν μπουρλότο! Με βάναν μπουρλότο! ωρύεται η γριά.

Τρέχει ο κυρ-Σωτήρης, ο καντηλανάφτης, χωρίς πολλά-πολλά, βουτάει τη γριά και την οδηγεί τσουβαλάτη έξω. Δεν πρόλαβε να επιστρέψει κι ακούγεται δεύτερο «μπαμ!» κι άλλη τσιρίδα κι αμέσως, κολλητά, ένα τρίτο.

—Οι κομμουνιστάι! φωνάζει ένας γέρος. Έρχονται οι κομμουνιστάι να μας σφάξουν!

Πανικός, φωνές, κλαυθμοί και οδυρμοί... Αλληλουΐα!

Κι ο παπά-Δημήτρης να προσπαθεί να σώσει την παράσταση.

—Απαράδεκτον! αναφωνεί στεντορείως (πλην χατζηβατικώς). Εισ τον ιερών οίκον του Θεού! Μεγάλη βλασφημία!

—Οι κομμουνισταί!... το βιολί του ο γέρος (καραεθνικόφρων σίγουρα).

—Τίποτις παλιόπαιδα! φωνάζει ένας άλλος.

Εμείς τώρα Παναγίες, ήσυχτοι κι αθώτοι, δίπλα στους πατεράδες και τους μπαρμπάδες.

—Μα... στην εκκλησία!... Είναι δυνατόν;!!!

—Θα μας κάψει ο θεός!

—Αμαρτία μεγάλη, συνεχίζει ο παπάς. Να προσευχηθώμεν όλοι ομού να μας συχωρέσει ο Κύριος. Και να καταραστώμεν τους βλασφήμους.

Ήταν ώρα να το στρίβουμε.

Ξεπορτίσαμε ανάμεσα σε άλλους του ποιμνίου που τα είχαν χρειαστεί και την έκαναν και σε λίγο είμαι σίγουρος πως ότι παιδιά είχαν παραμείνει στην εκκλησία ήταν όντως αθώα.

—Ε;! μας κάνει με καμάρι ο Σταύρος, καθώς, με βήμα ταχύ, επιστρέψαμε στη γειτονιά. Είδατε, ρε; Είδατε;

—Είδαμε, λέει ο Τσίλας μουτρωμένος. Τα κατάφερες να μας καταραστεί ο παπάς.

Όπα της!... Αυτό δεν το είχαμε σκεφτεί.

—Ε, και; λέει ο Σταύρος με φωνή κάπως αβέβαιη.

—Τι και; Η κατάρα των παπάδων πιάνει.

—Όχι, ρε σεις... Αλήθεια;

—Ναι, ρε. Είναι όπως με τους Σαββατογεννημένους.

—Ωχ!

—Και τι θα πάθουμε, ρε;

—Ξέρω 'γώ; Μπορεί να μας πέσουν τα δόντια.

—Όχι, ρε, μας καθησυχάζει ο Βάσος. Μόνο του Δεσπότη η κατάρα πιάνει, του παπά δεν πιάνει.

—Σίγουρα, ρε;

—Ναι, ρε...

Αλλά κανείς δεν ένιωθε απόλυτα καθησυχασμένος.

Οι μέρες που μεσολάβησαν μέχρι τους επόμενους Χαιρετισμούς πέρασαν μέσα σε περισυλλογή κι ενδοσκόπηση. Η κατάρα του παπά, έπιανε-δεν έπιανε, μας βάραινε.

—Μάγκες, αυτή τη φορά δεν θα κάνουμε τίποτα, είτε ο Σταύρος. Μας πήραν πρέφα και θα βρούμε το διάολό μας.

—'Ντάξ', λέει ο Τσίλας ανακουφισμένος. Δεν πάμε εκκλησία.

—Α, όχι, τον αντικρούει ο Σταύρος. Τότε είναι που θα μας ψυλλιαστούν. Δεν πήγαμε και δεν έγινε τίποτα, άρα εμείς ήμασταν την άλλη φορά που γίνηκε. Θα πάμε και θα καθίσουμε Παναγίες.

—Εγώ ζαλίζομαι στην εκκλησία, λέω προσπαθώντας να τη γλυτώσω.

—Άπαξες και δεν έρθεις θα φύγεις απ' τη συμμορία.

—Ναι, ρε, μ' αρπάει από τα μούτρα ο Γιώργος, ο δικός μου. Γιατί, δηλαδή, εσύ είσαι μάγκας;

—Ναι, ρε, είμαι μάγκας.

—Φτου, κολύμπα...

Τα γνωστά.

Οπότε πήγαμε.

Και καλά που αποφασίσαμε να κάνουμε τις Παναγίες. Γιατί προσέξαμε κάτι τύπους περίεργους ανάμεσα στο εκκλησίασμα των οποίων το μάτι έπαιζε δεξιά-αριστερά, σαν του τσακαλιού. Το καλό στα μικρά μέρη είναι ότι πολύ γρήγορα οι «μυστικοί» κάθε είδους δεν παραμένουν για πολύ

μυστικοί. Και τούτοι εδώ φώναζαν από μακριά: «ασφαλίτες».

Παναγίες το λοιπόν εμείς.

Αλλά στα δέκα λεπτά εμένα το κεφάλι μου είχε γίνει κουδούνι. Οπότε, για να μην έχουμε άλλου είδους δράματα, την έκανα με πλάγια βηματάκια για τον καθαρό αέρα.

Πλην όχι μόνος. Ένας από τους μυστήριους τύπους με είχε ακολουθήσει.

—Για έλα εδώ εσύ, μου κάνει.

Υπάκουσα όσο πιο αργά γινόταν (αντίσταση κατά της Εξουσίας, αν έχετε ακουστά).

—Γιατί βγήκες έξω; με ρωτάει.

—Ζαλίζομαι μέσα, του λέω.

—Α, μπα! Τι είσαι δηλαδή εσύ για να σε πειράζει η εκκλησία; Άθεος;

—Το λιβάνι, του λέω. Με πειράζει.

—Και τον διάολο τον πειράζει, μου λέει. Για άδειασε τις τσέπες σου...

—Γιατί;

—Γιατί έτσι θέλω, ρε μούλικο. Το λόγο θα σου δώκω; Άντε, σβέλτα.

Και η αντίσταση κατά της Εξουσίας, σε μερικές περιστάσεις, έχει όρια.

Στις τσέπες υπήρχαν μαντήλι, σπάγκος, τσίχλα και μερικοί βώλοι.

Ο μπάτσος δεν επείσθη.

—Αναποδογύρισέ τες, με διατάζει.

Τις αναποδογύρισα. Μια εικοσάρα και μια πεντάρα έπεσαν στο μάρμαρο. Αυτό κι αν δεν ήταν συμβολικό!

Το όργανο του Νόμου δεν καταδέχτηκε ν' ασχοληθεί άλλο μαζί μου. Γύρισε και μπήκε πάλι στην εκκλησία.

Όταν διηγήθηκα το περιστατικό στους μάγκες αργότερα δεν μπορώ να πω ότι το πήραν αφήφιστα.

—Ρε σεις... μήπως κατάλαβαν ότι ήμασταν εμείς και μας παρακολουθούν;

—Όχι, ρε, αποκλείεται.

—Τότε γιατί τον έψαξε;

—Μπορεί να ψάχνουν όλα τα παιδιά...

—Εμάς γιατί δεν μας έψαξαν;

—Γιατί νόμιζαν ότι ήμασταν με τους πατεράδες, ρε.

—Αν βγαίναμε κι εμείς έξω δηλαδή;...

—Θα μας ξετίναζαν τις τσέπες.

—Εγώ πάντως δεν έκανα τίποτα.

—Ούτε εγώ...

—Ούτε εγώ...

Αυτό λέγεται συντροφική σύμπτωση. Στα ζόρια τραβιόμαστε απέξω κι αφήνουμε τους πιο ζωηρούς –αυτούς που είναι της πράξης κι όχι της κουβέντας και της θεωρίας– να κάνουν καλά.

Όπως και να 'χε το πράγμα, κατά τα φαινόμενα τα κόζα στένευαν και η κατάσταση ζόριζε, όπως σε κάθε τι που επιχειρούσαμε να κάνουμε για τη διασκέδασή μας, από τους γλόμπους και τα τσέρκια ως τα πατίνια και τους κρυφτοντενεκέδες με ασετυλίνη. Και δεν ήταν μόνο οι ασφαλίτες που μας τρόμαζαν... ακόμα χειρότερη ήταν η σκιά της κατάρας του παπά που «επικρέματο της κεφαλής μας». Γιατί, εντάξει, δεν πιστεύαμε σ' αυτά εμείς, δεν ήμασταν τίποτα υστερικές, τρομαγμένες γυναικούλες... αλλά ξέρει κανείς καμιά φορά όταν μπλέκει με ανθρώπους που έχουν πάρε-δώσε με το μεταφυσικό;

Να, ο Τσίλας προχθές στραμπούληξε το πόδι του στα καλά καθούμενα. Εμένα μ' έπιασε τσιρλιό... Ο Σταύρος έπεσε απ' το ποδήλατο και καταμακελεύτηκε, ο Γιώργος, ο δι-

κός μου, κρυολόγησε με σαράντα πυρετό, ο Θυμιάκης έπαθε αναφυλαξία... Τυχαία όλα αυτά; Δεν ξέρω...

Αν δεν ντρεπόμασταν θα πηγαίναμε στην κυρα-Χρυσή, που ήξερε από μαντζούνια και μαγικά, να μας βγάλει την κατάρα –αν υπήρχε δηλαδή, που δεν θα υπήρχε, γιατί εμείς αυτά δεν τα πιστεύαμε... Αλλά...

—Τέρμα οι στρακαστρούκες, είπε ο Σταύρος. Τη γλυτώσαμε φθηνά μέχρι τώρα, αλλά θα βρούμε κάνα διάολο στο τέλος.

—Ούτε στην Ανάσταση, ρε, δεν θα πετάξουμε; διαμαρτυρήθηκε ο Τσίλας.

—Άλλο στην Ανάσταση. Εκεί πετάνε όλοι.

—Και τις πατητές τι θα τις κάνουμε;

—Θα τις βάλουμε στο «Χριστός Ανέστη».

—Δεν θα 'χει πλάκα τότε...

—Όμως τώρα μας την έχουν στημένη, αφού.

Έπεσε μια στενάχωρη σιωπή.

—Υπάρχει ένας τρόπος..., λέω σε μια στιγμή διστακτικά.

Στράφηκαν να με κοιτάζουν όλοι με ελπίδα. Γιατί, ρε γαμώτη μου, εντάξει, σκιαζόμασταν μη μας πιάσουν οι μπάτσοι και μην μας ξανακαταραστούν οι παπάδες, αλλά από την άλλη η όλη φάση είχε μεγάλη πλάκα! Αμαρτία δεν ήταν να τελειώνει έτσι, άδοξα;

—Τι τρόπος, ρε έξυπνε;

—Να βάλουμε τις πατητές έξω, στα σκαλιά, είπα. Για όταν σκολάσουν οι Χαιρετισμοί. Θα τις πατήσουν βγαίνοντας κι εμάς δεν θα μας δει κανείς.

—Ρε συ... Καλά λες...

—Και πότε θα τις βάλουμε;

—Προς το τέλος, όταν κοντεύει το σκόλασμα.

—Κι αν μας δουν;

—Τι θα δουν; Παιδιά που πάνε στην εκκλησία; Δεν θα σκύβουμε, θα τις πετάμε με τρόπο όπως τις βγάζουμε από την τσέπη.

—Κι αν σκάσουν;

—Σκάνε, ρε βλάκα, οι πατητές αν δεν τις πατήσεις; Γιατί τις λέμε πατητές;

—Ναι, ρε! Έτσι να κάνουμε.

Αλλά όπως ξέρουμε, όσοι ξέρουμε, στις επαναστατικές συνεδρίες όλοι είναι λαλίστατοι, όταν η κατάσταση βρίσκεται στο θεωρητικό επίπεδο, αλλά όταν φθάνουμε στην πράξη... όλοι εξακολουθούν να είναι άριστοι θεωρητικοί. Έτσι κι εμείς, έπρεπε να βρούμε ποιος θα έκανε το σχέδιο πράξη, γιατί —ως είθισται— οι περισσότεροι δήλωσαν κωλύμενοι.

—Εγώ τις έβανα **μέσα** στην εκκλησία, μας υπενθύμισε ο Σταύρος. Διακινδύνευσα ήδη μια φορά.

—Εμένα, ρε, με κοίταζε περίεργα ο μπάτσος προφές...

—Κι εμένα!...

—Κι εμένα, ρε... Να, μα την Παναγία!

Η επαναστατική συζήτηση τραβούσε σε μάκρος κι όσο περνούσε η ώρα τόσο πιο θεωρητικοί γίνονταν οι σύντροφοι. Απαράλλαχτα όπως στην κανονική ζωή των μεγάλων σας λέω! Στο τέλος αποφασίστηκε να ρίξουμε κλήρο. Τα γνωστά ξυλαράκια.

Ο Γιώργος, ο δικός μου, κι εγώ τραβήξαμε τα μικρότερα.

Τη μοιραία βραδιά οι σύντροφοι συνωμότες μας όπλισαν. Τέσσερις πατητές για τον καθένα, τόσες καταφέραμε να προμηθευτούμε. Μας ενθάρρυναν με ηρωικά κι εμπνευσμένα λόγια και μας ξαπέστειλαν στο πεδίο της τιμής, ενώ εκείνοι είχαν κρυφτεί πίσω από μια μάντρα κοντά στο δρόμο, για να την κάνουν εύκολα σε περίπτωση ανάγκης, και παρατηρούσαν.

Ανεβήκαμε λοιπόν τα σκαλιά εμείς, με την ψυχή στο

στόμα, σκορπίσαμε τις πατητές όσο πιο κοντά στην πόρτα τολμούσαμε και μετά, σαν κύριοι, με τις τρίχες στο σβέρκο ολόρθες όμως, κατεβήκαμε πάλι, προσπαθώντας να φαινόμεστε αμέριμνοι και σπεύσαμε να κρυφτούμε με τους άλλους.

Δεν χρειάστηκε να περιμένουμε πολύ. Σε λίγο χτύπησαν οι καμπάνες λήξη και το εκκλησίασμα έβγαινε στον καθαρό αέρα, ανακουφισμένοι όλοι που μια ακόμη επίπονη και βαρετή αγγαρεία πήρε τέλος, έχοντας επιτελέσει το χριστιανικό τους καθήκον (βλαστημώντας ενδόμυχα) και ήταν πια ελεύθεροι να συνεχίσουν τη ζωή τους όπως εκείνοι ήθελαν.

Ακούσαμε το πρώτο «μπαμ» συνοδευόμενο από την αναπόφευκτη τσιρίδα κι αμέσως ένα δεύτερο κι ένα τρίτο! Κομπούζιο στα σκαλιά και δεν καθίσαμε να δούμε περισσότερα, από τον φόβο μην βγει ο τραγόπαπας να μας καταραστεί πάλι. Οπότε κόψαμε τα πόδια στον ώμο για τη γειτονιά, σκασμένοι στα γέλια και κατευχαριστημένοι που επιτελέσαμε κι εμείς –όπως οι καλοί χριστιανοί– το δικό μας καθήκον ως αλάνια.

Για μέρες μετά αναβιώναμε την επική μας σκανδαλιά διανθίζοντάς την με λεπτομέρειες που μας είχαν διαφύγει κατά τη διάρκεια του συμβάντος.

—Τον είδατε, ρε, τον μπάτσο που έβγαλε το μπιστόλι;

—Ναι, ρε;

—Εγώ τον είδα!

—Και τη χοντρή που λιγοθύμησε...

—Ήρθε και την πήρε ασθενοφόρο, ρε!

—Κι ο καντηλανάφτης που μας κυνηγούσε...

—Εγώ του έβαλα μάρκα¹² κι έπεσε.

—Ναι, ρε;...

—Να, μα την Παναγία! Εσείς τρέχατε μπροστά και δεν είδατε.

---

12 Υπενθυμίζω πως «μάρκα» λέγαμε την τρικλοποδιά στη γειτονιά.

Έτσι γράφεται η Ιστορία, για να ξέρετε εσείς οι ειδικοί.

Την επομένη τ' απόγευμα ήμασταν στην αυλή με τον Γιώργο και κάναμε κάποιες απαραίτητες μετατροπές στο πατίνι μας, όταν μας προέκυψε η κυρα-Μαρίκα.

—Για ελάτε εδώ που σας θέλω, μας λέει.

Κι από την όψη της δεν προμηνυόταν τίποτα καλό.

Πήγαμε σαν βρεγμένες γάτες, γιατί όλο και για κάποιο παράπτωμα θα ήμασταν ένοχοι. Το ότι δεν το θυμόμασταν εμείς δεν σήμαινε ότι είχε παραγραφεί και για τις μανάδες.

—Χθες στην εκκλησία τι έγινε; μας ρώτησε ψυχρά.

—Τι να γίνει; απάντησε ο Γιώργος. Εμείς φύγαμε πριν απ' το σκόλασμα.

—Οπότε δεν ξέρετε για τα διαολοπράματα που κάνουν «μπαμ» και «μπουμ»... πώς τα λένε;...

—Πατητές, προσφέρομαι να εξηγήσω εγώ (ενώ ο Γιώργος με σκούνταγε με τρόπο). Πατάς απάνω και κάνουν έκρηξη.

—Έκρηξη, επαναλαμβάνει η κυρα-Μαρίκα. Κι αν είναι κανείς που υποφέρει από την καρδιά του, τον στέλνει κανονικά.

—Εεε...

Το διεισδυτικό της βλέμμα πήγαινε από τον ένα στον άλλο.

—Κάποια παλιόπαιδα, λέει, βάλαν αυτές τις... πώς τις είπαμε;...

—Πατητές...

—Τις πατητές στην έξοδο της εκκλησίας. Μήπως ξέρετε εσείς ποια μπορεί να το έκαναν;

—Οι Παραγκιώτες, πετάγεται ο Γιώργος που είχε το ψέμα στην τσέπη. Τους είδα εγώ, μαμά. Αυτοί, σίγουρα...

—Οι Παραγκιώτες, επανέλαβε η κυρα-Μαρίκα. Εσείς, απλά κοιτάζατε. Δεν κάνατε τίποτα.

—Εμείς τίποτα, είπε ο Γιώργος (έτοιμος να ορκιστεί). Εμείς φεύγαμε.

—Και η κυρα-Μαριγούλα που σας είδε εσάς τους δυο ν' ανεβαίνετε τα σκαλιά πριν από το σκόλασμα; Ψέματα έλεγε;

Αυτό είναι! Πάντα θα υπάρχει ένας σπιούνος! Μα πάντα!

Ο Γιώργος κόμπιασε.

—Αφού σου λέω... φεύγαμε..., είπε. Μπορεί να μας είδε που φεύγαμε.

—Σας είδε ν' ανεβαίνετε τα σκαλιά και μετά να κατεβαίνετε, χωρίς να μπειτε στην εκκλησία.

—Ναι... γιατί σκεφτήκαμε μην αργήσουμε και φωνάζεις...

Η κυρα-Μαρίκα τον κοίταξε με κείνο το βλέμμα που σου πάγωνε το αίμα.

—Ναι, βρε μαμά..., μουρμούρισε ο Γιώργος. Τι... ψέματα θα σου πω;

—Εσύ ψέματα; Ποτέ!

Ο Γιώργος ξεροκατάπιε.

—Ε, ναι... αφού ξέρεις...

Συνήθως εδώ ήταν το σημείο που έπεφτε ο πρώτος φούσκος. Όμως σήμερα η μάνα μας¹³ δεν έδειχνε να έχει τέτοιες προθέσεις. Αντ' αυτού έβγαλε και του έδωσε ένα δίφραγκο.

—Πετάξου μέχρι το φούρνο να πάρεις ένα ψωμί, του λέει ξερά. Και τα ρέστα θα τα φέρεις σωστά. Δεν έχει καραμέλες και τέτοιες αηδίες. Κατάλαβες;

---

13 Η κυρα-Μαρίκα και οι Αννούλα ήταν οι μανάδες της καρδιάς μου. Μανάδες κατ' επιλογή κι όχι από τύχη ή υποχρέωση. Υπήρχε και μια τρίτη, αλλά αυτή είναι μια άλλη ιστορία.

—'Ντάξει... να πάω με τον Πάνο..., απάντησε εκείνος.

—Μόνος σου θα πας. Τον Πάνο τον χρειάζομαι για μια άλλη δουλειά.

Όπως απομακρυνόταν ο Γιώργος μου έκανε απεγνωσμένα νοήματα του τύπου «κοίτα μην σε ψαρέψει και της πεις τίποτα γιατί θα σε καρυδώσω».

Η κυρα-Μαρίκα με πήρε και καθίσαμε σ' ένα πεζούλι. Χρειάζεται να πω ότι καθόμουν σ' αναμμένα κάρβουνα; Γιατί τη «δουλειά» για την οποία με χρειαζόταν την ήξερα.

Αλλά και πάλι με εξέπληξε.

—Το ξέρεις ότι έχω την καρδιά μου, ε; είπε.

—Ναι..., κατάφερα να ψελλίσω μη βλέποντας πού το πήγαινε.

—Καταλαβαίνεις λοιπόν ότι αν πατούσα πάνω σε μια απ' αυτές τις στρακαστρούκες —που δεν βάλατε— κι έκανε «μπαμ» ξαφνικά, εκεί που δεν το περίμενα, θα έμενα ίσως στον τόπο, είπε.

Ένιωσα να κοκκινίζω ως τ' αυτιά. Αυτό δεν το είχα σκεφτεί.

—Για πες μου τώρα, συνέχισε ήρεμα η κυρα-Μαρίκα. Τα δυναμιτάκια εσύ κι ο Γιώργος τα βάλατε, έτσι δεν είναι;

Ξεροκατάπια. Τώρα τι γίνεται;

—Όχι, ακούω τον εαυτό μου να λέει. Εγώ μόνος μου τα έβαλα. Τον Γιώργο τον πήρα μαζί για παρέα, να μου δίνει κουράγιο.

Με κοίταξε μ' ένα βλέμμα που ήταν χάδι.

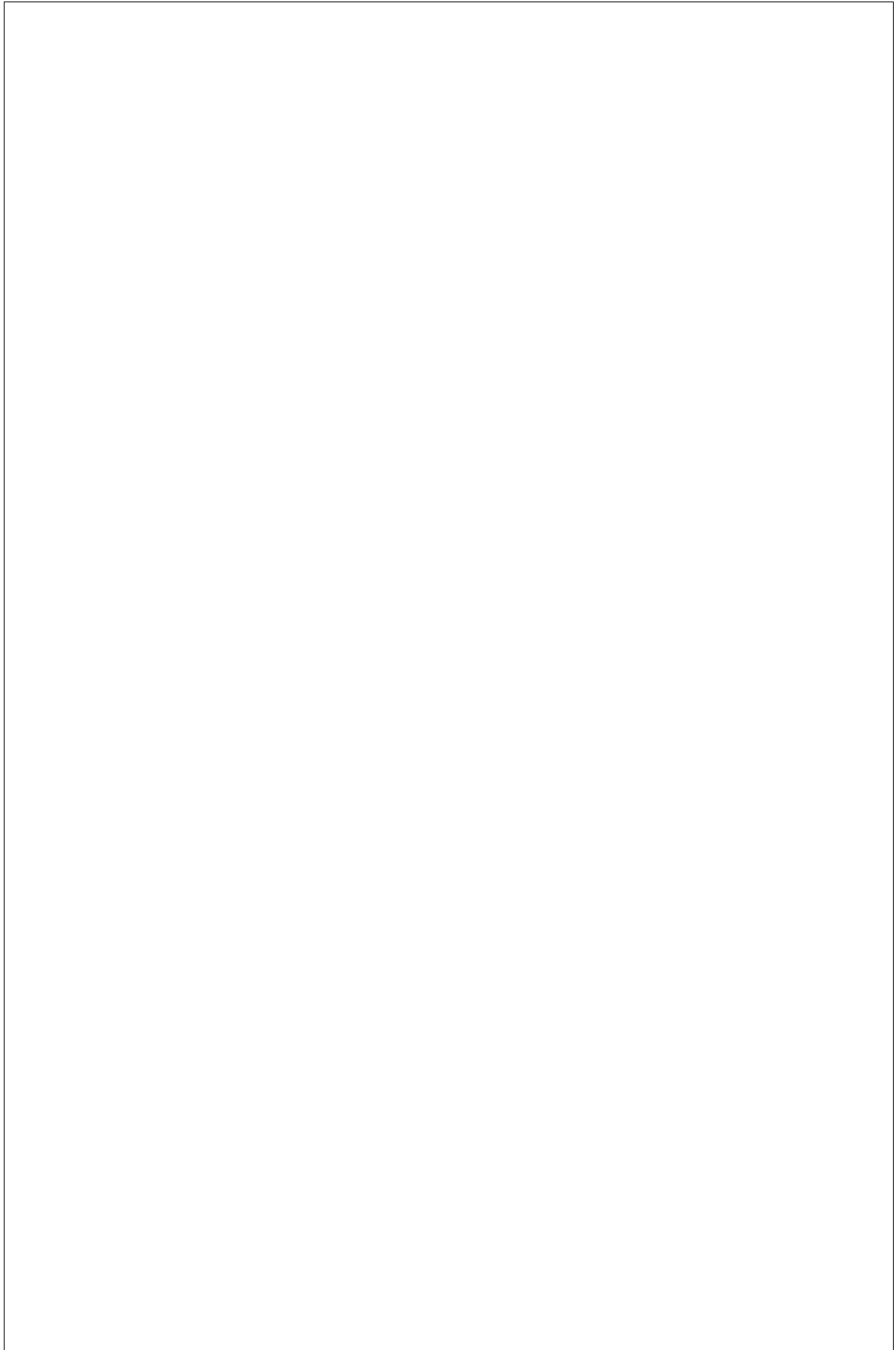
—Γι' αυτό σ' αγαπάω, μου λέει μετά χαμογελώντας. Όταν λες ψέματα το κάνεις πάντα για καλό σκοπό. Και πάντα τα κάνεις θάλασσα.

Έσκυψε, μου έδωσε ένα φιλί στο μάγουλο και σηκώθηκε σιάζοντας την ποδιά της με τα χέρια, σε μια κίνηση συνήθειας.

—Να θυμάσαι, μου είπε πριν φύγει. Θα μπορούσα, εκεί, στα σκαλιά της εκκλησίας να ήμουν εγώ.

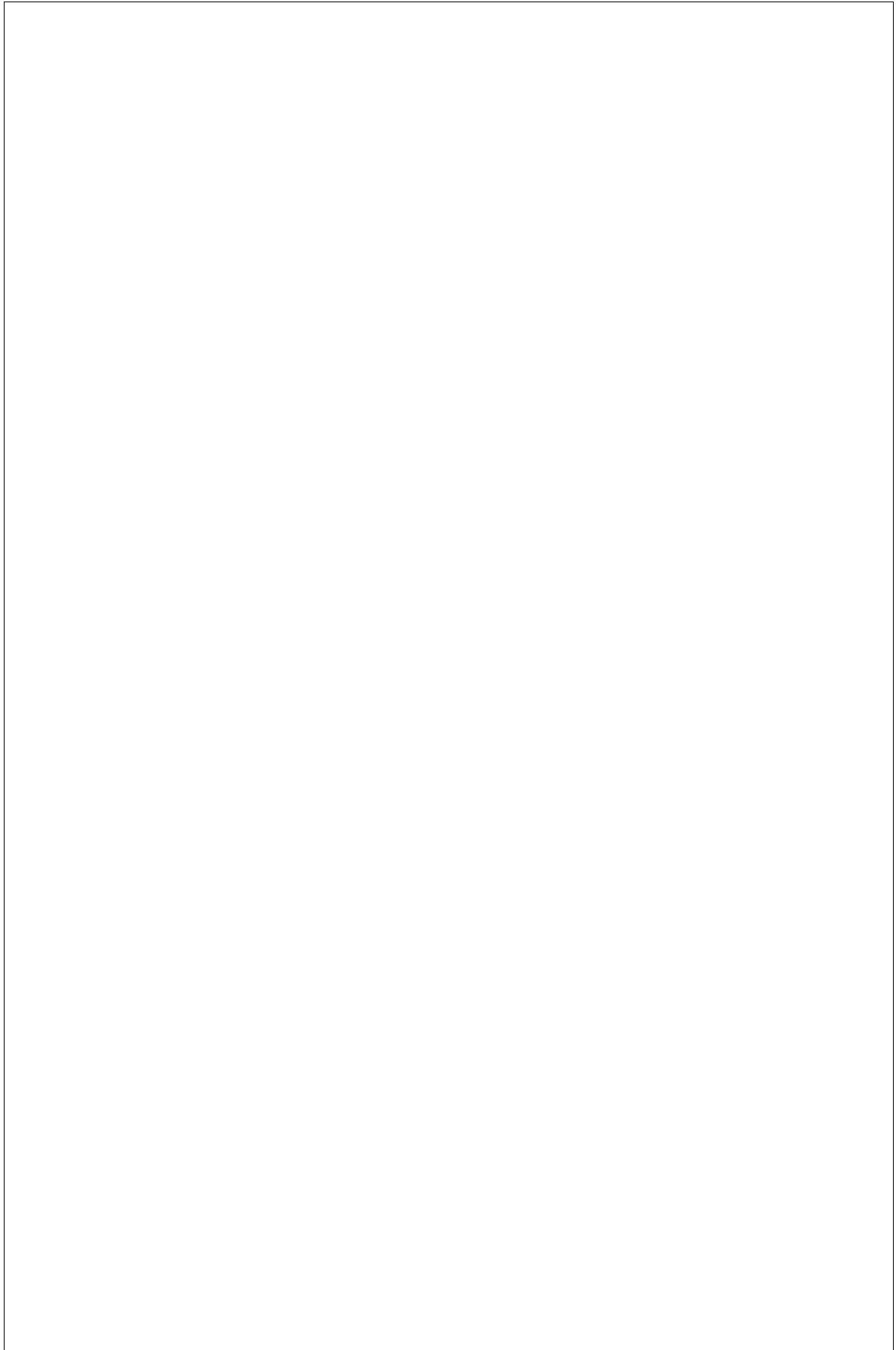
Κι αυτό ήταν που έδωσε οριστικό τέλος στην καριέρα μου ως δυναμιστή —τότε.

Τα Καλά Παιδιά

Του Γιώργου, του δικού μου, δεν του άρεσε πολύ το διάβασμα. Τον ζάλιζε και τον διαόλιζε να κάθεται σε μια γωνιά ήσυχος και να παλεύει με το τυπωμένο χαρτί –όχι του σχολείου, μην τρελαθούμε– προσπαθώντας να κάνει εικόνες τα άψυχα γράμματα. Άντε, κανέναν Μικρό Ήρωα... κι αυτόν τον βαριόταν στη μέση. Μ' έβαζε εμένα να του διηγηθώ τι γίνηκε παρακάτω.

—Τα βιβλία είναι για τους λαπάδες και τους σπασίκες, έλεγε μωτρωμένος όταν ερχόταν η κουβέντα στο διάβασμα. Εγώ θα γίνω μωτζούρης στο συνεργείο του πατέρα μου και θα την περνάω φίνα.

Οπότε μου ήρθε σαν έκπληξη πρώτου μεγέθους όταν τον είδα μια μέρα να είναι χωμένος σ' ένα χοντρό βιβλίο και να μελετά εμβριθώς.

Τι είχε συμβεί; Κάποιος συγγενής που, προφανέστατα, δεν τον ήξερε καλά, του χάρισε στη γιορτή του τον «Γεροστάθη», μια σύγχρονη διασκευασμένη για παιδιά και εικονογραφημένη έκδοση του γνωστού ηθικοπλαστικού εκτρώματος του Λέοντος Μελά.

Ήταν ένα βιβλίο που εκείνη την εποχή έκανε θραύση, ακριβώς λόγω του χριστιανο-εθνικο-πατριωτικο-ηθικολογικού του περιεχομένου, κι ως εκ τούτου οι γονείς το αγόραζαν χωρίς δισταγμό, για να στραβώσουν περαιτέρω τα παιδιά τους, σαν να μην έφταναν οι φιλότιμες προσπάθειες σχολείου και οικογένειας.

Στην πραγματικότητα, μετά τις εγκυκλοπαίδειες, ήταν

το μοναδικό βιβλίο που οι πατεράδες αγόραζαν αγόγγυστα. Μου το είχε αγοράσει και μένα ο δικός μου, αλλά με μια ματιά που του έριξα φρικάρισα τόσο ώστε έσπευσα στον κύριο Παντελή, τον φίλο μας βιβλιοπώλη, έναν χρυσό άνθρωπο, να μου το αλλάξει με το «Μόμπυ Ντικ» (που κι αυτό μάπα ήταν, αλλά τουλάχιστον όχι «διδασκτικό»).

Του Γιώργου όμως, για κάποιον ανεξήγητο κι εντελώς αδιευκρίνιστο λόγο, του είχε κάνει μεγάλη εντύπωση και για καιρό δεν το άφηγε από τα χέρια του.

—Τα λέει όλα, τα πάντα, μου εξηγούσε με μεγάλη σοβαρότητα. Πώς πρέπει να είσαι, πώς να φέρεσαι, πώς να μιλάς, πώς να σκέφτεσαι... Τα πάντα όλα!

—Και οι γονείς κι οι δάσκαλοι τι μας λένε, άλλα; τον πρόγκηξα.

—Αυτοί τα λένε αλλιώς, ρε μάπα. Σου τραβάνε κι ένα φούσκο άμα δεν ακούς. Ενώ ο Γεροστάθης στα λέει με το σεις και με το σας. Σε πείθει παναπεί ο μπαγάσας!

—Δηλαδή;

—Σου λέει πώς πρέπει να είναι ένα καλό παιδί.

—Κι εμάς τι μας νοιάζει;

—Μας νοιάζει να γίνουμε, ρε...

—Τι, καλά παιδιά;

—Ναι, ρε.

—Σαν τον Σωτηράκη δηλαδή;

Ο Σωτηράκης ήταν ένα χοντρό, ήσυχο παιδί, στην ηλικία μας, που η μάνα του δεν άφηγε να βγαίνει από το σπίτι μην και τον χαλάσουμε εμείς, τα αλάνια.

—Να σου βαρέσω μπουνιά τώρα; Τι καταλαβαίνεις;

—Εσύ είπες «καλό παιδί».

—Όχι σαν τον λαπά το Σωτήρη, ρε. Σαν το Γεροστάθη.

—Δηλαδή πώς;

—Σου λέει... το καλό παιδί ξυπνάει νωρίς, νίβεται...

—Όπα! Τον σταμάτησα. Θες εσύ να ξυπνάς νωρίς; Και να... νίβεσαι;

Με αγριοκοίταξε.

—Που λέει ο λόγος, μου κάνει.

Γιατί όταν μας στέλναν οι μανάδες το πρωί να πλυθούμε εμείς ανοίγαμε τη βρύση τέρμα και κάναμε όλους τους θορύβους του πλυσίματος, χωρίς να μας αγγίξει σταγόνα νερό.

—Τι άλλο; ρωτάω.

—Να έχουμε τα ρούχα μας καθαρά και σιδερωμένα...

—Θα παίζουμε δηλαδή με τσάκιση στο παντελόνι;

—Ρε... θα σε βαρέσω... Κάτσε καλά.

—Εσύ είπες για ρούχα καθαρά και σιδερωμένα.

—Που λέει ο λόγος...

—Ωραία, τι άλλο;

—Να μιλάμε με ευγένεια στους μεγαλύτερους και να βοηθάμε τους μικρότερους που έχουν την ανάγκη μας...

—Όπως εμείς δηλαδή.

—Γιατί, ρε... εμείς τι;

—Θα βοηθάς τη Βαγγελίτσα στα μαθήματά της; τον ρωτάω.

Το σκέφτηκε.

—Που λέει ο λόγος, είπε μετά μουδιασμένος.

—Και στη γεροντοκόρη τη Μπεμπέκα που μας έσκισε τη μπάλα με το μαχαίρι... με το σεις και με το σας, ε;

—Δεν λέμε για όλους, ρε βλάκα, αγανάκτησε ο οπαδός του Γεροστάθη. Μόνο για μερικούς.

—Όπως τον Μοίραρχο, για παράδειγμα.

—Θα φας μπουνιά...

—Το λέει κι αυτό ο Γεροστάθης;

Με είχε πρήξει με το ηθοπλαστογράφημα. Ποτέ δεν τον είχα δει να ενδιαφέρεται τόσο για κάτι που δεν ήταν μηχανές, γράσα, κατσαβίδια, στουπιά και γαλλικά κλειδιά. Κάποια ευαίσθητη χορδή είχε αγγίξει φαίνεται ο σοφός γέρων, ντελάλης και σημαιοφόρος του Συστήματος.

—Να δουλεύουμε ακατάπαυστα κι ακούραστα αγωγγύστως (μάθαινε και λέξεις!) και να κάνουμε οικονομίες, μου ανακοίνωσε με σοβαρότητα.

—Τι δουλειά να κάνουμε αγωγγύστως δηλαδή;

—Εγώ στο συνεργείο... εσύ δεν ξέρω... να βρεις.

—Και οικονομίες πώς θα κάνουμε; Με τι;

—Απ' το κουλούρι, ρε βλάκα. Από τα ρέστα... από τα κάλαντα...

—Και πες ότι κάνουμε οικονομία. Τι θα τα κάνουμε τα λεφτά;

—Θα τα βάλουμε στην τράπεζα.

—Γιατί;

—Για να 'χουμε.

—Να τα κάνουμε τι;

Διαολιζόταν ο Γιώργος βλέποντας τον φαύλο κύκλο του αδιέξοδου των «φρονίμων».

—Α στο διάλο, ρε, μου φώναξε. Όλα δύσκολα μου τα βγάζεις.

—Δεν τα βγάζω εγώ, **είναι** δύσκολα.

—Εγώ θα κάνω οικονομίες.

—Και στα σουβλάκια;

Αυτό ήταν χτύπημα κάτω από τη μέση, γιατί τα σουβλάκια ήταν η αδυναμία του Γιώργου. Δώστου σουβλάκι και πάρτου την ψυχή.

—Εξόν απ' τα σουβλάκια.

Τέλος μια μέρα ήρθε να με βρει με μια θριαμβευτική έκφραση ζωγραφισμένη ολούθε στο πρόσωπό του.

—Το βρήκα! μου ανάγγειλε θριαμβευτικά. Θα βοηθάμε τους γέρους.

—Γιατί; απόρησα εγώ.

—Γιατί το λέει ο Γεροστάθης. *Τα καλά παιδιά βοηθάνε τους γέρους.*

—Ο Γεροστάθης τι θα πει; Τα γένια του ευλογάει.

—Γιατί το λες αυτό;

—Γιατί κι αυτός γέρος είναι.

Με κοίταξε καχύποπτα.

—Πού το ξέρεις εσύ;

—Από το όνομα, ρε. Αν ήταν νέος θα τον έλεγαν **Γερο-**στάθης;

Αυτό φάνηκε να τον κλονίζει. Αλλά όχι για πολύ.

—Το ίδιο κάνει, αποφάσισε. Εμείς θα βοηθάμε τους γέρους.

—Δεν τους χωνεύω τους γέρους, είπα κοφτά.

—Άμα δεν έρθεις να τους βοηθάμε θα κόψουμε φιλία.

Αυτό ήταν όντως σοβαρό. Γιατί όταν ο Γιώργος έκοβε φιλία του έπαιρνε καμιά βδομάδα μέχρι να «ξαναβάλει» τη φιλία εκεί που ήταν πριν.

—Καλά... καλά... έρχομαι, μουρμούρισα.

Σκεφτόμενος πονηρά ότι πού θα τους βρούμε τους γέρους να τους βοηθήσουμε; Στη γειτονιά οι γέροι με το που μας έβλεπαν μας προγκούσαν («να πάτε στα σπίτια σας να παίξετε, παλιόπαιδα, αλήτες»). Όσο για εκτός γειτονιάς... σιγά... πόσοι γέροι θα βρίσκονταν να έχουν την ανάγκη μας;

Όμως, όπως γίνεται συνήθως, τη σκέψη μου άκουσε ο γερο-διάολος κι ήρθε να βάλει το τραγοπόδαρό του.

Πηγαίναμε στο φούρνο για ψωμί, όταν περνώντας μπροστά από το καρβουνιάρικο-παγοπωλείο μας φώναξε ο κυρ-Ανέστης. Ένας από τους λίγους γέρους που δεν νοιάζονταν για τη φασαρία που κάναμε. Όχι επειδή ήταν καλύτερος από τους άλλους, αλλά γιατί συνήθως *διατελούσε εν ευθυμία*, που λένε και οι μεγάλοι όταν κάποιος είναι σουρωμένος και δεν θέλουν να το καταλάβουν τα παιδιά, οπότε δεν έδινε δεκάρα τσακιστή για τίποτα.

—Πάτε, ρε σεις λεβέντες, μέχρι το περίπτερο να μου πάρετε δέκα τσιγάρα χύμα; μας λέει.

—Αμέ, λέει ο Γιώργος ενθουσιασμένος που βρήκε πελάτη.

—Και πείτε του Μήτσου να τα γράψει.

—Μάλιστα.

Το περίπτερο του Μήτσου βρισκόταν στην αντίθετη κατεύθυνση από τον φούρνο, αλλά τον σύντροφο καλό παιδί αυτό καθόλου δεν τον πείραζε.

Οπότε μια και δυο πάμε στον Μήτσο και του δίνουμε την παραγγελία.

—Του Ανέστη; ρωτάει αυτός.

—Μάλιστα.

—Να πάτε να του πείτε ότι δεν έχει τίποτις λαμβάνειν από εδώ αν δεν εξοφλήσει πρώτα τα βερεσέδια όπου μου 'χει βάνει, μας δηλώνει άτεγκτος ο περιπτεράς.

Επιστρέφουμε στον Ανέστη, άπρακτοι, με τη δήλωση του Μήτσου.

—Να πάτε να του πείτε αυτού του (μπιπ) ότι θα του το κάψω το (μπιπ) το περίπτερο κι ότι από τον Ανέστη δεν πρόκειται να φάει φέσι να του πείτε.

Πίσω στον Μήτσο να μεταφέρουμε τα λεγόμενα του κυρ-Ανέστη (μείον τα «μπιπ»).

—Να πάτε να του πείτε να πάει να (μπιπ), ωρύεται ο Μήτσος. Και μην ξανάρθετε γιατί θα σας κόψω τα ποδάρια.

Άντε πάλι στον Ανέστη. Το και το (χωρίς «μπιπ» εννοείται).

Έξαλλος ο Ανέστης.

—Α, τον παλιομπιπ! Να πάτε να του πείτε ότι (μπιπ) και (μπιπ) κι αυτόν και όλη του την (μπιπ) οικογένεια και το (μπιπ) που τον ξεπέταξε. Και μη γυρίσετε χωρίς τα (μπιπ) τα τσιγάρα. Και για να του (μπιπ) του (μπιπ) να του πείτε δεκαπέντε (μπιπ) τσιγάρα να σας δώσει αντί για δέκα.

Τώρα; Ο Μήτσος το είχε ξεκαθαρίσει, θα μας έκοβε τα πόδια αν ξαναπηγαίναμε. Ο Ανέστης ποιος ξέρει τι θα μας έκανε; Τι κάνουμε;

—Πόσα λεφτά έχεις, ρε για το ψωμί; με ρωτάει ο Γιώργος.

—Ίσα-ίσα για το καρβέλι, του λέω. Ένα φράγκο.

—Φτου, γαμώτη μου! Κι εγώ το ίδιο.

—Έχω κι ένα πενηνταράκι για καραμέλες, ομολόγησα βλακωδώς πριν προλάβω να με σταματήσω.

—Φέρτα όλα, μου λέει.

—Γιατί, τι σκέφτηκες; των ρωτάω ανήσυχος.

—Φέρε εδώ τα λεφτά, να πάρουμε τσιγάρα, μου λέει αυτός. Με το φράγκο το δικό μου θα πάρουμε ένα καρβέλι και θα πούμε να μας το κόψουν μισό-μισό. Στο σπίτι θα πούμε ότι είχε τελειώσει το ψωμί και μόνο αυτό τους έμεινε.

—Και θα μας πιστέψουν, ρε;

—Άμα δεν πεις καμιά βλακεία εσύ γιατί να μη μας πιστέψουν; Φέρε τα λεφτά τώρα να πάρουμε τα τσιγάρα.

—Αλλιώς κόβουμε φιλία;

—Επιτόπου.

Δεν υπήρχε λοιπόν επιλογή.

Ο Μήτσος δεν πέταξε από τη χαρά του να μας ξαναδεί.

—Δεν σας είπα, ρε τσογλάνια, να μην ξανάρθετε; φώναξε.

—Μας έδωσε λεφτά, τον πληροφορεί ο Γιώργος δίνοντάς του τη μιάμιση δραχμή. Να βάλεις δεκαπέντε στούκας λέει.

Τα χύμα τσιγάρα, τα θρυλικά «στούκας» κόστιζαν μια δεκάρα το ένα τότε.

Ο Μήτσος μέτρησε δέκα και μας τα έδωσε.

—Δέκα πείτε του του (μπιπ), μας λέει. Το πενηντάλεπτο το κρατάω έναντι για το χρέος.

—Μα...

—Δρόμο, μην αρπάξω τη μανιβέλα!

Ο Ανέστης καθόλου δεν χάρηκε.

—Τι 'ναι αυτά; είπε. Δεκαπέντε δεν σας είπα;

—Τόσα μας έδωσε, απολογείται ο Γιώργος.

—Α, τον κερατά! φρουμάζει ο Ανέστης ανάβοντας ένα από τα νεοαποκτηθέντα (από το υστέρημά μας) στούκας. Καλά... αν ξαναδεί φράγκο από μένα αυτός ο (μπιπ) να μου γράψει. Υπάρχουν κι άλλα περίπτερα.

Στο σπίτι οι μανάδες δεν το 'χαψαν το παραμύθι με το ψωμί, που τελείωσε δήθεν, και μας φιλοδώρησαν με τους φούσκους που μας αναλογούσαν, για να 'μαστε καλά παιδιά και να βοηθάμε τους γέρους κατά τις επιταγές του (μπιπ) του Γεροστάθη.

Το δεύτερο κάζο ήταν πιο επεισοδιακό.

Απόγευμα και μας είχαν στείλει στην αγορά, στα εμπορικά, για κουβαρίστρες κι άλλα ραφτικά, όταν βλέπουμε μια γριά με τσεμπέρι και μ' ένα κοφίνι στο χέρι να στέκεται στην άκρη του δρόμου σαν να δίσταζε να περάσει απέναντι.

Πριν προλάβω να φέρω αντίρρηση ο Γιώργος έσπευσε παρασύροντάς με με το ζόρι.

—Να σε περάσουμε εμείς απέναντι, γιαγιά, λέει της γριάς, που σίγουρα ήταν από χωριό γιατί μύριζε σκόρδο και καυσόξυλα.

—Γιατί; του λέει αυτή. Κουλή είμι ιγώ για κουστή κι δεν μπουρώ να πιάσου μουνάχη μ’;

Σαστίζει ο Γιώργος.

—Όχι..., λέει. Είναι που έχει αυτοκίνητα...

—Κράτα του κουφίν’ι, μου λέει εμένα επιτακτικά η γριά και μου δίνει το καλάθι.

Ασήκωτο! Τι διάολο είχε μέσα;

Οπότε μας έκανε τη χάρη να την περάσουμε απέναντι. Ορίστε, την κάναμε την καλή πράξη! Όμως ο οπαδός του Γεροστάθη είχε έμπνευση.

—Πού πας, γιαγιά; τη ρωτάει.

Η χωριάτα φάνηκε να το σκέφτεται. Αυτό δεν μ’ άρεσε.

—Πού πάου; λέει κακότροπα. Στ’ θυγατέρα μ’ πάου, στ’ γαμπρού μ’ του σπít’.

—Πού δηλαδή; ενδιαφέρεται ο Γιώργος.

—Ξέρου κι ιγώ, έτσ’ οπού ‘νι οι δρόμ’οι ιδώθι; Αν του δω θα του γνουρίσου... Ικεί, στ’ν Άη Νικόλα κουντά...

Στου διαόλου το κάγκελο δηλαδή!

—Ξέρεις να πας; ρωτάω εγώ με κρυφή ελπίδα.

—Πού να ξιέρου, πιδάκι μ’; Σάματις έρχουμι κάθι μέρα απ’ του χουριό;

—Και πώς θα το βρεις; απορώ.

—Άμα του δω θα τ’ καταλάβου.

—Στον Άη Νικόλα;

—Στ’ν Άη Νικόλα κουντά.

Κι έτσι, μπροστά ο Γιώργος με τη μανιά¹⁴ και πίσω εγώ με το κοφίνι το ασήκωτο πήραμε το δρόμο για τον Άη Νικόλα.

Στον οποίο φτάσαμε μετά από τρία τέταρτα μισοπεθαμένοι.

—Τώρα πού; ρωτάει ο εξυπηρετικός Γιώργος.

—Αμ ξιέρου; λέει η γριά κοιτάζοντας γύρω της με βλέμμα θολό. Κάπ' ιδώ κουντά...

Κι αρχίσαμε μια αναζήτηση από δρόμο σε δρόμο. Ώσπου σ' ένα σοκάκι της γριάς της ήρθε μια αναλαμπή.

—Ιδώ είνι! μας λέει θριαμβευτικά. Θ'μώμι τη μουσουκλέτα.

Με τον Γιώργο ανταλλάξαμε ένα απελπισμένο βλέμμα. Γιατί αν η μοτοσυκλέτα ήταν το σημάδι που είχε βάλει η γριά ζήτω που καήκαμε!

—Πώς τον λένε το γαμπρό σου, γιαγιά; τη ρωτάω εγώ, ελπίζοντας κόντρα σε κάθε λογική.

—Πώς να τουν λιεν, πιδάκι μ'; λέει αυτή. Κώτσου δεν τουν λιεν;

—Το άλλο... το παράνομα, επιμένω εγώ.

Η μανιά έπεσε σε περισυλλογή.

—Ένα μι «καρά», μας λέει στο τέλος. Καραβασαράς λιέγιτι;... Καραϊσκους λιέγιτι;... θα σι γιλάσου.

Για καλή μας τύχη –τρόπος του λέγειν– εκεί κοντά ήταν ένα μπακάλικο. Ρωτάμε για έναν Κώτσο από Καρά... κι ευτυχώς πέσαμε σε ξύπνιο μπακάλη.

—Για τον Μπάμπη τον Καραμπίλια λέτε; μας κάνει. Αλλά αυτόν δεν τον λένε Κώτσο...

—Καραμπίλιας, γιαγιά; ρωτάμε τη γιαγιά.

—Μπουρεί, πιδάκι μ'... πού να θ'μώμι η έρμ'η; Μπουρεί κι Καραφίλιας.

¹⁴ Μανιά: η γριά καραγκουιστί.

Το σπίτι του Καραμπίλια ήταν ένα χαμηλό πλίθινο εκεί κοντά –ευτυχώς.

Χτυπάμε την πόρτα, βγαίνει μια αγριωπή χοντρή με ρόμπα και παντούφλες. Η οποία, με το που βλέπει τη γριά αγριεύει περισσότερο.

—Μάνα! της φωνάζει. Τι θες πάλι εδώ; Δεν σ' έστειλα εγώ στο ΚΤΕΛ να πας στο χωριό με το λεφωρείο;

Η γριά κομπλάρισε.

—Ξιέρου κι ιγώ, πιδάκι μ'; της λέει. Μι βρήκαν αυτά τα πιδιά κι μ' έφισαν.

Γυρίζει η αγριωπή σε μας.

—Εσείς γιατί την ξαναφέρατε εδώ; μας αποπαίρνει.

—Ρωτήσαμε πού πάει..., απολογήθηκε ο Γιώργος.

—Και δώσατε βάση στη μανιά, που το 'χει χαμένο, μωρέ; Δεν καταλάβατε ότι μπάζει από παντού;

—Μα...

—Γλήγορα να την πάτε πίσω στο ΚΤΕΛ. Να τη βάλετε στο λεφωρείο για το Νιμπεγλέρ.¹⁵ Άντε και γλήγορα, μην το χάσει και τη φορτωθούμε ξανά.

Δίνω του Γιώργου το κοφίνι.

—Τι; μου κάνει αυτός ξινισμένος.

—Εσύ τώρα, του λέω. Εγώ θα πάρω τη μανιά.

Πώς φτάσαμε στο ΚΤΕΛ ένας θεός ξέρει. Κι ευτυχώς πάνω που ετοιμαζόταν να φύγει το «λεφωρείο» για το Νιμπεγλέρ.

—Ιγώ θα ξανάρθου τ'ν άλλη Παρασκευή, πρώτα ου θιός, μας λέει η γριά. Να ρθείτι να μι πάρ'τι απού ιδώ. Δεν του κουνάου, θα σας περιμένου.

---

15 Νίκαια με τον εξελληνισμό των θεσσαλικών χωριών, αλλά οι ντόπιοι εξακολουθούσαν να χρησιμοποιούν τα οικεία τούρκικα ονόματα για πολλά χρόνια (ακόμα και σήμερα σε μερικές περιπτώσεις).

Είδαμε το λεωφορείο να φεύγει και κατάλαβα πως δεν ένιωθα μόνο εγώ άβολα.

—Εγώ τη μάνα μου, αν το 'χανε, δεν θα την άφηνα μόνα, άκουσα τον Γιώργο να μουρμουράει.

—Ούτε κι εγώ, είπα κι εννοούσα βέβαια την κοινή μας μάνα, την κυρα-Μαρίκα, όχι αυτή την άλλη που μου 'τυχε.

Μέχρι το σπίτι δεν ανταλλάξαμε κουβέντα. Δεν προλάβαμε ούτε τις κουβαρίστρες ν' αγοράσουμε. Οπότε... «παλιόπαιδα!... ξεμουαλισμένα... μια δουλειά της προκοπής δεν φτουράτε να κάνετε...». Τα γνωστά. Συν την αναπόφευκτη χειροτονία.

Η τρίτη μας αγαθοεργία δεν ήταν τόσο επίπονη σαν της μανιάς από το Νιμπεγλέρ, ήταν όμως στο έλακρο τραυματική.

Σάββατο απόγευμα και είχαμε πάρει το λεωφορείο της Αστικής για να πάμε στο Γυμναστήριο όπου είχαν αγώνα μπάσκετ τα δυο Γυμνάσια της πόλης.

Λίγο πριν την Πλατεία ανεβαίνει μια κυρία πάρα πολλών Μαϊών, απ' αυτές με το λουλακί μαλλί, στολισμένη σαν Χριστουγεννιάτικο δέντρο καθ' οδόν για επίσκεψη ή κουμκάν με τα άλλα «κορίτσια». Γεμάτο το λεωφορείο, με σκουντάει ο Γιώργος και σηκωνόμαστε παραχωρώντας τη θέση μας στην νεοφερμένη.

Η οποία στραβώνει τα μούτρα.

—Γιατί σηκωθήκατε; μας αρπάζει απροσδόκητα από τα μούτρα.

—Μα...

—Τι με περάσατε, για καμιά γριά που δεν μπορεί να σταθεί στα πόδια της;

—Εμείς...

—Δεν ντρεπόσατε λέω εγώ! Αυτά σας μαθαίνουν στο σπίτι και στο σχολείο; Ε;

—Μα δεν...

—Δέξι και ξερό. Που θα μου βγάλετε και γλώσσα! Αλήτες! Ε, αλήτες!

Οι υπόλοιποι επιβάτες είχαν γυρίσει τα κεφάλια και παρακολουθούσαν τη σκηνή μ' ενδιαφέρον.

—Αυτή είναι η νεολαία της σήμερα!

—Τεντυμπόυδες όλοι τους! Αχαϊρευτοι!

—Ου να χαθείτε, παλιόπαιδα.

—Ακούς εκεί, να με πουν γριά, φρούμαζε η κυρία των πολλών Μαΐων με το λουλακί μαλλί.

—Αλητόπαιδα, κυρία μου, τι περιμένετε;

—Καλά, αυτοί οι γονείς... αυτοί οι δάσκαλοι...

Ο σωφέρης σταμάτησε κι άνοιξε τις πόρτες. Δεν είχε στάση.

—Κατεβείτε κάτω, ρε..., μας φωνάζει.

—Θα τα πούμε τη Δευτέρα στο σχολείο, φωνάζει κι η δασκάλα του Γιώργου που τα έφερε ο διάλογος να βρίσκεται στο λεωφορείο.

Κατεβήκαμε άρον-άρον.

Ο οπαδός του Γεροστάθη κόντευε να πάθει αποπληξία.

—Μα τι κάναμε; αναρωτιόταν. Εμείς σηκωθήκαμε να της δώσουμε τη θέση.

—Κι αυτή το εξέλαβε ότι το κάναμε επειδή ήταν γριά.

—Ε, τι;.. δεν είναι;

—Είναι, αλλά η ίδια δεν το ξέρει.

—Κι εμείς τι φταίμε;

—Μήπως... λέω μήπως... δεν μας κάθεται και τόσο να είμαστε καλά παιδιά; του λέω.

—Μα, ο Γεροστάθης...

—Ο Γεροστάθης είναι παραμύθι για τους κουτούς, του λέω. Βλέπεις ότι η ζωή είναι αλλιώς.

—Ποιον είπες κουτό, ρε;

—Εσένα, ρε, άμα πιστεύεις αυτές τις κουταμάρες.

—Τι, μόνο εγώ τις πιστεύω;

—Εγώ εσένα ξέρω.

Περπατήσαμε για λίγο σιωπηλοί.

—Καλά κάνω εγώ που βαριέμαι το διάβασμα, τον ακούω να μουρμουράει σε μια στιγμή.

—Άγια κάνεις, το παραδέχομαι, του λέω.

—Το λες κοροϊδευτικά.

—Άλλες φορές μπορεί να το 'λεγα κοροϊδευτικά. Τώρα όμως, μετά απ' όσα τραβήξαμε, το λέω πολύ σοβαρά.

—Να στο δώσω εσένα το κωλοβιβλίο;

—Όχι, ευχαριστώ.

—Τι να το κάνω, να το πετάξω;

—Δεν τα πετάμε τα βιβλία, όσο χάλια κι αν είναι. Τα δίνουμε.

—Να το δώσω στη Βαγγελίτσα.

—Να βάλουμε την αδερφή μας σε μπελάδες, ρε;

—Μπα, είναι και δικιά σου αδερφή;

—Εμ, αλλιώς πώς θα της τράβαγα τα κοτσιδία; Με τι θάρρος;

Κούνησε το κεφάλι του μπροστά σε τέτοιο ατράνταχτα λογικό επιχείρημα.

—Τότε;

—Δώστο στον Σωτηράκη, που έτσι κι αλλιώς είναι «καλό παιδί», άρα χαμένος.

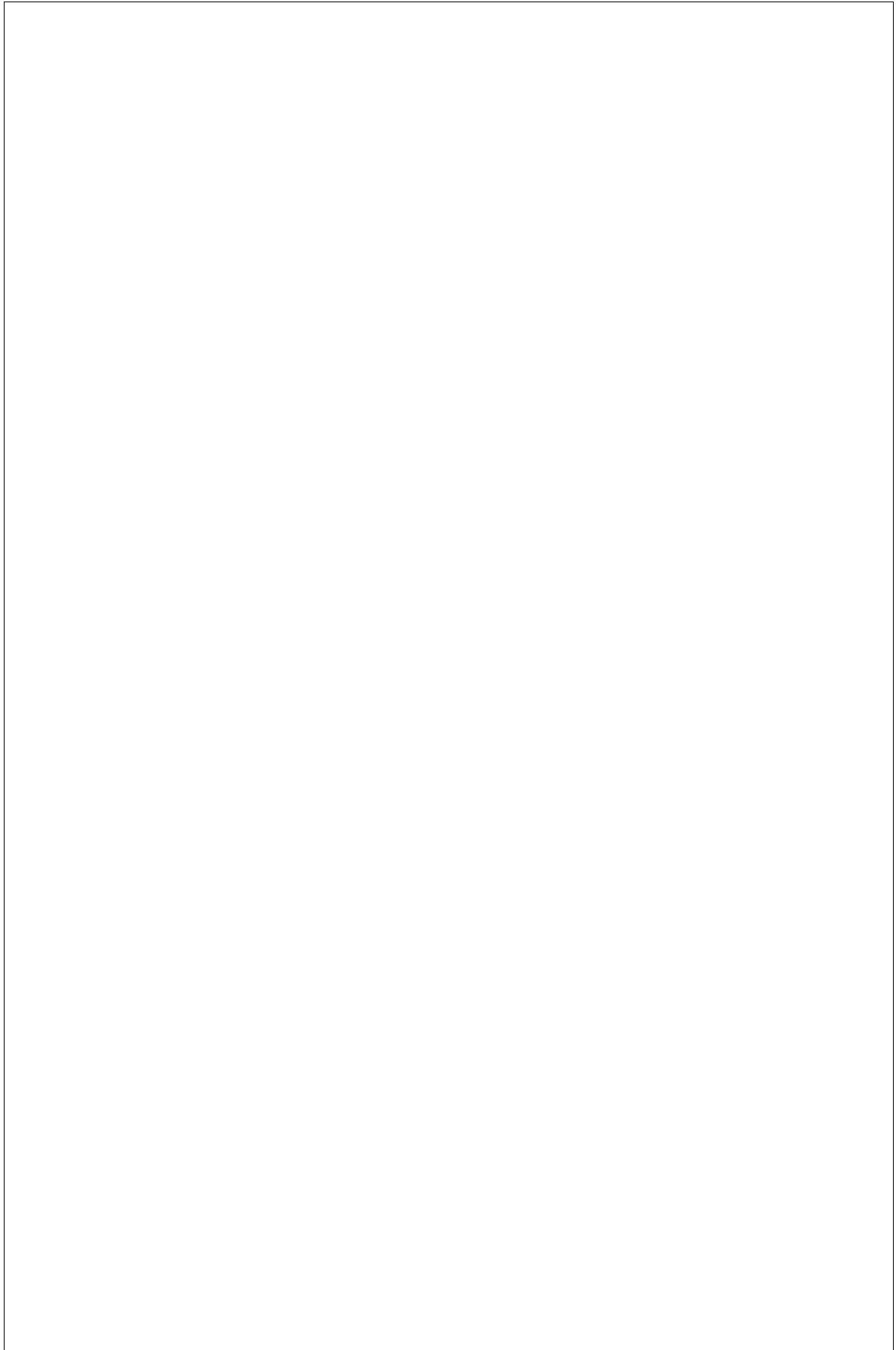
Ο Γιώργος έβαλε τα γέλια.

—Ρε, καλά λες!... του Σωτηράκη θα το δώσω!

Για μια φορά βρεθήκαμε σύμφωνοι. Δεν ήμασταν εμείς κομμένοι από τη στόφα των «καλών παιδιών». Γι' αυτό κι όταν το προσπαθούσαμε μας έβγαινε ανάποδα. Καλύτερα λοιπόν στα σίγουρα. Σ' αυτά που ξέραμε. Κι άμα με το καλό γερνούσαμε κάποτε –που κάπως χλωμό φαινόταν αυτό– είχαμε καιρό ν' αλλάξουμε.

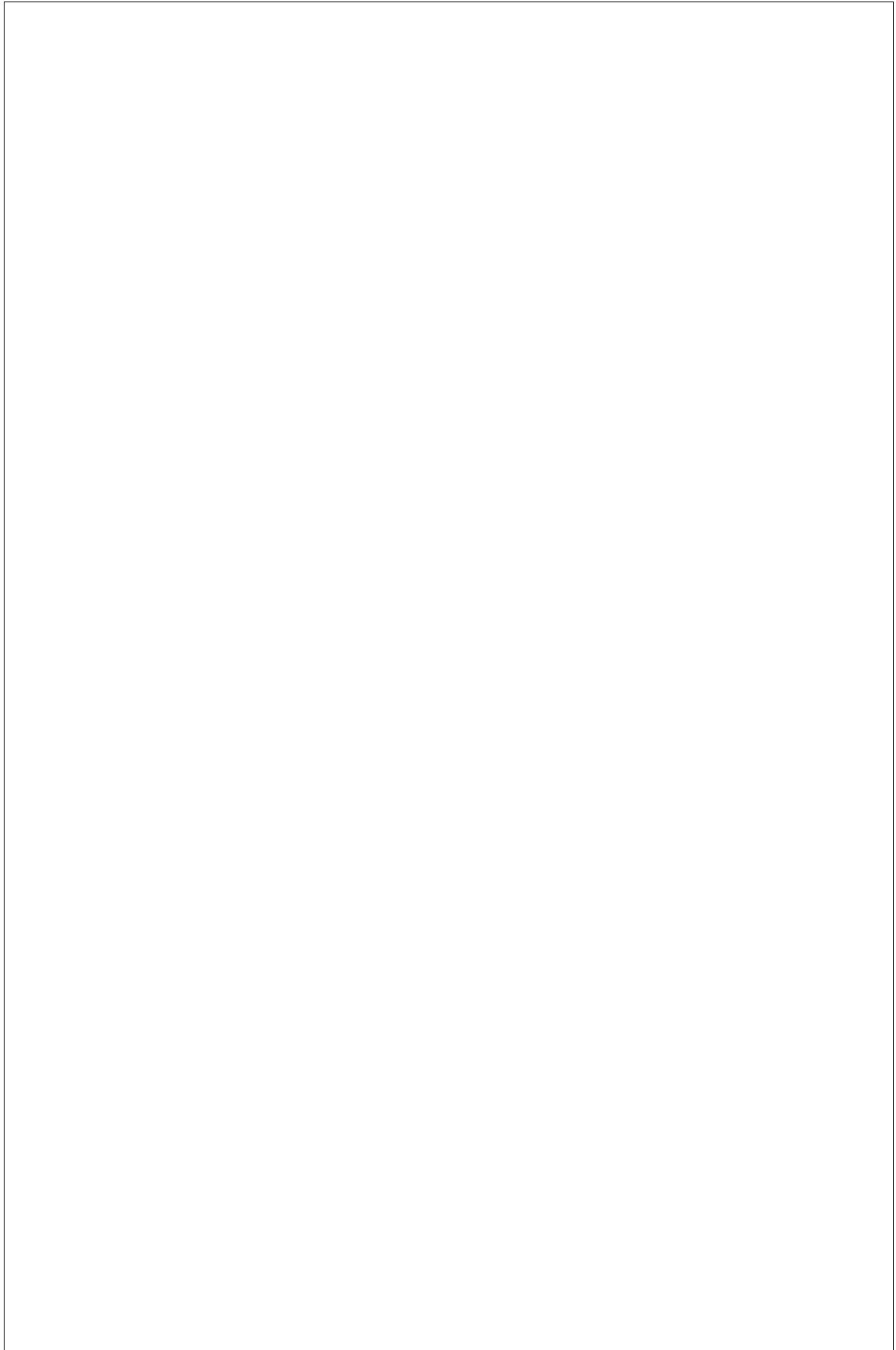
Όπως οι γριές που τρέχουν στις εκκλησίες, να σώσουν την ψυχή τους (την τελευταία στιγμή).

Πανωλεθρίαμβος

Ακούγεται κατά κόρον, από τους άσχετους, τους επί παντός του επιστητού φερέφωνους φιλήσυχους και νομοταγείς πολίτες, που δεν κλώτσησαν ποτέ ούτε ντενεκέ από κονσέρβα στη ζωή τους, πόσο μάλλον μπάλα, ότι το ποδόσφαιρο είναι, λέει, ομαδικό άθλημα! Δεν υπάρχει μεγαλύτερη πατατιά απ' αυτή! Μεγαλύτερη ασχετίλα!

Μόνο όσοι έχουν μεγαλώσει σε ιστιοπλοϊκό όμιλο και παρακολουθούν ανελλιπώς αγώνες μάντμιγκτον δικαιολογούνται να πιστεύουν κάτι τέτοιο. Όποιος έχει κάνει σε αλάνα ξέρει.

Δεν υπάρχει ατομικότερο άθλημα από το ποδόσφαιρο! Το μπάσκετ, το δεύτερο πιο ατομικό, έρχεται πολύ πίσω και καταϊδρωμένο. Γιατί, ναι μεν σ' έναν αγώνα παίζουν πολλοί, αλλά ο μάγκας είναι ένας, άντε... το πολύ δύο. Κι όλη η ομάδα οφείλει να παίζει γι' αυτούς.

Γιατί, εντάξει, θα πάρεις τη μπάλα και σαν παιδί κι εσύ θα κάνεις τα τσαλίμια σου, τις ντρίμπλες σου, τα κόλπα σου, να ξεφτιλίσεις τον αντίπαλο και να σε βλέπει στον ύπνο του, αλλά μόλις μπορέσεις θα δώσεις πάσα στον μάγκα. Ο οποίος θα την πάρει, βλαστημώντας σε που το καθυστέρησες, θα περάσει όποιον αντίπαλο –και συμπαίκτη– βρει μπροστά του και δεν θα ησυχάσει αν δεν σκοράρει. Άλλος μπάλα δεν πρόκειται να δει.

Και βέβαια ο πιο μάγκας ακόμα θα παραλάβει τη μπάλα από τον τερματοφύλακά του, θα τους ντριπλάρει όλους, μέχρι και τον αντίπαλο τερματοφύλακα, έτσι, για την ξεφτίλα, και θα βάλει γκολ.

Αν δεν βάλει γκολ ή αν του πάρουν τη μπάλα δεν θα φταίει ποτέ αυτός, αλλά ο κόπανος που του 'κανε φάουλ ή μπενάλτυ, το γήπεδο που ήταν βαρύ, ο άνεμος που ήταν αντίθετος, ο ήλιος που τον είχε κόντρα, το πόδι του που πόναγε, η γειτόνισσα που τον μάτιασε, ο θεός που δεν του άδειασε τον χώρο όπως επέλαυνε κι άλλα πολλά και σημαντικά, όλα εκ των οποίων ευσταθούν απολύτως ως δικαιολογίες στο μυαλό του μπαλαδόρου.

Στο ποδόσφαιρο πάσα δίνουν αυτοί που δεν ξέρουν μπάλα κι οι ευθυνόφοβοι. Οι άλλοι δεν θα δώσουν ούτε στο Χριστό τον ίδιο έτσι και τους βρεθεί στα πόδια τους. Καθόσον απ' αυτούς περιμένει η ομάδα να τη βγάλουν ασπροπρόσωπη, όχι από τον πάσα ένα τυχάρπαστο πασαδόρο.

—Μάγκες, θα παίξουμε αγώνα με τους Πολυκατοικιώτες, μας ανήγγειλε ο Σταύρος.

Αίσθηση στο ακροατήριο. Ενθουσιασμός!

—Πότε, ρε; Πότε;

—Την Κυριακή που μας έρχεται. Μέσα;

—Μέσα δεν θα πει τίποτα!

—Με χίλια!

—Δώδεκα θα τους βάλουμε, στις κουφάλες, να τους πάρουμε τα σώβρακα.¹⁶

—Την τελευταία φορά όμως φάγαμε δέκα, υπενθύμισε ο Αλέκος που θυμόταν πάντα δυσάρεστα πράγματα σε λάθος στιγμή.

—Ναι, αλλά τους ρίξαμε πέντε, τον αποστόμωσε ξερά ο Σταύρος. Κι αν παίζαμε ακόμα μια μισή ώρα θα 'ρχόμασταν ισοπαλία.

—Άσε που μπορεί και να νικάγαμε, πλειοδότησε ο Τσίλας.

—Σίγουρα!

---

¹⁶ Κατά τον άγραφο, πλην αδυσώπητο, νόμο της γειτονιάς η ομάδα που βάζει 12 γκολ παίρνει τα σωβρακάκια των αντιπάλων.

—Καλά, τώρα πάει... δεν τη γλυτώνουν! Δώδεκα θα φάνε.

—Θα παίξουμε στην έδρα τους, διευκρίνισε ο Σταύρος ξεροβήχοντας.

Το ηθικό άλλαξε —άρδην.

—Ωχ!

—Πάει, θα μας πάρουν τα σώβρακα, δεν τη γλυτώνουμε.

—Εμένα με πονάει το πόδι...

—Και μένα, ρε...

—Και μένα...

—Γιατί, ρε, στην έδρα τους; ρώτησε μουτρωμένος ο Γιώργος, ο δικός μου.

—Γιατί την άλλη φορά ήρθαν αυτοί εδώ, ρε. Έτσι πάει. Μια αυτοί, μια εμείς.

—Και θα μας αφήσουν οι μανάδες να πάμε, ρε;

—Εμένα δεν θα μ' αφήσει...

—Ούτε εμένα...

—Δεν θα τους πούμε ότι πάμε στις Πολυκατοικίες, ρε αγαθιάρηδες, μας αποπήρε ο Σταύρος. Θα τους πούμε ότι πάμε στο οικόπεδο του Πέρπερα, οπότε εντάξει.

Οι «Πολυκατοικίες», τα εκτρωματικά πολυώροφα καταλύματα για τις οικογένειες των στρατιωτικών, δεν βρίσκονταν μακριά, αλλά πάντως πέρα από τα όρια της γειτονιάς και σίγουρα, για τις μανάδες, εκτός της επιτρεπτής ακτίνας δράσης των κανακάρηδων τους. Οπουδήποτε πέραν των ορίων που εκείνες είχαν χαράξει στο μυαλό τους λογιζόταν «εξωτερικό».

—Θα έχουμε και διαιτητή; ρώτησε ο Βάσος.

—Αν δεν έχουμε διαιτητή θα σκοτωθούμε, ρε, είπε ο Σταύρος.

—Γιατί, μήπως με διαιτητή δεν σκοτωνόμαστε;

—Σκέψου τι θα γινόταν χωρίς.
—Και θα τον βάλουν αυτοί, αν τύχει;
—Αφού θα παίζουμε στην έδρα τους, ρε... Την άλλη φορά δεν είχαμε βάλει εμείς τον Θόδωρα;
—Ωχ, θα μας σφάξει. Τίποτα δεν θα μας σφυράει.
—'Ντάξει. Άπαξες και δούμε ότι το 'χουν στημένο πάμε να φύγουμε.
—Αφού τους πλακώσουμε πρώτα στο ξύλο, δήλωσε ο Γιώργος, ο δικός μου, που ήταν από τη φύση του πολεμοχαρής.

—Στην έδρα τους, ρε; Θα μας κάνουν φέτες.
—Εγώ θα τους ρίξω μπουνιές, επέμεινε αυτός.

Προετοιμαστήκαμε όσο καλύτερα μπορούσαμε, ψυχολογικά κυρίως, γιατί καλύτερη μπάλα δεν προφταίναμε να μάθουμε, και Κυριακή απόγευμα κάναμε την καρδιά μας πέτρα και ξενιτευτήκαμε στις Πολυκατοικίες.

Το γήπεδο ήταν μια αλάνα, αλλού με ξερό χώμα, αλλού με χορτάρι και χαμομήλια, στο μέγεθος του δικού μας του «οικόπεδου» και βρισκόταν στην πίσω μεριά των κτισμάτων. Οι «εστίες», όπως και σε μας, ορίζονταν από δυο κοτρώνες, δεξιά κι αριστερά, κι η σέντρα ήταν μια γραμμή χαραγμένη με ξύλο στο χώμα. Αυτό ήταν όλο. Το πεδίο της τιμής!

Οι Πολυκατοικιώτες μας περίμεναν παίζοντας πασούλες και κάνοντας τσαλίμια με την αρχαία πέτσινη μπάλα τους – που ωστόσο είχε κανονική σαμπρέλα μέσα κι όχι κουρέλια, σαν τη δικιά μας, μετά το μαχαίρωμά της από τη Μπεμπέκα.¹⁷ Αυτό που μας διέλυσε το ηθικό όμως ήταν που όλοι τους φορούσαν φανέλες και παντελονάκια του ξεφτίλα του Λαρισαϊκού. Μπροστά τους εμείς, με τα άσπρα φανελάκια και τα μαύρα και μπλε σωβρακάκια που μας έραβαν οι μανάδες μας, μοιάζαμε φτωχοί συγγενείς.

—Καλώς τους πελάτες, μας φωνάζει ένας όταν πλησιάσαμε.

---

17 Βλέπε «Θρύλοι της Γειτονιάς».

Κι όλοι τους ξέσπασαν σε γέλια, σφυρίγματα και προγκαρίσματα. Αλλά, είπαμε, παίζαμε εκτός έδρας, στου λύκου το στόμα. Έπρεπε να κάνουμε το κορόϊδο –κι υπομονή.

Διαιτητής ήταν ο πατέρας ενός από δαύτους. Ένας κοντόχοντρος μονιμάς επιλοχίας, από κείνους που ανακατεύονται παντού, στα παιχνίδια των παιδιών, τις εκδρομές, τις δραστηριότητες... ένας τύπος που στη δική μας γειτονιά εξέλειπε εντελώς.

—Θα με φωνάζετε «κύριε διαιτητά», μας το ξεκαθάρισε ευθύς εξ' αρχής. Και δεν θέλω διαμαρτυρίες, ούτε σκληρό παιχνίδι. Με το που θα σφυράω θα σταματάνε τα πάντα όλα. Συνεννοηθήκαμε;

—Στα τρία κόρνερ μπέναλτυ, έτσι; θέλησε να σιγουρευτεί για τον κανονισμό ο Τσίλας.

Ο κύριος διαιτητής φάνηκε να εκπλήσσεται.

—Έτσι το 'χετε; ρωτάει.

—Ναι... ναι... Αφού...

—Τρία κόρνερ μπέναλτυ. Νόμος!

—Ναι, ρε μπαμπά, του λέει ένας κοντός Πολυκατοικιώτης. Δεν ξέρεις τους κανονισμούς; Μας ξεφτλίζεις στους άσχετους.

—Ποιος είναι άσχετος, ρε ζουμπά; αγρίεψε ο Γιώργος.

—Εσείς, ρε.

—Α, ναι;

—Α, ναι.

—Είσαι μάγκας, ρε;

Ο επιλοχίας παρενέβη σφυρίζοντας δαιμονιωδώς.

—Ησυχία! φωνάζει. Δεν θα τσακωθείτε πριν καν αρχίσει ο αγώνας. Ορίστε μας!

—Αυτός ξεκίνησε πρώτος αφού...

—Θα σας αποβάλω.

Οι πολεμοχαρείς μαζεύτηκαν.

Ο κύριος διαιτητής μέτρησε τους παίκτες. Οχτώ εμείς, εφτά οι Πολυκατοικιώτες.

—Την τελευταία στιγμή ο Σάκης έπαθε τσιρλιό και δεν μπορεί, εξήγησε ο αρχηγός τους.

—Οχτώ είχαμε πει, γκρίνιαξε ο Σταύρος.

—Κι αφού έπαθε τσιρλιό, τι να κάνουμε; Να παίξει χεσμένος;

—Τότε να βγάλουμε κι εμείς έναν...

Ο Πολυκατοικιώτης γέλασε με κείνο το άθλιο γέλιο που έχουν οι κακοί στο σινεμά και θες να σηκωθείς, να ρίξεις μπουνιά στο πανί.

—Σας χαρίζουμε κι έναν, ρε, λέει. Έτσι θα σας ξεφτιλί-
σουμε χειρότερα.

—Όχι, θα βγάλουμε, επιμένει ο Σταύρος.

—Αν βγάλετε εμείς δεν παίζουμε, του λέει ο Πολυκατοι-
κιώτης.

—Γιατί, ρε; Ευκαιρία ψάχνετε, ε; Να σας πάει! Νάαα!

—Εγώ σου λέω ότι και μ' έναν λιγότερο το ελάχιστο που θα σας βάλουμε είναι πέντε.

—Έτσι λες εσύ.

—Έτσι θα δούμε.

—Θα το δούμε, ρε.

Κι έτσι ο επιλοχίας σφύριξε κι ο επικός αγώνας ξεκίνησε. Εφτά αυτοί, οχτώ εμείς. Ο δικός τους ο τερματοφύλακας θα έπαιζε μπακότερμα.¹⁸

Στην πρώτη κατεβασιά φάγαμε γκολ.

---

18 Άλλη μια πρωτοποριακή επινόηση της γειτονιάς. Μπακότερμα είναι θέση που δεν υπάρχει βέβαια στο επίσημο ποδόσφαιρο. Σε μας, αυτός που έπαιζε τέρμα είχε το δικαίωμα να παίξει συγχρόνως και σαν αμυντικός, μπακ δηλαδή. Εξ' ου και ο όρος.

—Δεν πάει, ρε! Δεν πάει! ωρυόταν ο Αλέκος που τον είχαμε βάλει τέρμα. Αφού ήταν πολύ ψηλό. Στον θεό πήγε η μπάλα.

—Κανονικό ήταν, του λέει ο γκολτζίης. Εσύ είσαι κοντός.

—Κι εσύ τι είσαι; αντιμίλησε θαρραλέα ο Αλέκος.

—Εγώ δεν παίζω τέρμα, βάζω γκολ, ήρθε η πληρωμένη απάντηση.

—Πάντως πέρασε πάνω από το οριζόντιο δοκάρι (το ιδεατό). Ε, κύριε διαιτητά;

Ο κύριος διαιτητής όμως δεν συμεριζόταν αυτή τη γνώμη.

—Κατοχυρώνεται ως κανονικό, δηλώνει. Κάντε σέντρα.

Ανταλλάξαμε ένα βλέμμα μεταξύ μας. Αυτό ακριβώς που φοβόμασταν! Η διαιτησία θα μας έσφαζε.

Η αλήθεια είναι ότι παίζαμε τρακαρισμένοι. Αυτή η σιγουριά των αντιπάλων μας είχε τσακίσει. Ίσως να έπαιρναν θάρρος κι από τις «αληθινές» φανέλες που φορούσαν (και που σίγουρα είχαν φιλήσει κατουρημένες ποδιές για να τις αποκτήσουν), ίσως πάλι επειδή έπαιζαν στην έδρα τους και ίσως ακόμα επειδή ποτέ στα χρονικά δεν τους είχαμε κερδίσει. Και δεν είναι ότι χάναμε μ' ένα, δυο γκολ διαφορά... Εμείς ξεφτιλιζόμασταν κάθε φορά.

Κάνουμε σέντρα με τον Τσίλα, την παίρνει αυτός τη μπάλα κι αρχίζει να πιλαλάει... «Πάσα, ρε» του φώναζε ο Σταύρος... «πάσα, ρε» του φώναζε ο Βάσος... «πάσα, ρε» του φώναζα κι εγώ (χωρίς ελπίδα), αλλά ο Τσίλας δεν άκουγε Χριστό. Περνάει έναν Πολυκατοικιώτη, σπρώχνει έναν άλλο που πήγε να τον μαρκάρει, αναποδογυρίζει έναν τρίτο... Να σφουράει ο επιλοχίας και να μην του δίνει σημασία κανένας. Οπότε οι Πολυκατοικιώτες το πήραν πατριωτικά, έπεσαν όλοι –και το μπακότερμα– πάνω στον Τσίλα και τον καλάκωσαν –όπως βλέπαμε στο σινεμά να γίνεται στο ράγκμπυ.

—Μπενάλτυ, ρε! φωνάζουμε εμείς. Μπενάλτυ!

—Μπενάλτυ, συμφωνεί κι ο κύριος διαιτητής. Αλλά εναντίον σας.

Κάγκελο εμείς!

—Μα πώς; διαμαρτύρεται ο Σταύρος. Εδώ τον σκοτώσαν το παιδί.

—Πριν όμως τον σκοτώσουν τους σκοτώνει αυτός, λέει ατάραχος ο άρχων του αγώνος.

—Μα... αν γίνηκε φάουλ, που δεν γίνηκε, γίνηκε πάνω από τη σέντρα, στη δική σας περιοχή, ωρύεται ο Σταύρος.

Ο επιλοχίας τον ατένισε ψυχρά.

—Ε, και; του κάνει.

Και τον αποτελείωσε κι εκείνον κι εμάς.

«Μπενάλτυ» το λοιπόν και το χτυπάει ξαφνικά ο Πολυκατοικιώτης όπως πήγαινε ο Αλέκος να πάρει θέση... Γκολ!

—Δεν σφύριξε, ρε! φωνάζει ο αδικημένος γκολκίπερ έξαλλος. Ούτε σφύριξε, ούτε εγώ ήμανε έτοιμος.

—Άλλη φορά να είσαι, του λέει διδακτικά ο κύριος διαιτητής. Και το μπενάλτυ το σφυράμε μια φορά, δεν το σφυράμε συνέχεια.

Να 'μαστε πάλι στη σέντρα.

Με πιάνει ο Σταύρος ιδιαίτερος.

—Αυτοί εδώ είναι καινούργιοι, μου λέει. Δεν ξέρουν ότι είσαι σαΐτα. Το λοιπόν, θα σου πετάξω τη μπάλα μπροστά και θα φύγω κι εγώ από την άλλη μεριά. Αν τυχόν σε προκάνουν και σε κλείσουν την πετάς σε μένα. Μπας και σκοράρουμε, εδώ που μπλέξαμε!

Κι έτσι έγινε. Αλλά δεν θα 'χα κάνει δέκα μέτρα όπου ακούω το σφούριγμα. Σταματάει πάλι το παιχνίδι και γυρίζουμε να δούμε τι έπαθε πάλι ο ρέφερης.

—Οφσάϊτ, λέει αυτός με μεγάλη σοβαρότητα.

—Τι οφσάϊτ;! φωνάζω εγώ. Αφού είχα τη μπάλα.

—Και τι σημασία έχει; Ήσανε οφσάϊτ.

—Ποιο οφσάϊτ, κύριε διαιτητά; αγανακτεί ο Βάσος. Δεν υπάρχει οφσάϊτ στη γειτονιά.

—Δεν υπάρχει;!!!...

Αφού κι οι Πολυκατοικιώτες άρχισαν ν' αγανακτούν.

—Ρε πατέρα, του λέει ο γιος του. Θα μας αφήσεις να παίξουμε καμιά φορά;

—Δηλαδή τα οφσάϊτ να μην τα σφυράω;

—Δεν υπάρχει οφσάϊτ, ρε πατέρα, λέμε. Μόνο στο γήπεδο.

—Καλά, δεν ξανασφυράω.

Ξανά στη σέντρα, ξανά το κόλπο. Μέχρι να καταλάβουν τι συνέβαινε οι Πολυκατοικιώτες τους είχα ξεφύγει. Κάποια στιγμή μπερδεύτηκα με τη μπάλα, πήγε να με κόψει το μακότερμα, αλλά με τη φόρα που είχα μπήκαμε αυτός, εγώ και η μπάλα μέσα στο τέρμα.

Ο ρέφερης απέμεινε απαθής. Κανένα σφύριγμα. Τον κοιτάξαμε απορημένοι.

—Τώρα αυτό εδώ ήταν γκολ κανονικό; μας λέει.

—Αμ δεν ήταν;

—Δεν ήταν μπενάλτυ;

—Ποιος έκανε μπενάλτυ; απορεί ο Τσίλας.

—Ο δικός σας, που έσπρωξε τον τερματοφύλακα.

—Στην περιοχή **τη δική σας**;!!!

—Τότε ήταν φάουλ.

—Δεν τον έσπρωξα, διαμαρτύρομαι εγώ. Με τη φόρα που είχα τον πήρα παραμάζωμα.

—Α, ώστε το παραδέχεσαι;

—Αφού μου έκλεισε το δρόμο! Προλάβαινα να στρίψω;

Ο ρέφερης αμόλησε μια σφουριξιά.

—Φάουλ! μας αναγγέλλει.

—Τι;!!!

—Δεν παίζουμε, λέει ο Σταύρος. Πάμε να φύγουμε.

Τα χρειάστηκαν οι Πολυκατοικιώτες. Σου λέει, τζάμπα μεταμφιεστήκαμε σε ποδοσφαιριστές;

—Σιγά, ρε, λέει του Σταύρου ο αρχηγός τους. Μπορεί να 'γινε ένα λάθος. Τι θα πει θα φύγετε;

—Τι λάθος, ρε; Εδώ μας σφάζει με τη σφυρίχτρα.

—Ήταν φάουλ, δηλώνει ο ρέφερης επιλοχίας. Επ' αυτού είμαι άτεγκτος.

—Εντάξει, λέει συμβιβαστικά ο αρχηγός τους. Να πούμε ότι ήταν φάουλ αλλά ότι ήταν και γκολ.

—Αν η μπάλα πέρασε τη γραμμή του τέρματος προ του φάουλ, τότε ήταν, λέει σοβαρά ο ρέφερης. Αν την πέρασε μετά δεν ήταν.

Κι έγινε το αδιανόητο! Οι Πολυκατοικιώτες ήρθαν όλοι αρωγοί μας, προκειμένου να διασωθεί ο αγώνας!

—Πέρασε πριν. Το είδα εγώ ο ίδιος, δήλωσε ο αρχηγός.

—Κι εγώ το είδα, σιγοντάρησε ο γιος του ρέφερη.

—Κι εγώ...

—Κι εγώ.

Μπροστά σε τόσες αυθόρμητες μαρτυρίες ο κύριος διαιτητής εκάμφθη.

—Έχει καλώς, λέει. Ήταν λοιπόν γκολ. Και τώρα χτυπήστε το φάουλ.

—Ρε πατέρα!..., του κάνει απελπισμένος ο γιος.

—Τι;

—Είναι πιο κοντά στο τέρμα τους η σέντρα.

—Και τι, θα κάνουμε στραβά μάτια για το φάουλ; Να μάθετε να παίζετε με κανόνες. Αύριο θα γίνετε στρατιωτικοί, όπως οι πατεράδες σας. Μ' αυτά τα μυαλά θα πάτε στον

πόλεμο να υπερασπιστείτε τα δίκαια της πατρίδος; Εμπρός, χτυπήστε το φάουλ.

Για ένα πεντάλεπτο παίξαμε χωρίς πρόβλημα. Οι Πολυκατοικιώτες έβαλαν άλλα δύο γκολ κι εμείς αμυνόμασταν όπως μπορούσαμε.

Μετά ο κύριος διαιτητής άρχισε φαίνεται να βαριέται. Κι όταν οι διαιτητές βαριούνται σφυράνε.

Φρρρρτ! Φάουλ.

Φρρρρρρτ! Αντικανονικό μαρκάρισμα.

Φρρρρρρρρττ! Η μπάλα βγήκε... μα δεν βγήκε... βγήκε λέμε!

Φφφφφφρρρρτ! Οφσάϊτ!... είπαμε δεν έχει οφσάϊτ... α, καλά...

Προσπαθήσαμε να κάνουμε κάτι κομπίνες... ο επιλοχίας μας σταματούσε με τη σφυρίχτρα. Αλλά δεν είχαμε διαολιστεί μόνο εμείς, είχαν απαυδήσει και οι Πολυκατοικιώτες.

Οπότε σ' ένα από τα σφυρίγματα έρχεται ο αρχηγός τους και πιάνει τον δικό μας, τον Σταύρο.

—Αυτός εδώ μας έχει (μπιπ) το παιχνίδι, του λέει. Δεν πρόκειται να 'φχαριστηθούμε μπάλα.

—Εσείς τον φέρατε.

—Σάματι ξέραμε;

—Και τώρα τι θα κάνουμε;

—Είσαστε, ρε, να τον σκολάσουμε; Να παίξουμε λίγο μπάλα, ρε γαμώτη μου!

—Αλλά θα συμφωνάμε στις φάσεις...

—Μπέσα.

—Έγινε.

Ο κύριος διαιτητής δέχτηκε ψύχραιμα την απόλυσή του στη μέση του αγώνα.

—Δεν φταίτε εσείς, λέει. Εγώ φταίω που άφησα τα πάντα για ν' ασχοληθώ με σας. Αχάριστα πλάσματα!

Κι απομακρύνθηκε όσο μεγαλόπρεπα του επέτρεπε το κοντό του ανάστημα.

Για τα επόμενα τρία τέταρτα ο μαρκήσιος του Κουΐν-σπερυ κι ο βαρώνος Ντε Κουμπερτέν θα ήταν υπερήφανοι για μας. Τέτοιος υποδειγματικός αγώνας ούτε στο σινεμά!

—Ρε, φίλε, πρόσεχε... Με σκότωσες...

—Δεν το 'θελα, ρε φίλε, γλίστρησα...

—Καλά, να προσέχεις.

—Να μα την Παναγία αν σε ξαναχτυπήσω.

Υπήρχαν και οι αμφισβητούμενες φάσεις βέβαια.

—'Ηταν άουτ.

—'Όχι, ήταν κανονικό γκολ μιλάμε.

—Εγώ το είδα δοκάρι.

—Δοκάρι και μέσα.

—Αφού δεν έχουμε δοκάρια, ρε... χαχαχαχα...

—Χαχαχαχα... Που λέει ο λόγος, ρε...

—Τώρα τι ήταν;

—'Ντάξ' μωρέ, δεν πειράζει. Θα σας βάλουμε άλλο.

Και μας βάλαν οχτώ συνολικά, όσοι ήμασταν, ένα για τον καθένα. Και τους βάλουμε μόνο δύο. Αλλά, ένα μυστήριο πράγμα, ρε παιδί μου!... Το ευχαριστηθήκαμε!

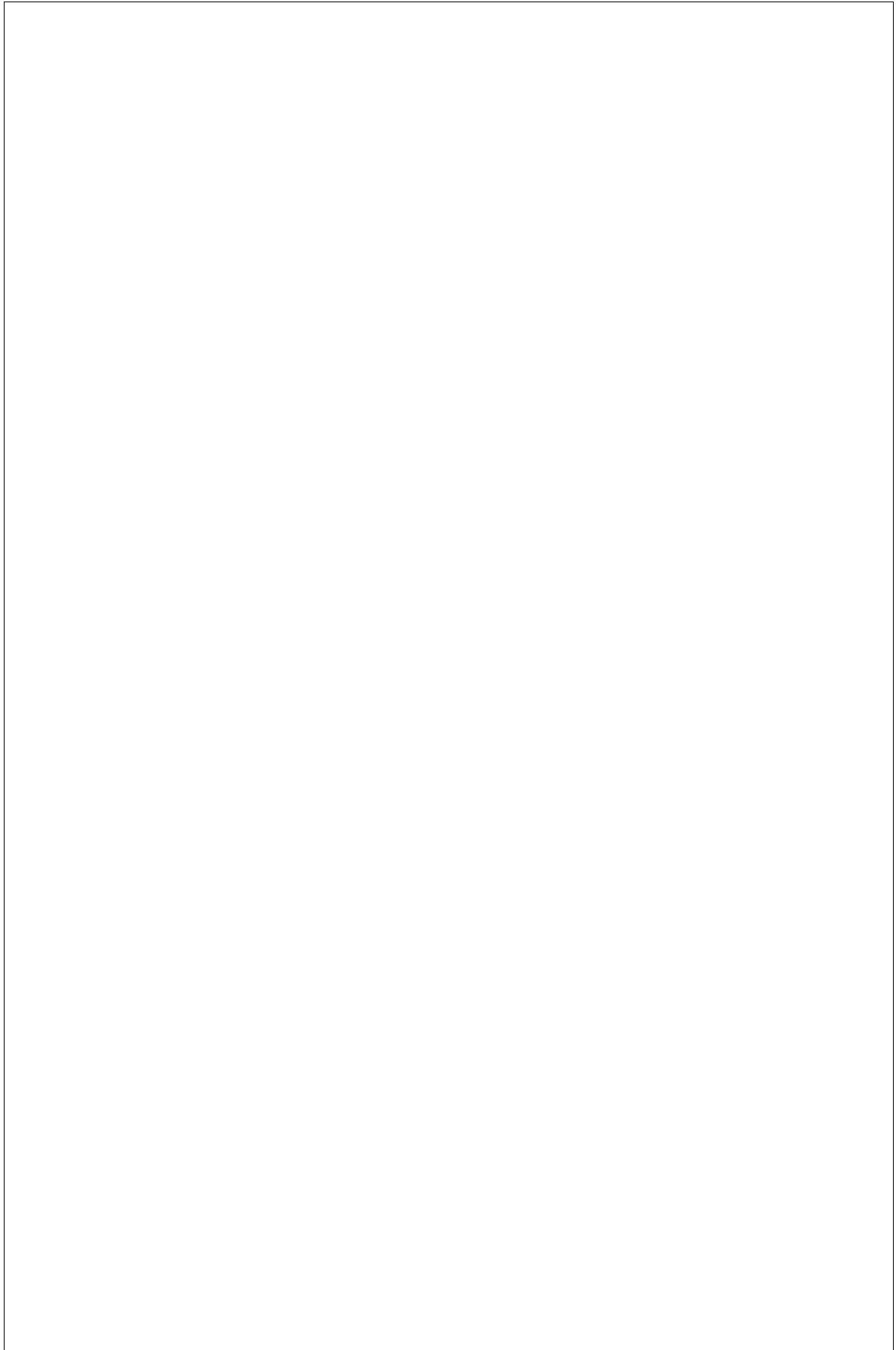
Και για πρώτη φορά στα χρονικά δεν πλακωθήκαμε στο τέλος του αγώνα.

Και συμφωνήσαμε όταν θα έρχονταν να παίξουν σε μας... χωρίς ρέφερη. Έτσι, να το απολαύσουμε.

Ήταν ένας αξέχαστος πανωλεθρίαμβος!

Η Αθναία

Οι σχέσεις μου με τους συγγενείς της μάνας μου δεν ήταν αυτό που ένας ουδέτερος και καλόπιστος παρατηρητής θα μπορούσε να χαρακτηρίσει ως αγαστές. Για να το πω πιο συγκεκριμένα... (με ελάχιστες εξαιρέσεις) δεν τους χώνευα και μου το ανταπέδιδαν στο πολλαπλάσιο.

Αμφότερα τα (μη) ενδιαφερόμενα μέρη είχαν δίκιο.

Εγώ μεν τους θεωρούσα μικρούς κι ασήμαντους, τσιγκούνηδες στα αισθήματα και στη συμπεριφορά, άνευ λόγου ψηλομύτες, θεοβάρετους και ιδιαζόντως συντηρητικούς. Εκείνοι πάλι με είχαν για ένα κακομαθημένο σκοτόπαιδο, ατίθασο κι άγαρμπο, αυθαδέστατο και θρασύ. Αν μπορούσαν να κολλήσουν στα παιδιά πολιτικά φρονήματα θα με χαρακτήριζαν «επικίνδυνο κομμουνιστή» και θα μ' έστελναν να παραθερίζω επ' αόριστον με τους άλλους του ιδίου φυράματος σε καμιά Μακρόνησο, καμιά Γυάρο... ότι υπήρχε πρόχειρο. Αν τα παιδιά έκαναν κουμάντο στον κόσμο θα τους μάζωνα όλους σ' ένα παπόρο μέσα και θα τους φουντάριζα μεσοπέλαγα. Τόσο καλά!

Η Κική ήταν από τις σπάνιες εξαιρέσεις. Όχι αναγκαστικά καλύτερη από τους υπόλοιπους, όμως ασυζητητί πιο ενδιαφέρουσα –κι απέναντί μου μέχρι συμπαθητική (με μέτρο βέβαια, μην τρελαθούμε).

Ήταν ξαδέρφη, κόρη της μεγάλης αδερφής της μάνας μου. Μη φανταστεί όμως κανείς καμιά ηλικιακή εγγύτητα, γιατί εκείνη και η αδερφή της ήταν σχεδόν συνομήλικες με τη θειά τους, τη μάνα μου. Ανύπαντρη, γιατί η μάνα της,

που είχε μείνει χήρα είκοσι χρονών κι ως εκ τούτου, μέσω του εγκαίρως δραπετεύσαντος συζύγου της, μισούσε σύμπαν το ανδρικό φύλο, την είχε κατηχήσει, όπως και την αδερφή της, προς την κατεύθυνση της «ελευθερίας».

—Τι ανάγκη έχετε; τους έλεγε. Το σπίτι σας εδώ είναι, τη δουλειά σας την έχετε, τα λούσα σας... Τι τους θέλετε τους άντρες;

Κάνα-δυο απόπειρες ανυπακοής από τα κορίτσια, όταν ήταν πιο μικρές (κι ευειδείς), τράκαραν πάνω στον φράχτη Μάνα και κατεπνίγησαν εν τη γενέσει τους. Η άλλη, η μεγάλη, ψιλοβουρλίστηκε. Πενηντάρισε και παρίστανε την παιδούλα. Η Κική είχε απλώς «τα νεύρα της».

Κάθε χρόνο, όταν έπαιρνε την άδειά της, συνήθως στην αρχή του καλοκαιριού, ερχόταν να κάνει τις διακοπές μαζί μας. Αυτό ήταν για μένα από τα μεγάλα κι αξεδιάλυτα μυστήρια. Γιατί κάποιος που κατοικεί στην Αθήνα να διαλέξει να περάσει τις διακοπές του στο λιοπύρι και την ξεραϊλα του θεσσαλικού κάμπου ξεπερνά κάθε προσπάθεια λογικής εξήγησης. Έτσι της είχε καθίσει και κανείς δεν τόλμαγε να τη ρωτήσει, γιατί, μην ξεχνάμε ότι «είχε τα νεύρα της».

Όμορφη δεν ήταν, ούτε θα υπήρξε ίσως ποτέ, αλλά είχε προσωπικότητα και χαρακτήρα, ντυνόταν προσεγμένα (και «αθηναϊκά»), μιλούσε έξω από τα δόντια, χωρίς τις συνηθισμένες περικοκλάδες και υποκρισίες των κυράδων, δεν σήκωνε αντίρρηση από κανέναν, σε τίποτα, και... κάπνιζε! Ήταν η πρώτη γυναίκα στον κύκλο μας που είδα να φουμάρει συστηματικά. Και να πίνει τσίπουρο και κρασί με τους άντρες. Αδιανόητο! Τις άλλες «τις ζάλιζε» και «τις ανακάτευε» και παπαπά... και πωπωπώ! Η Κική, αν ήθελε να πει έπινε κι αν ήθελε να καπνίσει κάπνιζε –σαν τον αδόρο. Νούμερο 5 Παπαστράτου –άφιλτρα!

Η μάνα μου σοκαριζόταν.

—Θα σε πειράξει, ευλογημένη, της έλεγε. Παφ και πουφ όλη την ώρα!...

Η Κική την αγριοκοίταζε.

—Σε τι;
—Ξέρω κι εγώ;... Στην υγεία σου... Κάνε κάτι άλλο, για ν' απασχολείσαι.
—Όπως;...
—Κέντημα... πλέξιμο... ξέρω κι εγώ;...
—Να κεντήσω τα προικιά μου δηλαδή; Ή να πλέξω ζιπουνάκια για τα παιδιά μου; Άσε μας, βρε Πιπή!
Κι άναβε άλλο ένα, έτσι, για να την πικάρει.
Ο πατέρας μου την εκτιμούσε απεριόριστα.
—Η Κική έχει αντρικό μυαλό, έλεγε.
Και την έπαιρνε στις παρέες με τους φίλους του, όπου μιλούσαν μέχρι και πολιτικά!
—Άτυχο το καημένο, έλεγε η μάνα μου στην Αννούλα κουνώντας το κεφάλι της λυπητερά. Κι αυτή κι η αδερφή της. Στο ράφι έμειναν...
—Για δεν παντεύτ'καν; ρωτούσε η Αννούλα. Κουσουρ' κανένα δεν έχει, του μυαλό τ'ς κόβ'ει, δ'λειδιά έχει... Τι τ'ς λείπ'ει;
—Τι ανάγκη έχουν τώρα να σκλαβωθούν τα κορίτσια; το γύριζε η μάνα μου μετανιωμένη που ξανοίχτηκε. Για μεπλάδες; Να 'χουν την τύχη της μάνας τους που χήρεψε είκοσι χρονών;
Η Αννούλα κάτι τέτοια τα 'πιανε στον αέρα.
—Α, η μάνα τ'ς δεν τ'ς φήν'ει, είπε. 'Έτσ' πε μ' να καταλάβου.
—Σσσοτ! έκανε η μάνα μου κοιτάζοντας αλαφιασμένη ολόγυρα. Ντροπή! Τ' είναι αυτά που λες; Ποια μάνα δεν θέλει το καλό των παιδιών της;
Η Αννούλα κούναγε το κεφάλι της.
—Αμ ξιέρου 'γώ κάτ' manάδισ που μόνου για manάδισ δεν κάνουν, είπε.
—Σσσοτ!

Η δική μου η σχέση πάλι με τη μεγαλοξαδέρφη ήταν ιδιότυπη. Τη συμπαθούσα και τη θαύμαζα για τον αέρα της «Αθηναίας» που απόπνεε. Η ίδια πάλι δεν μου κόλλαγε και δεν επιδιόταν στα караγκιοζλίκια των μουσαφिरαίων που έδειχναν (δήθεν) ενδιαφέρον για τα πιτσιρικά ενός σπιτιού. Μάλλον με συμπαθούσε –παρά τα όσα θα άκουγε από τους άλλους για ελόου μου– αλλά, όπως και η Αννούλα, στα στραβά δεν μου χαριζόταν. Και είχε έναν τρόπο να με βάζει στη θέση μου παρόμοιο με κείνο (τον ψυχοβγαλτικό) του πατέρα μου.

—Προσπάθησα να κοιμηθώ λίγο το μεσημέρι γιατί ήμουν κουρασμένη, μου έλεγε. Άδικος κόπος. Ήταν βλέπεις κάτι παιδιά που έκαναν μια φασαρία φοβερή, ακριβώς έξω από το σπίτι.

—Εμείς ήμασταν... παίζαμε, ομολογούσα ντροπιασμένος.

—Αλήθεια; Νόμιζα πως θα ήταν από άλλη γειτονιά. Γιατί βέβαια εσύ δεν θα τους άφηνες σκέφτηκα να κάνουν φασαρία την ώρα του μεσημεριανού ύπνου.

—Δεν το σκέφτηκα..., μουρμούριζα συντετριμμένος που δεν είχα προστατεύσει την ξεκούραση της μουσαφίρισσας.

—Δεν πειράζει. Θα κοιμηθώ το βράδυ.

Εννοείται πως δεν ξαναπαίζαμε μεσημέρι κοντά στο σπίτι. Γιατί και οι μάγκες ήταν εντυπωσιασμένοι από την «Αθηναία» και δεν ήθελαν επ' ουδενί να την κακοκαρδίσουν.

Της έδειχνα πάλι τίποτα ζωγραφιές που είχα σκαρώσει. Συνήθως όλοι έλεγαν «πολύ ωραία, μπράβο»... «έχει ταλέντο αυτό το παιδί»... Όχι η Κική. Ότι ήταν ζαβό το έβλεπε –και το λέγε.

—Τα χέρια αυτού εδώ είναι πολύ μακριά. Ούτε οι χιματζήδες δεν έχουν τόσο μακριά χέρια. Και η προοπτική του σπιτιού είναι λάθος. Άσε που είναι σπίτι για νάνους.

Είπαμε, δεν χαριζόταν.

Η μόνη σοβαρή κόντρα που είχαμε ήταν μια φορά που μίλησα απότομα στη μάνα μου, λόγω κάποιας παράλογης απαίτησης, από τις πολλές που συνήθως είχε.

Η Κική με πήρε ιδιαιτέρως.

—Δεν μίλησες καλά στη μαμά σου και πρέπει να ζητήσεις συγγνώμη, μου λέει.

—Κι αυτή δεν μου μίλησε καλά.

—Αυτή είναι μεγάλη, έχει σκοτούρες.

—Κι εγώ δεν έχω σκοτούρες;

—Τι σκοτούρες;

Τι να σου πω τώρα και τι να καταλάβεις, βρε ξαδέρφη; Να σου πω που κόψαμε φιλία με το Γιώργο και διέλυσε – πάλι!– το πατίνι μας για να πάρει τα ρουλεμάν που 'ναι λέει δικά του, γιατί μας τα 'δωσε ο Τάσος από το συνεργείο του μπαμπά τους; Να σου πω ότι χθες που παίξαμε μπάλα μ' έβαλαν –πάλι!– τέρμα «για να μην 'μποδάω», λέει; Να σου πω για τη Φούλα, που ήταν όλο αγάπες και λουλούδια μέχρι χθες και τώρα κάνει ότι δεν μας γνωρίζει; Τι να σου πρωτοπώ;

—Έχω, μην κοιτάς που δεν μιλάω...

—Και γι' αυτό είσαι απότομος;

—Καλά, δεν θα ξαναείμαι.

—Να ζητήσεις όμως συγγνώμη.

—Γιατί;

—Γιατί έτσι κάνουν τα καλά παιδιά.

Άντε πάλι με τα «καλά παιδιά»! Μα πότε θα καταλάβουν οι μεγάλοι ότι κανείς δεν θέλει να είναι «καλό παιδί»; Δεν συμφέρει. Σ' όλη τη γειτονιά μόνο ο Σωτηράκης είναι «καλό παιδί». Και τι κατάλαβε; Τον έχουν όλη μέρα μαντρωμένο και δεν τον αφήνουν να παίξει μαζί μας, σαν άνθρωπος.

—Δεν θέλω να είμαι καλό παιδί, της δηλώνω ξερά.

Κι εκεί έκανε το λάθος.

—Τι θες δηλαδή, να γίνεις στριφνός σαν τη Σοφία;

Η Σοφία ήταν κι αυτή ξαδέρφη μας, αλλά στην ηλικία μου εκείνη και ήταν το δεύτερο μαύρο πρόβατο στην οικογένεια. Τη λάτρευα!

—Η Σοφία δεν είναι καθόλου στριφνή, φώναξα εκτός εαυτού. Η Σοφία είναι, αν θέλεις να ξέρεις, το ωραιότερο κορίτσι στον κόσμο!

Με κοίταξε ξαφνιασμένη.

—Δεν είπα ότι δεν είναι..., είπε. Αλλά...

—Δεν έχει «αλλά», φώναξα κι αφήνοντάς την σύξυλη βγήκα φουριόζος από το δωμάτιο.

Για μέρες μετά δεν της μιλούσα. Ούτε καλημέρα. Τίποτα. Ακούς εκεί!... Η Σοφία μου **στριφνή!** Α, μα!...

Προς τιμή της δεν μου το κράτησε μανιάτικο. Ούτε αναφέρθηκε ξανά στο ακανθώδες ζήτημα των «καλών παιδιών».

Είπα ότι τα αλάνια στη γειτονιά ήταν εντυπωσιασμένα. Για μας όλους η Κική ήταν ο σύνδεσμος με τον μαγικό κόσμο της πρωτεύουσας, όπως τον βιώναμε κι ονειρευόμασταν μέσα από τις τότε ελληνικές ταινίες. Ήταν ο πολιτισμός που μας επισκεπτόταν, για λίγο, μεταφέροντας κάμποση από τη φινέτσα του «έξω κόσμου».

—Ρε συ, η ξαδέρφη σου καπνίζει, μου λέει μια μέρα ο Θυμιάκης εντυπωσιασμένος.

—Όλες καπνίζουν στην Αθήνα, έκανα τον πολύξερο εγώ.

—Και μπροστά στον πατέρα σου, ρε;

Αυτό πάλι πού το βάζεις; Γυνή να καπνίζει μπροστά στους άντρηδοι; Δηλαδή μιλάμε για τη συντέλεια του κόσμου! Στη γειτονιά δεν υπήρχε ούτε μια να το τολμήσει! Θα της κρέμαγαν αμέσως τα κουδούνια οι κουτσομπόλες. Εξ Αθηνών βέβαια ήταν αλλιώς.

Αφού έρχονταν οι φιλενάδες της μάνας μου με το πρόσχημα της επίσκεψης για να χαζέψουν την Αθηναία! Τι φοράει, πώς το φοράει, πώς κρατάει το φλυτζάνι του καφέ, πώς μιλάει, τι λέει, πώς καπνίζει!...

Μόνο η Αννούλα δεν εντυπωσιαζόταν.

—Σιγά, μαρή, κι δε σι προυκάνου μι τα τασάκια! της έλεγε.

Τα βράδια κάθονταν όλοι τους, η πάνω και η κάτω οικογένεια του σπιτιού, στη μπροστινή πόρτα, με λεμονάδα ή βυσσινάδα για τις κυράτσες και τσίπουρο για τους άντρηδοι και την Κική, για κουβέντα και ξεκούραση στο φρέσκο.

Κι εμείς, όλη η συμμορία, έξω, στο «οικόπεδο», πάνω στο γρασίδι να κάνουμε καντάδα με ότι μοντέρνα άσματα ξέραμε ή μισοξέραμε. Ο Σταύρος, που ήταν ο πιο καλλίφωνος, έκανε χρέη σολίστ κι εμείς από κοντά η χορωδία της συμφοράς.

Όταν πάναμε κανένα τραγουδάκι που της άρεσε η Κική ενθάρρυνε τους καλλιτέχνες.

—Αυτό να το προσέξετε ιδιαιτέρως, μας φώναζε. Μην το χαλάσετε.

Και δώστου εμείς τρίλιες και τσαλίμια.

Κάθε βράδυ πια είχε γίνει συνήθεια.

Κι όπως όλοι οι καλλιτέχνες, έτσι κι εμείς, δεν ικανοποιούμασταν με την απόδοσή μας, αλλά αποζητούσαμε το ακόμη καλύτερο, ώσπου να φτάσουμε στο τέλειο και να αξιζουμε το μπράβο που θα εισπράτταμε.

—Να είχαμε ένα όργανο, ρε γαμώτη μου! λέει ένα βράδυ ο Σταύρος.

—Τι όργανο;

—Ξέρω γώ; Ότι να 'ναι. Κιθάρα ας πούμε.

—Πού να τη βρούμε;

Αυτό να μου πεις! Σάματι ήμασταν στην Κέρκυρα, όπου

όλοι είναι μουζικάντες; Στη Λάρισα βρισκόμασταν... άντε, το πολύ να βρίσκαμε κανένα νταούλι. Αλλά καντάδα με... νταούλι;!!!

—Να φτιάξουμε, προτείνει ο Γιώργος, που, ως μάστορας, του άρεσαν οι κατασκευές.

—Πώς, ρε έξυπνε;

—Σιγά το δύσκολο! Τι είναι η κιθάρα, ρε; Ένα κουτί με μια τρύπα στην μέση, ένα μαρκούτσι για μπράτσο και κάτι σύρματα για χορδές.

Δεν ήταν κακή ιδέα.

Αρχίσαμε να το ψάχνουμε. Στην αποθήκη ανακαλύψαμε ένα άδειο ξύλινο κουτί από σαπούνια. Καρφώσαμε το καπάκι και με τα πριονάκια της ξυλογλυπτικής ανοίξαμε μια τρύπα, περισσότερο πολυγωνική παρά κυκλική, αλλά τι πείραζε... τη δουλειά της θα την έκανε.

Για μπράτσο βρήκαμε μια σανίδα λεπτή πλανισμένη. Την καρφώσαμε κι αυτή στέρεα πάνω στο κουτί. Απόμεναν οι... χορδές.

Σύρματα βέβαια. Αλλά βρήκαμε μόνο δυο κουλούρες με σύρμα, που είχε φυλαγμένες ο πατέρας μου. Χοντρό και ψιλό.

—Οι χορδές πρέπει να έχουν διαφορετικό πάχος, λέω του Γιώργου.

—Πού το ξέρεις, ρε ξύπνιε;

—Το είδα στην εγκυκλοπαίδεια.

—Και τι ξέρει η εγκυκλοπαίδεια, ρε; Εμείς αυτά τα δυο σύρματα έχουμε. Μια χαρά κάνουν.

—Καλάααα...

—Πόσες χορδές θα βάλουμε;

—Να πάω να κοιτάξω στην εγκυκλοπαίδεια;

—Έφυγες!

Έφυγα κι επέστρεψα πολύ πιο σοφός.

—Έξι, του λέω θριαμβευτικά.

—Σιγά μην είναι και δεκάξι! με πρόγκηξε ο μάστορας. Δεν χωράνε έξι.

Δοκιμάσαμε όπως-όπως τα σύρματα... Τέσσερα το πολύ! Το μπράτσο ήταν στενό.

—Τέσσερα είναι καλά, αποφάνθηκε ο Γιώργος. Δυο χο-ντρά και δυο λεπτά.

—Και πώς θα τα στερεώσουμε;

—Βίδες με πεταλούδες στο πάνω μέρος, για να σφίγγου-με όταν χαλαρώνουν και καρφιά κάτω που δεν μας πειράζει.

—Και πού θα βρούμε πεταλούδες;

—Δεν έχουμε;

—Δεν.

Οπότε, ως συνήθως στις περιπτώσεις αυτές, καταφύγα-με στον Τάσο, τον μεγαλύτερο αδερφό, που μας ξελάσπωνε όταν συναντούσαμε δυσκολίες.

—Καλά, θα κοιτάξω στο συνεργείο, μας υποσχέθηκε.

Το ίδιο μεσημέρι είχαμε τέσσερις βίδες πεταλούδες με τα παξιμάδια τους. Ήταν διαφορετικού μεγέθους και πάχους, αλλά τι πείραζε;

Κι άντε πάλι με το τρυπάνι (χειρός) ν' ανοίγουμε τρύπες πλαγίως στο μπράτσο, άντε να σφηνώσουμε τις βίδες, να μην κουνιούνται, και μετά τα καρφιά από κάτω και τα σύρ-ματα-χορδές.

Η πρώτη δοκιμαστική συγχορδία δεν ήταν ακριβώς ου-ράνια. Ούτε οι επόμενες απόπειρες. Αλλά...

—Αφού θα τραγουδάμε κιόλας ποιος θα καταλάβει αν την παίζουμε καλά την κιθάρα, επιχειρηματολόγησε ο Γιώρ-γος.

—Η Κική μήπως; αναρωτήθηκα εγώ.

Έξυσε το κεφάλι του.

—Ναι, ρε γαμώτη μου, είπε. Δεν της ξεφεύγει τίποτα.
—Ίσως αν παίζαμε σιγά να μην ακουγόταν πολύ.
—Ναι, ρε συ, αυτό θα κάνουμε.
Και φτάσαμε στο κρίσιμο σημείο.
—Και ποιος θα την παίξει; ρώτησα (καθόλου ρητορικά).
Με κοίταξε έκπληκτος.
—Τι θα πει;... Εγώ.
—Γιατί, ρε, είσαι μάγκας;
—Ποιος έφερε τις βίδες;
—Ο Τάσος.
—Και ποιος τις μοντάρισε;
—Και το κουτί ποιος το 'φερε;
—Ε, και;
—Και την τρύπα ποιος την άνοιξε;
—Μισή εγώ και μισή εσύ.
—Τότε να παίξουμε λίγο εγώ και λίγο εσύ, πρότεινα.
—'Ντάξ'. Εγώ πρώτος.
—Γιατί, ρε; Είσαι μάγκας;
—Ναι, ρε, είμαι μάγκας.
—Φτου, κολύμπα.
Ρίξαμε κλήρο –αναπόφευκτα. Ο Γιώργος βγήκε να παίξει πρώτος.
Το βράδυ οι μάγκες μας είδαν να καταφθάνουμε με το όργανο κι έμειναν με το στόμα ανοιχτό.
—Τι 'ναι αυτό, ρε;
—Κιθάρα, ρε. Τι να 'ναι;
—Σίγουρα;
—Να σου δώσω τώρα μια μπουνιά;

—Και παίζει, ρε;

Ο Γιώργος έκανε μια επίδειξη.

—Καλά, μουρμούρισε ο Σταύρος. Αλλά να την παίζεις σιγά, να μην ακούγεται.

Από το πρώτο άσμα κιόλας η καινοτομία μας γνώρισε μεγάλη επιτυχία. Η Κική λύθηκε στα γέλια. Μέχρι δακρύων σου λέω! Μέχρι που παρέσυρε και τη μάνα μου! Ανήκουστο στα χρονικά!

—Τι φτιάξατε, βρε δαιμόνια πλάσματα, εκεί πέρα; μας φώναξε (σκουπίζοντας τα μάτια της).

—Κιθάρα, απάντησε περήφανα ο Γιώργος δείχνοντάς της το κομψοτέχνημα.

—Κιθάρα!!!

Άλλα γέλια ασυγκράτητα.

Άρα της άρεσε.

—Μπράβο, μας φώναξε όταν μπόρεσε να μιλήσει ξανά. Μόνο παίζτε την πιο σιγά γιατί θα σηκώσουμε τη γειτονιά στο πόδι.

Στο δεύτερο άσμα χάσαμε μια από τις «χορδές». Μ' ένα σπαραξικάρδιο «γκλονγκ» το ένα από τα σύρματα έφυγε από τη θέση του, από κάτω, από τα καρφιά. Κι όπως ήταν από τα χοντρά και δεν είχαμε πένσα πρόχειρη να το σφίξουμε το βγάλαμε κι από πάνω.

Στη δική μου τη σειρά έσπασε κι ένα από τα λεπτά. Τ' αφήσαμε κι αυτό. Και με δυο χορδές μια χαρά φασαρία έκανε το όργανο.

Ως το τέταρτο άσμα είχαμε χάσει όλες τις χορδές.

—Τώρα τι κάνουμε; λέω εγώ μ' απελπισία.

—Φέρτην εδώ και θα δεις, μου λέει ο Τσίλας.

Την παίρνει, τη γυρίζει ανάποδα και την κάνει... ταμπούρλο!

—Μην σας πω ότι είναι και καλύτερα, φώναξε η Κική γελώντας.

* * *

Δεν ήταν όμως μόνο της καλοπέραςης και της παρέας η μεγαλοξαδέρφη, είχε και κότσια.

Ένα χρόνο πριν πάω σχολείο είχαμε πάει ξεκαλοκαιριό στη Σελίτσανη, ένα χαμένο χωριό πάνω στο Πήλιο, που βρισκόταν τεχνολογικά και πολιτισμικά ακόμα στα πρώτα χρόνια του Μεσαίωνα —και πολύ λέω. Ένα μυστήριο πράγμα, πού πήγαινε και ξετρύπωνε ο πατέρας μου αυτές τις εξορίες του Αδάμ!

Μαζί μας και η Κική.

Μια μέρα λοιπόν κάτι κυνηγοί της συμφοράς κατάφεραν να χτυπήσουν ένα αγριογούρουνο. Το πήγαν λοιπόν στον Χαρίλαο, το αφεντικό του μοναδικού καφενείου, να το ψήσει και στήσαν γλέντι τρικούβερτο. Φάγαν, ήπιαν, τραγούδησαν, χόρεψαν, ξαναήπιαν κι όπως συμβαίνει συχνά στις κοινωνίες αυτές και στις περιστάσεις σαν ετούτη, ένας αγωγιάτης ονόματι Μήτσος, πιο σουρωμένος από τους άλλους ή πιο βέρος Νεαντερτάλιος άρχισε, πάνω στο greek kefi, να κάνει ζημιές στο μαγαζί. Που είχε σαν συνέπεια βεβαίως την κάπως τσουβαλάτη αποπομπή του από τον καφετζή Χαρίλαο και την παρέα του.

Ο Μήτσος όμως το έφερε βαρέως.

Στήθηκε λοιπόν στην «πλατέα», κοντά στο σπίτι μας κι άρχισε να εγκαλεί, ομολογουμένως με περίσσια λογοτεχνική ευρηματικότητα τον αφύ καφετζή.

—Ρε μονομάχε (πού το βρήκε αυτό;), γκάριζε. Αν είσαι άντρας, ρε, βγάεκα όξω να πάμε στο γεφύρι να μονομαχήσουμε.

Και δώστου φωνές και δώστου προκλήσεις, αναπάντητες, γιατί ο... «μονομάχος» τον έγγραφε κανονικά.

Στο τέλος η Κική τα πήρε στο κρανίο! «Τα νεύρα της» που λέγαμε. Σηκώνεται βλαστημώντας (κατείχε απταιστώως

την τέχνη, που ίσως έμαθε από κάποιους πλανόδιους χαμάληδες στην Αθήνα), ντύνεται «γκραν» και παρά τις απελπισμένες εκκλήσεις της μάνας μου, που είχε πανιάσει από το φόβο της, βγαίνει έξω κι εγώ από κοντά, πριν προλάβει να με σταματήσει κάποιος.

—Τι φωνάζεις, βρε; αρπάει η Κική τον Μήτσο από τα μούτρα.

Σαστίζει αυτός. Τι γίνεται εδώ δηλαδή, ένα θήλεο και μάλιστα ξένο του κάνει παρατήρηση, σ' αυτόν, τον Μήτσο, τον λεβέντη, τον καραμπουζουκλή; Σε περικαλώ!... Τι γένηκε, η συντέλεια του κόσμου;

—Φωνάζω, της λέει με μεθυσμένη αναίδεια.

—Δεν σε ρώτησα τι κάνεις, του λέει η Κική. Το βλέπω ότι γκαρίζεις. Γιατί γκαρίζεις σε ρώτησα.

Μπερδεύτηκε ο μεγάλος.

—Γαρίζω τον μονομάχο, να βγει όξω, αν είναι άντρας, να μονομαχήσουμε, της λέει.

—Με τι θα μονομαχήσετε, τρομάρα σου, με σβουνιές;

Κώλωσε ο παληκαράς.

—Θα βρούμε με τι, της λέει στο τέλος με την παροιμιώδη αξιοπρέπεια των μεθυσμένων. Εσύ γιατί ανακατώνεσαι;

—Γιατί μου πήρες τ' αυτιά τόση ώρα, γι' αυτό.

—Αααα... καλά τότενες... Με το μπαρδόν...

—Άντε, χριστιανέ μου, στο σπιτάκι σου να κοιμηθείς, να ξεμεθύσεις, τον προτρέπει η ξαδέρφη.

—Σάματις θυμώμαι κατά πούθε πέφτει; ομολογεί με αφοπλιστική ειλικρίνεια ο Μήτσος. Αλλά και να θυμώμανε σάματις θα 'φτανα μέχρι εκεί;

Και στρώνεται σ' ένα πεζούλι εκεί δίπλα να πάρει τον υπνάκο του. Σαν σε δεύτερη σκέψη ανασηκώνεται μια στιγμή στον αγκώνα...

—Ρε, μονομάχε..., αρχίζει.

—Μην τολμήσεις, κακομοίρη μου! του φωνάζει η Κική.

—Α, καλά... Με το μπαρδόν...

Σε δευτερόλεπτα μέσα ροχάλιζε.

Συνοφρυωμένη η ξαδέρφη στρέφεται σε μένα, τον σιωπηρό μάρτυρα του δράματος. Μου δείχνει τον τελειωμένο Μήτσο.

—Βλέπεις; μου λέει. Βλέπεις τι κάνει το αγριογούρουνο; Πρόσεξε, καημένε μου,.. Ποτέ να μην το βάλεις στο στόμα σου. Ακούς;... Ποτέ.

Εκεί, στην Τετάρτη Δημοτικού, η Κική ξαφνικά σταμάτησε να έρχεται για τις ετήσιες διακοπές της. Όταν ρώταγα μου απαντούσαν με μισόλογα. Υπέθεσα ότι μάλλον οι γονείς μου είχαν τσακωθεί με τους Αθηναίους συγγενείς (τους οποίους δε παρέλειπαν, σε κάθε ευκαιρία, να σχολιάζουν δυσμενώς) και η Κική ήταν η παράπλευρη απώλεια της ενδοικογενειακής διαμάχης.

Αλλά δεν ' ήταν αυτό.

Την ξαναείδα όταν πρωτοπήγα στο Γυμνάσιο. Με είχαν στείλει στην Αθήνα για τα Χριστούγεννα, πρώτη φορά μόνο μου. Την είδα την Κική και δεν τη γνώρισα! Είχε «μπει», είχε πρηστεί (από τα φάρμακα όπως έμαθα), είχε ασχημίσει μ' έναν τρόπο αρρωστημένο. Ερχόταν από τη δουλειά της, φορούσε κάτι αρχαίες νυχτικές και παντούφλες και κλεινόταν στο δωμάτιό της, ένα «καμαράκι υπηρεσίας», που είχε διαλέξει εκείνη επίτηδες. Όταν η πόρτα του ήταν κλειστή όλοι στο σπίτι πατούσαν στα νύχια των ποδιών τους. Ο παραμικρός θόρυβος προκαλούσε εκρήξεις επικές. «Η Κική έχει τα νεύρα της» είχε αποκτήσει πλέον μια διαφορετική έννοια.

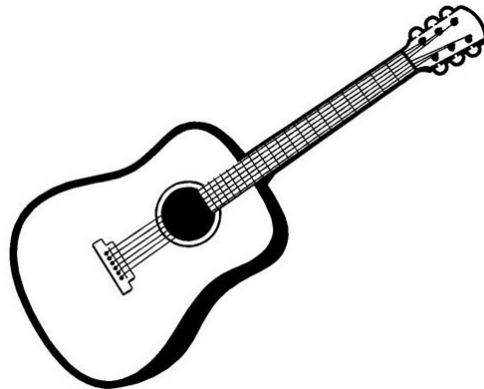
Την είδα ελάχιστα όσο έμεινα εκεί και δεν μιλήσαμε σχεδόν καθόλου, πέρα από τα τυπικά. Μόνο όταν έφευγα ανοίχτηκε λίγο.

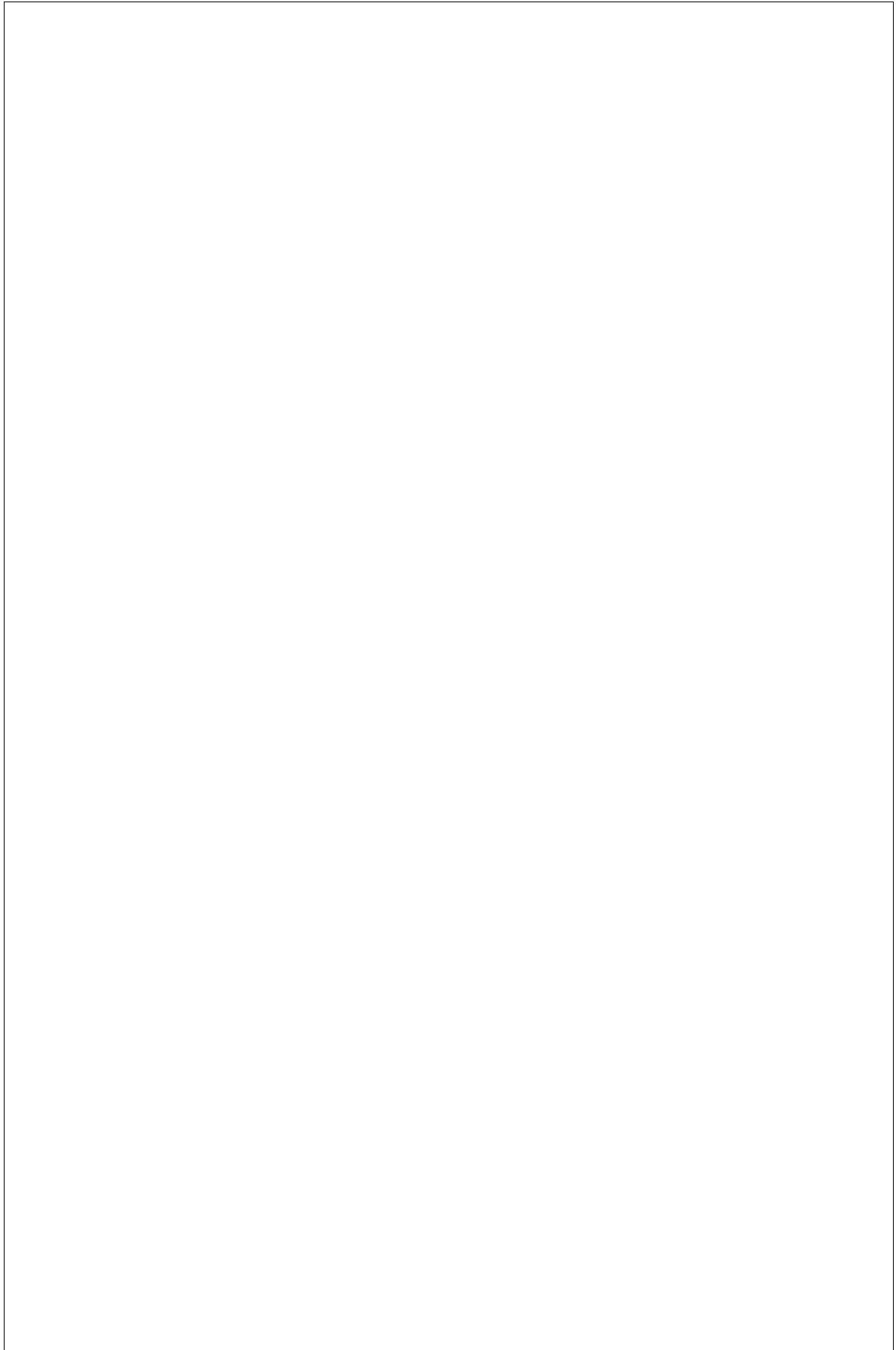
—Ξέρεις ποια ήταν η ωραιότερη ανάμνηση από τα

χρόνια που περνούσα τις διακοπές μου μαζί σας; είπε. Τότε που μου κάνατε καντάδες με κείνη την ανεκδιήγητη κιθάρα. Αυτή ήταν μια στιγμή πραγματικά ξεχωριστή.

Γέλασε και για λίγο το πρόσωπό της έγινε όπως το θυμόμουν.

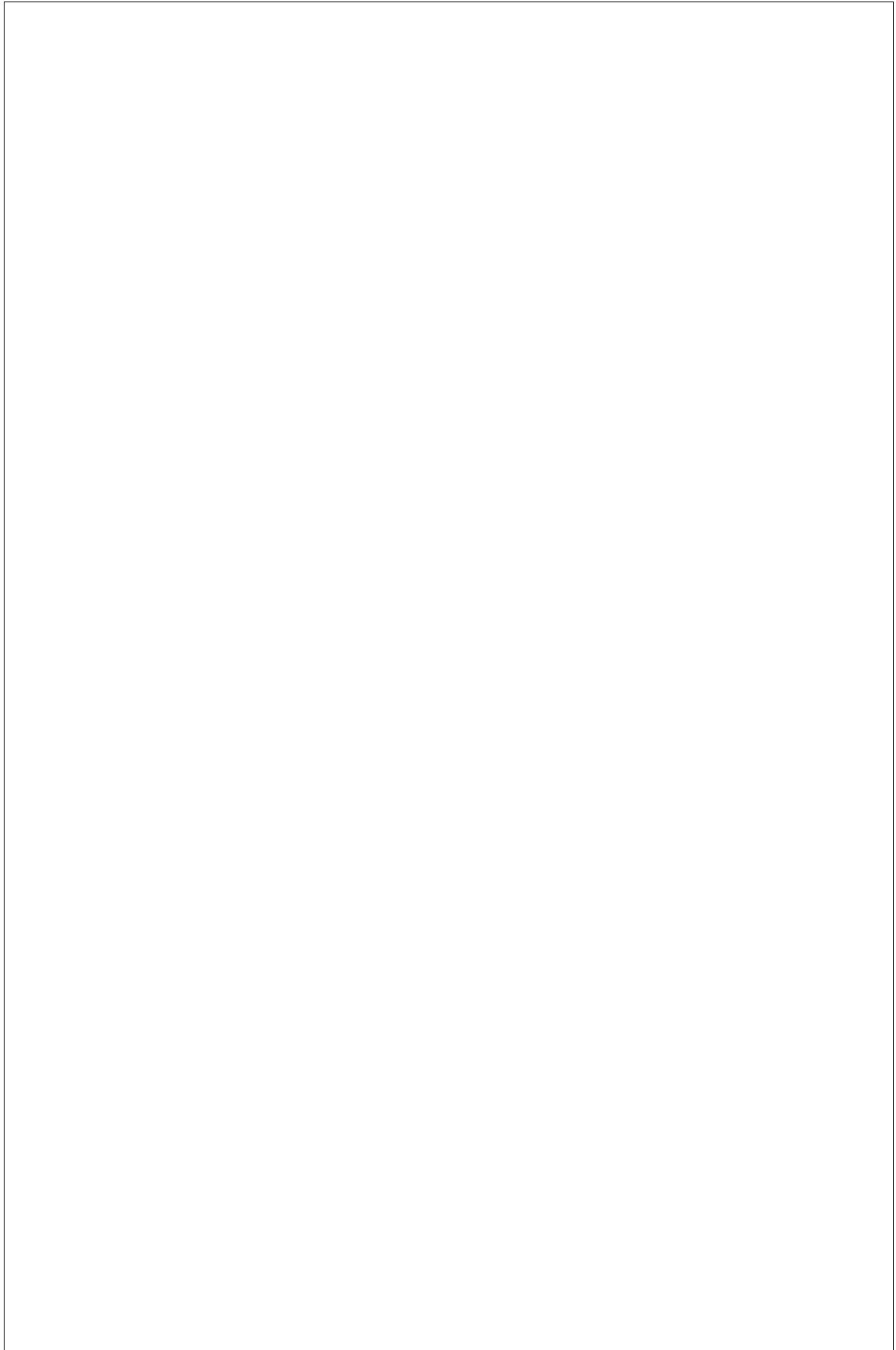
Δεν έμαθα ποτέ τι της συνέβη. Κανείς στην οικογένεια δεν ήθελε να μιλήσει γι' αυτό. Μόνο υποθέσεις μπορώ να κάνω.

Εμιγυρέδες και Κουμπάροι

Ο πατέρας μου ήταν, θα μπορούσα να πω, άνθρωπος του κόσμου. Του άρεσε η καλή παρέα, η διασκέδαση, το γλέντι, η κουβέντα, τα αστεία, οι ιστορίες, το καλό ποτι και το καλό φαγητό. Κατά συνέπεια είχε άπειρους φίλους, στους οποίους ήταν εξαιρετικά αγαπητός και οι οποίοι μαζεύονταν με την παραμικρή ευκαιρία, αλλά και χωρίς ευκαιρία, στο σπίτι μας.

Η μάνα μου αντιθέτως διαολιζόταν «με όλους αυτούς που έχουν κάνει το σπίτι χάνι» και γκρίνιαζε για όλη τη δουλειά που είχε να κάνει προκειμένου να τους περιποιηθεί.

Όσπου μια απ' αυτές τις φορές ο πατέρας μου, που του άρεσε να διδάσκει με παραδείγματα κι όχι με παραβολές, όπως ο Χριστός, την έβαλε οριστικά στη θέση της.

—Όλα από τα χέρια σου περνάνε είπες; τη ρωτάει με κείνο το παραπλανητικά αθώο ύφος του.

—Φυσικά, ποιανού άλλου; πάτησε ανυποψίαστη την πεπονόφλουδα εκείνη.

—Δηλαδή η Αννούλα και η Μερσίνα (η υπηρεσία) δεν βοηθάνε καθόλου; τη ρωτάει (για σιγουριά).

—Κολοκύθια, έρχεται η αναμενόμενη απάντηση. Αν δεν έβαζα το χέρι μου εγώ τίποτα δεν θα γινόταν.

—Ωραία, της λέει ο διάολος. Τότε δεν τις χρειάζεσαι, ε;

Μια και δυο πάει στην κουζίνα.

—Κορίτσια, τους λέει, απόψε σας έφεξε! Απόψε έχει έξοδο μετά δημοσίων θεαμάτων.

Και δίνει από ένα εικοσάρικο στην καθεμιά.

—Για να πάτε σινεμά, που παίζει ένα ωραίο στον «Ορφέα», απ' αυτά που κλαίνει, τους λέει. Και μετά να φάτε μια πιάστα στο «Πικαντίλλυ» που φτιάχνει κάτι πολύ ωραίες.

—Κι ούλους αυτώνους ου κόσμους που μας κ'βαλήθ'κι ποιος θα τον φρουντίσ'ει; απορεί η Αννούλα.

—Α, μα η κυρία Πιπή, λέει ο πατέρας μου γελώντας. Όπως πάντα. Αντέστε εσείς και καλή διασκέδαση.

Οπότε η μάνα μου βρέθηκε να ετοιμάζει μεζέδες, να σερβίρει, να φέρνει κρασί και τσίπουρο, να πλένει πιάτα και ποτήρια, να καθαρίζει φρούτα κι όλα αυτά τέλος πάντων που ισχυριζόταν πως έκανε από μόνη της.

Δεν ξανααπαρπονέθηκε. Ποτέ. Ούτε γι' αστείο.

Οι θεραπευτικές μέθοδοι του πατέρα μου ήταν σε τέτοιες περιπτώσεις άκρως θεραπευτικές.

Οι χαρακτήρες που μαζεύονταν ήταν πολλοί και ποικίλοι κι απ' όλες τις κοινωνικές διαστρωματώσεις, καθόσον για τον πατέρα μου δεν είχε καμιά σημασία αν ήσουν γιατρός ή πλανόδιος μανάβης. Το κριτήριό του ήταν αν ήσουν βαρετός ή ενδιαφέρων –σε αντίθεση με τη μάνα μου βέβαια. Αν ανήκες στην πρώτη κατηγορία δεν υπήρχε περίπτωση να σε συναναστραφεί μακάρι και να 'σουν ο Αγά Χαν ο ίδιος.

Κατά συνέπεια οι μούχλες που σύχναζαν στο σπίτι σπάνιζαν. Όχι πως δεν υπήρχαν, υπήρχαν, αλλά ήταν, ας πούμε, ότι ο Βέγγος κι ο Γκιωνάκης –τότε, στις ελληνικές κωμωδίες– το συμπληρωματικό καρύκευμα, ποτέ το αλατοπίπερο.

Από τους άλλους τώρα, οι πιο συναρπαστικοί –για μένα τουλάχιστον– ήταν οι εμικρέδες απ' την Παλιά Πατρίδα, όπως αναφέρονταν οι ίδιοι στην τσαρική Ρωσία. Αυτοί είχαν καταλήξει εδώ μετά από πολλές περιπέτειες, τις οποίες δεν κουράζονταν ποτέ να διηγούνται, μετά τη... «Στάση των Μουζίκων», όπως ονόμαζαν την Οκτωβριανή Επανάσταση και παρ' ότι είχαν αφομοιωθεί στα καθ' ημάς τη Ρωσία δεν έπαψαν να την κουβαλούν μαζί τους. Καθώς κι όλα τα προ-

τερήματα κι ελαττώματα, τόσο χαρακτηριστικά, της ράτσας μας.

Όλοι τους μίλαγαν πολύ καλά ελληνικά, μ' αυτή τη βαριά και διασκεδαστική σλάβικη προφορά, που τα 'κανε ν' ακούγονται βλάχικα, αλλά μετά από κάμποσα ποτηράκια τσίπουρου ή βότκας (που έφτιαχναν μόνοι τους σ' ένα αυτοσχέδιο αποστακτήριο) το γύριζαν στα ρώσικα και πάναν και κείνα τα νοσταλγικά τραγούδια, που πάντα κατέληγαν σε δάκρυα και που η μάνα μου αποστρεφόταν θανάσιμα.

Όπως απεχθανόταν και τους ίδιους τους εμιγκρέδες, χωρίς να τολμάει να εξωτερικεύει τα αισθήματά της ωστόσο. Ίσως γιατί ένιωθε πως αυτοί αποτελούσαν για τον πατέρα μου τον συνδετικό κρίκο μ' έναν κόσμο στον οποίο εκείνη δεν είχε θέση, ούτε από καταγωγή, ούτε από ιδιοσυγκρασία.

—Μόνο να μπεκρουλιάζουν και να γκαρίζουν σαχλο-
τράγουδα σ' αυτή τη βάρβαρη γλώσσα ξέρουν, σχολίαζε στην κουζίνα.

—Γιατί, μαρή; έλεγε η Αννούλα. Πουλύ ουραία τραγου-
δάν... Τι σ' έκαναν ισένα;

—Σαν ζεματισμένα αρκούδια, γρύλιζε η μάνα μου.

—Ε, βούλουσι τ' αυτιά σ' να μην τ'ς ακούς. Ιμένα μ'
αρέσουν, την απόπαιρνε η Αννούλα.

Τρεις ήταν οι κυριότεροι πρωταγωνιστές του θιάσου των εμιγκρέδων. Ο Στεφάν, ο Λεονίντ κι ο Βλαντιμίρ (που η μάνα μου επέμενε ν' αποκαλεί Σέφανο, Λεωνίδα και Βλαδίμηρο). Οι δυο πρώτοι ήταν στα πενήνταφεύγα τους, εικοσάχρονα παιδιά είχαν έρθει στην Ελλάδα, ενώ ο Βλαδίμηρος κόντευε εβδομήντα και οι άλλοι αποκαλούσαν «γκοσποντίν καπιτάν» (κύριε λοχαγέ) καθόσον είχε διατελέσει αξιωματικός του Ιππικού και ήταν από τους τελευταίους που εγκατέλειψαν την Παλιά Πατρίδα.

Και οι τρεις ήταν σπουδαίοι παραμυθάδες –με τον πατέρα μου να συμπληρώνει το κουαρτέτο– και μπορούσαν να μετατρέψουν το πιο κοινό κι αδιάφορο περιστατικό σε συνταρακτικό μυθιστόρημα, συχνά πολλών συνεχειών.

Διηγείται ο Βλαντιμίρ.

—Βρίσκουμαι με τουν ουλαμό μου, δέκα αλογατάρηδοι, έξου από του Νίζι Νοβγκουρόντ. Γύρου τίπουτας... ιρημιά! Κάτι κουράκια μόνου στουν ουρανό να φέρνουν βόλτις... ου κιρός γκριζους, σαν τα γένια του Στεφάν κι πήγαινε να χιουνίσει. Ξαφνικά... κοιτάζου γύρου κι τι να δω;!... Ου τόπους είχι γμίσει αγριεμένοι μπουλσεβίκοι! Μι όπλα κι τζουγκράνις κι ήταν έτοιμοι να πέσουν πάνου μας, να μας κάνουν μια μπουκιά.

»Τότες ιγώ τραβάου... χραπ!... του σκιμιτάρ κι τις φουνάζου: «Πίσου, ζαγάρια, στου όνουμα του πατιρούλη του Τσάρου, ου θιός ν' αναπάφει την ψυχούλα του. Πίσου κι σας έφαγα!»

—Κι έκαναν πίσω, ρε Βλαντιμίρ; ρώτησε ο πατέρας μου.

—Μπα... Σήκουσαν τα ντουφέκια, οι αντίχριστοι. Σι μένα, που η πατρίδα μ' έβαλι να τις προυστατεύου κι να τις φυλάου!

—Και τι κάνατε;

—Διάταξα τις δικοί μου, τις αλογατάρηδοι... «Καλασμός όπισθεν ουλουταχώς» τις είπα. Κι ευτυχώς που είχαμι τα αλόγατα κι οι Μουζίκοι ήταν πιζοί κι δεν μπόρουσαν να μας προυκάνουν. Αλλιώς δεν θα μιλούσαμε τώρα.

Ο Λεονίντ κούνησε το κεφάλι του.

—Ούλα τα καταλαβαίνου, λέει. Αλλά την αχαριστία τουν Μουζίκου δεν την καταλαβαίνου. Σαν πιδιά μας τις είχαμι. Σαν πιδιά μας! Κι ποιο ήταν του ιφχαριστώ; Μας πιάκαν στου κυνήγι.

—Σηκώθηκαν τα πουδάρια να βαρέσουν του κιφάλι, φιλοσόφησε λυπημένα ο Στεφάν.

—Όλα τα συχώρεσε ο θεός, την αχαριστία ποτέ, συμφώνησε κι ο πατέρας μου με την αγαπημένη του ρήση.

Κι άντε ένα ποτηράκι ακόμα, να καταραστούν τους άθεους μπουλσεβίκοις και να εκθειάσουν την Παλιά Πατρίδα, που ήταν ο επίγειος παράδεισος, πριν φυσικά «σηκωθούν τα πόδια να χτυπήσουν το κεφάλι».

Ο Στεφάν ήταν από την Αγία Πετρούπολη. Και για κείνον καμιά πόλη, όχι στη γη, αλλά στο γνωστό σύμπαν, δεν μπορούσε να συγκριθεί μαζί της.

—Οι χουροί που γίνονταν, τα τσάγια, τα σουαρέ, του θέατρου, τα καμπαρέ... Μια ζουή παραμυθένια! Τέτοια γλέντια ούτι στου Παρίσι!

—Αμ η Οντέσσα; υποστήριζε τη δικιά του ο Λεονίντ. Η Αλεξάνδρεια της Μαύρης Θάλασσας! Ούλες οι φυλές του Ισραήλ κει! Ούλες οι γλώσσες! Τι καλούδια ήθιλις κι δεν έβρισκεις!

—Στουν Μιγάλου Πατριουτικό Πόλιμου όμως φουρέσατι γερμανικές στουλές κι πουλιμήσατι μι τουν ιχθρό, παρατήρησε ο Βλαντιμίρ που δεν του συγχωρούσε την κατά ήμισυ Ουκρανική καταγωγή, από την πλευρά της μάνας του.

—Δεν πουλιμήσαμε την πατρίδα, αλλά τις Κόκκινοι Μπουλσιβίκοι, διαμαρτυρήθηκε ο Λεονίντ. Μιτά θα τις διώχναμι ιμείς τις Γερμανοί, όπους τότε ου μιγάλους Αλεξάντρ Νιέφσκυ.

—Μωρέ καλά σας έκανι μετά ο Γεωργιανός, που δεν σας άφηκι σι χλουρό κλαρί!...

Ο Λεονίντ άναψε και κόρωσε.

—Αυτή την κουβέντα μην τη λες, γκοσποντίν καπιτάν, φώναξε. Τι έπριπι να κάνουμι δηλαδή, να πάμι μι τις Κόκκινοι, όπους ου Ιβάν απού ιδώ;

Ο Ιβάν ήταν ο πατέρας μου, που στην Κατοχή είχε βγει στο βουνό με τους αντάρτες του ΕΛΑΣ.

—Αφού αυτοί ήταν οι μόνοι που πολεμούσαν, ρε Λεονίντ, επιχειρηματολόγησε ο... Ιβάν. Θα καθόμασταν δηλαδή με σταυρωμένα χέρια να περιμένουμε πότε θα βαρεθούν οι Γερμανοί να φύγουν από μόνοι τους;

—Άλλου ιδώ κι άλλου στην Παλιά Πατρίδα, επενέβη συμβιβαστικά ο Στεφάν.

—Οι Ουκρανοί ξιφτίλησαν του όνουμα της Ρουσίας, φώναξε ο Βλαντιμίρ χτυπώντας το χέρι στο τραπέζι.

—Οι Ουκρανοί ήσαντε πατριώτοι, αντέτεινε ο Λεονίντ.
—Μωρέ καλά σας έκανε ο Ιωσήφ Βησσαριόνοβιτς...
—Πίσσα στα κόκαλά του, φώναξε ο Λεονίντ.
Εδώ βρέθηκε επιτέλους το σημείο σύγκλισης.
—Πίσσα στα κόκαλά του, συμφώνησε ο Στεφάν.
—Πίσσα, πίσσα, είπαν εν χορώ ο Βλαντιμίρ κι ο πατέρας μου.

Κι άντε άλλο ένα, για τον δρόμο.

Πιάναν μετά τα νοσταλγικά τραγούδια της Παλιάς Πατριδας προς μεγάλη απελπισία της μάνας μου. Ο Στεφάν ήταν μουσικός, έπαιζε κιθάρα σε μια ορχήστρα και είχε καταφέρει, με τη βοήθεια ενός άλλου εμιγκρέ, ξυλουργού, να φτιάξει μια μπαλαλάϊκα που συχνά έφερνε μαζί του εξεπιτούτου. Και τότε όλη η Ρωσία κατέβαινε από τις στέπες της Κεντρικής Ασίας και πλημμύριζε με καημό και νοσταλγία το σπίτι ολόκληρο.

—Θα ξεσηκώστε τη γειτονιά! γκρίνιαζε η μάνα μου.

Αλλά ποιος της έδινε σημασία; Βρίσκονταν όλοι τους χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά κι ένιωθαν πια στα πρόσωπά τους τον κρύο, ξερό αγέρα του βορρά.

Έτσι έμαθα για την καταγωγή της οικογένειας, για τον ερχομό τους στην Ελλάδα του Όθωνα και το στέριωμα τους εδώ, για τις συμπτώσεις –αν ήταν συμπτώσεις– των γάμων των αρσενικών παιδιών με Ρωσίδες, ως τον πατέρα μου, που –δυστυχέστατα– έσπασε την παράδοση.

Ο ίδιος μιλούσε άπταιστα Ρώσικα, που είχε μάθει από τους γονείς του, αλλά, για κάποιο ανεξήγητο λόγο, δεν προσπάθησε ποτέ να μου τα διδάξει και είναι κρίμα, γιατί, όπως τα άκουγα, μου άρεσαν ασυγκρίτως περισσότερο από τα καταραμένα τα γαλλικά.

Και μια και ήρθε η κουβέντα στις γλώσσες...

Είπαμε πως τα ελληνικά των εμιγκρέδων ήταν εξαιρετικά, με τις ιδιομορφίες τους, ν' αλλάζουν το φύλο και τις κλί-

σεις, μπερδεύοντας συχνά παρατατικό με τον μέλλοντα και τον ενεστώτα (κάτι που στο μυαλό τους υποπτεύομαι πως φαινόταν απολύτως φυσιολογικό) καθώς και τη βαριά σλάβικη προφορά, που τα έκανε ν' ακούγονται πιο βλάχικα –αλλά αλλιώς– κι από της Αννούλας.

Η μάνα μου είχε πάθει μαζί τους πνευματικό μπλοκάρισμα. Είχε αποφασίσει ότι δεν τους καταλάβαινε.

—Αυτό μου έλειπε, να μάθω και ρώσικα τώρα για να συνεννοούμαι με δαύτους, έλεγε.

Όπου «ρώσικα» ήταν βέβαια τα ελληνικά των ανθρώπων. Τα οποία η οικοδέσποινα μας ισχυριζόταν ότι δεν τα ξεχώριζε από τα άλλα ρώσικα, που ήταν τα καθεαυτό ρώσικα. Έλεος!

Οπότε για να επικοινωνήσει μαζί τους επιστράτευε τα άθλια γαλλικά της, γλώσσα την οποία οι εμιγκρέδες, όπως όλοι οι προεπαναστατικοί Ρώσοι των «καλών οικογενειών», χειρίζονταν αριστοτεχνικά.

—Ζε βου πρι νε φαιτ πα ταν ντε μπρουί, τους έλεγε σε αυστηρό τόνο. Λε βουαζεν βου σαβέ...

Κι ο Βλαδίμηρος, ως porte-parole της παρέας, έσπευδε να τη διαβεβαιώσει πως...

—Soyez assurée, chère madame, que nous seront désormais silencieux comme des poissons. Je vous présente nos excuses les plus sincères.

Η μάνα μου εξακολουθούσε να προσποιείται πως δεν καταλάβαινε (γιατί κι εδώ η προφορά τους ήταν βαριά – αλλά σωστή) και γύριζε στη μαντάμ Νίνα.

—Κε σ' κ' ιλ ντι? τη ρωτούσε ξινισμένη.

—Ce que vous avez parfaitement bien compris, της απαντούσε ξερά η δασκάλα μου, που αντιθέτως μ' εκείνη λάτρευε τους εμιγκρέδες. Qu'ils s'excusent.

Εγώ φυσικά τις γλένταγα αυτές τις καταστάσεις και για έναν επιπλέον λόγο. Όταν οι τρεις τους μας επισκέπτονταν, μέσα στην αναμπουμπούλα και τη γενική ταραχή που επι-

κρατούσε, εμένα με ξεχνούσαν και πέραν της ώρας που έπρεπε να πάω για ύπνο. Στην αναμπουμπούλα ο λύκος χαιρέται βλέπεις.

Οι ιστορίες τους όπως είπαμε ήταν συναρπαστικές.

Ένα ακόμα παράδειγμα.

Ο Στεφάν έφερε μια ουλή σαν κοψιά στο πάνω δεξί μέρος του μετώπου του. Ο ίδιος μας διηγήθηκε τι είχε συμβεί.

—Ήμαστε στου Παρίσι. Εγώ, ου πρίγκηπας Αλεξέϊ Ουλάνωφ, η κουντέσσα Καραβάγιεβα κι μερικοί άλλοι απού την Παλιά Πατρίδα κι παίζουμι πόκα. Εμείς χάνουμι, η κουντέσσα κερδίζει. Όπου σι μια στιγμή ου πρίγκηπας, που έχανι πουλλά κι που είχι κατιβάσει κάμπουση βότκα πρωτού, λέει της κουντέσσας:

«Madame la comtesse... γαλλικά της το ‘πι... Κλέβιτι!»

—Ιξανίστατι η Καραβάγιεβα, μια κυρία καθώς πρέπει να τη λες χαρτουκλέφτρα... κι βάνει τα κλάματα.

«Εμένα μι λέτι αυτό, πρίγκηψ;» λέει του πρίγκηψ. «Εμένα που δεν ξέρου τι θα πει κλέψιμου; Δεν ντρέπιστι;»

«Δεν ντρέπουμι», της απαντάει αυτός. «Κι θα στου ξαναλέου: Madame la comtesse, κλέβ’ς».

—Κλάμα, κακό η κουντέσσα... Τη λυπήθηκι η ψυχή μ’. Μ’ άριζι κιόλας... Σκέφτουμι κι λέου του ιαυτού μ’: «Στεφάν, πρέπει να υπιρασπιστείς αυτή την αδύναμη κι αθώα γυναίκα. Έχ’ς καθήκουν». Ουπότι σηκώνουμι πάν’ κι λέου του πρίγκηψ Αλεξέϊ:

«Πρίγκηψ Αλεξέϊ, την κουβέντα απού είπισ να την πάρ’ς πίσου. Είναι ντρουπή σ’».

«Δεν την παίρνου» μι λέει αυτός. «Ισύ γιατί ανακατώνισι;»

«Εγώ δεν ιπιτρέπου να προυσβάλουν ανήμπουρις γυκαίκις κι μάλιστα απού την Παλιά Πατρίδα», του λέου.

«Κι εγώ θα προυσβάλου όποιοун θέλου», μι λέει αυτός.

«Τότι», του λέου ιγώ «θ' αναγκαστώ να σι ανακαλέσου εις την τάξη».

«Όπουτι θέλ'ς κι όπου θέλ'ς», μι λέει ου πρίγκηψ.

—Κι έτσι κανουνίστηκι του ίδιου ικείνου του προύι να μουνουμαχήσουμι στου δάσους της Βουλώνης, όπου τότι γίνονταν αυτές οι δουλειές.

»Για να μην τα πουλυλογώ, παίρνουμι τις μαρτύροι μας ου καθένας κι πάμι στου δάσους, χαράματα. Απού την πόκα στουν καυγά. Γι' αυτό λέει η παροιμία «όσα φέρνει η ώρα».

—Και λοιπόν, μονομαχήσατε; ρωτάει ο πατέρας μου κλείνοντας το μάτι στον Βλαδίμηρο που κρυφογέλαγε κάτω από τα μουστάκια του.

—Αν μουνουμαχήσαμι λέει! Δυο ώρις κι δικαουχτώ λιφτά, μι του ρουλόϊ.

—Τι, ρίχνατε μπιστολιές στον βρόντο;

—Νιέτ. Μι σπαθιά. Γιατί ου πρίγκηψ, μια κι τουν είχα προυκαλέσει ιγώ, διάλεξι τα σπαθιά για όπλου. Πού να ξερι ου έρμους ότ' ιγώ είχα δάσκαλου στην ξιφασκία τουν μιγάλου Βασίλη Ποντουκάρεφ, ξακουστό στουν κόσμου ούλο!

—Και τι γίνηκε, ρε Στεφάν; τον τσίγκλισε ο πατέρας μου. Σε σκότωσε;

Αγανάκτησε ο Στεφάν.

—Ποιον, μένα; αναφώνησε. Ιμένα που ήμανι ου καλύτιρους μαθητής του ξακουστού Ποντουκάρεφ;! Δεν σι είπα προυτού; Τρεις ώρες ξιφουμαχούσαμι.

—Δύο και δεκαοχτώ λεπτά, διόρθωσε ο πατέρας μου.

—Μπουρεί κι δύου, μπουρεί κι τρεις, συνεχίζει απτόητος ο Στεφάν. Τέτοια μουνουμαχία δεν είχι ξαναματαγίνει λέμι. Να σκιφτείς ότι μαζώχτηκαν ανθρώποι που είχαν βγει πρίπατου στου δάσους κι μας χάζιβαν.

—Και λοιπόν;

—Λοιπόν σι μια στιγμή κάνει ένα κόλλου ου πρίγκηψ που παραλίγου να μι κόψει στα δυο. Τουν απουκρούου

ιγώ... «Αχ, Στεφάν, πρόσχι!» ακούου τη φουνή της κουντέσσας. Γυρνάου να την πω να μην ανησυχεί κι τότενες βρίσκει την ευκίρία ου πρίγκηψ κι μι δίνει μια ξώφαλτη στου κούτιλου. Να, ιδώ ακριβώς. Η κουσιά απού βλέπιτι.

—Οπότε εσύ έπεσες κάτω;

—Νιέτ. Μάτουσα... έτριχι του αίμα στα μάτια, αλλά μην ξιχνάμι ότ' είχα δάσκαλου τουν μιγάλου Ποντουκάρεφ! Βάνου τα δυνατά μ' λοιπόν κι στριμώχνου τουν πρίγκηψ ικει σ' ένα δέντρου κι δεν μπόρουι να ξιφύγει. Τουν Χάρου μι τα μάτια τ' είδι ου άνθρουπους, καλή τ' ώρα όπου κι αν βρίσκιτι.

—Καλή του ώρα, σιγοντάρισε ο πατέρας μου.

—Καλός άνθρουπους κι καλός φίλους, συμφώνησε ο Βλαδίμηρος.

Κι άντε ένα στην υγεία του πρίγκηπα, καλή του ώρα, όπου κι αν ήταν.

—Λοιπόν;

—Του λέου, συνεχίζει ο Στεφάν. «Ιπιμέν'ς, υψηλότατι, σ' αυτό που είπις για την κουντέσσα;».

«Ιντάξ'» μου λέει αυτός. «Μπορεί να μην είδα κι καλά...»

«Αμ δεν είδισ» του λέου ιγώ. «Είδισ;»

«Δεν είδα» συμφουνάει κι αυτός, αφού είδι τα στινά.

—Ουπότι δώσαμι τα χέρια κι ζήτησι συγγνώμη απού την κουντέσσα κι του ιπεισόδιου έληξι ιδώ. Μι τη γρατζουνιά όπου μου 'κανι.

—Και με την κοντέσσα τι γίνηκε; ενδιαφέρθηκε ο πατέρας μου. Είχαμε τίποτις ευχάριστα;

Ο Στεφάν κούνησε το κεφάλι του μελαγχολικά.

—Παραλίγου, είπε. Αλλά δεν πρόκανα. Γιατί μι πρόκανι ένας Αυστριακός τραπιζίτης που την ξιμυάλισι κι πήγε μαζί τ'. Καλή της ώρα της κοπέλας.

—Καλή της ώρα.

—Όμορφη γυναίκα κι καλή φίλη, επικρότησε ο Βλαδίμηρος.

Κι άντε ένα ακόμα για την κοντέσσα Καραβάγιεβα, όπου κι αν βρίσκεται η γυναίκα.

Εγώ πια είχα εντυπωσιαστεί από τη διήγηση του Στεφάν και ειδικότερα από τη δεξιοτεχνία του στο σπαθί.

—Μπαμπά, λέω του πατέρα μου την επομένη. Θα πεις του Στεφάν να με μάθει και μένα ξιφομαχία;

Ο πατέρας μου έβαλε τα γέλια.

—Μα... σάματι ξέρει, ο άχαρος; μου κάνει.

—Πώς δεν ξέρει! τον υπερασπίστηκα εγώ. Δεν άκουσες που έλεγε για τη μονομαχία;

—Εκεί που απέκτησε την ουλή, ε;

—Εμ ναι.

—Ξέρεις από πού είναι η ουλή του Στεφάν;

—Από τη μονομαχία με τον πρίγκηπα Αλεξέϊ.

Ο πατέρας μου έσκασε στα γέλια.

—Από την κώχη ενός τραπεζιού σ' ένα κρασοπουλειό στον Τύρναβο, είπε. Τα 'πινε με κάτι χωριάτες, σηκώθηκε να πάει προς νερού του, του έφυγαν τα ποδάρια από κάτω, γιατί ήταν ντίρλα, και γκρεμίστηκε. Δεν χτύπησε μόνο, κατουρήθηκε κιόλας.

Κι έτσι έχασα την ευκαιρία να μάθω τα μυστικά του σπαθιού από έναν μαθητή του ξακουστού Βασίλη Ποντουκάρεφ —καλή του ώρα, όπου κι αν βρίσκεται ο άνθρωπος.

* * *

Όμως οι Ρώσοι εμιγκρέδες δεν ήταν η μοναδική ατραξιόν της Αυλής των Θαυμάτων του πατέρα μου. Είχε κι άλλους, ακόμα καλύτερους —και που έριχναν τη μάνα μου σε ακόμα βαθύτερη απελπισία.

Μιλώ για τους κουμπάρους, από την Αγία Βαρβάρα.

Η Αγία Βαρβάρα ήταν η μοναδική αγία που παραδεχόταν ο πατέρας μου, η προσωπική του προστάτιδα και στην οποία είχε «μεγάλη υποχρέωση», όπως έλεγε, γιατί κάποτε του είχε σώσει, λέει, τη ζωή.

Έχουμε αναφερθεί στην επική αυτή συγκυρία αλλού, εδώ θα τα πούμε επί τροχάδην. Συνέβη κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού Πολέμου, στα βουνά της Αλβανίας. Ο πατέρας μου με μια ομάδα ανιχνευτών περιπολούσαν αναγνωρίζοντας το έδαφος όταν ξαφνικά εμφανίστηκαν ιταλικά αεροπλάνα και βλέποντάς τους να παρουσιάζουν τόσο ωραίους στόχους από κάτω άρχισαν να ρίχνουν ότι είχαν και δεν είχαν. Οι άλλοι κατέφυγαν για κάλυψη κάτω από μια γέφυρα, ο πατέρας μου βρισκόταν κάπως μακρύτερα και δεν πρόλαβε, οπότε καλύφθηκε προχείρως πίσω από έναν βράχο. Φαίνεται όμως ότι η γέφυρα ήταν ο αρχικός στόχος της αποστολής των Ιταλών πιλότων, οι οποίοι, αν και δεν φημίζονταν για την ευστοχία τους, με τα πολλά κατάφεραν να την ανατινάξουν και μαζί της τους ανιχνευτές που είχαν καλυφθεί εκεί. Μόνο ο πατέρας μου γλύτωσε τελικά κι όπως τη μέρα εκείνη έτυχε να εορτάζει η Αγία Βαρβάρα απέδωσε τη σωτηρία του σε δική της, προσωπική παρέμβαση.

Έκτοτε, όπου κι αν βρισκόταν τη μέρα αυτή έβρισκε μια εκκλησία αφιερωμένη στην προστάτιδα του και πήγαινε να της ανάψει ένα κερί. Ήταν αυτή η μοναδική σχέση που είχε με τη θρησκεία.

Σε μια λοιπόν από τις φορές αυτές βρέθηκε στην Αθήνα, οπότε μετέβη στην Αγία Βαρβάρα προκειμένου να επιτελέσει το καθήκον του. Εκεί, άνθρωπος ανοιχτός και περιπετειώδης όπως ήταν, γνωρίστηκε με μια οικογένεια τσιγγάνων και με τούτα και με κείνα τους βάφτισε το κοριτσάκι τους δίνοντάς του το όνομα της μητέρας του: Βασιλική. Κουμπαριάσαμε δηλαδή με τους γύφτους.¹⁹ Οι οποίοι...

—Καμιά σχέση με τους γύφτους που ξέρετε, έλεγε ο πα-

---

¹⁹ Οι οποίοι δεν είχαν μετονομαστεί ακόμη στο πιο politically correct «Ρομά».

τέρας μου σε κάθε ευκαιρία που του δινόταν. Οι κουμπάροι είναι τσιγγάνοι. Κύριοι! Δεν ξέρουν τι θα πει ζητιανιά και απάτη οι άνθρωποι! Έμποροι είναι και γυρίζουν από πόλη σε πόλη πουλώντας υπέροχα χαλιά που φέρνουν από την Ανατολή. Κύριοι σας λέω!

Η μάνα μου να σκάσει βέβαια για την αναπάντεχη αυτή «συγγένεια», αλλά ποιος τη ρωτούσε.

—Όλα τα ‘χαμε οι γύφτοι μας έλειπαν, γκρίνιαζε.

Και βέβαια, όπως κάποιος εκεί πάνω φαίνεται να έχει το είδος του χιούμορ που τσακίζει κόκαλα, η γνωριμία της με τους κουμπάρους υπήρξε επική.

Κυριακή απόγευμα και ψιλοβρέχει. Εγώ, πάλι αδίκως τιμωρημένος, βρίσκομαι υπό περιορισμό και διαβάζω Γκαούρ-Ταρζάν σε μια γωνιά, ενώ η μάνα μου κι ο πατέρας μου παίζουν κοντσίνα –και η μάνα μου, κλασικά, χάνει, οπότε, κλασικά, έχει νεύρα.

Ξαφνικά χτυπάει το μπατιδούρο²⁰ της εξώπορτας. Σηκώνεται ν’ ανοίξει η μάνα μου, γιατί η Αννούλα έλειπε και η Μερσίνα είχε πάει στο χωριό της, με μένα ν’ ακολουθώ ελπίζοντας να είναι καμιά επίσκεψη από τις ενδιαφέρουσες κι όχι τίποτα φιλενάδες δικές της, βασιλίσσες της βαρεμάρας, της υποκρισίας, του δήθεν και του τάχαμου.

Ανοίγει λοιπόν την πόρτα και τι να δει; Μια ολόκληρη οικογένεια «γύφτων»! Πατέρας, μητέρα και τρία παιδιά μεγάλα, με μεγαλύτερη μια πολύ όμορφη κοπέλα που εμένα μου θύμιζε αμέσως την Ταταμπού –αν φόραγε τιγρέ μαγιό ίδια θα ήταν!

Φρικόρει η μάνα μου.

—Τι θέλετε; τους λέει αγριεμένη. Άντε, πηγαίνετε από ‘δώ.

—Συγγνώμη, απαντάει σαστισμένος ο γύφτος. Μήπως είναι εδώ το σπίτι του κουμπάρου του Γιάννη;

Φρικόρει ακόμα περισσότερο η μάνα μου, που δεν ξέρω

---

20 Μπατιδούρο: το ρόπτρο κερκυραϊσί.

αν κατάλαβε τι της έλεγε, γιατί το είχε αυτό... τους «παρακατιανούς» να μην τους καταλαβαίνει.

—Δεν είναι κανείς εδώ, λέει ξερά. Εγώ είμαι η υπηρεσία.

Ακούει ο πατέρας μου τις κουβέντες, βγαίνει από την τραπεζαρία, βλέπει τους γύφτους, φωτίζεται το πρόσωπό του.

—Βρε κουμπάροι!

—Κουμπάρε!

—Νονέ!

Αγκαλιές, φιλιά, χειροφιλήματα, γέλια... με τη μάνα μου να 'χει μείνει κάγκελο και να βγάζει καπνούς από τ' αυτιά.

—Περάστε, περάστε, τους λέει ο πατέρας μου. Πώς και μας θυμηθήκατε; Χρόνια και ζαμάνια!...

—Περνούσαμε, κουμπάρε, και είπαμε να σου πούμε μια καλησπέρα.

—Και πολύ καλά κάνατε!

Κοιτάζει την Ταταμπού... γελάνε τα μάτια του.

—Βρε, Βασιλική! της λέει. Πώς μεγάλωσες έτσι, κορίτσι μου; Εσύ είσαι πια σωστή γυναίκα!

—Σεβαστέ μου, νονέ!

Άρα αυτή ήταν η περιβόητη Βασιλική, η βαφτιστήρα!

Την παρουσιάζει στη μάνα μου... «Η νονά σου»... σκύβει η Βασιλική να της φιλήσει το χέρι, τραβιέται η οικοδέσποινα απότομα.

—Δεν είμαι δεσπότης, λέει ξερά.

—Μα... εμάς μας είπε ότι είναι η υπηρεσία, λέει ο κουμπάρος μπερδεμένος.

—Α, μα της αρέσουν τα χωρατά, κουμπάρε, λέει γελώντας ο πατέρας μου. Μη βρει ευκαιρία... όλο φάρσες σκαρώνει.

Πέρασαν μέσα λοιπόν οι κουμπάροι, τους έβαλε στο σαλόνι ο πατέρας μου, έστειλε τη μάνα μου να φέρει τσίπουρο

και μεζέ για τους μεγάλους, λεμονάδα για τα παιδιά –μιας και ήταν η... «υπηρεσία»– και πιάσαν την κουβέντα, όπως είχαν καιρό να βρεθούν.

«Τι χαμπέρια, κουμπάρε;»... «Ας τα λέμε καλά, κουμπάρε...»... «Δόξα τω θεώ...»... «Δύσκολα τα πράγματα...»... «Παλιοκατάσταση, τι περιμένεις;...».

Τους κοίταζα και είχα χαζέψει. Καμιά σχέση με τους λερούς και ταλαίπωρους γύφτους που βλέπαμε να ζητιανεύουν στους δρόμους και τις εκκλησίες. Τούτοι εδώ ήταν ατσαλάκωτοι, πεντακάθαροι, ο κουμπάρος με κοστούμι και γραβάτα, οι γυναίκες με ωραίες μακριές φούστες και πολύχρωμες μπλούζες και τα παιδιά συγυρισμένα και προσεγμένα. Αν δεν ήταν κάπως πιο σκούροι από μας ούτε που θα καταλάβαινες ότι ήταν τσιγγάνοι. Και η... Ταταμπού, είπαμε, υπέροχη! Τη χάζενα και δεν χόρταινα.

—Πώς πάει λοιπόν κουμπάρε; ρωτάει ο πατέρας μου τον κουμπάρο. Για πού με το καλό;

—Για Βόρειο Ελλάδα, κουμπάρε, απάντησε εκείνος. Κι όπως θα περνούσαμε από εδώ είπαμε να έρθουμε να σε δούμε.

—Και πολύ καλά κάνατε. Δεν ξέρετε τι χαρά πήρα να δω τη Βασιλική ολόκληρη γυναίκα!

—Μεγαλώνουν τα παιδιά, κουμπάρε, είπε αναστενάζοντας η κουμπάρα. Κι όσο μεγαλώνουν τόσο μεγαλώνουν και τα βάσανα των γονιών.

—Γιατί το λες αυτό, κουμπάρα;

Οι κουμπάροι αντάλλαξαν ένα βλέμμα μεταξύ τους. Ανέλαβε να μιλήσει ο αρχηγός της οικογένειας.

—Η βαφτισιμιά σου, κουμπάρε, γνώρισε ένα παιδί, είπε. Καλό παιδί, δεν λέω...

—Μπράβο, κουμπάρε, χαίρομαι που το ακούω, λέει ο πατέρας μου.

—Πλην όμως, κουμπάρε, υπάρχει ένα πρόβλημα...

—Τι πρόβλημα;

—Να... το παιδί... καλό παιδί είπαμε και με δουλειά δικιά του κι απ' όλα... και τη Βασιλική τη θέλει να την κάνει βασίλισσα... αλλά... δεν είναι δικός μας, κουμπάρε. Είναι... μπαλαμός.²¹

—Ωχ!

Η Βασιλική αμίλητη, τα μάτια στο πάτωμα.

—Ωχ, όπως το λες, κουμπάρε. Γιατί ξέρεις πώς είναι αυτά. Ο κόσμος δεν χρωστάει καλό... και οι δικοί μας και οι δικοί σας έχουν σταματημένα μυαλά. Μόνο προβλήματα θα βρουν μπροστά τους τα παιδιά. Τι να σου πω... πάω να σκάσω! Δεν ξέρω τι να πω και τι να κάνω!

Ο πατέρας μου κούνησε το κεφάλι του σκεφτικός. Στράφηκε στη Βασιλική.

—Βασιλική;

—Νονέ μου;

—Εσύ τι λες, κορίτσι μου;

—Εγώ τι να πω, νονέ μου;...

—Είναι καλό αυτό το παιδί που μιλάμε;

—Πολύ καλό, νονέ μου. Ένα κομμάτι μάλαμα.

—Χμμ... δηλαδή, βρε Βασιλική... σαν να λέμε... σε αγαπάει;

—Καλύτερα από τη μάνα του, νονέ μου. «Εσένα, Βασιλική μου, θέλω και τίποτα στον κόσμο», μου λέει.

Είδα τον πατέρα μου να βουρκώνει. Και θυμήθηκα πως αυτά ήταν τα λόγια που είχε πει ο δικός του πατέρας σε μια άλλη Βασιλική, τη γιαγιά μου, το ένα και μοναδικό κορίτσι στον κόσμο.

—Κι εσύ, κορίτσι μου, τον αγαπάς; ρώτησε με φωνή ασυνήθιστα για κείνον ασταθή.

---

21 Μπαλαμός: ο μη τσιγγάνος.

—Πιο πολύ κι απ' τη ζωή μου, νονέ μου.

Ο πατέρας μου σερβίρισε τσίπουρα για κείνον και τους κουμπάρους.

—Τώρα τι κάνουμε, κουμπάρε; λέει του κουμπάρου.

—Έλα μου ντε! Τι κάνουμε, κουμπάρε;

—Εγώ λέω να τους δώσουμε την ευχή μας των παιδιών, να πάει στο διάολο, λέει ο πατέρας μου (και ήταν φανερά συγκινημένος).

Τα πρόσωπα του κουμπάρου, της κουμπάρας και της Βασιλικής φωτίστηκαν.

—Ε, αφού το λες κι εσύ, κουμπάρε, ως νονός...

—Άντε, με το καλό. Να ευτυχήσουν.

—Με το καλό, κουμπάρε.

—Κι όταν έρθω με το καλό στην Αθήνα, θα 'ρθω να τον δω τον λεγόμενο, που έχω να του πω...²²

Και βέβαια δεν ήταν δυνατόν να λείπει από μια τέτοια χαρμόσυνη περίπτωση το τραγούδι. Ο κουμπάρος είχε φέρει μαζί του το βιολί, που έπαιζε αριστοτεχνικά ως απεδείχθη, κι έπιασε όλη η οικογένεια εκείνα τα παράξενα, τα νοσταλγικά τραγούδια στη γλώσσα τους, με κείνες τις υπέροχες φωνές τους, που ήταν σαν ταξίδι σε άλλους κόσμους –ομορφότερους από τούτον εδώ, τον γκριζό.

Δεν θέλησαν να μείνουν για φαγητό, γιατί είχαν ταξίδι να κάνουν, αλλά υποσχέθηκαν πως την επόμενη φορά που θα ξαναπερνούσαν από εδώ να κάνουν ένα γλέντι τρικουβερτο.

Και κράτησαν τον λόγο τους.

Φεύγοντας μας άφησαν το ρεγάλο που είχαν φέρει, γιατί «ντροπή πρώτη φορά σε ξένο σπίτι με άδεια χέρια», ένα μακρόστενο υφαντό χαλί για τον διάδρομο, από την Ανατολή. Το έχω ακόμα.

²² Αυτό που του είπε ήταν: «Αν μάθω ότι, έστω και μια φορά, την έκανες να κλάψει τη Βασιλική μου, θα σε κυνηγήσω μέχρι να πατήσεις μαύρο χιόνι». Ήταν ο δικός του τρόπος να δίνει την ευχή του.

Κάνα-δυο φορές που συνέπεσε η επίσκεψή τους με τους ημιγκρέδες έγιναν γλέντια επικά. Με την τσιγγάνικη μουσική να παντρεύεται με τη ρώσικη και τα δάκρυα να τρέχουν ποτάμι –βοηθούσε βέβαια η βότκα και το τσίπουρο.

Η Βασιλική παντρεύτηκε τον καλό της κι έζησαν ευτυχισμένοι. Κι η μάνα μου, ένα μυστήριο πράγμα... στο τέλος σχεδόν τους συνήθισε τους κουμπάρους, για να μην πω ότι τους αποδέχτηκε και την διαολίσω εκεί που βρίσκεται.

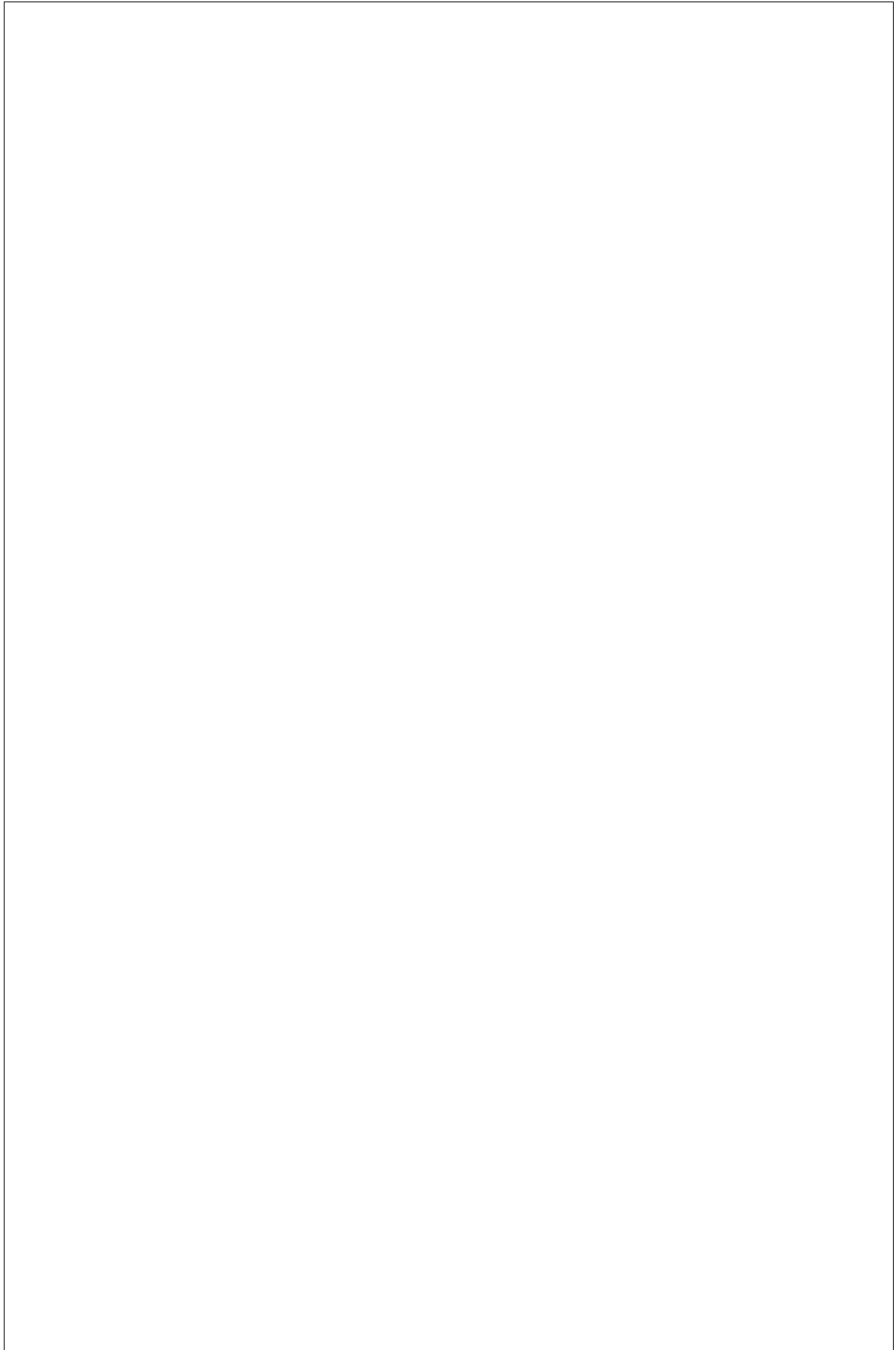
Την άκουσα μάλιστα μια μέρα να λέει της κυρα-Μαρίκας.

—Μα αυτοί, κυρία Μαρίκα μου, δεν έχουν καμιά σχέση με τους γύφτους που ξέρουμε. Αυτοί είναι κύριοι. Ούτε ζητιανεύουν να φανταστείς, ούτε κλέβουν, ούτε τίποτα. Σκέψου ότι φοράνε και παπούτσια!

Παγωτό μισό-μισό

Ένα από τα πολλά πράγματα που συνέβαιναν στη γειτονιά ήταν που μοιραζόμασταν αυτό που είχαμε. Και δεν το κάναμε μόνο εμείς, οι μικροί, το κάναν κι οι μεγάλοι. Όμως τον τρόπο που δουλεύει το μυαλό των μεγάλων ποιος μπορεί να τον καταλάβει, οπότε ας τους αφήσουμε στην μπάντα κι ας παραμείνουμε σ' αυτά που ξέρουμε και κατανοούμε, στον κόσμο των μικρών.

Τότε, το έχουμε πει πολλές φορές, τα πράγματα δεν ήταν όπως τώρα. Ήταν ζόρικα για όλους. Τα παιδιά δεν ήταν βασιλιάδες και πριγκηπόπουλα, ήταν βάρος, έγνοια και σκοτούρα. Προνόμιο δεν είχαν κανένα και κανένα δικαίωμα. Θα πορεύονταν κι αυτά όπως όλοι και ναι μεν η μάνα θα τους έβαζε την καλύτερη μερίδα στο τραπέζι, γιατί «ήταν στην ανάπτυξη», αλλά πέραν αυτού ουδέν. Από το φαγητό που ήταν για όλους θα έτρωγες, δεν υπήρχε ιδιαίτερο. Τα λεφτά στην οικογένεια ήταν μετρημένα και ξαναμετρημένα. Τόσα για φαΐ, τόσα για το ρεύμα, τόσα για το νερό, τόσα για ρούχα και για παπούτσια. Αν περίσσευε κάτι –δύσκολα– θα έμπαινε στην άκρη για το «απρόοπτο», μια δυσκολία, μια αρρώστια.

Τα λεφτά που έφταναν στα χέρια μας, εμάς των παιδιών, ήταν πενταροδεκάρες –κυριολεκτικά– ρέστα που περίσσευαν από τα ψώνια που μας έστελναν να κάνουμε οι δικοί μας ή οι γειτόνισσες. Και τα μαζεύαμε μετά φόβου θεού για να συμπληρώσουμε το δίφραγκο που κόστιζαν τότε οι «Μικροί Ήρωες» ή για καραμέλες ή για το σινεμά την Κυριακή το πρωί (3 φράγκα για μια εργάρα Ταρζάν ή Ερρο-

φλύν ή Τζωνγουαίην ή Ωντυμόρφυ ή κάνα ιπποτικό συν «Μικυμάου», συν Χοντρό-Λιγνό ή Σαρλώ ή Τρίο Στούτζες).

Σοβαρό έσοδο ήταν η μπάζα που κάναμε από τα κάλαντα, αλλά όπως συνεταιριζόμασταν, για να έχουμε μεγαλύτερο πεδίο δράσης, η τελική μοιρασιά πάλι με πενταροδεκάρες μας άφηνε.

Καμιά φορά οι μανάδες θυμόντουσαν να μας δώσουν μια δραχμή για κουλούρι στο σχολείο, αλλά δεν ήταν να υπολογίζει πολύ κανείς σ' αυτό, γιατί είχε να κάνει με τα κέφια τους –κι ως γνωστόν οι μανάδες δεν είχαν κέφια συχνά.

Που θα πει πως τον περισσότερο καιρό ήμασταν –στην κυριολεξία– αδέκαροι. Όχι ότι μας πείραζε ιδιαιτέρως δηλαδή... εκτός όταν καλοκαίριαζε. Όπου εμφανίζονταν οι παγωτατζήδες!

Και να πω εδώ ότι το παγωτό ήταν το δικό μας χαβιάρι Μπελούγκα (της Κασπίας) τότε.

Οι παγωτατζήδες, που διακινούσαν κατ' αποκλειστικότητα αυτό το εκλεκτό είδος, ήταν άλλοι εποχούμενοι, με καρότσια μονταρισμένα σε ποδήλατα δηλαδή, κι άλλοι πεζοπόροι, που έσπρωχναν το «μαγαζί» τους βαδίζοντας. Χωρίζονταν δε σε δυο κατηγορίες, αναλόγως του είδους του προϊόντος που προωθούσαν.

Η πρώτη κατηγορία ήταν οι εποχιακοί, όπως ο μπαμπάς του Θυμιάκη, ο κυρ-Αντώνης. Τον χειμώνα πουλούσαν φουστίκια, πασατέμπο, στραγάλια, ηλιόσπορους, τέτοια. Το καλοκαίρι το γύριζαν σε παγωτατζήδικο. Με παγωτό που κατασκεύαζαν οι ίδιοι και σέρβιραν σε χωνάκια. Ήταν και φθηνό, εφτά δεκάρες αν θυμάμαι καλά, και νόστιμο πολύ.

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκαν οι εξειδικευμένοι. Των εταιριών. ΕΒΓΑ και ΑΣΤΥ ήταν οι πιο διάσημες τότε. Τα παγωτά τους ήταν «βιομηχανικά», τυποποιημένα, σε ξυλάκια κι έρχονταν σε δυο ποικιλίες: βανίλια και σοκολάτα. Η βανίλια κόστιζε μια δραχμή κι η σοκολάτα μιάμιση. Μια περιουσία!

Εννοείται πως τα προτιμούσαμε. Μας έκαναν πιο επίσημα, πιο αριστοκρατικά από τα χωνάκια, τα σπιτικά (κι ας ήταν αυτά τα τελευταία πιο νόστιμα).

Ναι, αλλά δεν ήταν για κάθε μέρα, γιατί πού να βρεις φράγκο και μιάμιση δραχμή να διαθέσεις; Δεν άντεχε ο προϋπολογισμός.

Οπότε τι κάναμε; Συνεταιριζόμασταν. Από ένα πενηνταράκι έκαστος, για τη βανίλια, και βάζαμε τον παγωτατζή να το κόβει στη μέση μ' ένα σουγιαδάκι που είχε εξεπιτούτου. Ένας λάβαινε το ξυλάκι κι ο άλλος την πάνω μεριά. Ναι, αλλά ποιος θα 'παιρνε το ξυλάκι; Ρίχναμε κορώνα-γράμματα. Ή κανονίζαμε δημοκρατικά, «τη μια εγώ, την άλλη εσύ». Κάτι όμως που, όπως όλες οι δημοκρατικές διαδικασίες, δημιουργούσε συχνά προβλήματα.

—Σειρά μου για το ξυλάκι.

—Γιατί, ρε, είσαι μάγκας;

—Αφού, ρε, την προηγούμενη φορά το πήρες εσύ...

—Ποιος, ρε, εγώ; Το πάνω μέρος πήρα.

—Ψέματα, ρε... Αφού το ξυλάκι πήρες...

—Θα φας μπουνιά, ρε... Εσύ το πήρες...

—Να ρωτήσουμε τον κυρ-Φάνη.

Κυρ-Φάνης ο Εβγατζής που ερχόταν κάθε μέρα στο σχολείο απέξω.

—Εμένα μην μ' ανακατώνετε, έλεγε αυτός. Σιγά μη θυμάμαι. Ρίξτε το κορώνα-γράμματα.

Οπότε πάει η δημοκρατία και ζήτω ο τζόγος.

—Κορώνα! Εγώ το ξυλάκι.

—Γράμματα είχες πει...

—Κορώνα είπα...

—Είσαι μάγκας, ρε;

—Ναι, ρε, είμαι μάγκας.

Τα γνωστά.

Δευτέρα Δημοτικού, μετά το Πάσχα, με τον καιρό να καλοκαιριάζει πρόωρα και τους πρώτους παγωτατζήδες να σκάζουν μύτη έξω από το σχολείο, όταν, ξαφνικά –κεραυνός εν αιθρία– πέφτει, ετσιθελικό δικαίω, η απαγόρευση.

—Από σήμερα απαγορεύεται αυστηρώς στα διαλείμματα να βγαίνετε από το προαύλιο του σχολείου, μας ανακοίνωσε ο διευθυντής μας, ο κύριος Χατζηπάπιας. Οι πόρτες θα κλειδώνουν και μόνον από το κυλικείο θα επιτρέπεται να κάνετε αγορές φαγωσίμων ειδών. Όποιος συλληφθεί να αγοράζει από τους εκτός του σχολείου πλανοδίους μικροπωλητές θα αποβάλλεται άθις και θα ειδοποιείται πάραυτα ο κηδεμών του.

Το «κυλικείο» ήταν μια τρύπα κοντά στ' αποχωρητήρια που δεν είχε ποτέ τίποτ' άλλο από μπαγιάτικα. Εκείνο όμως που δεν ξέραμε εμείς ήταν ότι το εκμεταλλευόταν ο μπατζανάκης του κυρίου Χατζηπάπια και βλέποντας ότι δεν πουλάει τίποτα έβαλε σε ενέργεια τα μεγάλα μέσα. Μπαγιάτικα κουλούρια και τυρόπιτες από την Κατοχή ποιος να 'θελε ν' αγοράσει;

—Τη βάψαμε, μάγκα μου, μου λέει ο Τσίλας. Τώρα τι γίνεται;

—Τίποτα, του λέω. Θα περιμένουμε το σκόλασμα.

Σαν να διάβασε τη σκέψη μου ο διευθυντής πρόσθεσε:

—Απαγορεύεται κάθε αγορά από τους μικροπωλητές και προ της ενάρξεως των μαθημάτων και μετά το πέρας αυτών. Τυχόν παραβάτες θα...

—Τι διάολο, σε άκουσε; μουρμούρισε ο Τσίλας.

Η πρώτη μέρα χωρίς παγωτό πέρασε αναίμακτα, γιατί ούτε εγώ, ούτε ο Τσίλας είχαμε δεκάρα τσακιστή πάνω μας. Οπότε... νομοταγείς από ανάγκη, δεν μας πείραξε.

Την τρίτη μέρα κατά τα γραφάς όμως είχαμε οικονομήσει από θελήματα ένα πενηνταράκι έκαστος, οπότε μας έφτανε μια χαρά για ένα μισό-μισό βανίλια. Πλην οι πόρτες

κλειστές κι οι δάσκαλοι να περιπολούν στον φράχτη μην και τολμήσει κανείς παραπτώματις να δοκιμάσει την τύχη του μέσα από τα κάγκελα.

—Άσε, λέει ο Τσίλας. Στο σκόλασμα. Ποιος θα μας δει;

Στο σκόλασμα όμως οι κέρβεροι δάσκαλοι είχαν στηθεί απέξω και παραμόνευαν μέχρι να φύγουμε όλοι. Ο κυρ-Φάνης και οι άλλοι διαμαρτύρονταν εντόνως, αλλά ποιος τους άκουγε!

Κάνα-δυο μέρες ακόμα η ιστορία τράβαγε έτσι. Το θέμα έφτασε στο κοινοβούλιο της γειτονιάς, στα σκαλιά του Αούτου, γιατί ήταν πολύ σοβαρό κι έπρεπε να βρεθεί λύση το συντομότερο.

Όλοι μας πηγαίναμε στο 50, πλην του Θυμιάκη, που για κάποιον μυστήριο λόγο πήγαινε στο 100. Το 100 στεγαζόταν στο ίδιο κτίριο με το 50, αλλά με άλλο προσωπικό και τα μαθήματα εκεί γίνονταν απόγευμα όταν εμείς ήμασταν πρωινόι και πρωί όταν ήμασταν απογευματινοί. Πατέντες της Ελληνικής Παιδείας.

—Εμείς τέτοιο πρόβλημα δεν έχουμε, μας πληροφόρησε ο Θυμιάκης.

—Επειδή δεν έχει καντίνα ο μπατζανάκης του Χατζηπάπια, γι' αυτό, εξήγησε ο Σταύρος (που ήταν φυσικά εν γνώσει των υπογείων μηχανισμών).

—Να του βάλουμε φωτιά, πρότεινε ο Τάκης.

—Τι λέει, ρε, ο άνθρωπος! Θα μας πιάκουν, ρε!

—Να πούμε ότι αγοράσαμε από το κυλικείο κι ότι πάθαμε δηλητηρίαση, πρότεινε ο Αλέκος, που πήγαινε στην Πρώτη.

—Και ποιος θα μας πιστέψει, ρε βλάκα;

—Να πούμε του κυρ-Φάνη να 'ρχεται από την πίσω μεριά, πρότεινε ο Βάσος.

—Θα μας πάρουν είδηση. Οι δάσκαλοι περιπολούν ακατάπαυστα.

—Να πούμε στους πατεράδες μας να διαμαρτυρηθούν...

—Ποιος, ρε; Αυτοί θα του πουν και μπράβο του Χατζηπάπια.

—Και τι θα κάνουμε τότε;

Τη στιγμή εκείνη περνούσε από κει ο Θόδωρας. Ο οποίος πήγαινε μεν στην Έκτη, αλλά είχε ρίξει δυο-τρία κανόνια σε διάφορες τάξεις κι όπως ο θρυλικός Νικολάρας θα τερμάτιζε τη σχολική του καριέρα λίγο αργότερα στη Δευτέρα Γυμνασίου, γιατί θα τον έπαιρναν φαντάρο. Ο Θόδωρας ήταν μούτρο και δεν τον ένοιαζαν οι τιμωρίες και οι φοβέρες. Σχολείο με το ζόρι πήγαινε.

—Τι γίνεται, ρε μάγκες; μας λέει γελώντας βλέποντάς μας με κρεμασμένα μούτρα. Πάλι σας πλάκωσαν οι Πολυκατοικιώτες;

Του είπαμε τον πόνο μας και τον βάλουμε σε σκέψεις, που δεν του συνέβαινε και πολύ συχνά.

—Υπάρχει τρόπος, μας λέει στο τέλος. Αλλά όποιος το κάνει μπορεί να βρει το διάολό του.

—Για πε...

—Να πάει να πάρει ένας τυρόπιτα απ' το κυλικείο και να βάλει μέσα μια κατσαρίδα, μας πετάει τη βόμπα χαμογελώντας πονηρά.

—Ρε συ!... Αυτό είναι, ρε! Κατσαρίδα!

—Πώς δεν το σκεφτήκαμε πιο πριν;

—Δεν το σκεφτήκατε γιατί εισάστενε αγαθιάρηδες, είπε ο Θόδωρας. Θέλει μαγκιά για να το σκεφτείς αυτό.

—Κι εμείς δεν ειμάστενε μάγκες δηλαδή;

—Σκατά εισάστενε. Χεζόσαστε πάνω σας, ρε.

—Ποιοι, εμείς, ρε;

—Ναι, ρε... Φοβόσαστε μη σας διώξουν... Ε, και;

—Γιατί, εσύ δεν φοβάσαι; τον προκάλεσε ο Γιώργος της Κασσιανής.

—Εγώ, ρε, παρακαλάω μακάρι και να με διώξουν για να πιάκω δουλειά στο συνεργείο, να τα κονομάω, ρε κοροΐδα!

Κοιταχτήκαμε. Όλοι το ίδιο σκεφτόμασταν.

—Τότε γιατί δεν το κάνεις εσύ; του λέει ο Σταύρος.

Ο μάγκας κώλωσε.

—Ποιος, εγώ, ρε;

—Ναι, ρε, εσύ. Γιατί, χέζεσαι;

—Εγώ χέζομαι, ρε;

—Εμ τότε κάντο. Εδώ σε θέλω. Κι αν σε διώξουν τι θα πάθεις; Θα πας στο συνεργείο.

Ο Θόδωρας έπεσε σε σκέψη (πάλι).

—Κι αν δεν με διώξουν; είπε μετά.

—Αν δεν σε διώξουν δεν σ' έδιωξαν. Αλλά έκανες μια μεγάλη μαγκιά και θα χουμε να το λέμε.

Ο μάγκας το ξανασκέφτηκε. Φαίνεται ότι στις πολύπλοκες πνευματικές διεργασίες συναντούσε κάποιες δυσκολίες. Ίσως τα κανόνια που έριξε στις προηγούμενες τάξεις να μην οφείλονταν μόνο στο ότι τον είχαν άχτι οι δάσκαλοι.

—Και κατσαρίδα πού θα βρούμε; είπε τέλος.

—Θα σου βρούμε εμείς.

Τώρα τι να 'κανε; Πίσω; Θα του έπεφτε η μούρη σε μας, τους αγαθιάρηδες.

—Καλά, λέει. Βρείτε εσείς την κατσαρίδα και τα ξαναλέμε.

Οπότε τώρα είχαμε άλλο πρόβλημα.

—Ποιος θα βρει την κατσαρίδα; ρωτάει ο Σταύρος όταν ο Θόδωρας αποχώρησε.

—Εγώ τις σιχαίνομαι, δήλωσε ο Τάκης.

—Καλά, εσύ ξέρουμε, είσαι χέστης.

—Ποιος, εγώ, ρε;

—Ναι, ρε. Αν δεν είσαι χέστης βρες κατσαρίδα.
—Ότι άλλο πες να σου βρω. Τις κατσαρίδες τις σιχαίνομαι.
—Κι εγώ, πετάχτηκε ο Τσίλας, για να εξασφαλιστεί.
—Κι εγώ...
—Κι εγώ...
—Θα ρίξουμε κλήρο.
Ορίστε πάλι οι τζογαδόρικές δημοκρατικές διαδικασίες!
Κι άντε πάλι τα ξυλαράκια! Όπου συνήθως, παρ' ότι Σαββατογεννημένος, ατυχούσα συστηματικά.
Πλην της φοράς αυτής!
Που το μικρό ξυλαράκι έπεσε στον Γιώργο, τον δικό μου.
—Πάλι εγώ, ρε γαμώτη μου; διαμαρτυρήθηκε αυτός.
—Γιατί, ρε, πότε σου ξανάπεσε;
—Όλο σε μένα πέφτει...
Επιστρέφοντας στο σπίτι προσπάθησα να τον παρηγορήσω.
—Μια ιδέα είναι, του λέω. Πάρτο απόφαση.
Με κοίταξε έκπληκτος.
—Τι, μόνος μου θα το κάνω; είπε.
—Εμ... αφού σε σένα έτυχε...
—Και συ δηλαδή δεν θα βοηθήσεις;
—Ποιος, εγώ;
—Ναι, ρε, εσύ.
Μπλεξίματα πάλι, από το τίποτα. Από την καλή μου την καρδιά... Άτιμη κενωνία!
—Αφού...
—Άμα δεν βοηθήσεις κόβουμε φιλία.

Αναμενόμενο.

—Καλά, βρες την εσύ και σε βοηθάω, προσπαθώ να ελιχθώ εγώ.

—Α, όχι. Μαζί θα τη βρούμε.

—Πού;

—Ξέρω κι εγώ; Κάτω σε σας δεν έχει;

—Ραντίσαμε με φλιτ... ούτε μυρμήγκι δεν υπάρχει. Εξαφανίστηκαν τα πάντα. Σε σας;

—Ούτε σε μας.

—Και πού θα βρούμε;

Ο Γιώργος έπεσε σε σκέψεις.

—Και καλά..., μου λέει μετά. Πρέπει οπωσδήποτε να είναι κατσαρίδα;

—Και τι να είναι;

—Μπορεί να είναι μπούρμπουλας.

—Αφού είπαμε κατσαρίδα, ρε...

—Κι ο μπούρμπουλας σαν κατσαρίδα είναι. Και δεν είναι και σιχαμένος...

Αμ έτσι πε μου! Τις σιχαίνεσαι τις κατσαρίδες, που μας κάνουν και τον μάγκα! Προσπαθείς να τ' αποφύγεις.

—Και μπούρμπουλα πού θα βρούμε;

—Γεμάτος μπούρμπουλες ο κήπος.

Οπότε βρήκαμε μπούρμπουλα. Τον κλείσαμε σ' ένα σπирτόκουτο και τον παρουσιάσαμε υπερηφάνως στη συμμορία την επομένη.

Ανοίγουν το κουτί, βλέπουν τον μπούρμπουλα. Ζωντανό.

—Τι είναι αυτό, μπούρμπουλας; λέει ο Σταύρος στραβομουτσουνιάζοντας.

—Αυτόν βρήκαμε.

—Δεν είπαμε κατσαρίδα;
—Το ίδιο είναι, ρε... Δεν βρήκαμε κατσαρίδα. Πού να τη βρούμε;
—Αυτός είναι ζωντανός.
—Ε, και;
—Δεν κάνει ζωντανός. Πώς θα τον βάλεις στην τυρόπιτα; Θα φύγει.
—Να τον σκοτώσουμε.
—Πώς;
—Να τον πατήσουμε, ρε...
—Τότε θα φαίνεται πατημένος, ρε. Και μπορεί να σκεφτούν ότι το κάναμε επίτηδες.
—Αφού επίτηδες το κάνουμε.
—Ναι, αλλά αυτοί δεν πρέπει να το ξέρουν.
Οπότε δοκιμάσαμε διάφορες επιστημονικές μεθόδους. Τον ρίξαμε σε νερό. Τίποτα. Το ρίξαμε σε οινόπνευμα. Τίποτα. Πετρέλαιο... χλωρίνη... Στο τέλος το ανθεκτικό πλην άτυχο ζώψιο μας έκανε τη χάρη και παρέδωσε το πνεύμα.
Κι εμείς το παραδώσαμε στον Θόδωρα.
—Τι είναι αυτό; απορεί εκείνος.
—Δεν βρήκαμε κατσαρίδα, του λέμε. Το ίδιο κάνει.
—Αυτός βρωμάει πετρέλαιο... και χλωρίνη...
—Εκεί θα κολλήσουμε τώρα;
—Μα...
—Εξόν κι αν χέζεσαι.
—Ποιος, ρε, εγώ;
Και παρέλαβε το σπιρτόκουτο με το πτώμα του μαρτυρικού μπουρμπουλα για τα περαιτέρω.
Δυο μέρες αργότερα, χωρίς να μας πει κανείς τίποτα, οι

πόρτες του σχολείου άνοιξαν πάλι. Και οι περιπολίες των δασκάλων σταμάτησαν.

Ο Θόδωρας έγινε ήρωας, πλην, φευ, δεν τον απέλυσαν. Αντιθέτως, τον προβίβασαν εκείνη τη χρονιά –χατηρικά.

Κι ο κυρ-Φάνης και οι άλλοι παγωτατζήδες πιάσαν και πάλι δουλειά.

—Ένα ξυλάκι σοκολάτα μισό-μισό, κυρ-Φάνη.

—Μπα; Κραιπάλη βλέπω σήμερα!

—Ε, μια ζωή την έχουμε.

—Ποιος λαμβάνει το ξυλάκι;

—Εγώ...

—Εγώ...

—Γιατί, ρε, είσαι μάγκας;

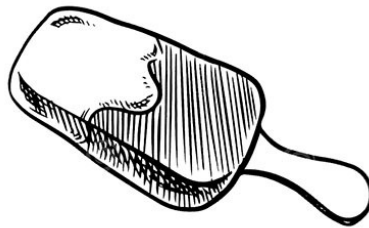
—Την άλλη φορά το πήρες εσύ, ρε.

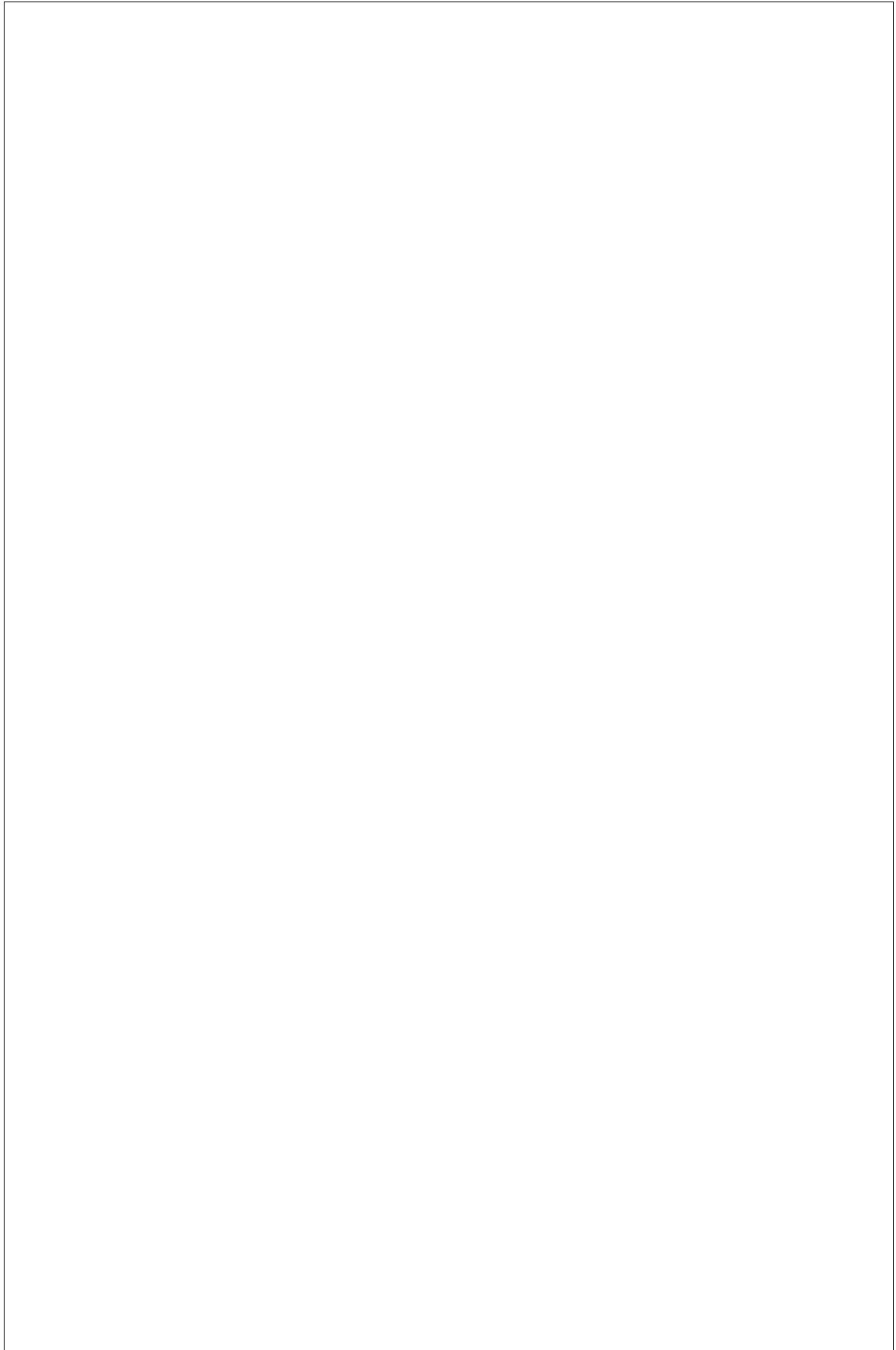
—Ποιος, εγώ, ρε;

—Ναι, ρε, εσύ.

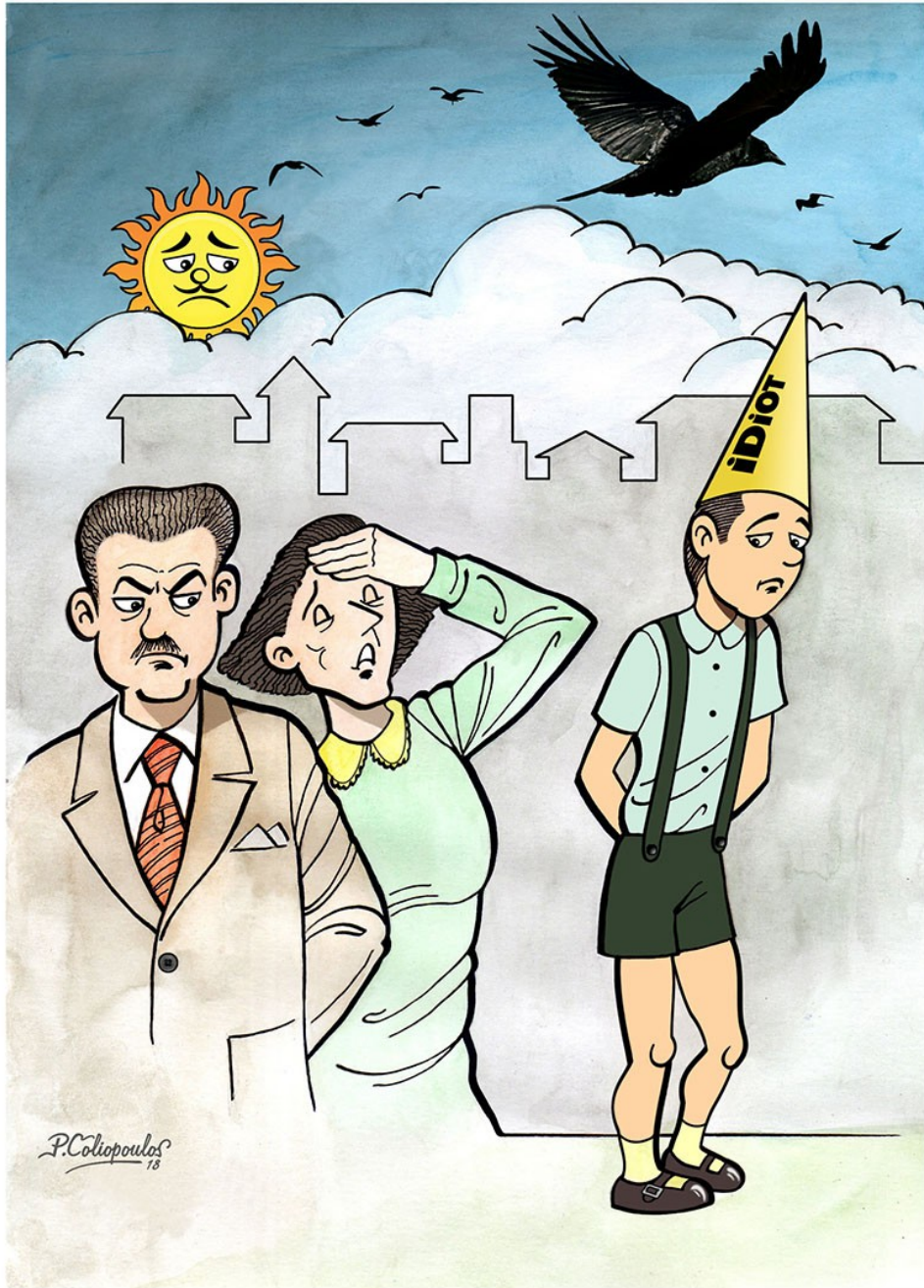
—Κορώνα-γράμματα.

—Ρίχτο.

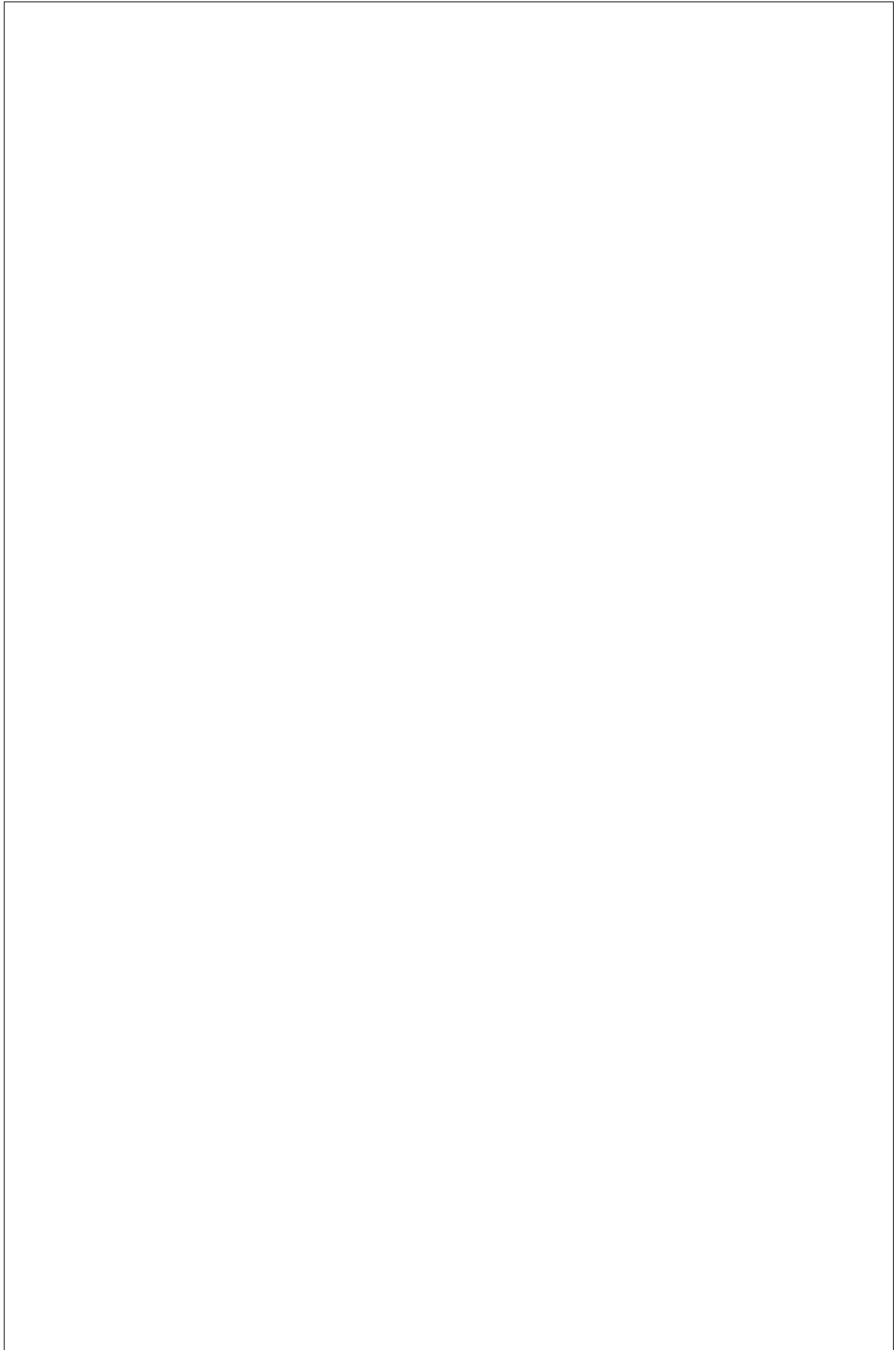

Ο Αποτυχημένος

Η αποχώρηση της μαντάμ Νίνας, λόγω ανωτέρας κοινωνικής βίας, του γάμου της με τον πυροβολητή δηλαδή, στοίχισε σε όλους στο σπίτι, πλην εμού του ιδίου. Όχι επειδή δεν τη συμπαθούσα, κάθε άλλο, η παρουσία της ήταν στιγμές που μου έλειπε, αλλά διότι για ένα διάστημα –που ήλπιζα να είναι απέραντο, σαν το σύμπαν (infini γαλλιστί)– γλύτωνα τα μαθήματα γαλλικών και την καθημερινή τριβή μ’ αυτή την αχώνευτη γλώσσα καθώς και με τους κανόνες των «καλών τρόπων».

Γιατί, εδώ που τα λέμε, η ρημάδα η γλώσσα, μόνο σε μπελάδες και φασαρίες με είχε βάλει. Οι μισοί μώλωπες κι αμυχές στο κορμί μου, καθημερινής εσοδείας, σ’ αυτό ακριβώς οφείλονταν.

—Πώς θα πει γαλλικά το «σίγουρα», ρε;

Την πάταγα πριν προλάβω να συγκρατηθώ.

—Certainement, έλεγα (και με προφορά, πανάθεμά με, γιατί μου είχε κολλήσει, όχι σαν τους Έλληνες «διανοούμενους» του Παρισιού που συνάντησα αργότερα).

Έπεφτε το γέλιο της αρκούδας στην ομήγυρη.

—Σεγ-τεν-μόοοον, παρωδούσε ο άθλιος Τάκης, που ευκαιρία έψαχνε να μου την πει.

Και να πέφτουν οι άλλοι κάτω κρατώντας την κοιλιά τους! Με ποιον να πρωτοπλακωθείς; Με όλους! Και πώς θα κατέληγες στο τέλος; Σαν σεισμόπληκτος που μόλις ανέσυραν από τα ερείπια.

Υποσχόμουν στον εαυτό μου να προσέχω στο μέλλον. Και το ξεχνούσα. Και την ξαναπατούσα.

—Πώς είναι το ντουφέκι, ρε, στα γαλλικά;

—Fusil, έλεγα εγώ (φασκελώνοντάς με την ίδια στιγμή ενδομύχως, πλην κατόπιν εορτής).

—Φου-ζιι, ρε! Φουζιι!

Και κάκακα τα γέλια κι άντε μετά να το μαζώξεις.

Πανευτυχής λοιπόν που γλύτωσα από την ταλαιπωρία αυτή κι επίσης που μπορούσα τώρα ν' αρπάξω το πηρούνι όπως με βόλευε, να ευχαριστηθώ το φαγητό, μιας και δεν υπήρχε η άγρυπνη υπενθύμιση της μαντάμ Νίνας... «Attention la fourchette! Elegament. Regardez-moi...».

Υπολόγιζα όμως χωρίς την ευσυνειδησία της Αννούλας, στην οποία η μαντάμ Νίνα με είχε εμπιστευθεί φεύγοντας.

—Ιέπ! Του περόν'ι κράτα του καλύτερα... Ιλιγκαμάν που 'λιγι η συχωριμέν'η,²³ με πρόγκαγε.

Όμως η χαρά για τα μαθήματα που γλύτωσα δεν κράτησε πολύ. Μια βδομάδα μετά την αναχώρηση της μαντάμ Νίνας ο πατέρας μου κατέφθασε με «εξαιρετικά νέα».

—Γαλλικό Ινστιτούτο, ανακοίνωσε θριαμβευτικά. Θα πάει στο Γαλλικό Ινστιτούτο. Πρόκειται για μια εξαιρετικά σοβαρή περίπτωση, όπου αποφοιτώντας θα λάβει το γαλλικό μπακαλωρεά. Ένα δίπλωμα με το οποίο γίνεσαι δεκτός στα καλύτερα πανεπιστήμια του κόσμου. Ομιλούμε περί κορυφαίου εκπαιδευτικού ιδρύματος.

—Τι, κι άλλο σχολείο; θορυβήθηκα εγώ.

—Τρεις φορές τη βδομάδα. Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή, τέσσερις με έξι το απόγευμα, διευκρίνισε ο πατέρας μου. Πήγα και μίλησα με τη διευθύντρια η οποία μου είπε ότι πολύ ευχαρίστως να δώσει ο λούστρος (εγώ) εξετάσεις, για να δουν σε ποια τάξη θα τον βάλουν. Οπωσδήποτε από την Τετάρτη και πάνω.

—Τι εξετάσεις; ρώτησα μουτρωμένος, γιατί τις εξε-

---

²³ Η Αννούλα αναφερόταν στη μαντάμ Νίνα ως «η συχωρεμένη» και δεν κατάλαβα ποτέ αν ήταν εξ' αιτίας του γάμου της ή επειδή τη συχώρεσε για τις ταλαιπωρίες στις οποίες με υπέβαλε «μαθαίνοντάς με τρόπους».

τάσεις, κάθε είδους, τις μισούσα ανέκαθεν (και δεν θεραπεύτηκα ποτέ απ' αυτή την πάθηση).

—Προφορικές και γραπτές, απάντησε ο πατέρας μου. Εντελώς τυπικά. Για να δουν σε τι επίπεδο γνώσης βρίσκεσαι. Σίγουρα θα σε βάλουν σε μια από τις μεγάλες τάξεις. Το καλό που σου θέλω... να με βγάλεις ασπροπρόσωπο.

Δυο μέρες αργότερα ο πατέρας μου με συνόδευε στο Γαλλικό Ινστιτούτο, όπου με παρέδωσε υπερηφάνως και βέβαιος για την επιτυχία μου στη φροντίδα των ιεροεξεταστών. Της διευθύντριας, μιας αγέλαστης κυρίας, και δυο καθηγητών, μιας ακόμα πιο αγέλαστης κυρίας κι ενός σοβαρού κυρίου με γυαλιά και παπιγιόν.

Αυτοί κάθισαν πίσω από ένα τραπέζι, με χαρτιά μπροστά τους, κι εμένα με έστησαν απέναντι, σε μια άβολη καρέκλα από φορμάϊκα. Δικαστές και κατηγορούμενος.

—*Ici on ne parle que français*, με πληροφόρησε η διευθύντρια. *C'est interdit de parler en grec. Vous comprenez?*

—Ουί, ουί, μουρμουράω κι εγώ —τι να 'λεγα;

Άρχισαν να με ρωτάνε, ο καθένας με τη σειρά, τούτο και κείνο και τ' άλλο κι εγώ απαντούσα. Αλλά πώς απαντούσα; Σε κάτι γαλλικά χειρότερα κι από της μάνας μου και με προφορά που τύφλα να 'χουν οι Έλληνες «διανοούμενοι» του Παρισιού, που λέγαμε πριν.

Γιατί;

Μα είναι πολύ απλό. Σκέφτηκα ότι αν μ' έκριναν απαράδεκτο, τελείως στόκο, απλά θα μ' έκοβαν πανηγυρικά και θα γλύτωνα από την ταλαιπωρία δια παντός. Τι να κάνουμε; Μια άτυχη στιγμή... Η ώρα η κακιά. Με αδίκησαν. Εγώ τι φταίω;

Στο τέλος η διευθύντρια φρικάρισε η γυναίκα.

—Μα ποιος σας έμαθε αυτά τα γαλλικά; με ρώτησε (γαλλιστί εννοείται).

—*Ze νε σαι πα*, απαντάω εγώ ψύχραιμα και την αποκουφάινω.

Μετά με βάλαν να γράψω μια έκθεση –composition.

Εκεί να δεις μεγαλεία! Τι γραμματικό και συντακτικό λάθος υπήρχε και δεν το έκανα! Ένα αριστούργημα που η αδιαμφισβήτητη υποκριτική μου δεινότητα δημιούργησε με τρόπο επικό.

Την επομένη ο πατέρας μου επέστρεψε στο σπίτι ράκος σωστό.

–Μη σε βλέπω στα μάτια μου, είπε μόλις με αντίκρισε. Παλιόπαιδο! Αχάριστε! Αναίσθητε! Βρε, δεν σέβεσαι τίποτα; Τίποτα δεν σέβεσαι; Τις θυσίες, βρε, που κάνουμε για σένα... δεν τις σέβεσαι; Δεν ντρέπεσαι; Δεν κοκκινίζεις; Ου να χαθείς να χάνεσαι.

–Τι έγινε, τι έγινε; ρώτησε η μάνα μου θορυβημένη.

–Τι έγινε; Ρώτα τον γιο σου τον προκομμένο να σου πει τι έγινε. Τον αχάριστο! Πήγα στο Γαλλικό Ινστιτούτο περιμένοντας να δεχτώ συγχαρητήρια κι αντί γι' αυτό με πότισαν δηλητήριο. Αντί του μάννα χολή! Βρε, σας το 'χω πει τόσες φορές... μη με στενοχωρείτε.

–Μα τι έγινε, χριστιανέ μου; Μην κάνεις έτσι... θα πάθεις τίποτα.

–Θα πάθω. Πώς να μην πάθω με τα φαρμάκια που με ποτίζετε; Στη Δευτέρα τον βάλαν. Ακούς; Ακούω να λες. Και χατηρικά μου είπαν, γιατί στην Πρώτη πάνε τα νήπια.

Φτου, γαμώτη μου! Απέτυχε η επιχείρηση! Αντί να με διώξουν με δέχτηκαν! Τώρα;

–Στη Δευτέρα! αναφώνησε η μάνα μου με ιερή αγανάκτηση. Μα εσύ δεν έλεγες ότι τουλάχιστον στην Πέμπτη;...

–Έλεγα, αλλά πού να 'ξερα με τι άχρηστο έχω να κάνω! Με τι αχάριστο! Όλα, βρε, τα συχώρεσε ο θεός... την αχαριστία ποτέ.

Κι έτσι βρέθηκα στο Cours Préparatoire του Ινστιτούτου με δασκάλα μια γριά στριμμένη, η οποία από την πρώτη στιγμή με αντιπάθησε ολόκαρδα.

Να κάνω μάθημα με εντελώς άσχετους και να βαριέμαι θανάσιμα και τη ζωή μου ακόμα. Την πάτησα και την πάτησα μεγαλοπρεπώς.

Το πρώτο τρίμηνο μας έδωσαν ελέγχους προόδου.

Conversation: bien. Composition: presque bien. Progrès général: assez bien.

—Τι θα πει «μπιέν»; με ρωτάει ο πατέρας μου μελετώντας σκυθρωπός τον ξενόγλωσσο έλεγχο.

—Εεε... «καλά», λέω εγώ.

—Τι καλά;

—Αντί για βαθμό, εξήγησα. Βάζουν «καλά»...

—Κι αυτό το πρέσ... τι λέει;...

—Presque bien...

—Ναι, η προφορά σε μάρανε! Τι θα πει;

—«Σχεδόν καλά».

—ΣΧΕΔΟΝ!...

—Εεεε... ναι...

—Και το άλλο;

—«Αρκετά καλά».

—Και το άριστα πώς είναι;

—Excellent.

—Πού 'ναι το;

—Εεεε... δεν έχει...

—Δεν έχει;!!!

—Δεν...

—Φύγε από μπροστά μου, να μη σε βλέπω στα μάτια μου! Φαρμάκια και πίκρες μόνο! Χάσου από μπροστά μου. Αχάριστε!

Δεν γινόταν δουλειά έτσι. Κάθισα να δω τι μπορούσα να

κάνω. Αλλά ότι κι αν έκανα η γριά με είχε βάλει στο μάτι και δεν έλεγε να με ξεκολλήσει από το *assez bien* κι αυτό με χίλια ζόρια.

Δεν φανταζόμουν ποτέ ότι θα 'χα πρόβλημα με μια γλώσσα που έμαθα σχεδόν συγχρόνως με τη μητρική μου και στην οποία σκεφτόμουν τον περισσότερο καιρό, γιατί μου ερχόταν πιο εύκολα.

Και βέβαια όταν έχεις ν' αντιμετωπίσεις στο σπίτι μια νοοτροπία που θεωρεί οτιδήποτε κάτω από άριστα παταγώδη και τραγική αποτυχία τα περιθώρια στενεύουν απελπιστικά.

Κείνη την εποχή διάβαζα τον «Χωκ Φιν» του Μαρκ Τουαϊν και ζήλευα την ανέμελη κι ελεύθερη ζωή αυτού του παιδιού που ζούσε σ' ένα βαρέλι και πήγαινε όπου ήθελε κι έκανε ότι του κάπνιζε, χωρίς να έχει κανέναν πάνω από το κεφάλι του να τον σκοτίζει και να τον κάνει να νιώθει λιγότερο κι από τίποτα.

Σκεφτόμουν... δηλαδή τι θα γινόταν μεθαύριο που θα 'μπαινα στο Γυμνάσιο, όπου τα κόζα είναι ζόρικα και οι βαθμοί δύσκολοι να τιμμηθούν; Θα με αποκλήρωναν; Θα μ' έδιωχναν από το σπίτι; Ως... αποτυχημένο; Και πού θα πήγαινα;

Εκεί ήταν νομίζω που κατάλαβα για πρώτη φορά αυτό που από πάντα ήταν ξεκάθαρο. Οι γονείς μου δεν με ήθελαν γι' αυτό που ήμουν, μ' αυτόν τον χαρακτήρα, μ' αυτές τις ικανότητες και τις ελλείψεις, αλλά για κείνο που οι ίδιοι πρόβαλαν πάνω μου. Αυτό που επιθυμούσαν να είμαι, για να ικανοποιηθεί η ματαιοδοξία τους, μέσω εμού, οι δικές τους φιλοδοξίες. Δεν τους ένοιαζε πώς ένοιωθα ο ίδιος, είχαν καταρτίσει έναν κώδικα συμπεριφοράς και υποχρεώσεων για μένα κι εννοούσαν να τον τηρώ πιστά και κατά γράμμα. Κάθε παρέκκλιση από τη γραμμή που εκείνοι είχαν χαράξει για λογαριασμό μου ήταν απαράδεκτη και χρεωνόταν σαν προσωπική αποτυχία, όχι τόσο δική μου όσο δική τους.

Όταν ένα παιδί, τόσο νωρίς, οδηγείται σε τέτοιου είδους διαπιστώσεις αυτό που του μένει δεν είναι καλό. Κι ο ίδιος

ναι μεν ένιωθα πάντα αποξενωμένος από τους γονείς μου και σαν συνέπεια αυτού αναζητούσα αλλού την αγάπη που εκείνοι αδυνατούσαν να μου προσφέρουν (γιατί κι οι ίδιοι δεν είχαν βιώσει τέτοιο συναίσθημα), αλλά τούτο εδώ ήρθε κι έβαλε τέλος σε ότι συναισθηματικά υπόλοιπα πιθανώς κουβαλούσα ακόμα γι' αυτούς.

Είχα να κάνω με ξένους κι έπρεπε να το πάρω απόφαση. Αυτή η χρονιά της γαλλικής πανωλεθρίας έδειξε αυτό που αναπόφευκτα θ' ακολουθούσε μελλοντικά. Ήδη λοιπόν, νοερά, είχα αρχίσει να ετοιμάζω τα μπαγκάζια μου. Και το συναίσθημα δεν ήταν καλό.

* * *

Κάποια στιγμή η ταλαιπωρία αυτή έφτασε στο τέλος της. Προσωρινώς δηλαδή, για την τρέχουσα σχολική περίοδο, γιατί το γαλλικό βάσανο τέλος δεν είχε. Το Ινστιτούτο διοργάνωσε μεγαλειώδη γιορτή, που θα λάβαινε χώρα στον κινηματογράφο «Παλλάς», με θεατρικά σκετσάκια που θα παρουσίαζε η κάθε τάξη (κάτι ηλιθιότητες απεριγραπτες, με τραγουδάκια, χορευτικά, παντομίμες κι άλλα τέτοια ξεράσματα) κι όπου θα βραβευόνταν οι καλύτεροι μαθητές.

Έστειλαν φυσικά επίσημες προσκλήσεις στους γονείς – δίγλωσσες παρακαλώ.

—Ποιος ξέρει τι ρεζιλίκια μας περιμένουν πάλι! αναστέναξε ο πατέρας μου διαβάζοντας το ελληνικό τμήμα της πρόσκλησης.

—Γιατί; απόρησα εγώ.

—Γιατίξι και ξερός, πετάχτηκε η μάνα μου. Θα βραβευστούν **οι καλύτεροι** γράφει εδώ.

—Ε, ναι...

—Ναίξι και ξερός. Θα σε βραβεύσουν εσένα, βρε παλιόπαιδο; Ή θα μας πέσουν τα μούτρα και θα γίνουμε ρεζίλι στον κόσμο; Ε;

Τώρα για βραβείο κομμάτι δύσκολο το έβλεπα, αλλά από την άλλη... ξέρεις καμιά φορά; Στο κάτω-κάτω στην

τάξη μου ήμουν ο μόνος που μπορούσε να μιλήσει γαλλικά με τη δασκάλα. Και ναι μεν η παλιόγρια δεν με χώνευε, αλλά μπορεί να εκτιμούσε την ευχέρεια που είχα στη γλώσσα. Γιατί όχι και βραβείο λοιπόν; Ποιος ήταν καλύτερος;

Και βέβαια οι γονείς ανησυχούσαν μην «τους πέσουν τα μούτρα» στη βράβευση, δεν ήξεραν όμως και το άλλο... Στο σκετς που παρουσίαζε η τάξη μου ο ρόλος ο δικός μου ήταν του κακού μαθητή που τον έχουν βάλει τιμωρία στη γωνία μ' ένα καπέλο σαν χωνί που έγραφε πάνω «idiot» (ηλίθιος). Α, ναι... ο ρόλος ήταν απολύτως μουγκός!

Αν γλύτωναν το εγκεφαλικό απ' αυτό θα είχαν ίσως την ευκαιρία να βιώσουν το «πέσιμο των μούτρων» τους μετά, κατά τη βράβευση.

Και ήρθε η μεγάλη μέρα. Και γέμισε το «Παλλάς» περήφανους γονείς και η σκηνή από ταλαίπωρα παιδιά και δόθηκε το σόου, με τα τραγουδάκια του και τα ποιηματάκια και τα σκετσάκια του και είναι κρίμα που δεν μπορούσα να δω τις εκφράσεις των γονιών μου, αν και τις μάντευα.

Μετά μας κράτησαν όλους τους «ηθοποιούς» στα παρασκήνια και η διευθύντρια άρχισε να καλεί τα ονόματα των βραβευμένων. Όποιος άκουγε το δικό του έβγαινε στη σκηνή, λάβαινε τον έπαινο και το βιβλίο που ήταν το δώρο, εισέπραττε το χλιαρό, υποκριτικό χειροκρότημα κι έτρεχε ξαλαφρωμένος στους γονείς του.

Περίμενα κι εγώ... ελπίζοντας παρ' ελπίδα... περίμενα... Τίποτα! Η γριά δεν είχε εκτιμήσει τις γλωσσολογικές μου ικανότητες. Και στο ενδεικτικό με το ζόρι μου είχε βάλει «presque bien». Πάλι καλά να λες που δεν είχα βαρέσει κανόνι!

Οι γονείς είχαν φύγει χωρίς να με περιμένουν. Προφανέστατα δεν ήθελαν να τους δει ο κόσμος μαζί μου, να τους πέσουν κι άλλο τα μούτρα.

Για πρώτη φορά μπήκα σε σκέψεις... να γυρίσω στο σπίτι ή όχι; Ήταν αυτή η πρώτη από πολλές στη μετέπειτα ζωή μου και το συναίσθημα είναι άθλιο. Αυτό το «πού πάω εγώ

τώρα;» όποιος δεν το 'χει βιώσει δεν ξέρει πόση απελπισία εμπεριέχει.

Επέστρεψα με το κεφάλι κάτω, γιατί ήξερα ενδόμυχα πως δεν ήμουν καθόλου ευπρόσδεκτος.

Δεν μου είπαν κουβέντα. Ούτε καν με κοίταξαν. Μιλιά! Τίποτα! Η απαξίωση σε όλο της το μεγαλείο!

Κάποια στιγμή τους άκουσα που κουβέντιαζαν μεταξύ τους.

—Φαρμάκι πάλι με πότισε το παλιόπαιδο, έλεγε ο πατέρας μου φουσώντας και ξεφουσώντας.

—Μη συγχύζεσαι κι ανεβαίνει η πίεσή σου, τον συμβούλευε η μάνα μου.

—Άσε με και συ. Τον βλάκα! Ακούς εκεί... Να βλέπω τα παιδιά των άλλων να αριστεύουν και το δικό μου... τίποτα! Τίποτα! Ο αγάριστος! Μετά από τόσες θυσίες που έκανα γι' αυτόν!

—Ανάθεμα την ώρα και τη στιγμή, μουρμούρισε η μάνα μου με ένταση.

Και ήξερα πια πολύ καλά τι εννοούσε μ' αυτό.

Την επομένη το πρωί δεν πήγα σχολείο.

Κατέβηκα στην οδό Βόλου και πήρα τον δρόμο που οδηγούσε έξω από την πόλη. Το είχα αποφασίσει. Θα πήγαινα αλλού, ίσως και στο Βόλο. Θα έβρισκα εκεί δουλειά, να κάνω θελήματα ας πούμε, και θα ζούσα μια χαρά, σ' ένα βαρέλι, σαν τον Χωκ Φιν. Μαζί μου είχα δυο μαντήλια (το ένα για τις κυρίες που θα έκλαιγαν όταν κάναμε παρέα –για κάποιον μυστηριώδη λόγο) και μιάμιση δραχμή σε δεκάρες και εικοσάρες. Αν πείναγα θα είχα ν' αγοράσω ψωμί.

Δεν θα έλειπα σε κανέναν και κανείς δεν θα μου έλειπε... Καλά... εκτός φυσικά από τα παιδιά στη γειτονιά... και την Αννούλα... και την κυρα-Μαρίκα...

Πέρασα τις γραμμές του τραίνου, τη γέφυρα και πήγαινα... πήγαινα... Τον ατελείωτο είχε αυτός ο δρόμος!

Άρχισα να κουράζομαι, αλλά από την άλλη ένιωθα καλά. Το μόνο που μ' ανησυχούσε ήταν αν θα έβρισκα εκεί που πήγαινα βαρέλι άδειο, αρκετά μεγάλο για να με χωρέσει.

Λίγο πριν το μεσημέρι είδα ένα λεωφορείο του ΚΤΕΛ να έρχεται από απέναντι κι αμέσως αναγνώρισα τη Σεβρολέτα του κυρ-Βασίλη, του οδηγού μας. Δεν πρόλαβα να κρυφτώ.

Το λεωφορείο έκοψε ταχύτητα και σταμάτησε στην άκρη του δρόμου. Με είδαν! Φτου, γαμώτο! Ο κυρ-Βασίλης κατέβηκε από την πόρτα του οδηγού και ήρθε κοντά μου ανήσυχος και μπερδεμένος.

—Πού πας, μανάρι μ'; με ρωτάει γεμάτος απορία.

—Στο Βόλο, του λέω με όλη τη σοβαρότητα που επέβαλε η περίπτωση.

—Στο... Βόλο με τα πόδια;!!!

—Ε, ναι... Τι, είναι μακριά;

Στο μεταξύ είχε κατεβεί κι ο Οδυσσέας, ο εισπράκτορας, τσίφτης κι αυτός και πολύ εντάξει παιδί.

—Είναι λίγο μακριά, λέει ο Οδυσσέας. Τι πας να κάνεις στο Βόλο;

—Να δουλέψω, λέω.

Οι δυο τους κοιτάχτηκαν.

—Έγινε τίποτα στο σπίτι; ρωτάει ο κυρ-Βασίλης. Σε μάλωσαν μήπως;

Έκανα «ναι» με το κεφάλι.

—Μπα, κι εμένα με μάλωναν όλη την ώρα, είπε ο Οδυσσέας. Αλλά μετά τους πέρναγε κι όλα καλά.

—Και σου 'λεγαν εσένα «ανάθεμα την ώρα και τη στιγμή»; ρώτησα έτοιμος να βάλω τα κλάματα (και να γίνω ρεζίλι).

Οι δυο τους ξανακοιτάχτηκαν.

Ο κυρ-Βασίλης με πήρε από τους ώμους.

—Έλα, μου λέει μαλακά. Πάμε ν' αφήσουμε τους επιβάτες και μετά θα σε πάω εγώ στο σπίτι.

—Θα με βοηθήσεις και μένα με τα πράγματα, είπε γελώντας ο Οδυσσέας. Βοηθός βοηθού.

—Μα...

—Πάμε και τα λέμε στον δρόμο, είπε ο κυρ-Βασίλης.

Μέχρι το ΚΤΕΛ δεν είπαμε κουβέντα.

Ξεφορτώσαμε, βοήθησα τον Οδυσσέα, όπως είχαμε συμφωνήσει, και μετά πήραμε τον δρόμο για το σπίτι με τα πόδια.

—Τι θα πούμε του μπαμπά σου; με ρώτησε σε μια στιγμή ο κυρ-Βασίλης.

Το σκέφτηκα. Τι να του λέγαμε; Ότι με βρήκε να πηγαίνω στον Βόλο; Θα είχαμε άλλα.

—Μήπως να μη λέγαμε τίποτα; πρότεινα δειλά.

Κούνησε το κεφάλι του.

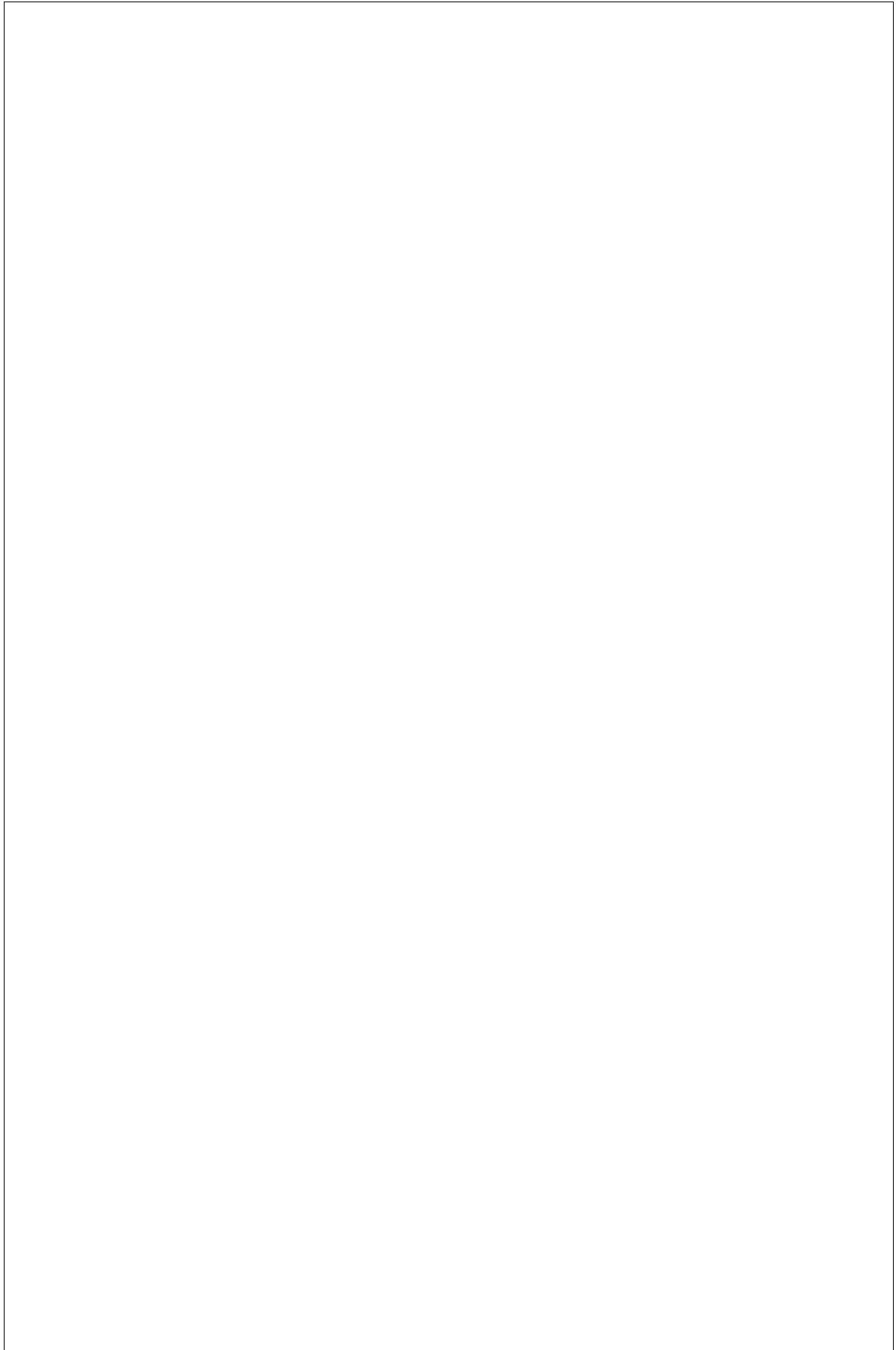
—Αν μου υποσχεθείς πρώτα κάτι, είπε.

—Τι;

—Αν θελήσεις να ξαναπάς στο Βόλο ή όπου αλλού, θα μου το πεις. Όχι τίποτ' άλλο, να πάμε παρέα με το «Γερο-Βασίλη»... να πούμε και κανένα καλαμπούρι στο δρόμο... Με τα πόδια δεν πάει...

—Εντάξει, είπα (και το σημείωσα).

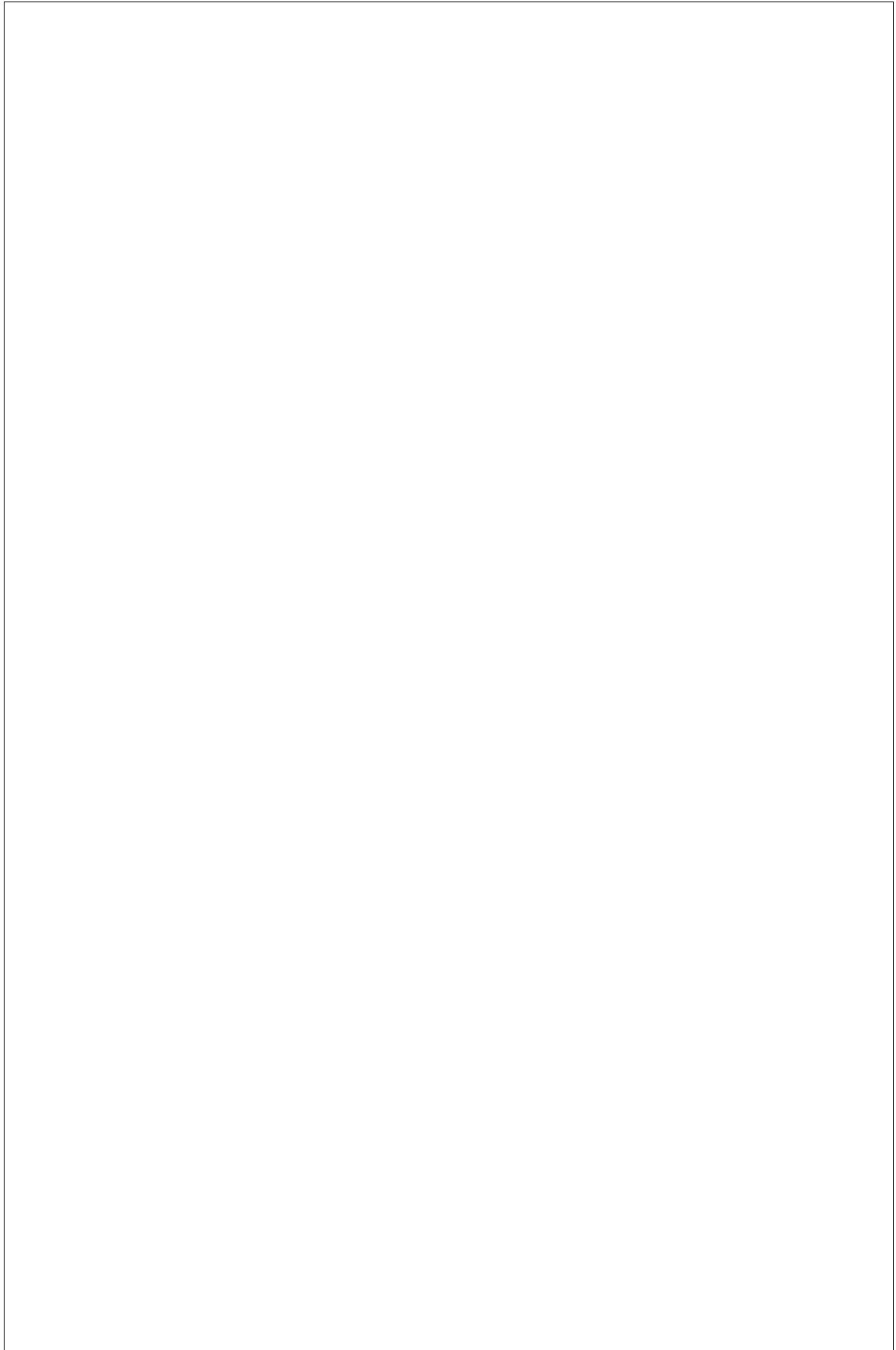
Κι έτσι η περιπέτεια τύπου Χωκ Φιν ανεβλήθη, όχι ενδεχομένως επ' αόριστον, αλλά για προσεχώς, όταν θα προέκυπτε και πάλι το πρόβλημα με τον αποτυχημένο αχάριστο, που άλλο δεν κάνει παρά να ποτίζει φαρμάκια τους γονείς του, που τόσες θυσίες κάναν γι' αυτόν –ανάθεμα την ώρα και τη στιγμή.

P. Coliopoulos
18

Ο Ερροφλύν... Πάει!

Ελάχιστες είναι οι φορές που νιώθουμε αληθινά συντετριμμένοι... άντε, έστω στενοχωρημένοι, από τον χαμό ενός ξένου, όσο σημαντικού κι όσο επιφανούς... Θα αντισταθώ στον πειρασμό να ισχυριστώ ότι ακόμα πιο ελάχιστες είναι οι φορές που νιώθουμε θλίψη για την (τελεσίδικη, δια του θανάτου) απώλεια και «δικού μας»... Πάντως η περίπτωση που θα μας απασχολήσει εδώ συμπεριλαμβάνεται στις ελάχιστες αυτές εξαιρέσεις.

Οκτώβριος του 1959. Τα σχολεία είχαν ανοίξει εδώ και κάμποσες βδομάδες, αλλά το μυαλό μας ήταν ακόμη στο καλοκαίρι. Βοηθούσε κι ο καιρός, με ζέστες και ξεραϊλα ασυνήθιστες για την εποχή.

Απόγευμα και η συμμορία βρίσκεται συγκεντρωμένη κι αραχτή στα σκαλιά του αρχηγείου μας, στη διπλανή πόρτα του μπακάλικου του Αούτου, όταν να σου και καταφθάνει ο Σταύρος με κάτι μούτρα ως κάτω, δεν μιλάει σε κανέναν και πάει να καθίσει σε μια άκρη συννεφιασμένος και σκυφτός.

—Τι, ρε; τον ρωτάει ο Τσίλας.

—Σκατά!

Εδώ κάτι είχε γίνει! Τι έπαθε ξαφνικά ο συνήθως λαλιστατος (άτυπος) αρχηγός;

—Τις έφαγες στο σπίτι, ρε; ρωτάει ο Θυμιάκης.

Θυμώνει ο Σταύρος.

—Σκάσε, ρε μαλακιασμένο, του λέει. Άμα δεν ξέρεις να μη μιλάς.

—Να ξέρω τι; απορεί ο Θυμιάκης.

Έγινε μια δραματική σιωπή (απ' αυτές που οι βραβευμένοι λογοτέχνες κόβουν με το μαχαίρι).

—Ο Ερροφλύν, λέει ο Σταύρος και η φωνή του ακουγόταν κάπως.

—Ε, τι;...

—Πάει!

Αν είχε σκάσει χειροβομπίδα ανάμεσά μας θα είχε κάνει πολύ μικρότερη εντύπωση.

Πεταχτήκαμε όλοι πάνω, σαν συνεννοημένοι.

—Τι «πάει», ρε;

—Τι γίνηκε, ρε;

—Πάει;... Τι πάει;

—Πάει, ρε... Πέθανε.

Όταν σου πετάνε στα μούτρα ξαφνικά ότι κάποιος που τον νοιάζεσαι πέθανε η πρώτη αντίδραση είναι να μην το πιστέψεις.

—Άντε από κει, ρε!...

—Πλάκα κάνεις...

—Σιγά μην πέθανε!...

—Ολόκληρο θηρίο!...

—Δεν είναι αστεία αυτά, ρε...

—Σας λέω πέθανε, είπε ο Σταύρος σκυθρωπός. Μόλις τώρα το είπαν στο ράδιο.

Η δεύτερη αντίδραση είναι η ελπίδα να μην είναι ακριβώς έτσι τα πράγματα, τόσο οριστικά ανεπανόρθωτα. Να έγινε λάθος.

—Δηλαδή τι... εντελώς, ρε;

—Μπορεί και να μην...

—Λάθος θα κατάλαβαν στο ράδιο, ρε...

—Ναι, σίγουρα... Λάθος...

—Μπορεί ν' αρρώστησε...

—Ναι, αρρώστησε, φρούμαξε ο Σταύρος. Από συγκοπή.

Το επόμενο στάδιο είναι ν' αρχίζεις να συνειδητοποιείς το τελεσίδικο του πράγματος.

—'Όχι, ρε γαμώτη μου!

—'Αει σιχτήρ!

—Αδικία, ρε σεις!...

Τον Αλέκο τον πήραν τα δάκρυα. Ίσως συνειρμικά να σκεφτόταν πως και η μητέρα του, που ήταν κατάκοιτη από καιρό, θα είχε την ίδια τύχη. Όχι ότι εμείς οι άλλοι ήμασταν απολύτως ψυχραιμοί δηλαδή.

—Τι είπαν, ρε, στο ράδιο; ρώτησε ο Γιώργος της Κασσιανής.

—Τίποτα. Ότι έπαθε συγκοπή και πάει. Δεν ξέραν ακόμα καλά.

—Μήπως δεν κατάλαβαν, ρε; αποπειράται να επαναφέρει την ελπίδα ο Θυμιάκης.

—Τι να μην κατάλαβαν, ρε βλήμα;

—Από πού ήρθαν τα νέα; επιχειρηματολογεί ο Θυμιάκης. Από την Αμερική. Πόσοι στο ράδιο ξέρουν αγγλικά; Μπορεί να 'χε βάρδια κανένας που δεν ήξερε.

Ο Σταύρος το σκέφτηκε.

—Λες; έκανε. Να έπεσε το νέο πάνω σε κάναν άσχετο κι αυτός να κατάλαβε άλλα αντ' άλλων;

—Ναι, ρε! Τι, πρώτη φορά θα είναι; Εδώ σου λένε ότι αύριο θα βρέξει κι αύριο σκάει ο τζίτζικας.

—Με τι έρχονται τα νέα; ρωτάω εγώ.

Μόνο ο Σταύρος ήξερε (φυσικά).

—Με τηλεγράφημα, λέει. Κάνα-δυο φορές τη μέρα τους στέλνουν όλα τα νέα σε τηλεγράφημα και...

—Αυτό είναι! ανέκραξα θριαμβευτικά.

Με κοίταξαν όλοι παραξενεμένοι.

—Πώς θα πει στα αγγλέζικα «ο τάδε πέθανε»; ρωτάω τον Σταύρο, ως ειδήμονα αγγλομαθή.

—Ο τάδε is dead, με πληροφορεί αυτός.

—Οπότε σκέψου ένα τηλεγράφημα με όλα τα νέα της ημέρας που λέει, ας πούμε, «ο τάδε is dead ΣΤΟΠ. Ο Ερροφλύν θα γυρίσει καινούρια ταινία...». Σκέψου να ξέχασε ο τηλεγραφεστής να βάλει ΣΤΟΠ. Αυτός που θα το διαβάσει, που είναι κι άσχετος από αγγλέζικα, θα δει «dead», θα δει «Ερροφλύν» και θα βγάλει το συμπέρασμα, ο μάπας, ότι πέθανε ο Ερροφλύν.

—Ναι, ρε, αυτό είναι! φώναξε ο Τσίλας ενθουσιασμένος.

—Σίγουρα!

—Δεν κατάλαβε, ρε, το βλήμα και τον πέθανε!

—Αυτό είναι!

—Μπορεί, είτε κι ο Σταύρος διστακτικά. Αν ξέχασε το ΣΤΟΠ...

—Δεν υπάρχει περίπτωση! Το ξέχασε σίγουρα!

—Αν τον είχα εδώ τώρα θα τον πλάκωνα στις μπουνιές, δήλωσε ο Γιώργος, ο δικός μου.

—Με μέσον, ρε, θα τον πήραν στη δουλειά.

—Σίγουρα. Ο βουλευτής θα τον διόρισε -νύχτα.

—Τι, πρώτη φορά είναι;

Ο Αλέκος εξακολουθούσε να είναι ανήσυχος.

—Και πώς θα μάθουμε σίγουρα; ρώτησε.

—Απ' την εφημερίδα, ρε. Αν δεν το γράψει η εφημερίδα δεν έγινε.

—Και πήρα μια τρομάρα!...

—Ο Ερροφλύν, ρε; Είναι δυνατόν;
—Σαν να λέμε «πέθανε ο θεός», ρε!
—Ναι, ρε. Πεθαίνει ποτέ ο θεός;
Το βράδυ στο τραπέζι η μάνα μου είχε κατεβασμένα μούτρα κι αυτή, σαν τον Σταύρο.
—Πέθανε ο Έρρολ Φλυν, λέει του πατέρα μου.
—Μπα; Και πότε;
—Το είπε το ραδιόφωνο.
—Λάθος έκαναν, πετάχτηκα εγώ. Δεν κατάλαβαν το τηλεγράφημα.
Στράφηκαν να με κοιτάζουν παραξενεμένοι.
—Δηλαδή πώς; ρώτησε ο πατέρας μου.
Του εξήγησα τη λεπτομέρεια με το ΣΤΟΠ.
—Οπότε για άλλον ήταν το «dead», καταλήγω. Ο Ερροφλύν ζει και βασιλεύει.
—«Οπότε», διορθώνει μηχανικά η μάνα μου. Όχι «οπότε». Έτσι μιλάνε οι χωριάτες.
Ο πατέρας μου το σκεφτόταν.
—Μπορεί, είπε στο τέλος. Δεν αποκλείεται. Μ' όλους αυτούς τους άχρηστους που διορίζονται χατηρικά τι να περιμένεις; Ορίστε, πεθάναν τον άνθρωπο στα καλά του καθουμένου.
—Θα δείτε αύριο στην εφημερίδα, λέω σίγουρος για το αλάνθαστο της θεωρίας μου.
—Α, ρε Άρης που τους χρειάζεται! μουρμούρισε ο πατέρας μου, ενώ η μάνα μου του έκανε νοήματα «το παιδί».

Το πρωί τινάχτηκα από το κρεβάτι μου με το «φσστ» της εφημερίδας που γλιστρούσε στα πλακάκια κάτω από τη χαραμάδα της πόρτας.

Δεν χρειάστηκε να ψάξω καθόλου. Η φωτογραφία του ήρωά μας μου χαμογελούσε (μακάβρια) από την πρώτη σελίδα.

«Ο διάσημος ηθοποιός Έρρολ Φλυνν απεβίωσε», διατυμπάνιζε φαρδιά-πλατιά ο τίτλος.

Πήγα στην κουζίνα με το ηθικό διαλυμένο.

—Πώς έτσι πρωινός; απόρησε ο πατέρας μου.

Του έτεινα την εφημερίδα και κάθισα στο τραπέζι να πιω το γάλα μου, να πάνε κάτω τα φαρμάκια.

—Πάει τελικά, σχολίασε ο πατέρας μου. Συγκοπή καρδιάς. Μπαμ και κάτω.

—Καλά, πόσων χρονών ήταν; ρώτησε η μάνα μου.

—Τι σχέση έχει η ηλικία, κυρία Πιπή; αγανάκτησε ο πατέρας μου. Συγκοπή λέμε. Καρδιά. Δεν τη νοιάζει τν καρδιά πόσο είσαι. Μπορεί να είσαι είκοσι και να πας καλιά σου.

—Όσα φέρνει η ώρα δεν τα φέρνει ο χρόνος, φιλοσόφησε η μάνα μου.

—Σαρανταοχτώ χρονών, κυρία μου. Νεότατος!

Νεότατος; Αμ τότε ο γέρος πόσο είναι;

—Αποκλείεται, λέω εγώ. Σαρανταοχτώ ο Ερροφλύν; Πέρσι που είδαμε τον Ρομπέν των Δασών στο «Παλλάς» φαινόταν πιτσιρικάς.

—«Πιτσιρικάς»! Τι εκφράσεις! Αυτά σας μαθαίνουν στο σχολείο; γκρίνιαξε η μάνα μου.

—Τον Ρομπέν των Δασών τον γύρισε όντως όταν ήταν τζόβενο, εξήγησε ο πατέρας μου. Αλλά η ταινία είναι παλιά. Προπολεμική αν ενθυμούμαι καλώς.

—Μα, μπαμπά, αφού πέρσι το 'φερε το «Παλλάς», διαμαρτυρήθηκα εγώ.

—Το «Παλλάς» φέρνει παλιά έργα επειδή είναι φθηνά στην ενοικίαση. Να, το γράφει κι εδώ... Ρομπέν των Δασών... το 1939. Καλά το θυμόμουν εγώ.

—Να είχε άραγε οικογένεια, παιδιά; αναρωτήθηκε η μάνα μου στο τελείως άσχετο.

—Ναι, θα τ' άφησε ορφανά στους πέντε δρόμους, σάρκασε ο πατέρας μου. Έννοια σου κι αν είχε οικογένεια, που αμφιβάλω, γιατί δεν τον κόβω για κοροΐδο τον συχωρεμένο, θα την είχε εξασφαλισμένη.

—Κοροΐδο όποιος κάνει οικογένεια; νευρίασε η μάνα μου.

—Αμ τι είναι, κυρία Πιπή; Κοροΐδο με περικεφαλαία. Πάρε εμένα για παράδειγμα. Απ' το πρωί μέχρι το βράδυ αγωνίζομαι να μην σας λείπει τίποτα, να κάνω οικονομίες και στο τσιγάρο, που λέει ο λόγος, για να 'χετε το φρέσκο σας το βούτυρο, τις μπριτζόλες σας, τα φρούτα σας τα εκλεκτά και όλα τα καλά και ποιο είναι το ευχαριστώ στο φινάλε; Με στενοχωρείτε καθημερινώς. Και σας το έχω πει... «βρε μη με στενοχωρείτε»... Δες τι έπαθε ο συχωρεμένος για να στενοχωρείται. Μπαμ και κάτω! Συγκοπή καρδιάς!

—Κούφια η ώρα που τ' ακούει, είπε η μάνα μου χτυπώντας το ξύλο του τραπέζιού.

—Μπαμπά;...

—Τι;

—Εσύ είπες ότι δεν τον κόβεις τον Ερροφλύν να έχει οικογένεια, είπα. Αλλά αν δεν είχε οικογένεια τότε ποιος τον στενοχώρησε για να πάθει συγκοπή;

Όπως κάθε φορά που τον έφερνα αντιμέτωπο με μια λογική αντίφαση ο πατέρας μου έμεινε άναυδος.

Για λίγο.

—Μπορεί να είχε άλλες στενοχώριες, είπε. Τη δουλειά του φερ' ειπείν. Ή την εφορία. Ξέρεις τι εφορία πληρώνουν οι ηθοποιοί; Μην σου πω και περισσότερο από μας.

—Μπορεί να τον άφησε το κορίτσι του, πρότεινα σκεφτικός (έχοντας υπόψη τα δικά μου δράματα).

Τους είδα ν' ανταλλάσσουν ένα αμήχανο βλέμμα.

—Μπα, είπε τέλος ο πατέρας μου. Ο συχωρεμένος ήταν σοβαρός άνθρωπος, δεν έκανε τέτοια. Δουλειά, σπίτι, σπίτι, δουλειά. Αριστούχος δε σε όλα. Να σκεφτείς ότι τον κάναν χρυσό οι φίλοι του να βγουν για ένα τσίπρο κι αυτός τους έλεγε: «Δεν μπορώ, κωλύομαι. Πρέπει να μελετήσω». Αδάμας!

Τον κοίταξα κατάπληκτος. Για τον ίδιο συχωρεμένο μιλούσαμε; Γιατί ο δικός μου, το ξέραν κι οι πέτρες... μόνο αριστούχος και μελετηρός δεν ήταν.

Αλλά δεν είπα τίποτα. Γιατί όταν μπλέκεις με τους μεγάλους δεν βγάζεις ποτέ άκρη. Κι αν βγάλεις δεν θα 'ναι για καλό.

Σχολείο δεν πήγα κείνο το πρωί. Δεν μου 'κανε καρδιά. Την έκανα λοιπόν κοπάνα κι ανέβηκα στο Αλκαζάρ. Εκεί, στο άλσος, μπόρεσα να φανταστώ για λίγο ότι βρισκόμουν στο Σέργουντ. Κοίταξα γύρω για τίποτα πλούσιους, να τους κλέψω για να δώσω στους φτωχούς (δεν ήξερα πώς, αλλά κάτι θα έβρισκα)... όμως το είδος αυτό έτσι κι αλλιώς τα χρόνια εκείνα σπάνιζε. Αντιθέτως το άλλο είδος δεν σπάνιζε καθόλου. Ούτε οι κλέφτες σπάνιζαν.

Οπότε, αντί για υποψήφια θύματα, βρέθηκα ξαφνικά αντιμέτωπος με δυο Ταμπακιώτες, κοντούς και κακομούτσουνους, στην ηλικία μου ίσως, αλλά που έδειχναν πολύ μεγαλύτεροι.

Οι Ταμπακιώτες ήταν πολύ χειρότεροι κι απ' τους δικούς μας, τους Παραγκιώτες. Από φτωχές εργατικές οικογένειες που ζούσαν στα παλιά Ταμπάκικα, στο ποτάμι, δεν πήγαιναν σχολείο, αλλά τριγύριζαν όλη μέρα από 'δώ κι από κει κλέβοντας απ' τα μανάβικα και τα μπακάλικα ή από τίποτα ξεμοναχιασμένα παιδιά, όπως καλή ώρα.

—Έχεις τίποτις φράγκα; ρωτάει ο πιο κοντός.

—Έχω, του λέω.

—Φέρτα, μου λέει.

—Αμέσως, του λέω.

Κι αρπάζοντας τη σάκα απ' το λουρί, έτσι ασήκωτη όπως ήταν με τα βιβλία μέσα, του την αμολλάω με φούρια στη μούρη. Σέκος ο Ταμπακιώτης επίδοξος Ρομπέν.

Ο άλλος έπαθε ταρακούλο.

—Τι κάνεις, ρε τρελέ; φωνάζει πανικόβλητος. Πλάκα σου κάναμε.

—Κι εγώ πλάκα κάνω, του λέω και φέρνω τη σάκα πίσω να την αμολήσω ξανά.

—Σταμάτα, ρε, φωνάζει ο ταλαίπωρος. Τον σκότωσες τον άλλο.

Ο σκοτωμένος ίσα που συνερχόταν.

—Τι... τι γίνηκε, ρε;..., ψελλίζει με κόπο.

—Σε βάρεσε ο τρελός με το μπαούλο, του εξηγεί ο άλλος.

Και τον βοηθάει να σηκωθεί. Το αριστερό μάτι του επίδοξου ληστή ήταν πρησμένο και κλειστό και το φρύδι του είχε σκιστεί κι έτρεχε αίμα.

—Πλάκα κάναμε, ρε, ξαναλέει ο άλλος, ο ανέπαφος, ρίχνοντας κλεφτές ματιές προς τη σάκα.

—Σήμερα δεν έχει πλάκες, του λέω επίσημα.

—Γιατί, ρε; Τι είναι σήμερα;

—Πέθανε ο Ερροφλύν, του λέω.

Τι κατάλαβε τώρα το κούτσουρο ο Ταμπακιώτης είναι δική του δουλειά. Πάντως θεώρησε χρέος του να κάνει τον έκπληκτο.

—Σοβαρά, ρε; λέει. Πώωωω!

Και υποβαστάζοντας τον άλλο απομακρύνθηκε ρίχνοντας ανήσυχες ματιές πίσω του.

Το απόγευμα στη γειτονιά η συμμορία δεν μου επιφύλαξε υποδοχή ήρωα —ήταν αναμενόμενο. Είχαν όλοι τα μούτρα τους ως εκεί κάτω.

—Λάθος στο ΣΤΟΠ, ε; μου πέταξε ο Σταύρος με το καλησπέρα. Δεν διάβασε σωστά ο άσχετος το «dead», ε;

—Υπέθεσα πως...

—Ωραίες υποθέσεις κάνεις, μου είπε ο Θυμιάκης.

—Κι εμείς που καθίσαμε και σε πιστέψαμε...

—Μα...

—Τι μα και ξεμά, ρε; Αφού φαινόταν το πράμα.

—Αλλά εσύ ήθελες να κάνεις τον μάγκα...

—Ορίστε τώρα. Ικανοποιήθηκες;

Λίγο από θέατρο του παραλόγου; Δικαιολογημένα. Δεν ήταν και μικρό πράγμα... Εδώ χάσαμε τον άνθρωπό μας, το στήριγμά μας, τον πνευματικό μας πατέρα!

—Και τώρα τι γίνεται; είπε ο Βάσος. Ποιος θα παίξει ξανά τον Ρομπέν των Δασών;

—Ποιος να τον παίξει, ρε; Κανείς. Κοτάει να τον παίξει κανείς όταν τον έχει παίξει ο Μεγάλος;

—Εκεί, ρε, που του λέει το κορίτσι: «Μα μιλάτε προδοτικά!». Και της απαντάει ο Τεράστιος: «Απταίστως».²⁴

—Τι είπε, ρε συ, ο άνθρωπας! Το συνειδητοποιείτε; «Απταίστως»! Πώωωω!

—Και η σκηνή με το ελάφι, ε;... Εκεί που μπαίνει μέσα στην αίθουσα του κάστρου και το έχει στους ώμους...

—Και στο ποτάμι;... Με τον Γιαννάκη, που παίζουν ματσουκιές πάνω στον κορμό του δέντρου;...

—Αμ το βέλος που το 'σκισε στα δυο με το δικό του!...

—Ναι, ρε, πώς το 'κανε αυτό;

—Είχε μάθει καλή τοξοβολία, ρε, μας ενημερώνει ο Σταύρος. Δεν υπήρχε δεύτερος στο σινεμά με το τόξο! Τους έκανε να χαζεύουν κάθε φορά.

---

24 Lady Marian: «Why, you speak treason!»

Robin Hood: «Fluently.»

—Ψάρευε και με το τόξο, είπα (το 'χα διαβάσει στο «Θησαυρό» της μάνας μου).

—Αλήθεια, ρε; Και πώς;

—Από το σκάφος του, ρε. Έβλεπε ένα ψάρι και του 'ριχνε απ' το κατάστρωμα. Δεν του ξέφευγε τίποτα.

—Σκάφος; Τι σκάφος;

—Ένα ιστιοφόρο τρικάρτο, τη «Ζάκα», είπε ο Σταύρος, που επίσης ήταν δεινός Ερρολφλυνολόγος. Έμπαινε μέσα και χανόταν. Τον ψάχναν και δεν τον βρίσκαν. Ο καλύτερος καπετάνιος μιλάμε.

—Όπως στο «Γεράκι της Θάλασσας», ρε.

—Τεράστιος!

—Δεν υπάρχει άλλος, πάει τελείωσε!

—Αμ στην ξιφομαχία; Ποιος κόταγε να του κουνηθεί;

—Κι ο Τονυκέρτις καλός είναι, ρε, κι ο άλλος που έπαιζε στο «Σκαραμούς»...

—Και συγκρίνονται, ρε, με τον δικό μας;

—Μη λέμε τώρα τρελά! Με το ένα χέρι δεμένο στην πλάτη νικάγε ο Ερροφλύν.

—Σε ένα μόνο υστερούσε, είπε ο Σταύρος ξαφνικά.

Τον κοιτάξαμε αγριεμένοι.

Υστερούσε σε κάτι ο Μεγάλος; Μη λέμε τώρα ότι θέλουμε! Μας βλέπει κι ο θεός και θα ρίξει φωτιά να μας κάψει.

—Σε τι, ρε;

—Στα εγγλέζικα, είπε ο Σταύρος (ως ειδήμων στη γλώσσα). Ταμίλαγε φλώρικα, ρε γαμώτη μου. Όπως τα μιλάν στην Αγγλία οι ξενέρωτοι οι Εγγλέζοι.

—Φλώρικα ο Ερροφλύν, ρε!

—Και πώς να τα μιλάει δηλαδή;

—Ξέρω 'γώ; Πιο ζόρικα. Σαν τον Τζωνγουαίην ας πούμε.

- Αυτά είναι αμερικάνικα, ρε.
- Δεν πάνε στα ιπποτικά.
- Ναι, αλλά... με το σεις και με το σας;...
- Με το σεις και με το σας, αλλά... μούτρο.
- Αυτό ναι. Καμιά αντίρρηση. Μεγάλο μούτρο.
- Μάγκας!
- Ο μεγαλύτερος!

Εκείνη τη βδομάδα ξεθάψαμε ότι ξύλινα σπαθιά και τόξα είχαμε φτιάξει κατά καιρούς κι αναπαριστάναμε ότι έργα είχαμε δει του συχωρεμένου. Βέβαια όλοι θέλαμε να είμαστε ο Ερροφλύν και κανείς ο κακός, αλλά αυτό ήταν αναμενόμενο.

Ήταν στη διάρκεια αυτής της μνημόσυνης εβδομάδας που πήρα την απόφασή μου.

Εντάξει, η επιδίωξή μου –που κρατούσα φυσικά μυστική απ’ όλους– ήταν μόλις μπορέσω, αύριο, μεθαύριο, να πάω στο Χόλλυγουντ για να παίξω τον Ταρζάν. Με τον Τζωννυ-βαϊσμύλλερ να έχει αποσυρθεί και τους αντικαταστάτες του να είναι για τα μπάζα το πράγμα δεν παρουσίαζε καμιά δυσκολία. Με ανοιχτές αγκάλες θα με υποδέχονταν.

Αλλά τώρα που είχαμε χάσει και τον Μεγάλο, δημιουργήθηκε ένα τεράστιο κενό. Ποιος θα ‘παιζε Ρομπέν των Δασών αν ήθελαν να γυρίσουν τη συνέχεια, ποιος στα ιπποτικά, ποιος στα πειρατικά; Οπότε εγώ κουτί θα τους ερχόμουν. Ούτε παραγγελία! Ξιφομαχία ήξερα, στο τόξο ήμουν άσσος, μέχρι σαύρες που έτρεχαν χτυπούσα στον Αγιόκαμπο, ψηλός ήμουν (και θα ψήλωνα, εννοείται, περισσότερο), ωραίος... ε, καλά... μην κοκορευόμαστε κιόλας... ένα μουστακάκι να άφηνα και με ποιον θα έμοιαζα; Ε;

Έκανα τη δοκιμή.

Χτενίστηκα ωραία-ωραία, ζωγράφισα ένα μουστακάκι με κάρβουνο, φόρεσα ένα φαρδύ πουκάμισο, να φαίνεται

όπως τα ιπποτικά, πήρα και το σπαθί και πάω γραμμή στον πατέρα μου.

—Με ποιον μοιάζω; του λέω.

—Με τον Ερροφλύν, μου λέει αυτός χωρίς δισταγμό. Φτυστός ο συχωρεμένος!

Οπότε; Τι σας έλεγα;

Με το ηθικό αναπτερωμένο πάω στον Γιώργο.

—Με ποιον μοιάζω; του λέω.

—Με ποιον μοιάζεις; μου λέει.

—Για κοίτα με καλά... Έτσι... από δεξιά...

Με κοίταξε ο Γιώργος...

—Με γύφτο μοιάζεις, μου λέει στο τέλος. Αν σε μαυρίσουμε λίγο με βερνίκι ίδιος θα 'σαι.

Ζήλευε, σίγουρα.

—Δεν μοιάζω με τον Ερροφλύν; τον βοηθάω.

Ο πατάτας ξεκαρδίστηκε.

—Σιγά μη μοιάζεις με τον Ερροφλύν, μου λέει. Με την πορδή του Ερροφλύν μπορεί.

—Εγώ, ρε;

—Εσύ, ρε.

—Είσαι μάγκας;

—Είμαι, ρε.

—Πιάσε το σπαθί να δούμε πόσο μάγκας είσαι.

Καθόσον, εις μνήμην του Μεγάλου, δεν κανονίζαμε πλέον τις διαφορές μας με μπουνιές και με λαβές, αλλά ευγενώς, δια της ξιφασκίας.

Πιάνει ο Γιώργος το άγαρμπο σπαθί που είχε φτιάξει... άσχετος εντελώς από ξιφομαχία, αμπλαούμπλας... μου αμολάει μια στο κεφάλι, με ξέρανε.

—Τι κάνεις, ρε βλήμα; του φωνάζω.
—Τι κάνω; απορεί εκείνος.
—Ξιφομαχία είπαμε.
—Ε, ξιφομαχία κάνω.
—Έτσι, ρε;
—Αμ πώς;
—Δεν έχεις δει, ρε, στο σινεμά;
—Άλλο στο σινεμά κι άλλο στη ζωή, μου απαντάει και μ' έστειλε.

Κείνες τις μέρες οι παπάδες του Αγίου Κωνσταντίνου αποφάσισαν να κάνουν ένα έξτρα ψυχοσάββατο, για να 'κοινομήσουν τον οβολό των πιστών δηλαδή, διαβάζοντας δήθεν και τάχαμου ευχές υπέρ αναπαύσεως της ψυχής των απονθαμένων.

Οι νοικοκυρές δεν θ' άφηναν μια τέτοια ευκαιρία να πάει χαμένη, οπότε (και όχι «οπότε») κάθισαν κι έγραψαν σε χαρτάκια ότι όνομα μακαρίτη από το σόϊ μπορούσαν να θυμηθούν κι αφού μας εφοδίασαν με το απαραίτητο συχωροτάληρο για τον παπά μας εξαπόστειλαν στον εσπερινό της Παρασκευής για τα περαιτέρω.

Παπάς υπηρεσίας ο παπά-Βασίλης, βιβλική μορφή, με τα άσπρα του γένια και την κόκκινη μύτη, από τις δοκιμές του κρασιού για τη μετάληψη.

Ευτυχώς δεν είχα να περιμένω πολύ, γιατί με τα λιβάνια και τα κεριά που με ζάλιζαν μάλλον εμένα θα έπρεπε να διαβάσουν στο τέλος.

Πήρε πρώτα το τάληρο και μετά το χαρτί κι άρχισε να διαβάζει ψαλμουδιαστά κι επί τροχάδην, για να προκάνει όλους τους πελάτες.

—«Υπέρ αναπαύσεως της ψυχής... μπλαμπλαμπλά... του Δημητρίου... της Αγγελικής... του Χαραλάμπους... της Ευανθίας... του Ερροφλύν...»

Σταματάει ξαφνικά και μου ρίχνει ένα φονικό βλέμμα πάνω από τα ματογυάλια του.

—Του... **Ερροφλύν**!!!..., μου λέει με βροντερή φωνή.

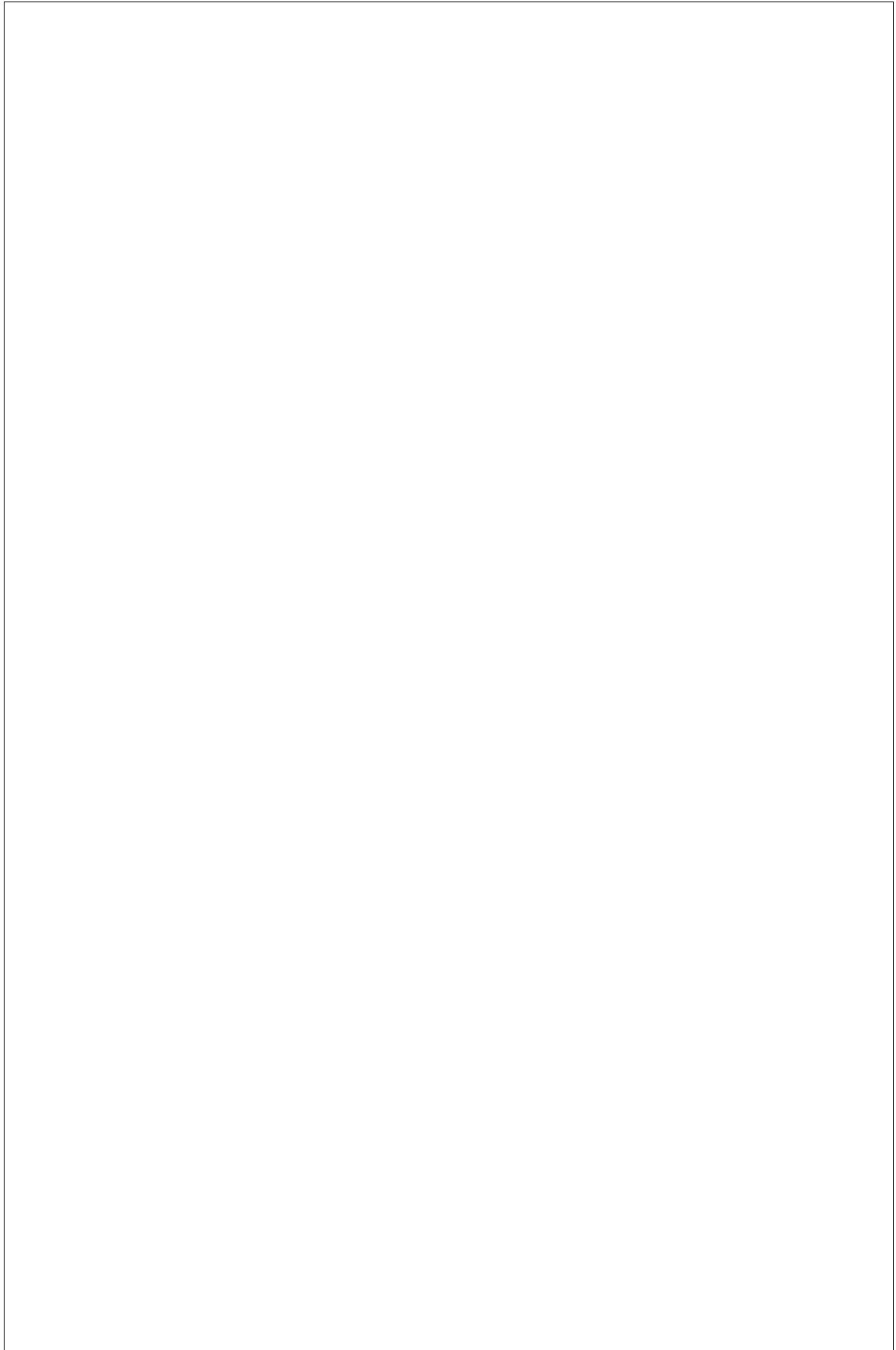
—Θεός μου, του λέω.

—Α, καλά... Γιατί νόμισα... «Υπέρ της αναπαύσεως του Ερροφλύν...»

Γιατί, εντάξει, είπαμε ότι θεός δεν υπάρχει. Αλλά αν – μια στο δισεκατομμύριο– τα πράγματα είναι αλλιώς, δεν θα 'πρεπε κάποιος να φροντίσει για την ψυχή του εκλιπόντος;

Ε, αυτό έκανα.

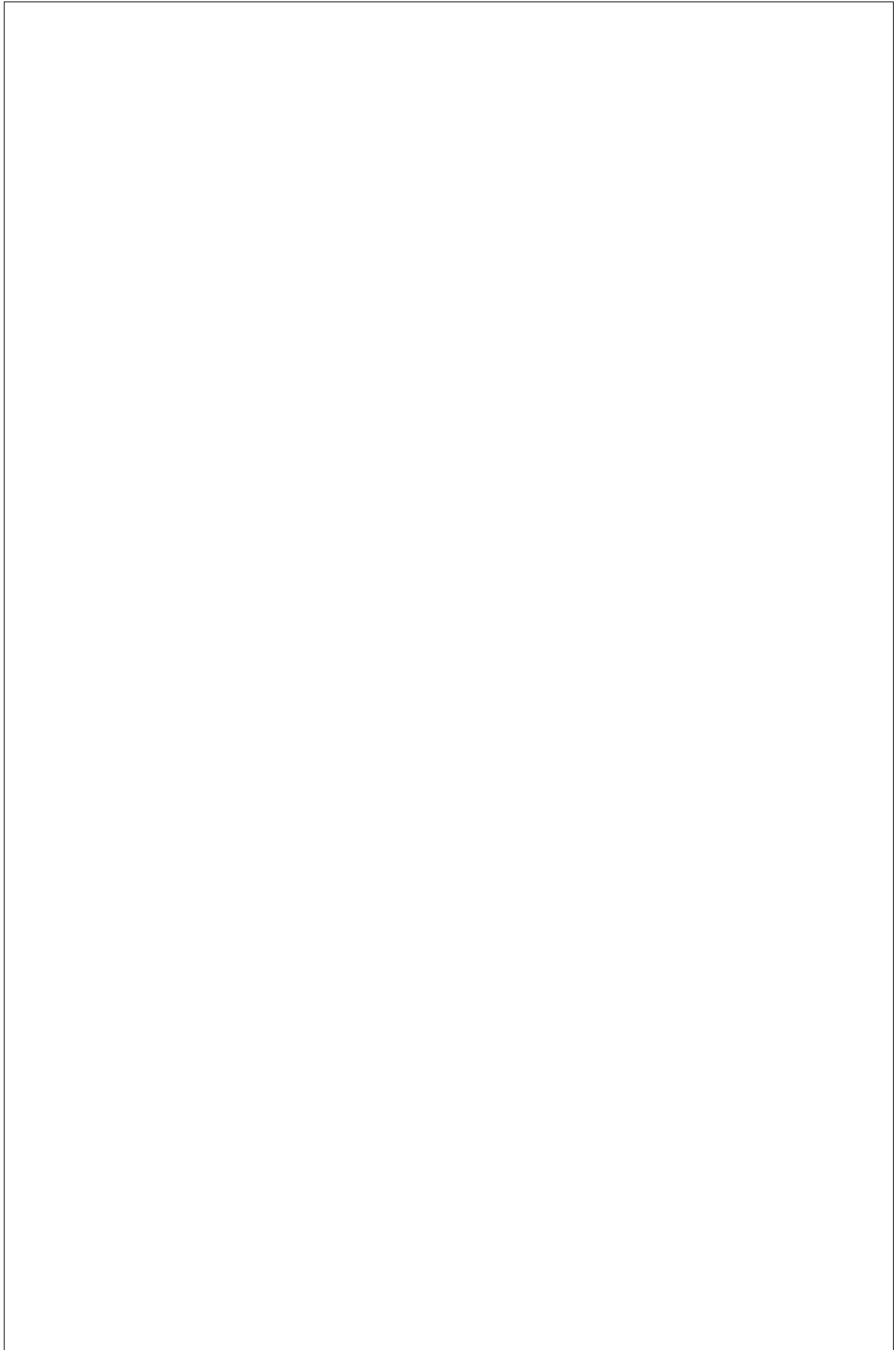

Γιατί αγάπησα τον Chopin

Στη γειτονιά η μουσική ήταν «ότι παίζει το ράδιο». Το οποίο φυσικά στο μεγαλύτερο μέρος του προγράμματος του έπαιζε «ευρωπαϊκά», αυτό που αργότερα ονομάστηκε ελαφρό ελληνικό τραγούδι, άντε και τίποτα αρχοντορεμπέτικα του Χιώτη και του Γούναρη και πέραν αυτών ελάχιστα δημοτικά –που δεν τ’ ακούγαμε ποτέ οι αστοί (και άριστα πράτταμε)– και πού και πού κανένα «ξένο», κυρίως εξ’ Ιταλίας ή Γαλλίας –παλαιάς κοπής, μην φανταστεί κανείς τίποτα μοντέρνο.

Μεγαλώσαμε λοιπόν με τις φωνές της Μαίρης Λω, της Στέλλας Γκρέκα, της Βέμπο, του Γούναρη, του Μαρούδα κι αργότερα του Βογιατζή κι ότι σουξεδάκι έβγαινε το τραγουδούσαμε όξω φωνή κι όποιοι πάρει ο Χάρος.

Το αυτό επικρατούσε και στο σπίτι. Το ίδιο ρεπερτόριο. Μόνο καμιά φορά ο πατέρας μου, λόγω Κερκυραίας μάνας, έψαχνε για τίποτα κλασικό και προκαλούσε την μήνι της δικής μου μάνας.

—Θεός φυλάξοι, καημένε! του φώναζε. Λες και πέθανε κανείς –κούφια η ώρα που τ’ ακούει.

Καθόσον για την ίδια, όπως και για τους περισσότερους νεοέλληνες, η κλασική μουσική ήταν για να κατενοδώσουμε τον συχωρεμένο. Άλλωστε μήπως και το ραδιόφωνο όταν τεζάριζε κανένα σημαίνον πρόσωπο τέτοια μουσική δεν έβαζε;

Ο πατέρας μου δεν επέμενε παρά μόνο όταν τύχαινε να πέσει σε Μότσαρτ, ο οποίος, για κάποιο μυστηριώδη λόγο, του άρεσε πολύ.

—Αυτός εδώ είναι, δήλωνε. Μεγαλοφυΐα ο άνθρωπος! Οι άλλοι απλώς βαρουνε κλαπατσιμπανα.

Και ήταν μυστήρια αυτή του η προτίμηση γιατί, κατά τα άλλα, οι μουσικές του προτιμήσεις ήταν εντελώς διαφορετικού τύπου. Του άρεσαν, ας πούμε, κάτι άγνωστα ρεμπέτικα (τότε ακόμα το ρεμπέτικο δεν είχε γίνει μόδα) που ελάχιστα ορχήστρες στα κέντρα που μας πήγαινε γνώριζαν και που απολάμβανε ο ίδιος να άδει συντροφιά με τον Ροκ, τον σκύλο του, που του έκανε δεύτερη φωνή με μακρόσυρτα μελωδικά «ούουου» —κάτι που, φυσικά, διαόλιζε ακόμα περισσότερο τη μάνα μου, που το θεωρούσε γρουσουζιά.

Από τους σύγχρονους του άρεσαν ο Γούναρης κι ο Χιώτης, τους οποίους γνώριζε προσωπικώς.

—Ο Νίκος είναι κύριος και με μια φωνή από εδώ ως το Μεζούρλο, έλεγε. Αλλά ο Μανώλης, όταν πιάνει το μπουζούκι στα χέρια του, βρε παιδί μου, κατεβαίνουν οι αγγέλοι να τον ακούσουν!

Όσο για μένα... δεν είχα καμιά απολύτως προτίμηση. Στην πραγματικότητα η μουσική μ' άφηνε αδιάφορο. Έως ότου άκουσα τη Ροζίτα,²⁵ εννοείται... Αλλά αυτό είναι μια άλλη ιστορία.

Ο πατέρας μου είχε ωραία φωνή και του άρεσε να τραγουδάει, αλλά ότι και να 'πιανε, κατά έναν μυστήριο τρόπο, του έβγαινε ένα πράγμα μεταξύ γκρίνιας, κλάψας κι ανάρρωσης από μακροχρόνια γρίπη. Αντιθέτως, όταν βρισκόταν με τους Ρώσους εμιγκρέδες, την παρέα του, και πιάναν τα δικά τους από την Παλιά Πατρίδα, ήταν απόλαυση να τον ακούς (εκτός από τη μάνα μου... καλά, αυτό εξυπακούεται, μην επαναλαμβάνομαστε).

Ο καημός του όμως ήταν που δεν έπαιζε κανένα όργανο.

---

²⁵ Πρόκειται για τη διάσημη τότε Ροζίτα Σεράνο, η οποία είχε κάνει ένα πέρασμα από το Αλκαζάρ και την οποία γνώριζε (κι αυτή!) ο πατέρας μου από τη Γερμανία. Είχα τότε αποφασίσει πως μάλλον αυτή ήταν η πραγματική μου μητέρα και πως, για να μην διακόψει την καριέρα της, μ' έδωσε στον πατέρα μου για να με μεγαλώσει.

—Κοίτα όμως πώς τα φέρνει καμιά φορά ο διάλογος, έλεγε. Εμείς που διαθέτουμε φωνή καμπάνα να μην έχουμε αξιωθεί να μάθουμε ένα ρημαδο-όργανο, ενώ η κυρία Πιπή, πιο άφωνη κι από τα ψάρια της Κάρλας, να ξέρει μαντολίνο!

—Ουχ, καημένε, τι πας και θυμάσαι τώρα, του 'λεγε εκείνη. Περισινά ξινά σταφύλια. Από το σχολείο έχω να πιάσω μαντολίνο στα χέρια μου. Ούτε που θα το θυμάμαι.

—Μην το λες... Το όργανο είναι σαν το ποδήλατο, δεν το ξεχνάς ποτέ.

—Εγώ το ξέχασα.

—Άλλο εσύ. Οι άλλοι δεν το ξεχνάνε.

Κάποια στιγμή, όπως θα 'πρεπε να το φοβάμαι, η προσοχή του έπεσε πάνω μου.

—Εσύ πρέπει οπωσδήποτε να μάθεις ένα μουσικό όργανο, μου δήλωσε μια μέρα.

—Μπα...

—Μπάξι. Άνθρωπος αγράμματος μουσικώς, ξύλο απελέκητο. Το ερώτημα είναι... τι όργανο;

—Κιθάρα;

—Πάψε, βρε. Κιθάρα!... Η κιθάρα είναι για τους λιμοκοντόρους που μαθαίνουν για να κάνουν καντάδες στις κοπέλες. Αυτό που σου χρειάζεται εσένα είναι ένα όργανο σοβαρό. Βιολί ας πούμε.

Μισούσα το βιολί. Μισούσα τον ήχο του, μισούσα αυτούς που το έπαιζαν (πλην των κουμπάρων από την Αγία Βαρβάρα φυσικά), μισούσα το ίδιο το σουλούπι του οργάνου.

—Βιολί εγώ ποτέ, δήλωσα.

—Ναι, σιγά μη σε ρωτήσουμε!...

Δεν θα με ρωτούσε βέβαια, αλλά πήγε και ρώτησε τους «ειδήμονες». Κι επέστρεψε με τις πληροφορίες που του χρειαζόνταν.

—Πιάνο, δήλωσε θριαμβευτικά. Το πιάνο είναι το απόλυτο όργανο, όχι μόνο του σοβαρού μουσικού, αλλά και του συνθέτη. Όταν ξέρεις πιάνο, ξέρεις τα πάντα για τη μουσική. Ο Μότσαρτ πιάνο έπαιζε.

Και μένα τι μ' ένοιαζε;

Δεν μ' ένοιαζε. Ένοιαζε όμως εκείνον. Κι όπως συνέβαινε κάθε που του κατέβαινε μια ιδέα είχε οργανώσει τα πάντα.

—Βρήκα μια εξαιρετική δασκάλα, είπε. Την κυρία Χρυσούλα. Διδάσκει και στο Ωδείο να φανταστείς. Κορυφή στο είδος της! Θα πας να σε δει κι αν μας πει το ναι αρχίζεις εντατικά μαθήματα.

—Μα...

—Μάξι. Αύριο το απόγευμα στις τέσσερις.

Τώρα σκέψου... Να παίρναν είδηση τα αλάνια ότι έκανα μαθήματα... πιάνου! Ε, ρε γλέντια! Δεν φτάνει που είχα βρει το διάολό μου με τα γαλλικά, να προσθέταμε τώρα και το πιάνο! Τους άκουγα ήδη να σχολιάζουν κακαρίζοντας: «Κορίτσι από σπίτι! Με το πιάνο του και τα γαλλικά του!».

Α, όχι, αυτή τη φορά δεν θα την πάταγα.

Αποφάσισα ν' ακολουθήσω την ίδια τακτική του ανεπίδεκτου μπουμπούνα που δοκίμασα στο Γαλλικό Ινστιτούτο (και δεν μου βγήκε), μόνο που τώρα θα ήμουν πολύ πιο ειλικρινής, απλά θα έσπρωχνα λίγο την αλήθεια.

Η κυρία Χρυσούλα ήταν μια απ' αυτές τις αγέλαστες κι αχώνευτες γριές που μυρίζουν ναφθαλίνη και κρεμμύδι. Δεν μ' εντυπωσίασε και φαίνεται πως κι εγώ δεν την άφησα μ' ανοιχτό το στόμα.

—Για να δω τα χέρια σου..., ήταν το πρώτο που μου είπε.

Της τα 'δειξα.

—Είναι άπλυτα, παρατήρησε ξερά.

—Δεν πρόλαβα να τα πλύνω γιατί βιαζόμανε να έρθω, της λέω.

—**Βιαζόμουν**, με διορθώνει.

—Ορίστε;...

—Βιαζόμουν, λέμε. «Βιαζόμανε» λένε οι αγράμματοι χω-
ριάτες.

Αυτή θα έκανε πολύ καλή παρέα με τη μάνα μου τελικά.
Επιθεώρησε τα χέρια μου κάνοντας «χμμ» και «μμμ»...

—Κούνησε τα δάχτυλα ένα-ένα, με διέταξε.

Τα κούνησα όλα μαζί, ανοιγοκλείνοντας τα χέρια.

—Ένα-ένα είπα, με πρόγkηξε.

—Α, ένα-ένα δεν μπορώ, της λέω. Ή όλα μαζί ή δεν κου-
νιέται κανένα.

Με κοίταξε κατάπληκτη.

—Το ξέρουν οι γονείς σου αυτό; με ρωτάει.

—Δεν με ρώτησαν, δεν τους είπα, απαντώ αθώα εγώ.

—Καλά... Θα δούμε... Νότες διαβάζεις;

—Τς, της λέω.

—Δεν λέμε «τς», λέμε «όχι».

—Όχι, απαντώ εγώ προθύμως.

—Χμ... καλά... Για έλα στο πιάνο...

Με πάει στο πιάνο και με καθίζει στο σκαμπό δίπλα της.

—Λοιπόν, μου λέει. Δώσε προσοχή τι κάνω και θα το
επαναλάβεις μετά κι εσύ. Αυτό είναι το Ντο... αυτό το Ρε...
το Μι... το Φα... το Σολ... Λα... Σι. Ντο-ρε-μί-φα-σολ-λα-σί.
(πλινκ-πλονκ-πλανκ-πλινκ-πλονκ...) Κάνε το όπως το έκανα,
με την ίδια σειρά.

Το κάνω κι εγώ, αλλά με ανακατεμένη σειρά.

—Όχι, όχι έτσι! φωνάζει η πιανοδασκάλα. Με τη σειρά
που τα έκανα εγώ.

Ξανά εγώ... ξανά ανακατεμένος ο ερχόμενος.

—Αυτή είναι η σειρά; μου λέει κοιτάζοντάς με παράξενα.
—Δεν είναι; ρωτάω εγώ αθώα.
—Δεν μου λες;... Μήπως είσαι δυσλεξικός, παιδάκι μου;
—Μάλιστα, ομολογώ εγώ ολοπρόθυμα. Αυτό!
—Και οι γονείς σου θέλουν να μάθεις πιάνο; Γιατί;
—Δεν ξέρω, ξαναομολογώ εγώ.
—Και καλά οι γονείς σου... αλλά εσύ; Γιατί θες να μάθεις πιάνο, πουλάκι μου;

Στο τσακ ήμουν να της πω «δεν θέλω», αλλά τη στιγμή εκείνη είχα μια μεγαλειώδη έμπνευση. Δηλαδή το είχα δει σ' ένα έργο, που ένας πιτσιρικάς, όπως καλή ώρα, ήθελε να τσαντίσει μια δασκάλα του πιάνου, όπως κακή ώρα.

—Για να παίζω σαν τον Ντουκέλλιγκτον, λέω με αφοπλιστική ειλικρίνεια.

—Τον ποιόν;!!! τσιρίζει η δασκάλα.

—Τον Ντουκέλλιγκτον.

Τινάχτηκε πάνω κατακόκκινη, τέντωσε το χέρι της και μου 'δειξε την πόρτα.

—Έξω από το σπίτι μου! ούρλιαξε. Έξω και να μην τολμήσεις να ξαναπατήσεις ποτέ εδώ με τα βρωμοπόδαρά σου.

Επιστρέφοντας στο σπίτι, από την έκφραση του πατέρα μου κατάλαβα πως προηγήθηκε τηλεφωνική συνδιάλεξη με την κυρία Χρυσούλα.

—Γιατί με στενοχωρείτε, βρε; μ' έπιασε αμέσως από τα μούτρα. Ε; Γιατί με στενοχωρείτε; Δεν σας έχω πει να μη με στενοχωρείτε γιατί θα πεθάνω καμιά ώρα;

—Τι έκανα; απόρησα (δήθεν) εγώ.

—Τι έκανες;!!! Ρωτάς, βρε αχαϊρευτε, τι έκανες; Ξέρεις τι μου είπε η δασκάλα; Ε; «Όχι πιάνο δεν θα παίζει αυτό το παιδί, κύριέ μου, αλλά ούτε γκαζοντενεκέ». Μα τόσο αχάριστος είσαι πια; Τόσο αφιλότιμος;

—Φαίνεται πως δεν έχω ταλέντο, μουρμούρισα εγώ συνεσταλμένα.

—Το κακό σου τον καιρό! Ένας βλάκας και μισός είσαι, αυτό είσαι. Ένας άχρηστος. Που τι σου έλειψε, βρε αγάριστε; Ε; Τι σου έλειψε;

Κι εδώ πήρε τέλος η μουσική μου παιδεία.

Κρίμα, γιατί αν επέμεναν λίγο... πού ξέρεις, μπορεί να 'παιζα πιάνο σε κανένα μπαρ σήμερα.

* * *

Τα χρόνια περνούσαν και το μουσικό μου κριτήριο (μάλλον η τέλεια έλλειψή του) παρέμενε το αυτό. Ήμουν πανευτυχής που είχα γλυτώσει από την επιπλέον ξεφτίλα του πιάνου κι αν κατάφερνα να ξεφορτωθώ και τον βραχνά των γαλλικών θα μπορούσα να θέσω ενδεχομένως υποψηφιότητα για το Νομπέλ Ευτυχίας.

Στο μεταξύ η κατάσταση στο Γαλλικό Ινστιτούτο είχε αλλάξει και μάλλον προς το καλύτερο (το λέω με μεγάλη επιφύλαξη, να το σημειώσετε αυτό). Η γριά που δεν με χώνευε βγήκε στη σύνταξη και τη θέση της πήρε η Ελένη, η οποία εκ πρώτης όψεως (και με το δίκιο της εδώ που τα λέμε) δεν με χώνευε κι αυτή, αλλά... αλλιώς. Δηλαδή... εντάξει, εγώ έφταιγα. Είχα όμως ελαφρυντικά. Και πρώτα απ' όλα τη θητεία στις τάξεις της γριάς. Όπου, έχοντας αντιληφθεί πως ότι κι αν έκανα, όσες προσπάθειες κι αν κατέβαλα, αυτή από το «presque bien» δεν θα με ξεκολλούσε ποτέ, το πήρα απόφαση κι έπαψα ν' ασχολούμαι. Μετά ήταν η έμφυτη απέχθεια που ένιωθα (παιδιόθεν) για κάθε μορφή εξουσίας —πόσο μάλλον την εκ των θηλέων εκπορευομένη. Είχα απέναντί μου Αρχή; Αυτομάτως στο μυαλό μου άναβαν τεράστιες φωτεινές πινακίδες: «Εχθρός». Κι όλη μου η έγνοια και η φροντίδα, όλη μου η δημιουργικότητα και η ικανότητα επινόησης ξοδεύονταν στο να βρεθεί τρόπος ν' αντισταθώ και —ει δυνατόν— να την εξουδετερώσω. Οι δάσκαλοι ανήκαν στην κατηγορία αυτή, οι γονείς το ίδιο. Τους είχα απέναντι κι ένιωθα σαν τον κομάντο που τον έχουν ρίξει μ' αλεξίπτωτο πίσω από τις γραμμές του εχθρού.

Μέλημά του (του κομάντο) είναι αφενός μεν η επιβίωση, να μην συλληφθεί (ζωντανός τουλάχιστον), κι αφετέρου πώς θα φέρει εις πέρας τη δολιοφθορά για την οποία βρίσκεται εδώ. Ξεκάθαρα πράγματα. Εξουσία=Εχθρός.

Υπήρχε κι ένα άλλο... στην περίπτωση που μας αφορά τουλάχιστον. Η Ελένη –η εχθρά καθηγήτρια θέλω να πω, μην νομίσετε πως υπήρχε πρόθεση συναδέλφωσης με τον κατακτητή– δεν ήταν ούτε γριά, ούτε άσχημη. Και το θέτω ήπια. Επιπλέον, να σημειώσουμε εδώ ότι είχα πια μεγαλώσει και τα κορίτσια είχα αρχίσει να τα κοιτάζω... κάπως («κάπως» λέμε, όχι σε επίπεδο ξεφτίλας) διαφορετικά. Είχα κι ένα πρόβλημα –«εξαπανέκαθεν»– με τις ηλικίες που δεν μπορούσα να τις εκτιμήσω σωστά...

Ας πούμε, ως πιτσιρίκος, υπήρχαν φίλες της μάνας μου για τις οποίες έτρεφα κάποια τρυφερά αισθήματα και ήλπιζα ότι μεγαλώνοντας εγώ κι εκείνες παραμένοντας στάσιμες θα βρισκόμασταν κάποια στιγμή στο ίδιο επίπεδο. Οπότε όλα γίνονταν εφικτά.

Το δυστύχημα ήταν ότι καμιά απ' αυτές δεν είχε την υπομονή να περιμένει και παντρεύονταν (ή ξαναπαντρεύονταν) πριν προφτάσω να τις φτάσω. Ήταν αυτή μια ένδειξη του επιπολαίου και του πρόσκαιρου του γυναικείου χαρακτήρα, αλλά παρά τις αλλεπάλληλες αυτές προδοσίες μυαλό δεν έλεγα να βάλω, ούτε τη λογική –άλλο άχρηστο εργαλείο– είχα καμιά πρόθεση να αφήσω να δουλέψει.

Έτσι και τώρα με την Ελένη (εννοώ... ξέρετε ποια... την αντίπαλο εκπρόσωπο της Εξουσίας). Παρ' ότι είχα διανύσει κάποια διαδρομή από τα πέντε και τα εφτά μου χρόνια, ωστόσο οι όποιες «λογικές» διεργασίες καθώς και οι αναλυτικές μου δυνατότητες δεν είχαν μεταβληθεί αισθητά. Τα δέκα, ας πούμε, χρόνια που με χώριζαν από τη δασκάλα τι ήταν; Ένα τίποτα. Ούτε καν μια αναπνοή του Βράχμα (του μεγάλου θεού των Ινδουιστών), ούτε καν ένα ανοιγόκλεισμα των βλεφάρων της Αστάρτης (της θεάς του Έρωτα, αν έχετε ακουστά). Πριν καν το καταλάβει κανείς εγώ θα ενηλικιώνομαι –εκείνη εννοείται θα παρέμενε πάντα νέα κι όμορ-

φη— και σε μικρό χρονικό διάστημα θα βρισκόμασταν συνομήλικοι. Κι όταν θα βαδίζαμε μαζί στον δρόμοι πιασμένοι από το χέρι οι περαστικοί θα στέκονταν να μας χαζέψουν και θα έλεγαν: «Τι ωραίο ζευγάρι αυτά τα παιδιά!». Κατάλαβατε;

Εννοείται πως δεν είχα πει κουβέντα επ’ αυτού πουθενά. Σε ποιον να το ‘λεγα και τι θα καταλάβαινε δηλαδή... Εκτός από κάτι μέσες-άκρες στον Σταύρο, ελπίζοντας ότι στην αναμφισβήτητη παντογνωσία του κάτι θα είχε ενδεχομένως να με συμβουλέψει. Και πολύ σωστά το υπέθεσα.

—Μ’ άλλα λόγια τη δάγκωσες τη λαμαρίνα, είπε.

Διέρρηξα τα ιμάτιά μου. Εγώ λαμαρίνα; Εγώ!!! Απλά... το συζητάμε... Έτσι, εγκυκλοπαιδικά.

—Ποιος, εγώ; Δεν είμαστε καλά!... Εγώ, ρε, θα γίνω ξεφτίλας, σαν κάποιους που βλέπουμε να τρέχουν πίσω από τα κορίτσια και γελάμε; Εγώ; Εγώ που...

—Νταξ’, ρε... Άραξε. Δεν είπαμε τίποτις... Εσύ δεν.

—Όχι... μην δημιουργούνται λάθος εντυπώσεις δηλαδή...

—Δεν σ’ αρέσει παναπεί;

—Είπα εγώ ότι δεν μ’ αρέσει, ρε; Άλλο αυτό κι άλλο η λαμαρίνα.

—Δηλαδή αν σου ‘λεγε «και μένα μ’ αρέσεις», εσύ θα της έλεγες «άει πάαινε, κυρά μου»;

—Άλλο αν μου ‘λεγε... Αλλά σε μένα θα ‘λεγε;...

—Γιατί, μια χαρά είσαι. Ωραίο παιδί, φαίνεσαι και μεγαλύτερος... Σου κόβει κιόλας... Έχεις και λέγειν... Με τη γαλατική σου ευγένεια... το πιάνο σου και τα γαλλικά σου...

—Ρε...

—Καλά, ντε. Μια κουβέντα είπαμε... Στο κάτω-κάτω καλύτερος είναι ο αρραβωνιαστικός της;

Πώς φοβόντουσαν οι Γαλάτες μην τους πέσει ο ουρανός στο κεφάλι; Ε, εγώ ξέρω ακριβώς πώς είναι.

—Τι πράμα;..., κατάφερα να ψελλίσω.

—Τι, δεν το ξερες; Το κορίτσι τυγχάνει λογοδοσμένο.
—Κι εσύ πού το ξέρεις;
—Τυχαία. Ο λεγόμενος είναι ασκούμενος δικηγόρος στο γραφείο ενός μπάρμπα μου.
—Όλο και καλύτερα!
—Δικηγόρος!...
—Ναι, μωρέ... Μη φανταστείς κανέναν παιδαρά δηλαδή. Ένα μπασμένο με γυαλάκια είναι... Χιλιάδες φορές καλύτερος εσύ. Να, μα την Παναγία.
Ναι, αλλά εκείνη τον μπασμένο γυαλάκια διάλεξε, όχι τον χιλιάδες φορές καλύτερο. Ακριβώς όπως κι οι άλλες!... Η ιστορία της ζωής μου! Πάλι αργά ερχόμουν (θα μου γινόταν συνήθεια τελικά, όπως έδειξε και η συνέχεια της ζωής).
—Και τώρα τι γίνεται; αναρωτήθηκα νοερά, αλλά μου ξέφυγε και το είπα.
—Τι να γίνει; μου λέει ο Σταύρος. Εσύ δεν είπες ότι δεν σε νοιάζει;
—Δεν είπα ότι δεν με νοιάζει. Για τη λαμαρίνα είπα.
—Και δεν είναι το ίδιο, ε;
—Όχι, ρε, δεν είναι. Γιατί εγώ δεν πρόκειται να ξεφτιλιστώ, να τρέχω και να παρακαλάω.
—Ναι, αλλά θα μας τη φάει ο άλλος.
—Φτου, γαμώτη μου!
Ο Σταύρος έπεσε σε βαθιά περισυλλογή.
—Άκου να δεις τι θα κάνουμε, είπε στο τέλος. Και πρώτα απ' όλα οι μαγκιές στην τάξη και τα ζοριλίκια κομμένα.
—Και να νομίσει ότι είμαι λαπάς;
—Γιατί αν της κάνεις το μάγκα θα σ' εκτιμήσει λες;
Δίκιο! Άπειρο δίκιο! Πώς δεν το είχα σκεφτεί μόνος μου πιο πριν;
—'Νταξ', είπα. Όχι μαγκιές.

—Ωραία. Το άλλο είναι να βρούμε τι της αρέσει, ώστε να παραστήσουμε ότι αρέσει και σε μας.

—Στα ψέματα δηλαδή;

Μου έριξε μια λοξή ματιά.

—Δηλαδή άπαξες και της αρέσει το κέντημα... θα σ' αρέσει και σένα στ' αλήθεια; είπε.

—Ρε... Θα σου ρίξω μπουνιά...

—Γι' αυτό σου λέω. Ψάχνουμε να βρούμε τι της αρέσει... Ένα βιβλίο ας πούμε... και, να... τι σύμπτωση!... που αρέσει και σε μας —δήθεν. Και φροντίζουμε να το δει... «Α, σου αρέσει και σένα ο Ξενόπουλος;» (ας πούμε)... «Μόνο Ξενόπουλο διαβάζω», λες εσύ. Και μπαίνει το νερό στ' αυλάκι, ρε. Ανταλλάσσετε Ξενόπουλους... αποστηθίζεις εσύ σημαδιακά εδάφια... Το κουφαίνεις το κορίτσι!

—Κι ο... γυαλάκας;

—Αμ, εδώ είναι το ωραίο! Ο γυαλάκας δεν καταλαβαίνει Χριστό από Ξενόπουλο. Οπότε, μοιραία, η δικιά σου τι θα κάνει; Θα κάνει τη σύγκριση ανάμεσα στους δυο. Και μάντεψε ποιος νικάει!

Α, αυτό μου άρεσε. Μου άρεσε πολύ!

—Λες, ρε;

—Λέω για.

Κι όπως το έχω παρατηρήσει άπειρες φορές σε παρόμοιες περιπτώσεις, ο διάλογος τα έφερε έτσι που να φανερωθούν οι προτιμήσεις της... χμμ... εν λόγω... χωρίς να κάνω εγώ την παραμικρή προσπάθεια.

Στο μάθημα της Δευτέρας η Ελένη μας είπε πως το μάθημα της Τετάρτης θα γινόταν Πέμπτη, αν όλοι συμφωνούσαμε (συμφωνήσαμε), γιατί ήθελε να πάει στο... κοντσέρτο.

—Τι κοντσέρτο είναι αυτό; ρωτάω εγώ.

Φάνηκε να ξαφνιάζεται. Πάλι μπορεί να σκέφτηκε ότι κάτι πήγαινα να σκαρώσω...

—Μια σπουδαία πιανίστρια θα ερμηνεύσει έργα του Chopin, μου λέει επιφυλακτικά.

—Chopin! αναφωνώ εγώ. Ο αγαπημένος μου!

Την έστειλα την κοπέλα!

—Σας αρέσει ο Chopin? ρωτάει ανοίγοντας κάτι (υπέροχα) μάτια πελώρια.

—Εντελώς, τη διαβεβαιώνω εγώ. Τρελαινόμαι για Chopin.

—Ε τότε πρέπει να πάτε κι εσείς στο κοντσέρτο, μου λέει σαστισμένη (τι μαθαίνει ο άνθρωπος όσο ζει!).

Αν αυτό δεν ήταν έμμεση πρόσκληση, σας ερωτώ, τι ήταν;

Το ίδιο βράδυ στο τραπέζι έκανα την ανακοίνωση με κάθε σοβαρότητα.

—Έχει ένα κοντσέρτο αύριο στο «Παλλάς», τους λέω. Και θέλω να πάω.

Ο πατέρας μου στραβοκατάπιε τη μπουκιά του και κόντευε να πνιγεί.

—Σιγά, βρε παιδάκι μου, μου λέει όταν συνήλθε. Θα με στείλεις! Τι είπες;...

—Κοντσέρτο, ξαναλέω εγώ. Στο «Παλλάς».

—Τι κοντσέρτο;

—Chopin, ανήγγειλα εγώ υπερηφάνως.

Οι γονείς μου κοιτάχτηκαν παραξενεμένοι.

—Και τι σε νοιάζει εσένα ο Chopin? απορεί ο πατέρας μου.

—Πάντα μου άρεσε ο Chopin, δηλώνω εγώ αφ' υψηλού.

—Και πότε έχεις ακούσει εσύ Chopin?

—Θ' ακούσω τώρα.

Ατράνταχτο επιχείρημα!

—Και το μάθημα στο Ινστιτούτο;
—Ανεβλήθη για την Πέμπτη. Εξ' αιτίας του κοντσέρτου.
—Α, θα πάτε δηλαδή όλη η τάξη;
—Όχι... μόνο όσοι θέλουν...
—Α, μάλιστα. Κι εσύ με ποιον θα πας;
—Με ποιον να πάω...
—Έλεγα μην κανόνισες να πας με καμιά... συμμαθή-
τρια...
Α, μάλιστα. Ρίχνουμε στα άδεια για να πιάσουμε στα γε-
μάτα! Σε τα μας;
—Μόνος μου θα πάω, είπα.
—Μάλιστα. Δεν παίρνεις και τη μάνα σου μαζί; Να θυ-
μηθεί το μαντολίνο;
Ωχ!
—Άλλη όρεξη δεν είχα! γκρίνιαξε αυτή. Δεν με ξεφορτω-
νόσαστε λέω εγώ;...
Παρά λίγο! Παρά γουρουνότριχα!
—Να πάω; ρωτάω.
Ο πατέρας μου κούνησε το κεφάλι του.
—Να πας, μου λέει. Μακάρι πάντα τέτοια. Από το να γυ-
ρίζεις από 'δώ κι από κει με τα αλάνια χίλιες φορές καλύτε-
ρα το... κοντσέρτο.
Οπότε τακτοποιήθηκε κι αυτό. Απόμενε μια μικρή λε-
πτομέρεια... Από Chorin είχα μαύρα μεσάνυχτα βέβαια. Δεν
θα 'πρεπε να προσπαθήσω να μάθω κάτι;
—Μπαμπά;...
—Έλα.
—Για πες για τον Chorin...
—Για τον Chorin?... Χμμ... Ένας **Πολωνός** ήταν εκεί...
Αυτό ειπώθηκε με άμετρη περιφρόνηση. Και τούτο γιατί

με τους Πολωνούς, λόγω εκείνης της αρχαίας ιστορίας του Ρωσο-Πολωνικού Πολέμου (1205-1218) και την κατάκτηση από τους Πολωνούς τμήματος της Παλιάς Πατρίδας, είχαμε ένα θέμα.

—Καλός;

—Καλός... Τι καλός; Ένας είναι η κορυφή, ο Μότσαρτ. Όλοι οι άλλοι...

—Βαρούσαν κλαπατσίμπανα...

—Α, γεια σου! Αυτό ακριβώς.

—Οπότε;

Ξερόβηξε με τον τρόπο που ξεροβήχει ο ψάλτης όταν απορεί στη γνωστή παροιμία.

—Να ρωτήσεις τον Στεφάν, που είναι μουσικός κι επομένως ειδικός σ' αυτά τα θέματα να σου πει. Εγώ Πολωνούς δεν ακούω.

Μάλιστα.

Για καλή μου τύχη ο Στεφάν και η παρέα των εμιγκρέδων μας προέκυψαν την επομένη. Πάραυτα φρόντισα να τον ξεμοναχιάσω.

—Στεφάν, να σε ρωτήσω κάτι;

—Ντα.

—Chopin, του λέω.

Ο Στεφάν συνοφρυώθηκε.

—Ε, τι; μου κάνει.

—Πες τι ξέρεις.

—Τι να ξέρου; μουρμούρισε ο Στεφάν. Πουλουνός.

—Εκτός απ' αυτό.

—Πουλουνός μουζικός. Τι τουν θες τώρα; Τόσους μιγάλους μουσικοί έχουμε μείς... Τσαϊκόφσκυ, Ραχνάνινωφ... Μουσόρσκυ... Ρίμσκυ Κόρσακωφ...

—Για τον Chopin μου χρειάζεται να ξέρω, επιμένω εγώ. Υπάρχει λόγος.

—Α, αν υπάρχει λόγους τότε καλά...

Κι άρχισε να μου μιλάει, με μισή καρδιά, για τον Πολωνό, που τα 'φερε έτσι η άτιμη η μοίρα να μας προκύψει μέγας μουσουργός.

Και σιγά μην καταλάβαινα εγώ τι μου 'λεγε!

—Πες μου κανένα έργο του, λέω απελπισμένος. Κάτι που να σ' αρέσει εσένα.

Ο Στεφάν το σκέφτηκε.

—Ου κόσμους τουν ξέρει για τις «Πουλουνέζες» του κι τα «nocturnes» για πιάνου, είπε. Ιγώ θα έλιγα ότι του αριστούργημά τ' ήταν η Μπαλάντα Νούμιρου 4. Δηλαδή... αν δεν είχι την ατυχία να ήταν Πουλουνός μόνου κι μόνου απ' αυτό θα ήταν κουρυφή.

Πολωνέζες, Nocturnes, Μπαλάντα Νο 4 σημειώθηκαν, εμπεδώθηκαν και ήμουν έτοιμος για τα περαιτέρω. Γυαλάκια, φάε τη σκόνη μου!

Τετάρτη απόγευμα κουστουμαρίστηκα, γραβατώθηκα, χτενίστηκα στην τρίχα (φτυστός ο συχωρεμένος ο Ερροφλύν), μέχρι που έπλυνα και τα χέρια μου και ξεπόρτισα μετά φόβου θεού, κάνοντας έναν τεράστιο κύκλο μην τυχόν και πέσω πάνω στα αλάνια, να με δουν έτσι και να 'χουμε άλλα.

Το «Παλλάς» ήταν σχεδόν γεμάτο. Είχα τρακ του θανάτου. Γιατί ξαφνικά σκέφτηκα ότι μπορεί η... τέλος πάντων... να ερχόταν με τον αντίζηλο αρραβωνιάρη, οπότε εμένα ν' ανοίξει η γη να με καταπιεί.

Ήμουν ανάμεσα σε δυο σκέψεις να δραπετεύσω, όσο ήταν ακόμα καιρός, όταν άκουσα να με φωνάζουν. Γυρίζω και τι να δω; Η δασκάλα μου, πανέμορφη στο βραδινό της φόρεμα να μου χαμογελάει! Δίπλα της μια επίσης όμορφη ηλικιωμένη κυρία –η μητέρα της (και πεθερά μου) υπέθεσα.

—'Ηρθατε λοιπόν; μου λέει (για πρώτη φορά στα ελληνικά). Ελάτε, καθίστε μαζί μας.

Κάθισα δίπλα της, αλύγιστος σαν κούτσουρο, ξεροκαταπίνοντας, αφού χαιρέτισα πρώτα τη μητέρα που μου παρουσίασε επισήμως η Ελένη.

—Σας αρέσει λοιπόν η κλασική μουσική; με ρωτάει χαμογελώντας ευχάριστα η μητέρα.

—Μάλιστα, πολύ, καταφέρνω εγώ ν' απαντήσω.

—'Εχει πάθος με τον Chopin, της εξηγεί η Ελένη. Ομολογώ ότι και μένα με ξάφνιασε όταν μου το είπε, γιατί δεν είχα δείγματα...

Το άφησε ατελείωτο, αλλά μάλλον στην ευαισθησία αναφερόταν.

—Είναι υπέροχο να βλέπεις νέους ανθρώπους να αρέσκονται στη Μεγάλη Μουσική, σχολίασε η κυρία μαμά (εξαιρετικά καλλιεργημένη κι ευγενική).

Ας ελπίσουμε ότι οι πληροφορίες του Στεφάν για τον «Πουλουνό» δεν ήταν μούφα. Είχα προφτάσει να ρίξω μια γρήγορη ματιά στο πρόγραμμα στην είσοδο και είδα ότι το κοντσέρτο ξεκινούσε με Πολωνέζες, συνεχιζόταν με Nocturnes και τελείωνε με μπαλάντες, εκ των οποίων η περίφημη Νο 4.

Ξεκίνησε λοιπόν η μουσική πανδαισία κι εγώ να μην σας πω σε τι ουρανούς ταξίδευα γιατί θα ξεφτλιστούμε τελείως και δεν κάνει.

Η πιανίστρια ήταν εξαιρετική, ακόμα κι εγώ το κατάλαβα, και οι νότες φεύγαν από τα χέρια της αβίαστα, σαν νερό που έτρεχε σε βουνίσιο ρυάκι (τι λέω!).

Έπαιξε μια Πολωνέζα, έπαιξε μια δεύτερη, μια τρίτη... χειροκροτήματα... το κοινό μαγεμένο... εγώ... άσε!

—Πώς σας φαίνεται; μου ψιθυρίζει σε μια στιγμή η δασκάλα (προσωρινώς δασκάλα δηλαδή, γιατί σιγά μην την άφηνα να ταλαιπωρείται μετά με αλητάμπουρες σαν ελόου μου!).

—Εξαιρετική βιρτουόζα, λέω (είχα αποστηθίσει κάτι τέτοιους όρους εννοείται).

—Υπέροχες οι Πολωνέζες της, μου απαντάει.

—Ναι, βέβαια, λέω εγώ. Ωστόσο περιμένω με ανυπομονησία τις Nocturnes.

—Ω, τις προτιμάτε, ε; Κι εγώ!

Γυαλάκια, σκάψε έναν λάκκο και μπες μέσα όπως είσαι. Απόψε κηδεύεσαι συνοδεία πιάνου και τη ευγενή χορηγία ενός Πολωνού.

Φοβόμουν ότι θα σκυλοβαριόμουν, αλλά, πράγμα περίεργο... όσο προχωρούσε η μουσική τόσο μαγευόμουν. Και δεν ήταν μόνο η γειτνίαση κι αυτό το διακριτικό άρωμα βιολέτας που με ζάλιζε ευχάριστα... η ίδια η μουσική με έπαιρνε και με σήκωνε! Ένα συναίσθημα άγνωστο σε μένα ως τότε.

Κατάλαβα τότε φτάσαμε στην περίφημη Μπαλάντα Νο 4 χωρίς να μου το πει κανείς. Από τη συγκίνηση που ένιωσα.

Και δεν ήμουν ο μόνος! Δίπλα μου ακουγόταν κάτι πνιχτά «σνιφ». Στρέφομαι και τι να δω; Τα μάτια της (τέλος πάντων) δασκάλας μου να τρέχουν ακατάπαυστα.

Ήταν η στιγμή που ευχαρίστησα με όλη τη δύναμη της ψυχής μου τη μαντάμ Νίνα για τις συνήθειες που μου είχε επιβάλει. Ήταν η στιγμή του δεύτερου μαντηλιού, του καθαρού, αυτού που όφειλα να κουβαλώ για τις κυρίες που θα συνόδευα –και που για κάποιον μυστηριώδη σε μένα, τότε, λόγο θα... έκλαιγαν.

—Ευχαριστώ, μου ψιθύρισε αχνά παίρνοντας το μαντήλι που της έτεινα.

Πιο υπέροχη βραδιά, ακόμα κι εγώ, που δεν έπασχα από φαντασία, δεν θα μπορούσα να περιμένω.

Ο Chorin έμεινε μαζί μου και με συντρόφευσε έκτοτε σε στιγμές δύσκολες και σε στιγμές ευτυχισμένες.

Πολλά-πολλά χρόνια αργότερα το πιο σημαντικό κορί-

τσι στον κόσμο αυτό, το ένα και μοναδικό, θα έφαχνε μέσα στη νύχτα το φωτισμένο παράθυρο απ' όπου θα ξέφευγαν κάποιες νότες της μουσικής του μεγάλου Πολωνού.

Ήταν πάρα πολύ αργά, αλλά θα μπορούσε να μην είχε συμβεί ποτέ.

ΤΕΛΟΣ

Η εποποιία «Οι Θρύλοι δεν Ξαποσταίνουν –Ποτέ» άρχισε να γράφεται στην Κέρκυρα στις 7 Ιουλίου του ζοφερού έτους 2018, και τελείωσε τον Αύγουστο του 2018, στην ίδια έρημη πόλη, σε εικονογράφηση εμού του ιδίου.